هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

١٠٠

ساڵی/ ٢٠١٤ — بەرگی سەد

چاپی یەکەم/ ساڵی ٢٠١٤

پێڕیست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (٧) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە ٢٠١٤/١٠/٢٢ ل ٥

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (٨) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٤/١٠/٢٨ ل ٨١

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (٩) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠١٤/١٠/٢٩ ل ٢٠٧

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (١٠) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠١٤/١١/١٠ ل٣٢٧

٤ ـ دەنگدان لە سەر ڕەزامەندی پەرلەمانی کوردستان لە سەر داوای بەڕێز سەرۆکی هەرێمی کوردستان بۆ ناردنی هێزی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان بۆ کۆبانێ لە ڕۆژئاوای کوردستان بە ئامادەبوونی بەڕێز وەزیری پێشمەرگە.

٥ ـ گفتوگۆکردن لە سەر پرۆژە یاسای هەمواری یەکەمی یاسای ریکخستنی خۆپیشاندان بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان دواخرا بۆ سەرەتای خولی گرێدانی پەرلەمانی کوردستان.

٦ ـ خوێندنەوەی یەکەم بۆ (١١) پرۆژە یاسا و بڕیار.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان، فەرموو د. عزت نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز د. عزت صابر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جێگیری سەرۆکی پەرلەمان خوێندیەوە کە دوو بەڕێز لە لیژنەی سامانە سرۆشتییەکان دوێنێ ئامادەنەبوون، خۆتان دەزانن دوێنێ سەعات (١٢) کۆبوونەوە بووە، بەندەش یەکێك بووە لەوانە کە لەگەڵ بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمان سەردانی دیوانی چاودێری داراییمان کردووە، بۆیە ئەگەر بە غایب حیساب کراوم غیابەکەم بسڕنەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە مۆڵەت نووسراوە، فەرموو،

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە مەبەستی زیاتر ڕێکخستنەوەی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانی کوردستان، دوو داواکاریمان لەبەر دەست دایە، تکایە ڕەزامەندی بفەرموو بۆ دەنگدان لە سەری، یەکەم: پەرلەمانتاری بەڕێز (عمر صالح عمر) لە لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان بووە دەست لەکارکێشانەوەی پێشکەشکردووە، دەیەوێ بچێتە لیژنەی کاروباری پەرلەمان، تکایە ڕەزامەندیتان لە سەر خستنە دەنگدانی (عمر صالح عمر) بۆ لیژنەی کاروباری پەرلەمان،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەست لەکارکێشانەوەکەی پێشکەشی دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کردووە، پەسەند کراوە پێشتر و، ئێستا تەنها دەنگدان لە سەر ئەوە دەکەین کە بەڕێز(عمر صالح عمر) بچێتە لیژنەی کاروباری پەرلەمان، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بەڕێز (عمر صالح عمر) بچێتە لیژنەی کاروباری پەرلەمانی کوردستان؟ (٨١) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ نییە؟ (١) کەس لەگەڵ نییە، کەواتە پەسەند کرا،

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەها بەڕێز (کەژاڵ هادی فەقێ) لە لیژنەی کاروباری پەرلەمان دەست لە کارکێشانەوەی پێشکەشکردووە، دەیەوێ بچێتە لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان، تکایە ڕەزامەندی بفەرموو بۆ دەنگدان لە سەری بەڕێز(کەژاڵ هادی فەقێ) ئەندام پەرلەمانی ناوبراو، بۆ لیژنەی دیاریکراو.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بەڕێز (کەژاڵ هادی فەقێ) ببێ بە ئەندام لە لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان،کێ لەگەڵ دایە با دەست بەرزکاتەوە؟ (٧٨) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ نییە؟ کەس نییە لەگەڵدا نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، بەڕێزان ئێستا دەست دەکەین بە بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان کە بڕگەی یەکەمی بریتییە لە گفتوگۆکردنی لە سەر پڕۆژە بڕیاری هەمواری پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان بەپێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەموارکراو، فەرموو کاک ئاری نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز ئاری محمد (ئاری هەرسین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی پێشمەرگە داواکاریەکمان داوەتە دەست جەنابتان کە ئەمڕۆ لیژنەی پێشمەرگە بە شێوەیەکی فەرمی سەردانی پرسەکەی برای کاك (ناظم کبیر) کە شەهید بووە ئێمە داوامان کردووە لە جەنابتان کە لە سەعات (١١/٣٠) و نیو هۆڵی کۆبوونەوە بەجێ دێڵین لەبەرئەوەی ژمارەکەمان زۆرە، بۆ ئەوەی تەشویشێك دروست نەبێ حەزمان کرد جەنابت ئیشارەیەکت بەوە دابا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سەرەڕای دووبارە ڕاگەیاندنی پرسەو سەرەخۆشی خۆمان بە کۆچی دوایی شەهیدی قارەمان بەرای بەڕێز کاك (ناظم کبیر) و، سەرجەم ئەو شەهیدانەی کە لە ماوەی ڕابردوو لە بەرەکانی جەنگ شەهید بوون و، هیوای چاك بوونەوەی خێرا بۆ سەرجەم بریندارەکانی شەڕی دژی تیرۆر کە ئێستا بە درێژایی (١٠٣٠) کیلۆمەتر لە هەرێمی کوردستان جەنگی دژ بەوان هەیە و، سەرەڕای دووبارەکردنەوەی دەست خۆشیمان لە قارەمانیەتی لە هێزی پێشمەرگە و، سەرجەم شەرڤانان لە قەرەتەپە و جەلەولاوە بۆ کۆبانێ و، دەست خۆشی لێکردنیان داواکاریەکەی ئێوە پەسەند کراوە و، لە کاتی دیاریکراو ئێوە دەتوانن هۆڵی پەرلەمان بەجێ بێڵن، سەبارەت بە بڕگەی یەکەم لە بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان پێشنیارێك هەیە لەلایەن سەرۆکایەتی لیژنەی یاسایی پەرلەمانی کوردستان کە داوای ئەوە دەکەن کە ئەو هەموارەی پەیڕەوی ناوخۆ بسپێردرێت بەو لیژنە کاتییەی کە دروست کراوە بۆ هەمواری پەیڕەوی ناوخۆ، بۆیە داوایان لێ دەکەین بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی ڕوونکردنەوەی خۆی بدات سەرۆکی لیژنەی هەمواری پەیڕەویش ڕوونکردنەوەی خۆی بدات، دوای ڕوونکردنەوەکانی ئەوان ئەو پێشنیارە دەخەینە دەنگەوە، فەرموو

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی پێشنیار دەکەین ئەو بابەتانەی کە پەیوەندیدارن بە پێداچوونەوە بە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، لەبەرئەوەی لیژنەیەکی کاتی تایبەتمەند پێکهاتووە بۆ پێداچوونە بەو پەیڕەوە، بۆیە پێشنیار دەکەین هەرچی پەیوەندیدار بێ بە پەیڕەوی ناوخۆ بسپێردرێتن بەو لیژنەیە و، ئەو لیژنەیەش بەشێوەیەکی تۆکمە ئیشەکانی خۆی جێبەجێ بکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د. فرست، سەرۆکی کاتی هەمواری پەیڕەو قسەیەکت هەیە لەم بوارە؟ فەرموو

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە ئەو پێشنیارەی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی پێشکەشی کرد پێشنیارێکی بەجێیە و، بۆ ئەوەی باشتر بتوانین دیراسەی بکەین، ئێمەش پێمان باشە ئەو بڕگەیە بەتەواوی تەئجیل بکرێ و، ئێمە لە ناو پەیڕەوی ناوخۆ جێگای بۆ بکەینەوە،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەکێك لەو هەموارانەی کە زۆر زەروور بوو بەپێی ئەو هەموارەی کە ئێستا لەبەر دەستتان دایە، مەسەلەی دیاریکردنی خولەکانی گرێدانە کە تا ئێستا بوویتە یەکێك لە کێشەکانی ئێمە لە دەستەی سەرۆکایەتی، ئەگەر ئەو بابەتە تەئجیل ببێ ئەوە ئێمە لە (٢٠١٤/١١/٦) کە ساڵ ڕۆژی سوێند خواردنی ئەندامانی پەرلەمانە، لەوە بەدوا لە بەرنامەی کاری دانیشتن دەنووسین ساڵی دووەم و، خولی گرێدانی یەکەم تا ئەوکاتەی لیژنەی هەمواری پەیڕەو رێکارێکی یاسایی و گونجاو بۆ چارەسەرکردنی ئەو بابەتەی کە پەیوەندیدارە بە ڕێکخستنی خولی گرێدانەکانی ساڵەکانی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان بەتەواوەتی ڕێك دەخا، بەو شێوەیە موعالەجەی دەکەین تا خولی گرێدانەکان ڕێك دەخرێتەوە، ئێستا ئەو پێشنیارە دەخەینە دەنگەوە کە کۆی ئەو راپۆرتە حازر کراوە لەلایەن لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان بۆ هەمواری پەیڕەوی ناوخۆ بسپێردرێت بە لیژنەی کاتی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان کێ لەگەڵ دایە؟ (٨٣) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ نییە؟ کەس نییە لەگەڵ نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، ئێستا دەڕۆینە سەر بڕگەی دووەم لە بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆمان کە بریتیە لە (گفتوگۆکردن لە سەر پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، بەپێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥) لە پەریڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەموارکراو). بۆ ئەمە داوا لە سەرۆکایەتی لیژنە پەیوەندیدارەکانی ئەم پڕۆژە یاسایە دەکەین کە بێنە سەر سەکۆی تایبەت بۆ دەستپێکردن بە گفتوگۆکردنی بابەتی پەیوەندیدار بە پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، کە بریتین لەم لیژنانە، لیژنەی یاسایی و لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و لیژنەی ڕۆشنبیری و راگەیاندن و هونەر سەرۆکایەتیەکەیان با بفەرموێ بۆ ئێرە، بەڕێزان ئێستا دەست دەکەین بە گفتوگۆکردن لە سەر پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، بەپێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤)

و (٧٥) له پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەموارکراو، له دەست پێکدا بەڕێز (د. نوری تاڵەبانی) سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی ئەگەر وتەیەکی هەیە با بفەرمووێ،

بەڕێز د. نوری تاڵەبانی/ سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆشحاڵم بە ئامادەبوونم ئەمڕۆ لە هۆڵی پەرلەماندا کە پێشتریش لێرە دابووم، بۆ ئەوەی ئەگەر پرسیارێك یان ڕوونکردنەوەیەك پێویستی کرد، بتوانم وەڵامی ئێوەی بەڕێز بدەمەوە، سەبارەت بەو پڕۆژە قانونەی کە ئەمڕۆ تاوتوێی دەکەن، پێم باشە بە دوو وشەش بێ ئاماژە بە شێوەی دروستکردنی ئەکادیمیای کوردی و کارو ئەرکەکانی سەرشانی ڕوون بکەمەوە، ئەکادیمیای کوردی درێژە پێ دراوی کۆڕی زانیاری کوردە کە لە ساڵی (١٩٧٠) لە بەغدا دامەزرا، دواتر بەپێی قانونی ژمارە (١٣)ی ساڵی (١٩٩٧) بەناوی کۆڕی زانیاری کوردستان دامەزرایەوە، ئەو قانونە چەند جارێکی تر هەموار کراوەتەوە و ناوی گۆڕاوە بۆ ئەکادیمیای کوردی بەپێی قانونی ژمارە (٥)ی ساڵی (٢٠٠٧)، بەپێی ماددەی یەکەمی ئەو قانونە ئەکادیمیای کوردی لە ڕووی کارگێڕییەوە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، بە بڕیاری ژمارە (١٧٤٠)ی ڕێکەوتی (٢٠٠٧/٧/١٣)ی ئەنجومەنی وەزیران دامەزراوە، پێویست ناکات لێرەدا ئاماژە بە ئامانجەکانی ئەکادیمیای کوردی بکەم، سەبارەت بەو پڕۆژە قانونە چەند ساڵێك لەمەوبەر لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە داوامان لێکرا کە نوێنەری خۆمان بنێرین بۆ بەشداری کردن لە ئەو لیژنەیەی کە لەوێ دامەزرا بوو بۆ تەماشاکردنەوەی ئەو پڕۆژە قانونە، نوێنەری ئەکادیمیا لەوێ ئامادەبوو، لەوێ بڕیار درابوو کەوا ئەو کۆمسیۆنە ڕاستە ئەرکێکی زۆری هەیە، بەڵام بەشی زۆری ئەرکەکانی وەکو لەو پڕۆژەیەدا هاتوونە، ئەرکی ئەکادیمیای کوردییە، لەگەڵ ئەرکی چەند وەزارەتێکی دیکەدا بەتایبەتی وەزارەتی خوێندنی باڵا و وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی ڕۆشنبیری، ئێمەش ئەو پڕۆژە قانونەمان خستە بەردەمی ئەنجومەنی ئەکادیمیاوە کە باڵاترین دەسەڵاتە لەو دەزگا زانستییەدا زۆر بە ڕوونی ڕاو بۆچوونی خۆی لە سەر نووسی و لە سەر هەر یەکە لەو ماددانەی کەوا لەوێدا پێشنیازکراون ڕای خۆمان دیاری کردووە، دەتوانن تەماشای بکەن و ئەگەر پێویستیشی کرد ئامادەم لە خزمەتتان بۆ ڕوونکردنەوەی هەر پرسیارێك کە ئاڕستەی من دەکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز (د. نوری تاڵەبانی) سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی، ئێستا دەست بە وتوێژەکەمان دەکەین داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەکەین کە ئەسڵی پڕۆژە یاساکە و، ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش، ڕاپۆرتی هاوبەشی لیژنە پەیوەندیدارەکان لە سەر پڕۆژە یاساکە بخوێننەوە، فەرموو،

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د. بەهار ئەسڵی پڕۆژەکە دەخاتە ڕوو،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د. بەهار،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەكان لە هەرێمی كوردستان ـ عێراق،

بەشی یەكەم

پێناسەو و زاراوەكان

ماددەی (١):

مەبەست لەم زاراوانەی لەم یاسایەدا بەكارهاتوون ئەمانەن:

یەكەم: هەرێم: هەرێمی كوردستان-عێراق.

دووەم: زمانە فەرمییەكان: ئەو زمانانەیە كە بەپێی دەستوری هەمیشەیی عێراق دان بە فەرمی بوونیاندا نراوە.

سێیەم: كۆمسیۆن: كۆمسیۆنی زمانە فەرمییەكان.

بەشی دووەم

بنەماو ئامانجەكان

ماددەی (٢):

زمانی كوردی و زمانی عەرەبی دوو زمانی فەرمین لەسەرانسەری عێراقدا، بە هەرێمی كوردستانیشەوە.

ماددەی (٣):

له هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی تری عێراق، زمانەکانی (تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی) لە یەکەی کارگێڕی خۆیان و لەو حاڵەتاندا کە پێویستە، لە پاڵ زمانی کوردیدا فەرمین.

ماددەی (٤):

ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بەکردەیی کردنی فەرمییەتی زمانی کوردییە لە هەرێمی کوردستاندا و ڕێکخستنی ئەو فەرمیەتییەیە لە پەیوەندی لەگەڵ زمانە فەرمییەکانی دیکەی عێراقی فیدراڵدا.

ماددەی (٥):

حکومەتی هەرێمی کوردستان لەبەر رۆشنایی ئاسایشی نەتەوەییمان سیاسەتێکی روون و پتەوی زمان دادەڕێژێ و پەیڕەو دەکات، هەرچەندە ئەم سیاسەتە لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق بەڕێوە دەچێ، بەڵام لە پێناو پەرەپێدان و پێش خستنی زمان و کلتوری کوردی هەماهەنگی لەگەڵ پارچەکانی دیکەی کوردستان و رەوەندی کوردی لە دەرەوەی وڵاتیش دەکات.

بەشی سێیەم

زمانی یاسا و دادگاکان

ماددەی (٦):

هەموو پڕۆژە یاسایەك لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە و پەسەند دەکرێت.

ماددەی (٧):

لیژنەکانی داڕشتنی یاسا پێویستە پسپوڕی زمانەوانییان تێدا بێت.

ماددەی (٨):

لە رۆژنامەی فەرمی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا دەقی یاسا و بڕیارەکان بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی بلاۆدەکرێتەوە، لە حاڵەتی گومان لە شیکردنەوەدا نووسراوی کوردی یاساکان سەرچاوەیە.

ماددەی (٩):

لە دەرچوونی هەر یاسایەکدا ئاماژە بە زمانە فەرمییەکان و لایەنی جێبەجێکردنی یاساکە دەکرێت.

ماددەی (١٠):

هەموو ڕێ و شوێنە دادوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە بە زمانی کوردی بەڕێوە دەچن و دەنووسرێن.

ماددەی (١١):

لە حاڵەتێکدا کە لایەنێکی داواکاری یاسایی عەرەب زمان بێت یان سەر یەکێك لە پێکهاتەکانی دیکەی عێراق بێت یان لە هەر حاڵەتێکی دیکەی پێویستدا بەکارهێنانی ئەو زمانەش لە ڕێ و شوێنە دادوەرییەکان و بڕیاری دادگاکاندا ڕێگە پێدراوە، بەمەرجێك وەرگێڕ بۆ زمانی کوردی دابین بکرێت.

بەشی چوارەم

زمانی دام و دەزگاکانی حکومەت و دامەزراوەکانی دیکە

ماددەی (١٢):

زمانی کوردی، زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم فەرمانگە و دامەزراوەکانی سەرۆکایەتی هەرێم و حکومەتی هەرێم و پەرلەمانی کوردستان و دەسەڵاتی دادوەرییە.

ماددەی (١٣):

زمانی پەیوەندی و نامەکاری لە نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵ و هەرێمەکانی دیکەی عیراق، زمانی کوردی و عەرەبیە، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێ لەگەڵ زمانی کوردی و عەرەبی زمانی لایەنێکی دیکەش بەکاربێت.

ماددەی (١٤):

ڕێکەوتنە دوو قۆڵی یان چەند قۆڵییەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ لایەنەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان، پێویستە بە زمانی کوردی و زمانی لایەنەکەی دیکە بێت.

ماددەی (١٥):

لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان، بەرزکردنەوەی پلەکانیان، زانینی زمانی کوردی وەك یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بەکاردەهێنرێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد

نەبوو یاخود کوردی نەزانێت، ئەوا پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی بێت.

ماددەی (١٦):

یەکەم: تابلۆی سەرجەم فەرمانگە حکومییەکان دەبێت بە زمانی کوردی و عەرەبی بێت، بەمەرجێك نووسینە کوردییەکە دەرکەوتووتر بێت.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسەلگەری وڵاتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا دەبێت بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی دیکە بێت.

ماددەی (١٧):

هەر دام و دەزگایەکی حکومی و ناحکومی عێراقی و بیانی کە مامەڵەی لەگەڵ هاووڵاتیانی هەرێمدا هەبێت، پێویستە لە فۆرم و نووسراوەکانیدا ڕەچاوی زمانی کوردیش بکات.

ماددەی (١٨):

تابلۆی سەر شەقامەکان و دەستنیشانکردنی شوێن و دەڤەرەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە دەرکەوتووتر بێت.

بەشی پێنجەم

زمانی خوێندن

ماددەی (١٩):

زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا، زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستاندا.

ماددەی (٢٠):

یەکەم: خوێندن بە زمانەکانی (عەرەبی و تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی) لە قوتابخانە حکومییەکانـدا لـە ژێر چاودێری وەزارەتی پەروەردەدا دەبێت.

دووەم: خوێندن بـە زمانـە بیانییـەکان لـە قوتابخانـە ئەهلیەکانـدا لـە ژێـر چـاودێری وەزارەتـی پـەروەردەدا دەبێت.

سێیەم: هەموو باخچەی ساوایان و قوتابخانەو پەیمانگا و کۆلێژێکی پەروەردەی ئەهلی و کەرتی تایبەت لە سەریەتی خوێندنی بەشەوانەی زمانی کوردی بە پێی پرەنسیپەکانی وەزارەتی پەروەردە لە ریزی مادده خوێندراوە سەپێنراوەکانی بێت، بەپێچەوانەوە قوتابیەکان بۆیان نییە لە زانکۆ و پەیمانگەکانی هەرێمی کوردستان وەربگیرێن.

ماددەی (٢١):

لە هەموو قۆناغەکانی خوێندنی زانکۆ و پەیمانگا حکومی و ئەهلییەکان بەتایبەتی زانستە مرۆییەکان قوتابی بە زمانی کوردی دەخوێنێت و وەڵامی پرسیاری تاقیکردنەوەکان دەداتەوە، زمانەکانی دیکەش رێگە پێدراون، بەمەرجێك زمانی کوردی زمانی یەکەمی خوێندن بێت.

ماددەی (٢٢):

لە قۆناغەکانی خوێندنی زانکۆ و پەیمانگا حکومی و ئەهلییەکاندا بەپێی پسیۆری بەشەکان زمانەکانی دیکە رێگە پێدراون، بەمەرجێك ماددەیەکی تایبەت بە کوردۆلۆجیان هەبێت.

ماددەی (٢٣):

خوێندن بە خەتی (برایل) بۆ خاوەن پێداویستە تایبەتەکان بە زمانی کوردی دابین بکرێت.

بەشی شەشەم

زمانی کارو بازرگانی

ماددەی (٢٤):

هەر دەزگایـەکی خزمـەتگوزاری کـەرتی تایبـەت کـە مامەڵـەی لەگـەڵ هاووڵاتیانـدا هـەبێت پێویسـتە زمـانی کوردی بەکار بهێنێت، بەکارهێنانی زمـانێکی دیکـەی فـەرمی عێـراق یـان زمـانێکی بیـانی بـەپێی پێویسـتی خزمەتگوزارییەکەی و زمانی بەکاربەران ئازادە.

ماددەی (٢٥):

پێویستە تابلۆی سەر سەرجەم نووسینگە و فرۆشگاو چێشتخانە و ئوتێل و شوێنە خزمەتگوزارییەکانی کەرتی تایبەت بە زمانی کوردی بێت، دەشێی لە پاڵ زمانی کوردی بە زمانی پێکهاتەکانی دیکەی عێراق یان بە زمانی دیکەی بیانی بنووسرێت بەمەرجێك نووسینە کوردییەکە دەرکەوتووتر بێت، بەپێچەوانەوە مۆڵەتی کردنەوەیان پێ نادرێت..

ماددەی ٢٦:

بۆ دامەزراندن یان گرێبەست لە هەر شوێنێك، پێویستە زمانی کوردی وەکو یەکێك لە زمانە سەرەکییەکان بێت.

ماددەی ٢٧:

لە پەیوەندی زارەکیی و نووسراوی نێوان خاوەنکاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانیدا (بەگرێبەستیشەوە) ، زمانی کوردی بەکاردەهێنرێت، دەکرێت زمانێکی تریش لەگەڵ زمانی کوردی بەکاربهێنرێت.

ماددەی ٢٨:

پێویستە هەموو ئاگادارییەکی کاردۆزینەوە لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بلاوبکرێتەوە.

ماددەی ٢٩:

پێویستە هەموو شتومەك و کەل و پەل و کالایەك کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێت، بە زمانی کوردی (وێرای زمانی دیکە) لەسەری بنووسرێت، حکومەت لە سیاسەتی مولەت بەخشین و ئاسانکاری بۆ هاوردەکردنی ئەو بەرهەمانەی لە دەرەوەی هەرێم و دەرەوەی عێراق بەرهەم دەهێنرێن، دەبێت مەرجی نووسین بە زمانی کوردی لەسەر بەرهەمەکان وەك یەکێك لە پێوەرەکانی مولەت و ئاسانکارییەکان بەکاربێنێت، ئەمە نووسینی سەر ڕێنمایی بەکارهێنان وکەتەلۆگی سەرجەم بەرهەمەکان بەتایبەتی داو ودەرمانیش دەگرێتەوە.

ماددەی ٣٠:

پێویستە فۆرمی داواکاری و پارەدان و پارە وەرگرتن لەگەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاریی بازرگانی و پسولە و زەرف ... هتد بە زمانی کوردی بن، بەکارهێنانی زمانی عەرەبی ، یان زمانێکی بیانی لە پاڵیدا ڕێگەپێدراوە.

ماددەی ٣١:

هەموو جۆرە ڕێکلام و بانگەشەیەك لە هەرێمی کوردستاندا دەبێت بە زمانی کوردی بێت، بەڵام بەکارهێنانی زمانی پێکهاتەکانی دیکەی عێراق، یان زمانێکی بیانی لە پاڵیدا ڕێگەپێدراوە.

ماددەی ٣٢:

ڕۆژنامە و میدیا و ناوەندە کلتورییە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا ، بۆیان هەیە زمانی کوردی بەکاربهێنن.

بەشی حەوتەم

زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی ٣٣:

لە هەر یەکەیەکی کارگێڕیدا، کە زۆرینەی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاواز لە کوردبن، بۆیان هەیە بە ڕاپرسییەکی خۆجێیی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا بکەن بە زمانی فەرمیی کاروباری ناوخۆییان.

ماددەی ٣٤:

دەبێت دامەزراوەکانی ئەم جۆرە پێکهاتانە لە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ دامودەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، زمانی کوردی بەکار بێنن.

بەشی هەشتەم -

کۆمسیۆنی زمانە فەرمییەکان:

ماددەی ٣٥:

لە پێناو جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە و بەڕێوەبردنی سیاسەتی زمانەوانی لە هەرێمی کوردستان، کۆمسیۆنێك بە ناوی کۆمسیۆنی زمانە فەرمییەکان دادەمەزرێ.

ماددەی ٣٦:

کۆمسیۆن خاوەنی کەسایەتی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایییە، بودجەی تایبەت و کارگێڕی هەیە، دەستەڵاتی گرتنەبەری هەموو ڕێکارێکی یاسایی هەیە.

ماددەی ٣٧:

کۆمسیۆن لە (٩) پسپۆڕی بواری زمان و یاسا و کارگێڕی کە خۆیان بۆ ئەم ئەرکە تەرخان ئەکەن پێکدێت، ئەندامانی کۆمسیۆن لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران یان پەرلەمانی کوردستان بۆ ماوەی (٤) ساڵ دیاری ئەکرێن، ئەکرێ ماوەکەیان جارێك نوێ بکرێتەوە، مەرجەکانی بوون بە ئەندام لە کۆمسیۆن ئەمانەن:

١ تەمەنیان لە (٣٥) ساڵ کەمتر نەبێ.

٢- بە لای کەم (١٠) ساڵ لە بواری خۆی خزمەتی کردبێ.

٣- بڕوانانەی زانکۆیی هەبێت.

ماددەی ٣٨:

کۆمسیۆن دەستەڵاتی پەسند کردنی پەیڕەوی ناوخۆ و هەموو ڕێنماییەکی هەیە کە بۆ بەجێ گەیاندنی ئەرکەکانی پێویست بێ، بۆ مەبەستی پێدانی مۆڵەتی کارکردن و لێسەندنەوەی مۆڵەتی کارکردن و داخستن، لیژنەیەك لە نوێنەرانی کۆمسیۆن و ئەکادیمیای کوردی و پارێزگا و شارەوانی پێك دەهێنرێ.

ماددەی ٣٩:

کۆمسیۆن لە دوو بەشی لیژنەی زمان و لیژنەی بەدواداچوون و پشکنین پێك دێت:

١ لیژنەی زمان بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەکادیمیای کوردی لە بواری بە کوردی کردنی زاراوە کارگێری و پسپۆریەکان یارمەتی دەزگا حکومی و ناحکومییەکان ئەدات، پاش پەسند کردن لە ڕۆژنامەی فەرمی بڵاویان ئەکاتەوە.

٢- لیژنەی پشکنین و بەدوا داچوون لەسەر بنەمای تۆمار کردنی سکاڵای هاووڵاتیان، یان بە دەست پێشخەری خۆی پشکنەرکانی ئەنێرێتە سەر ئەو دامەزراو و ناوەندانەی کە ڕەفتاریان لەگەڵ یاسای زمانە فەرمیەکانی هەرێمی کوردستان ناتەبایە.

ماددەی ٤٠:

هەر کۆمپانیا و دەزگایەکی خزمەتگوزاری کەرتی تایبەت کە کارمەندی هەبێت و زمانی کوردی نەزانێ، لە ژێر چاودێری کۆمسیۆن پلان بۆ باش کردنی باری زمانی کوردی دادەنێت.

ماددەی ٤١:

کۆمیسیۆن بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەکادیمیای کوردی بۆ ناونان و ناوبردنی شوێن و دەڤەرەکان لە هەرێمی کوردستان پێشنیاز ئەداتە حکومەت بۆ ئەوەی جێ بەجێی بکات.

ماددەی ٤٢:

کۆمیسیۆن هەموو ساڵێك ڕاپۆرتێکی چڕ و پڕ لەسەر باری زمانی کوردی لەبواری گشتی و حکومی ئەداتە پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی بە پێی پێویست بڕیاری لەسەر بدرێ.

بەشی هەشتەم

سزاکان

ماددەی ٤٣:

ئەوەی سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات، بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەکەوێت:

یەکەم:ئەگەر بەرپرسیاری سەرپێچیەکە کەسێکی مەعنەوی کەرتی گشتی بوو، کۆمسیۆن لە رێی هۆشداریدانەوە سەرنجی دامەزراوە حکومیەکە بۆ سەرپێچیەکە رائەکێشیَ، ئەگەر پاش تێپەڕ بوونی ئەو ماوەی کۆمسیۆن دیاری ئەکات دامەزراوە گشتییەکە لەسەر سەرپێچییەکە بەردوام بوو، ئەوە کۆمیسیۆن ئەتوانیَ هۆشداریدانەکە لە رۆژنامە و میدیاکان بلاَو بکاتەوە.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەری کەرتی گشتی بوو نەك دامەزراوەکە، وەکو کەسێکی مەعنەوی و لە کاتی جیَ بەجیَ کردنی وەزیفەکەی ئەو سەرپێچیەی کرد، ئەوە بە نووسین ئاگادار ئەکرێتەوە بۆ ئەوەی لە ماوەیەکی دیاری کراو دا سەرپێچیەکەی ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچیەکەی بەردەوام بوو لە رێگەی بەرزترین بەرپرسی دامەزراوەکەیەوە سزای ئینزیباتی ئەخرێتە سەر بە پێی یاسای رێکاری فەرمانبەرانی دەولَەت لە هەرێمی کوردستان.

سێیەم:ئەگەر سەرپێچیکار کەسی سروشتی بیَ یان مەعنەوی، سەر بە کەرتی تایبەت یان دامەزراوەیەکی حکومی دەرەوەی هەرێمی کوردستان یان بیانی بێت، هۆشداری پیَ ئەدریَ تا لەماوەی دیاری کراو سەرپێچیەکەی ڕاست بکاتەوە، ئەگەر پابەند نەبوو ئەوە بە غرامەیەك سزا ئەدریَ کە نابیَ لە ئەوەندە دینار کەمتر بیَ و لە ئەوەندە زیاتر بیَ لە حالَەتێك کە ئەو رێکارانە نەبنە هۆی ڕاست کردنەوەی سەرپێچیەکە ئەوە کۆمسیۆن بۆی هەیە داوای یاسایی لەسەر لایەنی پێشێلکار تۆمار بکات.

چوارەم:

١ لە حالَەتی دووبارە بوونەوەی سەرپێچی غەرامە دوو ئەوەندە ئەکریَ.

٢- ئەگەر لایەنی سەرپێچیکار کەرتی تایبەت بوو و بەردەوام بوو لەسەر سەرپێچی، ئەوە شوێنەکە بۆ ماوەیەك دائەخریَ.

پێنجەم:ئەگەر کەسێکی سروشتی یان مەعنەوی بە زارەکی یان بە نووسین یان بە هەر شێوازێك رێگە لە بەکارهێنانی زمانە فەرمیەکان و زمانی پێکهاتەکانی تری عێراق بگرێت، ئەوە ئەبیَ بە بەند کردن و غەرامە سزا بدریَ، بە مەرجێك سزای بەند کردن لە مانگێك کەمتر نەبیَ، و لە سیَ مانگ زیاتر نەبیَ، غەرامەکەش دیاری نەکراوە، ئەوەندە دینار کەمتر نەبیَ، ئەوەندەش زیاتر نەبیَ.

بەشی دەیەم

مادده دوماهییەکان

ماددەی (٤٤):

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان،فەرمانەکان یان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

ماددەی (٤٥):

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی، یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ فەرمانەکان یان حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بن.

ماددەی (٤٦):

دوای ئەوەی بڕیاری کۆمسیۆنی زمانە فەرمییەکان دەرئەچیت ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێ بەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دانانی ئەم یاساییە

لەبەر ڕۆشنایی ماددەی چوارەمی دەستووری هەمیشەیی ساڵی (٢٠٠٥)ی کۆماری عێراقی فیدراڵ، کە شان بەشانی عەرەبی دانی بە فەرمی بوونی زمانی کوردی ناوە لەسەرانسەری عێراق، و دانی بە زمانەکانی پێکهاتەکانی دیکەش دانەوە، لەبەر نەبوونی یاسایەکی تایبەت وەك یاسا گەلی دەوڵەت و هەرێمی زمانە فەرمییەکان لە بواری سیاسەتی زمانی دا، بە پێویست زانرا یاسایەکی لەم چەشنە وەکو سەرچاوەی سیاسیەتی زمانی پەسند بکرێ، و بخرێتە کار، بۆیە ئەم یاسایە تەشریع کرا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سالار نوقتەی نیزامییە؟ فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا پێشنیارێکم هەیە، دەست خۆشی لە لیژنەی پەیوەندیدار ئەکەم کە پرۆژەکەیان زۆر باشتر کردووە لە ڕاپۆرتی هاوبەشی خۆیان، بۆیە من بەر لەوەی ئەسڵی پرۆژە یاسایەکە بخوێندرابایەوە، پێم باش بوو ئەو بابەتە کە پەیوەندی بەو پرۆژە یاسایەوە هەیە، ڕاپۆرتەکە بکرێتە بنەما بۆ گفتوگۆ کردن، چونکە زۆر باشتر کراوە، بە تایبەتی مەسەلەی زمان پەوەندی بە مافەوە هەیە، و یاسای نێودەوڵەتی زمانی

نەتەوەكانی دابین كردووە، لە ڕاپۆرتەكە هەندێ بابەت هەیە لە ئەسڵی یاساكە تایبەت بە زمانی توركمانی و سریانی و ئەرمەنی هەبوو لادراوە، هەندێ مەسەلە هەیە ئەبێ ڕیعایەتی ئەوە بكەین نەخرێتە دەنگدانەوە، مافی زمانی نەتەوەكانی كوردستان بە دەنگدان یەكلایی نەكرێتەوە، بسەلمێندرێ، لەبەر ئەوە وەكو یەكێك لەوانەی واژووم لەسەر پرۆژە یاساكە هەیە، و هەوڵ دراوە مافی زمانی نەتەوەكانی تر لە پرۆژە یاساكە ڕەچاو بكرێ، و لە ڕاپۆرتەكەش ڕەچاو كراوە، بەڵام هەندێ كورت كراوەتەوە، پێم باشە ئەوە بكرێتە بنەما دواتر ماددەكان موناقەشە بكەین، واتە ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش بكرێتە بنەما بۆ كورت كردنەوە گفتوگۆكانیش، سوپاس.

بەڕێز محمد یوسف صادق-سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، پێم وابێ خۆشیان پێشنیارێكی لەو شێوەیان هەیە، بەڵام بە پێی پەیڕەو پێویستە ئەسڵی پرۆژە یاساكەش بخوێندرێتەوە، دوایی ڕاپۆرتی لیژنە پەیوەندیدارەكان، ئەگەر پیشنیار هەبوو ڕاپۆرتی هاوبەش یان لیژنەیەك بكرێتە بنەما، ئەوەش ئەخەینە دەنگدان، بۆ ئەوەی ئەو كات بنەمای گفتوگۆ كردن ڕاپۆرتە هاوبەشەكە ئەبێت، ئێستا داوا لە لیژنەكان ئەكەین ڕاپۆرتی هاوبەشیش بخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بابەت/ڕاپۆرتی هاوبەش سەبارەت بە پرۆژە یاسای زمانە فەرمیەكان لە هەرێمی كوردستان-عێراق.

لێژنەی كاروباری یاسایی و ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر و پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی ڕۆژی (سێ شەممە ٢٢ی ڕەزبەر)ی كوردی بەرامبەربە (١٤/١٠/٢٠١٤) ی زاینی كۆبوونەوەی ئەنجامدا بۆ تاوتوێ كردنی پرۆژە یاسای (**زمانە فەرمییەكان لە هەرێمی كوردستان**) كە لەلایەن (ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان) ەوە پێشكەش كراوە ، دوای خوێندنەوەی یەكەمی لە دانیشتنی ژمارە (٤) لە ڕۆژی چوارشەممە بەرواری **١٤/٥/ ٢٠١٤** ڕەوانەی لێژنەكان كراوە.دوای گفتوگۆكردن و تاوتوێ كردن، لێژنەكان گەیشتنە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:

یاسای ژمارە (   ) ی ساڵی ٢٠١٤

زمانە فەرمییەكان لە هەرێمی كوردستان

بەشی یەكەم

پێناسەو و زاراوەكان

ماددەی (١):

مەبەست لەم زاراوانەی لەم یاسایەدا بەکارهاتوون ئەمانەن:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان–عێراق.

دووەم: زمانە فەرمییەکان: ئەو زمانانەیە کە بەپێی دەستوری هەمیشەیی عێراق دان بە فەرمی بوونیاندا نراوە.

بەشی دووەم

بنەماو ئامانجەکان

ماددەی (٢):

زمانی کوردی و زمانی عەرەبی دوو زمانی فەرمین لەسەرانسەری عێراقدا ، لە هەرێمی کوردستاندا زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە.

ماددەی (٣):

لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی(تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی) لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان و لەو حاڵەتاندا کە پێویستە، لە پاڵ زمانی کوردیدا فەرمین.

ماددەی (٤):

ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بەکردەیی کردنی فەرمییەتی زمانی کوردییە لە هەرێمی کوردستان و، ڕێکخستنی ئەو فەرمیەتییە لە پەیوەندی لەگەڵ زمانە فەرمییەکانی دیکەی عێراقی فیدراڵدا.

بەشی سێیەم

زمانی یاسا و دادگاکان

ماددەی (٥):

هەموو پرۆژە یاسایەك لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە و پەسەند دەکرێت.

ماددەی (٦):

لێژنەكانی دارشتنی یاسا پێویستە پسپوری زمانەوانی شارەزای لە بواری یاساییدا هەبێت.

ماددەی (٧):

دەقی یاسا و بریارەكان لە رۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی كوردستان بە زمانی كوردی و عەرەبی بڵاودەكرێنەوە، دەقە كوردییەكە سەرچاوە و بنەمایە.

ماددەی (٨):

یەكەم: هەموو رێوشوێنە دادوەرییەكان بە بریاری دادگاكانیشەوە ، بە زمانی كوردی بەرێوەدەچن و دەنووسرێن.

دووەم: ئەگەر لایەنێكی داواكە زمانی كوردی نەزانێت، پێویستە دادگا وەرگێرێكی بۆ دابین بكات.

بەشی چوارەم

زمانی دام و دەزگاكانی حكومەت و دامەزراوەكانی دیكە

ماددەی (٩):

زمانی كوردی، زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم دامەزراوە دەستوری و فەرمانگەكانی هەرێمی كوردستانە.

ماددەی (١٠):

زمانی نووسین و پەیوەندی لە نێوان حكومەتی هەرێمی كوردستان و حكومەتی فیدراڵ و هەرێمەكانی تری عیراقدا ، زمانی كوردی و عەرەبییە. بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەكان دەكرێ زمانی كوردی و زمانی لایەنێكی تر بەكاربێت.

ماددەی (١١):

ڕێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ لایەنە دەرکییەکاندا، پێویستە بە زمانی کوردی و زمانی لایەنەکەی تر بێت.

ماددەی (١٢):

لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان، زانینی زمانی کوردی وەك یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بەکاردەهێنرێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یاخود کوردی نەزانێت، ئەوا پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی بێت.

ماددەی (١٣):

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراوە وفەرمانگە حکومییەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەبێت ، بەمەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێت.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسەڵگەری وڵاتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی تر دەبێت.

ماددەی (١٤):

هەر دام و دەزگایەکی حکومی و ناحکومی عێراقی و بیانی کە مامەڵەی لەگەڵ هاووڵاتیانی هەرێمدا هەبێت، پێویستە لە فۆرم و نووسراوەکانیاندا ڕەچاوی زمانی کوردیش بکەن.

ماددەی (١٥):

تابلۆی ڕێنمایی شەقامەکان و دەستنیشانکردنی شوێن و دەڤەرەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکاندا بێت.

بەشی پێنجەم

زمانی خوێندن

ماددەی (١٦):

زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا، زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستاندا.

بەشی شەشەم

زمانی کار و بازرگانی

ماددەی (١٧):

هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاریی کەرتی تایبەت، پێویستە زمانی کوردی بەکاربهێنێت، بەکارهێنانی زمانی عەرەبی یان زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەتگوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە.

ماددەی (١٨):

بۆ دامەزراندن، یان کارکردن بە ڕێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا، ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت.

ماددەی (١٩):

لە پەیوەندی زارەکیی و نووسراوی نێوان خاوەنکاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانیدا (بەگرێبەستیشەوە) ، زمانی کوردی بەکاردەهێنرێت، دەکرێت زمانێکی تریش لەگەڵ زمانی کوردی بەکاربهێنرێت.

ماددەی (٢٠):

پێویستە هەموو ئاگادارییەکی کاردۆزینەوە لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بڵاوبکرێتەوە.

ماددەی (٢١):

پێویستە هەموو شتومەك و کەل و پەل و کاڵایەك کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێت، بە زمانی کوردی (وێڕای زمانی دیکە) لەسەری بنووسرێت، حکومەت لە سیاسەتی مۆڵەت بەخشین و ئاسانکاری بۆ هاوردەکردنی ئەو بەرهەمانەی لە دەرەوەی هەرێم و دەرەوەی عێراق بەرهەم دەهێنرێن، دەبێت مەرجی نووسین بە زمانی کوردی

لەسەر بەرهەمەکان وەك یەکێك لە پێوەرەکانی مۆڵەت و ئاسانکارییەکان بەکاربێنێت، ئەمە نووسینی سەر ڕێنمایی بەکارهێنان وکەتەلۆکی سەرجەم بەرهەمەکان بەتایبەتی داو ودەرمانیش دەگرێتەوە.

ماددەی (٢٢):

پێویستە فۆرمی داواکاری و پارەدان و پارە وەرگرتن لەگەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاریی بازرگانی و پسوولە و زەرف ... هتد بە زمانی کوردی بن، بەکارهێنانی زمانی عەرەبی ، یان زمانێکی بیانی لە پاڵیدا ڕێگەپێدراوە.

ماددەی (٢٣):

هەموو جۆرە ڕێکلام و بانگەشەیەك لە هەرێمی کوردستاندا دەبێت بە زمانی کوردی بێت، بەلاّم بەکارهێنانی زمانی پێکهاتەکانی دیکەی عێراق، یان زمانێکی بیانی لە پاڵیدا ڕێگەپێدراوە.

ماددەی (٢٤):

ڕۆژنامە و میدیا و ناوەندە کلتورییە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا ، بۆیان هەیە زمانی کوردی بەکاربهێنن.

بەشی حەوتەم

زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی (٢٥):

لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاواز لە کوردبن، بۆیان هەیە بە ڕاپرسییەکی خۆجیی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا بکەن بە زمانی فەرمیی کاروباری ناوخۆییان.

ماددەی (٢٦):

دەبێت دامەزراوەکانی ئەم جۆرە پێکهاتانە لە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ دامودەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، زمانی کوردی بەکار بێنن.

بەشی هەشتەم

سزاکان

ماددەی (٢٧):

ئەوەی سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات، بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەکەوێت:

یەکەم: سزاکانی بەرزەفتەکردنی بە سەردا جێ بەجێ دەکرێت ئەگەر هاتو فەرمانبەر بوو.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەر نەبێت ئاگادار دەکرێتەوە کە لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا سەرپێچیەکە ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچییەکەی بەردەوام بوو، بۆ هەر ڕۆژێك بە غەرامەیەك سزا دەدرێت کە لە (٥٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت .

سێ یەم: هەموو زەرەرمەندێك مافی جوولاندنی داوای هەیە لە کاتی سەرپێچیکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەشی نۆیەم

ماددە دوماهییەکان

ماددەی (٢٨):

ئەركی بەدواداچوونی جێبەجێ كردنی ئەم یاسایە لـە ئەستۆی ئەكادیمیای كوردی یە.

ماددەی (٢٩):

پێویستە لـەسەر ئەنجوومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەكان، حوكمەكانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بكەن.

ماددەی (٣٠):

كار بە هیچ دەقێكی یاسایی، یان بڕیارێك ناكرێت كە لـەگەڵ حوكمەكانی ئەم یاسایەدا ناكۆك بن.

ماددەی (٣١):

ئەم یاسایە لـە ڕۆژی بڵاوكردنەوەی لـە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی كوردستان) جێ بەجێ دەكرێت.

هۆیەكانی دانانی ئەم یاساییە

لـەبەر ڕۆشنایی ماددەی چوارەمی دەستووری هەمیشەیی كۆماری عێراقی فیدراڵ، كـە زمانـە فەرمییـەكانی لـە سەرانسەری عێراقدا دیاریكردووە وە لـەبەر پێویستی بوونی یاسایەكی تایبەت، ئەم یاسایە دانرا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەمە پوختەی ڕاپۆرتی هاوبەش بوو، بەڵام بـەڕێزتان ئاگادار ئەكەینـەوە كە لـە نووسـینی ئـەو ڕاپۆرتـە چـەند نووسـراوێكی ڕەسمیمـان هـەبووە كـەڵكمان لـێ وەرگرتـووە بـە شـێوەیەكی ڕاسـتەوخۆ، یەكـەم، ئـەو نووسـراوە بـوو كـە لەلایـەن سـەرۆكایەتی پەرلەمانـەوە ئاراسـتەمان كـرا، لەلایـەن یـەكێتی ئـەدیب و نووسـەرانی سـریان، و دووەم، نووسـراوێكی تـری سـەرۆكایەتی پەرلەمانـە كە ئاراسـتەی لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر كراوە، بریتییە لە تێبینیەكانی ئەكادیمیای كوردی لەسـەر ئەسـڵی پرۆژەكە، و لیژنە لە كاتی خۆیدا كۆبوونەوەی هاوبەشی ئەنجامداوە و ئەو ڕاپۆرتـەی نووسیەوە، بۆیـە داوا لە بەڕێزتان ئەكەین كە ڕاپۆرتەكە بكەن بە ئەسڵ و دەنگدانی لەسەر بكرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا ئەیخەینـە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیـە كـە ڕاپـۆرتی هاوبەشـی لیژنـەی پەیوەندیـدارەكانی پەرلەمان سەبارەت بـە پـرۆژە یاسای زمانـە فەرمییـەكان لـە هـەرێمی كوردسـتانی عێـراق بكرێتـە بنـەمای گفتوگۆ با دەست بەرز بكاتـەوە؟ (٦١) كەسـی لەگەڵە، كێـی لەگـەڵ نییـە، كـەس نییـە، كەواتـە پەسـند كـرا،

فەرموو مادده بە مادده بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە، بەڵام بەڕێزان مادام ڕاپۆرتی هاوبەش کرایە بنەما، بۆیە ئەوانەی واژوویان لەسەر ڕاپۆرتەکە کردووە بێ هیچ تەحەفوزێك باشتر وایە هەرقسە نەکەن، چونکە واژوویان لەسەر ڕاپۆرتە هاوبەشەکە کردووە، فەرموو کاك عادل نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز عادل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ منیش ئیمزام کردووە لەسەر ڕاپۆرتەکە، بەڵام لێرە خەلەلێکی سیاغە هەیە لە ماددەی شەش،......

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

دێینە سەر ئەوە، فەرموو مادده بە مادده، نوقتەی نیزامییە کاك فرست؟ فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو خاڵ هەیە، یەکێك وەکو ئەمانەتێك پێم وایە جێگەی خۆیەتی و هەقی خۆیتی، کۆمەڵێك بەڕێز ئەسلی پرۆژەکەیان ئامادە کردووە، داوا لە بەڕێز لیژنەی پەیوەندیدار ئەکەم ناویان بخوێننەوە لە هۆڵی پەرلەمان، کاك تاریق جامباز، تا ئەخیر، ئەگەر پێیان باش بێ، چونکە ماندوو بوون، دواتر ئەندامانی پەرلەمان واژوویان کردووە، دووەم، دەست خۆشی لە هەرسێ لیژنەی پەیوەندیدار ئەکەم بۆ ئامادە کردنی ئەو ڕاپۆرتە، ئەوەی من ئەمەوێ ئاماژەی پێ بدەم ئەوەیە، پێم وایە وا باش بوو لەبەر ئەوەی هەیکەلیەتی ئەساسی پرۆژەکە نەگۆڕاوە، و (٨٠٪ بۆ ٨٥٪) وەکو خۆی ماوەتەوە، بۆیە واباشە بۆ داهاتوو کە ڕاپۆرت ئامادە ئەکرێ، بۆ نموونە ماددەی یەکەم، بگوترێ ماددەی یەکەم مولاحەزەمان هەیە، یان بەو شێوە دامانڕشتەوە، یان هیچ تێبینیمان نییە، یان هەموو پرۆژە ئەسڵیەکە لابات و پرۆژەیەکی نوێ ئامادە بکات، لە ئەسڵ ئیشی ئامادە کردنی ڕاپۆرت ئەوە نییە، ئەوەیە مادده بە مادده بە ئەسڵی پرۆژەکە بچێ، و تێبینی خۆی لەسەر بدات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی یاسایی قسەتان لەسەری هەیە؟

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ناوی ئەو کەسانەی کە پێشکەشیان کردووە، یانی ئەو ئەندامە بەڕێزانەی تەبەنی یاساکەیان کردووە، ئەوە لە خوێندنەوەی یەکەم ئەخوێندرێتەوە ناوەکانیان، سەبارەت بە ناوهێنانی ئەوانەی کە ئەسڵی پرۆژەکەیان ئامادە کردووە، پێم وایە نە لە پەیڕەو و نە لە هیچ عورفێك نەبووە ناویان

بخوێندرێتەوە، ئەگەر ئەشكرێ هیچ ڕێگری نییە، لەمەودوا ناوەكانیان بخوێنینەوە، سەبارەت بە ئەوەی كە لەگەڵ ڕاپۆرتەكە ئەسڵەكەش، تێبینیەكەی بەڕێز دكتۆر فرست لە شوێنی خۆیدایە، بەڵام كە ڕاپۆرتە ئەكەین بە ئەساس، لەبەر ئەوەیە سوودمان تەنیا لە ئەسڵی پرۆژەكە وەرنەگرتووە، سوودمان لە چەند شتێكی تر وەرگرتووە، وەكو بەڕێز سەرۆكی لیژنەی یاسایی ئاماژەی پێدا، و سێ لیژنە كۆبووینەتەوە، تەنیا لیژنەی یاسایی نەبووە، و لەسەر ئەو ئەساسە داوا ئەكەین، و بینائەن لەسەر دەنگدان، لەسەر ڕەزامەندی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێمە ئەو ڕاپۆرتە ئەكەینە ئەساس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دكتۆرە جوان.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پاش لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا، سوپاسی ئەكادیمیای كوردی ئەكەم، بەڕاستی تیبینیەكانیان زۆر لە جێی خۆی بوو، كە گفتوگۆمان كرد لەگەڵ لیژنەی یاسا و لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و لیژنەی خوێندنی باڵا، هەرسێ لیژنە زۆر ئیستیفادەمان لە ڕەئی بۆچوونی ئەكادیمیامان كرد، و ڕەچاوی ئەوەشمان كرد، و بەخێرهاتنی مامۆستا نوری تاڵەبانی ئەكەم، مامۆستای من بوو لە كۆلیژی بەڕێوەبردن و ئابووری، قانون تیجاری پێمان دەدا، زۆر سوپاسی ئەكەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو خاتوو سوهام.

بەڕێز سهام عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز حەز دكەم لیژنا یاسایی تەوزیحێ باشتر بدات ل سەر ئەڤ ڕاپۆرتێت هاڤبەش دێنە دروست كرن، ئەڤ ئەندامێت كو ئیمزا دكەتن، و دووبارە حەز دكەم تەوزیحێ بدەن، چونكی ئەگەر نەڤیسیتن ئەز تێبینیا هەی، ئەوێ حەق نینە بئاخڤیتن، ئایا دێ حەسم بیت ئەڤە یان نا؟ ئەز حەز دكەم لیژنا یاسایی ڕوون كرنێ بدات.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ باش، فەرموو كاك زانا.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتیوانی له تێبینیەکەی بەڕێز دکتۆر فرست ئەکەم، تێبینیەکانی ئەکادیمیای کوردی هەر لەسەر ئەساسی پرۆژەکە هاتووە، بۆیە گرنگە ئەوانەی ماندوو ئەبن و پرۆژە بۆ پەرلەمان ئامادە ئەکەن بکرێتە عورفێك لێرە ناویان بێت، وەکو ڕێزێك لە ماندووبوونیان، چونکە هەموومان لەسەر ئەسڵی پرۆژەکە تێبینیمان نووسیوە، و لایەنەکانی تریش کە تێبینیان ناردووە بە سەرۆکایەتی پەرلەمانی هەر لەسەر ئەسڵی پرۆژەکە بووە، بۆیە بۆ تەشجیع کردنی خەڵك، ئەوانەی لە دەرەوەی پەرلەمانن کاتێ پرۆژە ئامادە ئەکەن، ئەوەندە مافەیان هەبێ لە نێو پەرلەمانی کوردستان ناویان بێت، بۆ ئەوەی ماندووبوونیان بە فیڕۆ نەڕوات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆر ابراهیم.

بەڕێز د.ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ل راستی ل ئەنجامێ دانوستانەکا دیر و درێژ ل هەرسێ لیژنەیا هاتیە کرن، هەر ئەندامی پەرلەمانەکی دبا هەرسێ لیژنا دا هەی، دەرگەهێ لیژنا یاسایی بۆ ڤەکریی بوو، حەتا بەریڤی وەختی ژی، قەناعەتا مە باش بوو ئەندامێت هەرسێ لیژنا، چ مولاحەزا نەدەن، چونکی لیژنا یاسایی دەرگەهێ خۆ ڤەکریی بوو بچن ڕەئیێ خۆ ل سەر بدەن، هەکە ماددەیەکی نە توازیح بایە، داخاز ژ لیژنا یاسایی کر با تەوزیحاوێ، چونکی مە لڤێرێ ئیتیفاقا کری هەرسێ لیژنا ئەندامێت لیژنێ ئەڤێت ئیمزا کری بێ تەحەفوز موناقەشێ نەکەن، ئەڤێ تەحەفوز موناقەشە کرین تەحدید کەن، ل بەر هەندێ ژی لیژنا یاسایی دەرگەهێ خۆ ڤەکری بۆ پرۆژە یاسا ل گەل تەعدیلا خال بە خال ئەمێ چووینە ڤێرێ، جا هەگەر هەر هەڤاڵەك نەچووبتە ڤێرێ یان بۆی نەخەم بوویە، ئەڤ نە گوناها لیژنا یاساییە، گوناها وییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە ڤالا ئێستا دەرفەت ئەدەمە بەڕێزت، ئێمەش لە دەستەی سەرۆکایەتی ئەو پێشنیارەمان پێ گونجاوە کە ئەو کەسانەی پرۆژە ئاڕاستەی پەرلەمانی کوردستان ئەکەن، هیلاك ئەبن بەو پرۆژانەی کە ئامادەی ئەکەن و ئاراستەی لیژنەکانی پەرلەمانی ئەکەن، یان لە ڕێگەی ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پرۆژەکانیان پێشکەشی پەرلەمان ئەکەن، ناوەکانیان بخوێندرێتەوە، هیچ گرفتێك نییە، ئەوە ئەڕواتە پرۆتۆکۆلەوە، لەوێ ئاماژەی پێ ئەکرێ، فەرموو دکتۆرە ڤالا.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان تـەنیا ژمـارەی یاسایی کـە (١٠) ئەنـدامی پەرلەمانـە لەگەڵ حکومـەت ئـەتوانن پـرۆژەی یاسـایی پێشـکەش بـە پەرلـەمانی کوردسـتان بکـەن، خوێندنـەوەی نـاوی ئـەو کەسانەی کە پرۆژە یاسا پێشکەش ئەکەن، یـان یارمـەتی دەرن، ئـەوە دەسـتەی سـەرۆکایەتی مـافی خۆیـەتی، ناتوانین هین بکەین، بەڵام بە پێی پەیڕەو یان (١٠) ئەندام پەرلەمان، لە خولی ئێستا، خولی بەکاربەر، یـان لەلایـەن حکومەتـەوە دێـت، پـەیڕەوی نـاوخۆ تـەنیا ئـەو خاڵـەی تێدایـە بـە نیسـبەت پـرۆژە یاسـایی و خوێندنەوەی ناوی ئەندامان، سوپاس.

بەڕێز یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

راستە، سوپاس، تێبینیتان هەیە لەسەر ئەو بەڕێزانەی لە لیژنەکان واژوو لەسەر ڕاپۆرتی هاوبـەش ئەکـەن مافی قسە کردنیان هەیە یان نا؟

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەص لە ناوخۆ تایبەت بەو بابەتە نییە، بەڵام عورف وایە کە ئەوەی واژووی کردووە بێ تەحـەفوز، مانـای ئەوەیە کە لەسەر هەموو برگە و ماددەکان ڕەزامەندی داوە، بۆیە ڕێگەی موناقەشە کردنی نییە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، داوا لە بـەڕێزتان ئەکـەین نـاوی ئامادەکارانی ئەسڵی پرۆژەکە بخوێننـەوە کـە لـە ڕێگـەی ژمـارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پرۆژەکەیان پێشکەشی پەلەمانی کوردستان کردووە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەو پێیـەی بـە ئەسـڵی پـرۆژە یاسـای زمانـە فەرمییـەکان لـە هـەرێمی کوردسـتانی عێـراق هـاتووە، ئـەم بەڕێزانەی خوارەوە ئەرکی ئەمادە کردنی ئەو پرۆژەیان گرتۆتە ئەستۆ، پارێزەر بەڕێز تارق جامباز، بەڕێز دکتۆر ئاسۆ عبداللە زادە، یاساناس دکتۆر عمر محمد کریم، زماننـاس دکتـۆر نـەریمان عمـر عبـداللە خۆشـناو زمانناس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێتسا فەرموون مادده بە مادده پرۆژەکە بەو شێوەی کە لەلایەن لیژنە تایبەتمەندەکانی پەرلەمانی کوردستانەوە ئامادە کراوە لە ڕاپۆرتی هاوبەشیان بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی یەکەم

پێناسەو و زاراوەکان

ماددەی (١):

مەبەست لەم زاراوانەی لەم یاسایەدا بەکارهاتوون ئەمانەن:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان–عێراق.

دووەم: زمانە فەرمییەکان: ئەو زمانانەیە کە بەپێی دەستوری هەمیشەیی عێراق

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

دەست ئەکەین بە گفتوگۆ کردن لەسەر ماددەی یەکەم، کێ قسەی لەسەر هەیە؟ دوو بەڕێز ناویان نووسیوە، (د.سراج، د.شێرکۆ حەمە امین)، بۆ چ ماددەیەك ناوتان نووسیوە؟ فەرموو دکتۆر شێرکۆ.

بەڕێز د.شێرکۆ حمه امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ کۆی پڕۆژەکە، بەس لەمەیاندا قسەم نییە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزت تەنیا تەحەفوزاتت لەسەر ماددەی (١٢) نووسیوە؟

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

نە، نووسیومە چەند ماددەیەك لەوانە ماددەی (١٢) و ئەوانی تر.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، دکتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بۆ کۆی پڕۆژەکە، بەڵام لە هەندێکیاندا قسەم نییە، بەڵام لەوانەیە لە زۆربەیاندا قسەم هەبێتن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە، باناویان بنووسین، بەڕێز کاك فخرالدین فەرموو.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(دکتۆر فرست صۆفی، بەهزاد دەروێش، یروانیت نیسان، کاك عباس غزالی).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش تێبینیم لەسەر ئەو ماددەیە یەك ڕوون کردنەوەی بچووك دەدەم، من دەزانم پرۆژە چوون پێشکەش دەکرێت، بەڵام ئەوەی من داوام کرد تەنیا سوپاسنامە بوو کە چۆن بەخێرهاتنی بەڕێز دکتۆر (نوری تاڵەبانی)ت کرد، بەهەمان شێوەش سوپاسێکی ئەوانە بکرێت حاڵەتێکی زۆر ئاساییە، لەسەر ئەصڵی پرۆژەکە ئەگەر سەیری بکەین بە بەراورد لەگەڵ ئێرە و لەوێ لە تەعریفەکانان تەعریفی کۆمسیۆن کراوە، بەڕێزان هەرسێ لیژنەی پەیوەندیدار کۆمسیۆنیان هەڵگرتووە بەو پێیەی نەماوە، یەعنی هیچ هەیئەیەك نەماوە یەکسەر تەحویلی ئەکادیمیای کوردی کراوە بۆ جێبەجێ کردنی یان چاودێری جێبەجێ کردنی، بەڵام لێرە هەر لە بیدایەتەوە دەمەوێت قسە بکەم ئەویش ئەوەیە ئێمە ئایا یاسای زمانی کوردی دەنووسین یان یاسای زمانە فەرمییەکان دەنووسین، ئێمە دەزانین کە ئەکادیمیای کوردی موتەخەسیسە بە زمانی کوردی هەروەکو چۆن ئەگەر سەیریکەی لە یاسای زمانە فەرمییەکانی عێراقیشدا بابڵێین ڕەچاوی ئەوە کراوە، کۆمسیۆنێکی تایبەت دانراوە بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لەبەر چی؟، لەبەر ئەوەی تەنیا زمانی عەرەبی نەبووە، ئێستا ئێمەش کە ئەمەمان باس کردووە شان بەشانی زمانی کوردی زمانی عەرەبی، زمانی سریانی، ئەرمەنی، تورکمانی هەموو ئەوانەی تێدایە، بۆیە بە تەصەوری من ئەوانەی کە لە ئەصڵی پرۆژەکە ئامادەیان کردووە لە جێگای خۆیدا بووە کە جیهەتێکی مەعنی تر هەبێت، یەعنی ئەکادیمیای کوردیش لە ناویدا بێت، لەناو ئەو کۆمسیۆنەدا بێت، بەڵام شانبەشانی ئەکادیمایی کوردی جیهەتی تریش هەبن بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە، بۆیە من دیسان دەگەڕێمەوە بۆ ئەوە کە لەتەعریفی یاساکەدا وا باشە جا ناوی کۆمسیۆنی لێ بنێین، ئاساییە، لیژنەی باڵای لێ دەنێین هەر شتێکی لێ دەنێین تەعریف بکرێت، لەبەر ئەوەی ئێمە تەنیا زمانی کوردی لێرە ڕێك ناخەین، یاسای زمانی کوردیمان نییە، یاسای زمانە فەرمییەکانمان هەیە بە پێی ماددەی (٤) لە دەستووری عێراقی و، پێموایە گونجاوترە دەستەیەك بێت و لێرەش تەعریف بکرێت لە بیدایەتەوە پێکبێت، ئەگەر کاتی خۆی کە گەیشتین لەوێ باسی دەکەم ئەوانەی کە ئەندامن لەو کۆمسیۆنەن یان لەو دەستە باڵایەن بۆ جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە، من پێموایە باشترە لەوەی ئێمە وا تەصەور بکەین، ئێستا لە بیدایەتەوە کە دەچین تەصەورێکی وا دورست دەکەین

ئێمە تەنیا یاسای زمانی کوردی دەنووسین نەك یاسای زمانە فەرمییەکان بەپێی ماددەی (٤) لە دەستووری عێراقی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددا ئێکێ کو دبێژیت یەکەم و دووەم من پێ باشە سێیەم ئیزافە بت، زمانێ کوردی بێتە پێناسە کرن وەك بۆ مەعلومات بۆ هەمی ماددا کو تێدا بنڤێسین هەموو لەهجەیەك دەگرێتەوە وەك لەهجەی سۆرانی و لەهجەی کرمانجی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك یروانیت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددا (٢)م زمانە فەرمییەکان ئەو زمانەن کە بە پێی دەستووری هەمیشەی عێراق، زومنێ دەستوورێ عێراقێ ماددەی ژمارە (٤)، ماددا ژمارە (٤) راست گۆتییە (اللغة الأم التركمانية و السريانية و الأرمنية)، بەس زومنێ ماددا ژمارە (٤)، رابیعا (اللغة التركمانية واللغة السريانية لغتان رسميتان اخريان في الوحدات الأدارية التي تشكلن فيها الكثافة السكانية)، بەحسا ئەرمەنیا نەکریە ل وێرێ و، تشتەکێ دی ژی نە سەلاحیاتێت حەسری حکومەتا عێراقی یە ئەم دەستوورێ عێراقی دانینە دناڤدا، ئەو زمانێ فەرمی ل کوردستانێ چییە ئەوی بکەنە تێدا، هەمیشەی عێراق دەربێخن ژ دەستووری زمانە فەرمییەکان لە کوردستان ئەوانە کوردی، عەرەبی، تورکمانی، سریانی، ئەرمەنی لەگەڵ هەمی، یەعنی چونکە نە زومنێ سەلاحیاتێت حەسری عێراقێ نە ئیلا دگەلبت، ب ڕەئیا من ئەو تێدا نەبت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عمر نوقتەی نیزامیت هەبوو؟، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابت ماددەکەت خستە بواری گفتو گۆ کردن، ئێمە قسە لەسەر ماددەی (١) دەکەین، لەسەر ماددەکانی تر ناکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ راستە، کاك یروانت لەسەر ماددەی یەك قسەت کرد یان لەسەر...؟

بەڕێز پروانت نیسان:

ماددەی یەکەم، بەس دووەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ماددەی (١) قسەی کردووە و ئیستیشهادی بە ماددەی (٤) کردەوە، باسی ماددەی یەك دەکەین، بەڕێز کاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم یاسایە لە خاڵی دووەم ئەو زمانەی کە بە پێی دەستووری هەمیشەی عێراق دانیپێداناوە ئەمە شتێکی باشە، بەڵام ئەمە شاملی هەرێمی کوردستان دەکاتن هەرچەندە بەداخەوە تا ئێستا دەستووری هەرێمی کوردستانمان نییە، ڕەشنووسی هەیە، پێم باشە ئەو زمانە فەرمیانەی کە لە هەرێمی کوردستان هەن بۆ ئەوەی دوایی تووش نەبین کە عورفن یان دانیان پێدراوە یان ئێستا هەن بۆ ئەوەی بێجگە لە زمانی کوردی زمانی تری نەتەوەیی هەن لە کوردستان ئەگەر ئیشارەتێکی پێبدرێت کە چ عورف بێت، چ ئەو بێت لیژنەی یاسایی جێگای بۆ بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا ئەگەر لیژنە پەیوەندیدارەکان قسەیەکیان هەیە لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بە ماددەی (١)م با بفەرموون؟

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتێك کەلە تەعریفی زمانە فەرمییەکان دەڵێین ئەو زمانەیە کەبە پێی دەستووری هەمیشەی عێراق دان بە فەرمی بوونیان دانراوە، ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ ماددەی (٤) لە دەستووری هەمیشەی عێراق دەڵێ زمانی کوردی و، زمانی عەرەبی دوو زمانی سەرەکین و، لە هەمان کاتدا هەموو عێراقییەك مافی ئەوەی هەیە کە تەعلیم بکات بەزمانی دایك وەکو تورکمانی، سریانی، ئەرمەنی لە موئەسەساتی تەعلیمی، بۆیە هەر کاتێك کە ئیشارەت بۆ دەستووری عێراقی دەکەین مەبەستمان ماددەی (٤)ە و، لە ماددەی (٤) دان نراوە بەفەرمی بوونی زمانی کوردی و، زمانی عەرەبی و، لە هەمان کاتدا زمانی تورکمانی و، سریانی و، ئەرمەنی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەکانی تر هیچ روون کردنەوەیەکتان هەیە لیژنەی پەروەردە و، خوێندنی باڵا، لیژنەی ڕۆشنبیری و، ڕاگەیاندن و، هۆنەر؟، نیتانە؟، بەڕێز دکتۆر ابراهیم، بەڕێز کاك زانا، کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەرۆكی پەرلەمان تێبینیەكە هەر ئەوەیە كە بە پێی دەستووری عێراق، لە دەستووری عێراقیش ئەم مافەی داوە بە هەموو پێكهاتەو نەتەوەیەكانی تر لە عێراق دا، بۆیە مەبەست لە كورت كردنەوەی ئەو پێناسەیە وەكو لە پێناسەكەی ئەوەی عێراق دا نەهاتووە كە ئیشارەت بە دەستوور دراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەبارەت بەو پێشنیارەی كە كرا بەهۆی كە پێناسەی كۆمسیۆن زیاد بكرێتەوە بۆ ماددەی (١)م، بەڕێز دكتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بۆ جەواب دانەوەی ئەو پێشنیارە پێشنییار بۆ بەڕێزتان دەكەم كە داوا لە بەڕێز دكتۆر (نوری تاڵەبانی) بكرێت روون كردنەوە بدات كە ئایا ئەكادیمیا دەتوانێت ئەو ئەركە بگرێتە ئەستوو یان نە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێز كاك فرحان فەرمووو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە زۆر لە كۆبوونەوەكەی خۆشمان وەكو لیژنەی ڕۆشنبیری و لیژنە هاوبەشەكەش ئەوەمان كردووە كە زیاد كردنی دەستەیەكی تر لە كوردستان دا بۆ ئەم مەبەستە ڕەنگە ببێتە هۆی بارگرانییەكی زیاتر و، لایەنی تر ئەكادیمیا مولزەمە و ئەركی سەرەكی و ئیختیساسیەتی لە ڕووی زمان و لەهجەو هەموو بابەتێك دا، مەرج نییە هەر لە زمانی فەرمی لە بابەتی لەهجەكانیشدا، بۆیە ئەم ئەركەمان خستۆتە ئەستۆی ئەكادیمیای كوردی كە خۆشیان پێیان باش بووە كە بەڕێز نوری تاڵەبانیش لێرەیە و لەسەر داوای خۆشیان بووە، ئێمە پێمان باش بووە ئەم دەستەیە زیاد نەكرێتن لەبەر ئەوەی دەكرێتە دوو دەستە ئیشیان وەكو یەك دەبێتن و ڕەنگە ئیشەكان باشتریش بەڕێوە بچن ئەگەر لە ئەستۆی ئەكادیمیا بێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دوو نوقتەی نیزامی هەیە، كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببوورە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، من نوقتەی نیزامیم نەبوو تەنیا ویستم بڕگەی دووەم زمانە فەرمییەكان ئەگەر بوار هەیە،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ناوی خۆت نەنووسیبوو کاک عمر، ببوورە، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من هەر پشتیوانی لە کاک (فرحان) دەکەم، لە راستیدا ناکرێت بۆ هەموو ئیشێك دەزگایەك زیاد بکرێت و، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ناڵێین ئەو کۆمسیۆنەی زیاد دەکرێت مووچەی بۆ ببڕدرێتەوە و خەڵکی بۆ ئەوە بهێنرێت، ئێمە دەڵێین هەندێك شت هەیە ئیشی تەنفیزییە لەوانە پەیوەستە بە مەسەلەی ڤیتعە هەڵواسین و ئەمانە، ئەمە بە ئەکادیمیای کوردی ناکرێت، ئەمە پێویستی بە کۆمسیۆنێکی باڵا هەیە بەدوادا چوون بکات، ئێمە پێشنییارمان کردووە کێبن لەوانەیە یەك کەس یەك دینار لەسەر حکومەت زیاد ناکات کۆمسیۆنێکە، یەعنی ئیشی جێبەجێ کردن و چاودێری جێبەجێ کردنی ئەو یاسایەیە و، هەروەها ئەگەر بگەڕێیەوە بۆ ئەو یاسایەش کە لە بەغدا دەرچووە شانبەشانی مەجمەعی عیلمی ئەکادیمیای کوردیشی داناوە لەبەر چی؟، لەبەر ئەوەی ئەمە بەس زمانی عەرەبی نەبووە، لێرەش هەر بە هەمان شێوە، بۆیە ئەگەر کەسێکی پسپۆڕی تورکمان، سریان ئەمەشی لەگەڵدا بێت مانای وایە، یەعنی یاسایەکە بۆ زمانە فەرمییەکان وەکو خۆی جێبەجێ دەکات.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەست خۆش، کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەراستیدا بۆ ئەم بابەتانە هەقە ڕەئی لیژنەی مەعنی بەنەزەری ئیعتیبار وەربگرێت بەتایبەتی دوای ئەوەش ئێمە بە ئیجماعی دەنگ ڕاپۆرتەکەمان کردە بنەما، گەڕانەوە بۆ ئەصڵی پرۆژەکە پێمان وایە مەسەلەکە ئاڵۆز دەکات، بە ئیجماع دەنگی لەسەر درا کە ئەوە بکرێتە بنەما ئەگەر یەك کەسیش پێشنییاری ئەو مەسەلەی کۆمسیۆنی کردووە بەڕەئی من کیفایەت نییە بۆ ئەوەی جارێکی تر گفتو گۆی لەسەر بکەین، ئەگەر وابێ و لە هەر ماددەیەك دا بگەڕێنەوە بۆ ئەصڵی پرۆژەکە هەم کات زۆر دەخایەنێت هەم ناتوانین ئەوەشی مەبەستە و لیژنەکان پێی ماندوو بوون بگەینە ئامانج.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەبارەت بەوەی کە ڕێبدەین بە ئەندامان گفتو گۆ بکەن لەسەر پڕۆژە یاساکە بە پێی ڕاپۆرتی هاوبەش و تەنانەت هەر پێشنیارێکی تریش کە لە دەرەوەی ئەصڵی پڕۆژە یاساکەش بێت ئەندامی پەرلەمان ماڤی ئەوەی هەیە، کاک (سالار) مافی خۆیەتی بیخاتە ڕوو، بەڵام بە دڵنیاییەوە بە ڕای ئەندامانی پەرلەمان ئەو بابەتە یەك لا دەکرێتەوە کە کام ڕا وەردەگرێت، ئێستا داوا لە بەڕێز دکتۆر (نوری تاڵەبانی) دەکەین کە روون کردنەوەیەکی هەیە لەو بوارەدا پێشکەشی بکات.

بەڕێز د.نوری تاڵەبانی/ سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەراستیدا کاتێك ئەم پڕۆژە قانونە کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە ناردیان بۆ ئەکادیمیای کوردی پاشتریش بەشداریمان کرد لەو چەشنەدا، ئێمە لەوێدا پێشنییازی ئەوەمان کرد کە بەشی زۆری ئەو ئەرکانەی لەسەر ئەم کۆمسیۆنەیە ئەکادیمیای کوردی دەتوانێت جێبەجێیان بکات، بەڵام بە مەرجێك هەندێك دەسەڵاتی دارایی زیاتری پێبدرێت، من لەگەڵ بۆچوونەکانی کاك (فرحان)م زۆری و بۆردی لە وڵاتی ئێمەدا بۆتە هۆی ئەوەی کەوا کارەکان تێك بچن لەجیاتی ئەوەی ڕێك بخرێن، لەکاتی خۆشیدا لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دوو پڕۆژە قانون یەکێکیان تایبەت بە ئەکادیمیای زمانی تورکمانی و، یەکێکیش تایبەت بە زمانی سریانی ناردیان بۆ ئەکادیمیا ئێمە تاوتوێمان کرد و پشتگیریشمان لە دامەزراندنی دوو ئەکادیمیای تورکمانی و، سریانی کرد لە هەرێمی کوردستان دا، چونکە ئەکادیمیای کوردی تایبەتە بەزمانی کوردی، دەبێت ئەکادیمیای تایبەتیش هەبێت بەزمانی تورکمانی و، بەزمانی سریانی، ئەم سێ ئەکادیمیایە دەتوانێت پێکەوە کار بکات بۆ جێبەجێ کردنی ئەو ئەرکانەی کەوا لەسەر شانی دایە، ئەوەی کە لەم قانونە دا ئاماژەی بۆ کراوە، بەڵام بەو مەرجەی کە وتم دەسەڵاتی دارایی زیاتر بە ئەکادیمیای کوردی بدرێت، ئەرکەکانی ئەکادیمیای کوردی هەمان ئەو ئەرکانەیە دەتوانرێت بەهاوکاری کردن لەگەڵ وەزارەتەکانی دیکە بەتایبەتی وەزارەتی پەروەردە و، وەزارەتی ڕۆشنبیری و، وەزارەتی خوێندنی باڵا و، لەگەڵ وەزارەتی شارەوانی بەتایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە تابلۆکانەوە هەیە، ئەرکی سەرەکی وەزارەتی شارەوانی و پارێزگاکانە ئەگەر ئەوان هاوکاری ئەکادیمیا بکەن دەتوانرێت ئەو کارە بکرێت و، لەم ڕووەشەوە تا ئێستا دوو جار کۆبوونەوەی فراوان کراوە خەڵکانێکی زۆر بەشداریان لەو دوو کۆبوونەوەیەدا کردووە بۆ ئامادەکردنی پڕۆژە قانونێك سەبارەت بە تابلۆکان لە هەرێمی کوردستان دا، ئەوەی کە تایبەتن بە تابلۆی ڕەسمی و، ئەوەی کە تایبەتن بە تابلۆ تایبەتییەکانەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، پێشنیارێکی تر کرا سەبارەت بەوەی کە پێناسەی زمانی کوردی زیاد بکرێت لە ماددەی (١)م، هیچ روون کردنەوەیەکتان هەیە لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان لەسەر پڕۆژە یاساکە؟، بەڕیز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس لەسەر ڕەئی کاك (فرست)ی، بەراستی ڕەئی وارده، چونکە ئێمە لە لیژنەش ئەو تەرحەمان هەبوو، یەعنی کۆمسیۆنێك دانێین یان جیهەتێکی مەعنی دانێین هەتا بەرێك و پێکی ئیشەکە بڕوات و، زمانە فەرمییەکان هەمووی بگرێتەوە، بەڵام گەیشتینە ئەو قەناعەتەی کە ئەکادیمیای کوردی دەتوانێت ئەو ڕۆڵە بگێڕێت، بەڵام بە مەرجێك سەلاحیاتی ئەکادیمیا زیاد بکرێت وەکو مامۆستا گۆتی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ئەو پێشنییارە هیچ روون کردنەوەیەك هەیە؟

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمان وایە کە زمانی کوردی تەحسیلٚ حاسڵە کە هەموو لەهجەکان دەگرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك فرحان فەرمو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی ئێمەش پێویست ناکاتن، پشتگیری لە ڕەئی دکتۆرە (بەهار) دەکەین لەبەر ئەوەی دیارە تەحسیلٚ حاسڵە، پێویست ناکات، زمانی کوردی هەموو لەهجەکان دەگرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەفسی ڕەئیم هەیە، چونکە (المظمون و المعروف)، کە دەڵێ زمانی کوردی یەعنی هەردوو زاراوە دەگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دەخەینە دەنگەوە، ماددەی (١)م مەبەست لەوانەی لەم یاسایەدا بەکار هاتوون ئەمانەن، یەکەم: هەرێمی کوردستان - عێراق، دووەم: زمانە فەرمییەکان، ئەو زمانانەیە کە بە پێی دەستووری هەمیشەی عێراق دان بە فەرمی بوونیان دانراوە، ئەمە دەخەینە دەنگەوە دوای ئەو پێشنییارانەی کە کراون بۆ زیاد کردن، ئەوانیش دەخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی (١)م بەم شێوەیەی کە خوێنرایەوە دەنگی لەسەر بدرێ و پەسەند بکرێت؟، بەڵێ فەرموو کاك ابراهیم.

بەڕێز د.ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (١)م خاڵی (٢)م زمانە فەرمییەكان ئەو زمانانەن كە بە پێی دەستووری هەمیشەیی عێراق و یاسا بەركارەكانی هەرێم بە فەرمی دانیان پێدانراوە، ئەگەر ئەو خاڵە زیاد بكرێت، لەبەشی دووەم ئەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵ ئەوەیە كە ماددەی (١)م بەو شێوەیەی كە خوێنرایەوە پەسەند بكرێت؟، بادەست بەرز بكاتەوە، (٥٥) كەس لە گەڵیەتی، كێ لەگەڵی نییە؟، (١) كەس لەگەڵی نییە، كەواتە پەسەند كرا، كێ لەگەڵ ئەوەیە كە بە بڕگەی پێناسەی كۆمسیۆن بۆ ماددەكە زیاد بكرێت؟ كێ لەگەڵیەتی؟ با دەست بەرز بكاتەوە، (٣) كەس لەگەڵیەتی، كێ لەگەڵی نییە؟، (٢٩) كەس لەگەڵی نییە، كەواتە پەسەند نەكرا، كێ لەگەڵ ئەوەیە كە بە بڕگەی پێناسەی زمانی كوردی بۆ ئەم ماددەیە زباد بكرێت؟ با دەست بەرزبكاتەوە، (٢) كەس لەگەڵیەتی، كێ لەگەڵی نییە؟، (٣٤) كەس لەگەڵی نییە، كەواتە پەسەند نەكرا، دەچینە سەر ماددەی (٢)، فەرموون.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی دووەم بنەماو ئامانجەكان ماددەی (٢) زمانی كوردی و زمانی عەرەبی دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراق دا، لەهەرێمی كوردستان دا زمانی كوردی زمانی سەرەكی یە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟، (بەڕێز كاك عمر عینایەت، بەڕێز كاك جمال مۆرتكە، بەڕێز كاك سالار، بەڕێز كاك فەرهاد، بەڕێز دكتۆر شێركۆ حەمە امین)، فەرموو دكتۆر شێركۆ.

بەڕێز د.شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەم بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە، چوارەم: ئامانجی ئەم یاسایە، مەبەستم لە بەشی دوەم بنەماو ئامانجەكان ماددەی (٤)م نازانم ئەگەر،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ماددەی (٤)م نا ماددەی (٢)م.

بەڕێز د.شێركۆ حەمە امین:

دەستم بۆ ئەوە بەرزكردەوە، هیچم نییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕستەیەکە تەقریبەن (١٢) وشەیە (٥) جار زمان بەکار هاتووە، یەعنی ئەمە کۆرت بکرێتەوە بڵێین، بە پێی دستووری عێراقی زمانی عەرەبی و کوردییە، نەك زمانی کوردی و عەرەبی، یەعنی عەرەبییەکە پێویستە لە پێشەوە بێت لە یەکەم جاردا، بە پێی دەستوور پێویستە بوترێت زمانی عەرەبی و، زمانی کوردی دوو زمانی فەرمین لە عێراق دا ئیتر سەرانسەرەکەی ناوێت، لە هەرێمی کوردستان دا زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە، زمانێکیان لەوێ لابەن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان ((جمال مۆرتکە)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ قسەکەی کاك (عمر) دام، بەس یەك بابەت کەلیمەی ئەخیری کە دەڵێت زمانی کوردی زمانی سەرەکی لەباتی زمانی سەرەکی بکرێتە زمانی فەرمی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بابەتەی کە پەیوەستە بە فەرمی بوونی زمانی کوردی و عەرەبی لە دەستووری هەمیشەیی عێراق دا ئەمە بڕاوەتەوە و، یاساکانی هەرێمی کوردستان و عێراقیش دەبێت لەسەر ئەو بنەمایە دەربکرێت، بەڵام تایبەتمەندییەتی هەرێمەکان، سەڵاحییەتی هەرێمەکانە کاری لەسەر بکات بەتایبەتی زمانەکانیش، ئێمە بیرمان نەچێت لە مێژووی دوور و نزیك دا زمانی کوردی بە پلەی یەکەم و زمانەکانی تری تورکمانی و، سریانی و، ئەرمەنیش بەر لێشاوی تەعریب کەوتوون، بۆیە لە ئێستا دا ئەم هەوڵانە بەشێکە لە گێڕانەوەی ئیعتیبار و دەرفەت دان بەوەی کە ئەم زمانانە ببووژێنەوە و، مەبادئی دیموکراسی و مەبادئی حقوقی ئینسانیش ئەوەمان پێ دەڵێت، بۆیە ئەوەی پەیوەندی بە بڕگەی (٢)م هەیە لە هەریمی کوردستان دا زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە، داواکارم بنووسرێت لە هەرێمی کوردستان و ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە، هەروەها بڕگەیەکیش ئیزافە بکرێت بۆ زمانەکانی تورکمانی و، سریانی و، ئەرمەنی بە پێی ڕەچاو گرتنی تایبەتمەندییەکانی خۆیان، واتە ئەم ماددەیە بکرێت بە دوو بڕگە، من تەقدیری گەورەم هەیە بۆ زمانی عەرەبی، بە تایبەتی زمانی قورئانی پیرۆزە ئەمە قابیلی موناقەشە کردن نییە، بەڵام لە مێژووی دوورو نزیکی ئێمە دا لە ڕێگەی زمانی عەرەبییەوە و لە ڕێگەی سیستەمەکانەوە هەوڵدراوە ئەو زمانانەی لە ناوچەکەدا هەن بسڕێتەوە یان مەحو بکرێت یان بە عەرەبی بکرێن، لەبەر ئەوە ئەم یاسایە بۆ گێڕانەوەی ئەو ئیعتیبارانە زۆر گرنگە و یەکێك لە مەهامی ئەم

یاسایانەش پێویسە ئەوە بێت و، جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە ڕەچاو کردنی تایبەتمەندییەتی زمانی، ناڵێم کەمە نەتەوەکان، دەڵێم پێکهاتەکانی تر دەبێت ڕەنگدانەوەی تایبەتی هەبێت لە ناو ئەم یاسایە و، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك فەرهاد فەرموو.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ((فەرهاد سەنگاوی)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو هەرێم دەتوانین لە ڕووی مەسەلەی دەستووری عێراقەوە کە زمانی ئینگلیزی بکەین بە یەکێك لە زمانە ڕەسیمەکان لە کوردستان، پێموایە ئەوە سەر کەوتنێکی گەورە دەبێت بۆ خەڵکی کوردستان، چونکە لۆژیك لە پشتی پەرلەمانەوە ئەوەیە پەرلەمان کاری پێشخستنی کۆمەڵگا کەیەتی، بۆ ئەوەی کە کۆمەڵگا کەمان پێش بکەوێت ئێمە، پێویستە زۆر گرنگی بە زمانی ئینگلیزی بدەین و، زمانی ئینگلیزی لە هەرێمدا یە کێك لە زمانە ڕەسمیەکان بێ و کاری بۆ بکرێت، چونکە ئەوە زمانی زانست و، تەکنەلۆژیا و، حەزارەت و، هەموو ئەو شتانەیە، ئەمە یەك، دوو: من تەبعەن پێم خۆشە ڕۆژێك خەڵکی کوردستان ئەوەندە پێش بکەوێت کە پەرلەمانی کوردستان و، حکومەتی کوردستان هەمووی بریتی بێت لە برایانی کلد و، ئاشوور و، تورکمان و، ئەرمەن و، ئەو عەرەبانەی کە لێرە دەژین، خەڵکی کوردستان ئەوان هەڵبژێرێ، زۆر ئاساییە، یەعنی ئەوە مەبەستم ئەوەیە ئاوا تێم نەگەن کە لە موناقەشە کەمان مەبەستم شتێکی تر بێت، مەسەلەن لە ئەوروپا جولەکەکان زمانی خۆیان بەکار دێنن لە مەکتەب، بگرە هەتا لە سەرەتایش دەتوانن بەکاری بێنن، بەڵام دوایی بۆ خزمەتی منداڵەکانی خۆیان، چونکە خۆ تۆ دوایی ناتوانی زانکۆ بکەیتەوە بۆ نموونە بۆ پێکهاتەکان، زانکۆیەك ڕەنگە ٣٠،٢٠ بەشی هەیە هەزاران ستافی هەیە، بۆ ئەوەی کە لە وڵاتێکدا کە زمانی زۆر نەبێت بەتایبەتی لە موستەقبەلدا کاتێك منداڵان دەگەنە زانکۆ هەر لە سەرەتاوە ئەوانە پێی دەوترێت زمانی کلتوری، یەعنی لە مەکتەبیش بەکاردێت وەکو زمانی خاسیش بەکاردێت بۆ خۆیان، بەڵام کاتێك کە دەگاتە زانکۆ و پەیمانگاکان خۆ ناکرێت بەو زمانە زانکۆ و پەیمانگا بکرێتەوە بۆ خزمەتی خۆیان تەنانەت جوولەکەکان کە ژمارەشیان زۆرە لە ئەوروپا زۆر جار لە هەندێ مەرحەلە بە زمانی خۆیان دەخوێنن ئەویش وەکو دەرسی زمان نەك وەکو فیزیاء و، کیمیاء و، ئەحیاءو، ئەو بابەتانە، ئەمە من تەجروبەی ئەورووپایە کە باسی دەکەم کە نموونەی دیموکراسی و ئەوانەشن، تەئکید دەکەمەوە زمانی ئینگلیزی ئێمە پێش دەخات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ئەو پێشنیارانەی خرانە ڕوو، فەرموون.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی پەیوەندی بە سیاغە و زمانەوانییەوە هەبوو ئەوا ئێستا لیژنە پەیوەندیدارەكان سیاغەی دەكەینەوە و وشەی زمان لەكوێ بە زیاد هاتووە لەوێ هەڵدەگیرێتن و، ئەوەشی كە پەیوەندی بە ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمەوە هەیە زیاد بكرێتن، زیاد كردنی كێشەیەكی یاسایی بەدواوە نییە بەهیچ شێوەیەك لەبەر ئەوەی هەردوو زمانەكە دوو زمانی فەرمین بە پێی دەستووری عێراقی، دەتوانین بڵێین لە هەرێمی كوردستان دا و لە ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمیش كە ئێستا تا ڕادەیەك بە شێوەیەكی دیفاكتۆ هەمووی لەژێر كونترۆڵی هێزەكانی پێشمەرگەدان، دەتوانین بڵێین زمانێكی سەرەكی یە، بەڵام ئەوەی كە پەیوەندی بە زمانی توركمان و پێكهاتەكانی تر هەبوو كە پێشنییار كرا زیاد بكرێت بۆ ئەو ماددەیە ئێمە نەمان ویست وەكو ڕێزلێنانێك بۆ ئەوان وەكو فەقەرە زیادی بكەین، بەڵام لە ماددەی (٣) حەلی ئەو كێشەیەمان كردووە كە دەڵێین لە هەرێمی كوردستان دا زمانی پێكهاتەكانی توركمان و، سریان و، ئەرمەن لە یەكەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان و لەو حاڵەتانەدا كە پێویستە لە پاڵ زمانی كوردی دا زمانی فەرمین، بۆیە بە ماددەیەك حەلی ئەوەمان كردووە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵێ لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا، بەڕێز دكتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پڕۆژە یاساكە ناوی زمانە فەرمییەكانە لە هەرێمی كوردستان - عێراق، مەعنا باسی هەرێم دەكەین یەكەم جار، واتە هەقی خۆمانە كە كورد و، ڕاستە ئەوەی لە دەستووری عێراق دا نووسراوە (اللغة العربية واللغة الكوردية هما لغتان رسميتان للعراق)، ئێمە ئێستا باسی هەرێم دەكەین زۆر ئیعتیادییە بەلامانەوە ئەگەر بڵێین (اللغة الكوردية)، یەعنی یەكەم جار زمانی خۆمان باس بكەین كە زمانی دایكمانە و زمانی ئەغلەبیەیە، پشتگیری ڕەئی كاك (سالار) دەكەم كە دكتۆرا (ڤاڵا) وەڵامی دایەوە لەگەڵیانم ناوچە دابڕاوەكان باس بكرێت لە فەقەرەكەی و، بەنیسبەت توركمان و، سریان و، برادەرانی توركمان و، سریان و، ئەرمەنی لە فەقەرەكانی دیكە بەراستی هەموو باسمان كردووە و، یەعنی ڕەئیشمان وەرگرت و مافیشیان دراوە لەو فەقەراتانە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پشتگیری ڕەئیەكەی كاك (سالار) دەكەم ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستانی تێدا بێت زۆر باشە لەبەر ئەوەی هەموو عێراق دەگرێتەوە كیشە نابێت لە ڕووی یاسایی و دەستووریشەوە، بۆیە پێمان باشە ئەمە زیاد بكرێتن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، باشە ئەگەر بڵێین دوو زمانی فەرمی لە سەرانسەری عێراق دا، لە كوردستانی عێراق دا زمانی كوردی زمانی سەرەكی یە ئەوەی كە پێشتر موعالەجەمان كردووە لە یاساكانی تر، وا نییە؟، لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر كاتمان بدەیێ بۆ دارشتنەوەی ئەو ماددەیە ئینجا دەیخەینە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە سوپاس، دكتۆرە بەهار فەرموو.

بەس پێم خۆش بوو كە پێشنیارێكی ترمان ئاراستە كرا جەوابی بدەینەوە زمانی ئینگلیزی ببێت بە زمانێكی ڕەسمی ئەوە شتێكی نا دەستوورییە ئێمە ناتوانین لەم قانونەدا جێی بكەینەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە سوپاس، بەڕێز دكتۆر شێركۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێركۆ جودت:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتیوانی لە بۆچوونەكەی جەنابت دەكەم كە ویستم ئەوە بڵێم كە بڵێین هەرێمی كوردستانی عێراق لەو بڕگەیەدا و، هەروەها لە بڕگەی (٢) دا باس لە زمانە سەرەكی یەكان دەكات لەڕووی زمانەوانییەوە بە یەكەوە بلكێنرێ باشتر و جوانترە لەبەر ئەوەی یەك وشەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا لیژنە پەیوەندیدارەكان سیاغەی دەكەنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە. فەرموون بەس پێش ئەوەی بیخوێننەوە، با ئەو پێشنیارەی ﴿كاك فەرهاد﴾ كە خۆی لێرە نییە بیخەینە دەنگدانەوە، زیادكردنی زمانی ئینگلیزی وەكو زمانی فەرمی لە هەرێمی كوردستان دەخەینە دەنگەوە، كێ لەگەڵدایە؟ نوقتەی نیزامی هەیە، د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە نادەستوورییە، ناخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکەی ﴿د. بەهار﴾ دەکەم، بە پێی دەستووری عێراق تەنها زمانی کوردی و عەرەبی فەرمییە و ناکرێت زمانی ئینگلیزی لە پاڵی دا بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نووسراوە تەنها؟ نووسراوە تەنها؟

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

سەرۆکی پەرلەمان بیخوێنمەوە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بیخوێنەوە، تکایە.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زمانی عەرەبی و کوردی دوو زمانی فەرمین لە عێراقدا، مافی سەرجەم عێراقییەکان پارێزراوە لە فێرکردنی رۆڵەکانیان بە زمانی دایکیان، وەك تورکمانی و سریانی لە دەزگاکانی فێرکردنی دەوڵەتدا بە پێی یاسا پەروەردەییەکان یان بە هەر زمانێکی دی کە لە دەزگاکانی فێرکردنی تایبەتدا، ئەوەی کە لە سەرەوە جەختی لەسەر کراوە زمانی عەرەبی و کوردی دوو زمانی فەرمین، وازحە بە ژمارە ناوی بردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی، دەیخەینە دەنگەوە، لەبەر ئەوەی نەوتراوە تەنها ئەو دوو زمانە، دوو زمانی فەرمین لە عێراق، کێ لەگەڵدایە؟

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە ژمارە وترا لە کوردیدا، بە واتای ئەمەیە کە دیاری کراوە یەعنی تۆ دەڵێی ﴿٢﴾.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ فەرمووو کاك زانا،

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە لە هەرێمی كوردستان، ئێمە ئەو پرۆژە یاسایە بۆ هەرێمی كوردستانە و قەناعەتم وایە دەتوانین، ئێمە لە ماددەی ﴿١﴾ كێشەمان هەیە كە گەڕاوینەتەوە بۆ دەستوور، ئەگەر لە ماددەی ﴿١﴾ ئەمە چارەسەر بكەین دەتوانین لێرە ئەوە ئیزافە بكەین بۆ ئەوەی زمانی ئینگلیزیش، زمانی سەرەكی بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ماددەی ﴿١﴾ دەنگی لەسەر درا، بەڵێ كاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بە عەرەبییەكەی دەیخوێنمەوە كە مەجالی هیچی تێدا نەبیت، دەڵێ ﴿اللغە العربیە و اللغە الكردیە هما اللغتان الرسمیتان للعراق﴾، كە ﴿هما﴾ تێدا هاتووە ئیتر مەجالی تێدا نامێنێت،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

تەواوە، د. فرست فەرموو،

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هاوڕام كە ناكرێ مەیسەلەیەكی وا بخرێتە دەنگدانەوە، شتێكیش دەمەوێ ئیزافە بكەم ئێستا بۆمان دەرچوو لە نوسخەی كوردی و عەرەبی لە دەستووری عێراقی دڵنیایی هەیە كە لە نوسخەی عەرەبی لە ئەسڵەكەی ئەرمەنیشی تێدایە لە زمانی فەرمیدا، بۆیە ئێستا ئێمە دەكرێ لە دوایی كە دێینە سەر خوێندنی فەرمی ئەوە بە زمانی كوردی و عەرەبییە، بەڵام دەكرێت خوێندن لە خوێندنگا تایبەتەكان بە زمانی ئینگلیزی بێت و هیچ ڕێگرییەكی تێدا نییە، بەڵام كە زمانی فەرمی دەستوور تەحدیدی كردووە كە ئەمانە زمانی فەرمین،بیخەیە دەنگدانەوە، موخالفی ئەو دەستوورەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ د. شێركۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەس ئەوەی تریان كە لەخوێندنگاكان لە یاسای زمانی وەزارەتی پەروەردە تێدایە و ئەمە لە یاسای وەزارەت چارەسەر كراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

د. شێركۆ جودت فەرموو.

بەڕێز د. شێركۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، زمانی فەرمی واتە ئەو زمانەی مامەڵەی فەرمی پێ دەکرێت، کەواتە جەواز و پاسپۆرت و هەموو ئەوانە و تەبیعەتی هەیە و زمانی فەرمی هەروا ئاسان نییە، لەبەر ئەوە تەئیدی رای ﴿د. بەهار﴾ دەکەم لەوەی کە ئەمە موخالیفەی دستوورە بە نەسەکەوە وازحە و ئیلتیزاماتی دەستووری، ئیلتیزاماتی گەورەیە لەسەر دەوڵەت و لەسەر هەرێمی کوردستان و بۆیە موخالفەی دەستوورە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێم وایە روون بوویەوە ئێستا، بە دڵنیاییەوە ماددەی ﴿٤﴾ بە تایبەتی دەقە عەرەبییەکەی زۆر وازحە ﴿اللغه العربیه و اللغه الکردیه هما اللغتان الرسمیتان للعراق﴾ کەواتە ناتوانین هیچ زمانێکی تر زیاد بکەین و ناخرێتە دەنگدانەوە، پێچەوانەی پێڕەوە، دوایی پێی بڵێن، ئێستا بەم شێوەیە کە رێك کەوتوون، لیژنە پەیوەندیدارەکان تکایە بیخوێنەوە، بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدەین.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ﴿٢﴾، کوردی و عەرەبی دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراقدا، کەواتە لە کوردستانی عێراقدا زمانی کوردی سەرەکییە.،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە؟ ﴿٥٧﴾ کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نیە؟ کەس نییە لەگەڵدا نەبێت، کەواتە پەسەند کرا، کاك صالح نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز صالح فەقێ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەند تازە دەنگی لەسەر درا، بەڵام ئێمە لە خاڵی یەکەمدا پێناسەی هەرێمی کوردستانمان کرد، کەواتە هیچ واتایەك بۆ ئەم پێناسەیە نامێنێتەوە، دەبوایە یان کوردستان پێناسە بکرایە یان ئەو پێناسەیە نەکرابا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەعاروزێك نییە لە بەینی ئەوەی کە پێناسەی هەرێمی کوردستان کراوە و دوایی لێرە باس لە کوردستانی عێراق کراوە تەعاروز نییە، چونکە لە شوێنەکانی تر باسی هەرێمی کوردستان کراوە لە ماددەکانی تر، بەڵێ فەرموون ماددەی ﴿٣﴾،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مـاددەی ﴿٣﴾، لـە هـەرێمی كوردسـتاندا زمـانی پێكهاتـەكانی توركمـانی و سـریانی و ئەرمـەنی لـە یەكـەی بەڕێوەبەرایەتییەكانی خۆیان لەو حاڵەتانەی كە پێویستە، لە پاڵ زمانی كوردی دا فەرمین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ هەیە لەسەر ئەم ماددەیە قسە بكات با ناوی بنووسین؟ كاك عادل نوقتەی نیزامیت هەیە؟ باشە نـاوت بنووسە، ئیمزات كردووە؟

بەڕێز عادل عزیز شكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببورە، كە لەماددەی ﴿٢﴾، كوردستانی عێراقمان زیاد كرد لە هـەرێمی كوردسـتان، لێـرەش دیسان بـە پێـی ماددەكانی ﴿١٤٠﴾ لە كەركووك و لـەو سـنوورانە توركمـان و ئەوانـە هەیـە، دەبێـت دیسان لێـرە دەسـتكاری هەرێمی كوردستان بكەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، كاك صالح فەرموو،

بەڕێز صالح فەقێ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەر هەمان تێبینیم هەبوو بۆ هەرێمی كوردستان، جگە لەوە ئەوەی لە یەكە بەڕێوەبەرایەتییەكانی خۆیان لەو حاڵەتە، ئەوە ئیشكال دروست ناكەت لەناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هـەرێم؟ ئـەم دوو تێبینیەم هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عباس فەرموو،

بەڕێز عباس غەزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەی﴿١﴾یش باسم كرد كە دەستووری هەرێمی كوردستان، كە یاسایەك بێت بۆ ئـەوەی بتـوانین و بـۆ جیاكاریش نەبێت پێم باشـە مـاددەی ﴿٣﴾، بكرێتـە فەقـەرەی ﴿ب﴾ و فەقـەرەی ﴿ج﴾یـش زیـاد بكرێـت، چونكە دەڵێن دەستووری نییە، لەبەر ئەوەی زمانی ئینگلیزی لە ئاستی جیهانی زمانی پەیوەندی و زانستە، گرنگی و بایەخ لە هەرێمی كوردستان پێ بدرێت و ئیشارەتی پێبدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆ ئەوەی پێشوو کە ڕێگەت نەدا قسە بکەم لە ماددەی ﴿١٥﴾، لە مەسەلەی تابلۆکاندا زمانی ئینگلیزی ئاماژەی پێکراوە کە لە پاڵ زمانی کوردی و عەرەبی پێویستە زمانی ئینگلیزیش بنووسرێت، بۆیە ئەگەر نادەستووری بێت پێم وایە لەمەش تووشی خەلەل دەبین، بۆیە هەر ئاماژە پێکردنی لە ماددەکانی تردا تەسەور ناکەم ئیشکالێکمان بۆ دروست بکات، لە ماددەی ﴿٣﴾ لە هەرێمی کوردستان زمانی پێکهاتەکانی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان و لەو حاڵەتانەدا کە پێویستە لە پاڵ زمانی کوردیدا فەرمین، لەبەر ئەوەی پرۆژەکە زیاتر بۆ گەشەپێدانی زمانی کوردی و زمانی پێکهاتەکانی تریشە، لەو حاڵەتەدا بگوڕێت بۆ لە دۆخی پێویستدا، بۆیە ﴿حال﴾ەش هەر وشەیەکی عەرەبیە و لە زمانەکەمان پێویستی بە پاك کردنەوە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەبارەت بە تێبینی جەنابت، جیاوازی هەیە لە نێوان زمانی فەرمی و هەندێك حاڵەتی تایبەت کە لەهەندێ شوێن زمانەکانی تر بەکار بێن، زمانی فەرمی کە بۆ نموونە، هەر زمانێکت زیاد کرد بۆ زمانی فەرمی پێویستە هەموو موراسلاتێك و هەموو ئەو بابەتانەی کە هەن یان یاساکان بەو زمانەش بڵاو بکرێنەوە، بۆیە جیاوازییەك هەیە لەم ڕووەوە، کاك سرود فەرموو،

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

﴿٢﴾ خاڵم هەیە، یەکەم، پێشنیارم هەیە ﴿اللغه المندائیه﴾ ئیزافە بکرێت و ببێتە تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی و مندائی، مندائییەکان لە ڕووی مێژووییەوە دانیشتوانی باشووری عێراقن و لەبەر بارودۆخی نائارامی و نائاسایی ژمارەیەکی زۆر هاتنە هەرێمی کوردستان و ئێستا لە هەرێمی کوردستان نیشتەجێن و بنکەی ڕۆشنبیری یان هەیە و شوێنی نوێژیان هەیە کە پێدەڵێن مەندە، بە پێویستی دەزانم لە ڕووی مەعنەوییەوە ناوی زمانەکەیان کە ﴿اللغه المندائیه﴾یە بنووسرێت لەگەڵ زمانەکانی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی، خاڵی دووەم، ڕوونکردنەوەم دەوێت لە لیژنەی یاسایی، کە دەڵێن لەو حاڵەتانەی کە پێویستە، لێرەدا مەبەستتان چییە لەو بابەتە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر عینایت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها سەرنجەکەم سەرنجی زمانەوانییە، پێم خۆشە بەم شێوەیە بێت، لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی لە یەکە بەڕێوەبەرایەتییەکانی خۆیان و لە کاتی پێویستدا

لەگەڵ زمانی کوردیدا فەرمین، ﴿لەپاڵ﴾ وشەیەکی گونجاو نییە لا ببرێت، بەم شێوەیە بێت ئێستا دەنێرمە خزمەت لیژنەی یاسایی و دەتوانن سوودی لێ وەرگرن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاک جەماڵ فەرموو،

بەڕێز جمال عثمان کارەسوڵ ﴿جمال مۆرتکە﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بەندی ﴿٣﴾ کە دەڵێت، لە هەرێمی کوردستان زمانی پێکهاتەکانی تورکمان و سریانی و ئەرمەنی لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتییەکانی خۆیان، پێم وایە بکرێتە خۆیاندا، لەو حاڵەتەدا پێویستە ئەمە لاببرێت، بنووسرێت زمانی فەرمین لە پاڵ زمانی کوردی، و سیغەکەی باشتر بێت و لێرەدا بەردەوامە و رووداو نییە لەو حاڵەتەدا، بە رای من بەم سیغەیە بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک د. سراج فەرموو،

بەڕێز د. سراج احمد حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر ئەوەی ﴿کاک سروود﴾ باسی کرد، لەو حاڵەتانەی کە پێویستن کامانەن ئەو حاڵەتانە؟ حەز دەکەم ئەگەر لیژنەی یاسایی تەوزیحێك بدات، و پاشان ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ ماددەی ﴿٢٥﴾ پێموایە لەم ماددەیە باسی راپرسی دەکات، بۆ ئەوەی کە ئەوان بتوانن زمانی خۆیان بەکار بێنن لەو ناوچانەی کە ئەوان تێدا زۆرینەن، بەڵام لێرە باسی ئەو راپرسییە ناکات، من دەپرسم ئایا تەناقوزێك نیە لە نێوان ماددەی ﴿٣ و ٥﴾ کە لەوێ باسی راپرسی دەکات و لێرە باسی راپرسی ناکات و حەز دەکەم تەوزیحێك بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان لەسەر رای ئەندامانی پەرلەمان، فەرموون لیژنەی یاسایی،

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لەماددەی ﴿٣﴾ ئیشارەتی پێکراوە بە نیسبەت زمانی پێکهاتەکان لە دەستووری عێراقی وەرگیراوە لە ماددەی ﴿٤﴾ و هەروەها فەقەرەی﴿٤﴾یش هەر لە هەمان ماددەدا، کە ئیشارەت دەکات بە تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی، لە فەقەری ﴿٤﴾ تەرکیزی لەسەر پێکهاتەکانی تورکمان و سریانی و ئەرمەنییە لە ماددەی ﴿٤﴾ لە فەقەری ﴿١﴾ ببوورە، لە فەقەرەی ﴿٤﴾یشدا بە هەمان شێوە دەڵێ زمانی تورکمانی و سریانی دوو زمانی رەسمین لە وەحداتی ئیداری خۆیاندا، کاتێك کە کەسافەی سوکانی هەیە، بۆیە ئێمە ئیستینادمان لەسەر فەقەرەی ﴿١﴾ و فەقەرەی ﴿٤﴾ لە دەستووری هەمیشەیی عێراقدا کردووە کاتێك کە

تەحدیدی ئەو پێکهاتانەمان کردووە لە ناو کەوانەدا، لەو حاڵەتانەی کە پێویستە کە باسکرا، مەبەستمان ئەو راپرسییەیە کە ئەنجام دەدرێت و لە مادەیەکی سەربەخۆ دا ئیشارەتمان پێکردووە، چونکە لەوێ دەڵێین زمانی پێکهاتەکانی دەبێتە زمانی فەرمی لە کاتێکدا کە راپرسی دەکرێت بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە، بۆیە دەڵێین لەو حاڵەتەدا کە پێویستە مەبەستمان ئەوەیە کە کاتێك ئەوان بە پێویستی دەزانن راپرسی ئەنجام بدرێت لە یەکەی کارگێری و بەڕێوەبەرایەتی خۆیان، دوای ئەنجامدانی راپرسییەکە زمانەکەیان دەبێتە زمانی فەرمی لەپاڵ زمای کوردیدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی رۆشنبیری فەرموو،

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ﴿د. ڤالا﴾ شەرحی کرد حاڵەتە پێویستەکە، پێویست ناکات، بەڵام من لەسەر ئەوەی ﴿کاك ئومێد﴾ کە باسی تابلۆکان و دوو زمانی فەرمی کرد چارەسەر کراوە، بەوەی کە لە هەر تابلۆکان لە ریکلام ئەم دوو زمانە دەنووسرێت کە فەرمینە و لەهەر حاڵەتێکی تر کە پێویست بکات لە کاری ریکلامی و شوێنێکی تر دەکرێت بە زمانێکی تر بنووسرێت، بۆیە رێگر نییە بەوەی کە تابلۆیەك ئینگلیزی یان، بەڵام دوو زمانی فەرمی کوردی و عەرەبی بنووسرێت و مەرجی سەرەکی کوردییە لە هەرێم کە لە سەرەوەی تابلۆکە بنووسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی پەروەدە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی فەرموو،

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وا بزانم ئەوەی هەڵە نەبم وتیان زمانی ئینگلیزی بەکار بێنین، بەڵام ئەمە لە هەرێمی کورستان کە کورد لەگەڵ کێ دەژین؟ لەگەڵ تورکمان و سریان و ئەرمەنی، و مافی ئەوانە پێش زمانی ئینگلیزییەکەیە و زمانی ئینگلیزی زۆر مافی دراوەتێ لە بڕگەکانی دیکە کە برگەی ﴿١٠ و ١١ ﴾ بخوێنی لە ماددەکانی دیکەش هەموو دەڵێن زمانی دیکە، کەواتە هەر زمانێکی دیکە هەبێت ئینگلیزییەکەیە، دەتوانین حەقی بدەینێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باسی زمانی مەندائی کرا، وەڵامتان دایەوە، باشە، داڕشتنەوەی بۆ دەکەن، ئاواز خان نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز ئاواز جەنگی بورهان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی کاك ﴿د. نوری تاڵەبانی﴾ لێرەیە، پێم وایە ئەگەر ئەویش ڕوونکردنەوەیەك لەسەر ئەم بابەتە بدات بە پێی شارەزایی و هەم ماوەیەکی زۆر لە دەرەوەی وڵات ژیاوە و هەم بە پێی پسپۆری خۆی، ئەگەر بەرچاو ڕوونییەکمان بداتێ لەسەر ئەم بابەتە، ئەو زمانانە لەم وڵاتانە چۆن چارەسەر کراوە؟ زۆر سوپاسی دەکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د. نوری تاڵەبانی هەرکاتێك ڕوونکردنەوەیەکت هەبوو ئاگادارمان بکەوە، فەرموو ئەگەر ڕوونکردنەوەت هەیە لەسەر ئەم ماددەیە،

بەڕێز د. نوری تاڵەبانی ﴿سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی﴾:

لەسەر ماددەی ﴿٣﴾ نووسراوە لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی تورکمانی و سریانی، ئەوە لە ڕووی زمانەوانییەوە ڕاست نییە، لە سەرەتادا کە باس کراوە لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی تری عێراق، زمانەکانی تورکمانی وسریانی، چونکە ئێمە باس لە زمان دەکەین نەك لە زمانی پێکهاتەکان، لەم حاڵەتەدا دەبێ بڵێین لە هەرێمی کوردستان زامنی پێکهاتەکانی تورکمان و سریان و ئەرمەن کە لە یەکە بەرێوەبەرایەتییەکانی خۆیاندا لەو حاڵەتانەی کە پێویستە، دەکرێت بکرێن بە زمانی فەرمی، لە زمانی کوردیدا، ئەمە بۆچوونی منە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، لیژنە پەیوەندیدارەکان داڕشتنەوە دەکەن بۆ ماددەکە؟ خاتوو امنە فەرموو نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب رەئیا من ماددێ ﴿٢﴾ یێ ل ئەو حالەتانەی کە پێویستە، تشتەکی گەلەکی زێدەیە و ئەسبابێت کو بەڕێز ﴿د. ڤالا خان﴾ێ ژی ئینای یا موقنیع نییە، چونکە ئەگەر تو سەحکەیە ماددێ ﴿٢٥﴾ێ بەحسێ هندێ دکەت کو ب راپرسییەکێ ئەو رێڤەبەرییێت کو دانیشتییێت ئەو پێکهاتە تێدا بن دێ ئێك لا کەن بابەتێ، بۆ هندێ کو زمانێ فەرمی و زمانێ خاندنێ ل ڤێ دەڤەرێ و ئیدارێ بهێتە خاندن، رەئیا من ﴿لە ئەو حاڵەتانەی کە پێویستە﴾ ئەڤە کێم کرنا زمانێ نەتەوەیی یێ دیترە، چونکە یا وازحە ب راپرسی دێ هێتە ئێك لایی کرن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە زۆر سوپاس، د. فرست نوقتەی نیوامیت هەیە؟

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئەو ماددەیە ببەستینەوە بەو ماددەیەی کە باسکرا سەبارەت بە راپرسی، ئێستا من برگەی ﴿٤﴾، لە ماددەی ﴿٤﴾ی دەستووری عێراقی دەخوێنمەوە ﴿ اللغة التركمانية و اللغة السريانية لغتان رسميتان اخرى فی والحدات الادارية التي تشكلن فيها الكثافة السكانية﴾، لەوێ باسی کەسافەی سوکانی کراوە، ئەگەر بێین رەبتی راپرسی بکەین من دامنابوو مادەم رەبت تان کرد بەیەکەوە، ئەگەر بمانەوێت لەوێ عیلاجی بکەین هەم دەبێت لەوێ بکەینە کەسافەی سوکانی و هەم لەو حاڵەتەی کە زۆرینەن، چونکە تۆ ناکرێت کە دەستوور حەقی داوە بە کەسافەی سوکانی تۆ بێی قەیدی کەی بە راپرسییەوە، ئەم حەقەی پێ بدەی، بۆ نموونە ئەگەر عەنکاوە وەربگرین یەعنی مەعلومە کە لەوێ زۆرینەیان مەسیحینە لەوێ پێویستی بە راپرسی نییە، کەواتە دەستور باشتر چارەسەری کردوە، پێموایە ئەو موفرەدەی لە دەستوور هاتووە زۆرینەی دانیشتوان پێك بهێنن لەوێ زمانی فەرمی با زمانی تورکمانی بێت بۆ نموونە، لە تەلەعفەر یان عەنکاوە یان هەر شوێنێکی تر.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە ئەو برگەی لەو حاڵەتانەی کە پێویستە کە هێنامانە ناو ئەو ماددەیەوە، بە مەبەستی زیاتر زامن کردنی مافی پێکهاتەکان بوو، لەبەر ئەوەی کە ئێمە دەڵێین لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان، واتە لەو شوێنانەی کە رەئیس وەحدەی ئیدارین، بەڵام لە هەندێ کات هەیە ئەوان رەئیسی وەحدەی ئیداری نین، بەڵام پێویست دەکات کە زمانەکەیان زمانێکی فەرمی بیت، هێنانی ئەم موستەلەحە و برگەیە بۆ ئێرە لەسەر ئەساسی ئەوە بوو کە زیاتر زامنی مافی پێکهاتەکان بکات.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تێبینی یەکی تریش، کەسافەی سوکانی بە مانای زۆرینەی دانیشتوان نایەت تەنانەت لەو شوێنانەی کە ژمارەیەکی دانیشتوانی تێدایە ئەگەر زۆرینەش نەبن لەو شوێنانەش بە پێی دەستووری عێراق زمانی ئەو پێکهاتەیەی کە لەوێ بە رێژەیەکی زۆر هەیە تەنانەت ئەگەر زۆرینەش نەبن پێویست دەکات زمانەکەیان فەرمی بێت، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەبوونی لە حاڵەتی پێویستدا لێرە لەجێی خۆیەتی، چونکە ئێمە هەر ئێستا لە هەرێمی کوردستان بۆ نموونە تورکمانی زۆر و خەڵکێکی زۆر ئاوارە بووە بۆ کوردستان، ئەم حاڵەتە پێویستە، چونکە زۆر جار لەو

شوێنانەی کە نیشتەجێن زمانەکەیان کاری لەسەر بکرێت و بکرێتە زمانی فەرمی لە پاڵ زمانی کوردی، بۆیە دۆخی جۆراوجۆر دروست دەبێت پێم وایە ئەمە لە بەرژەوەندی پێکهاتەکانی ترە، ئەگەر ئەمە لەناو ئەم ماددەیە بمێنێت لە حاڵەتی پێویستدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو امنە فەرموو.

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاسا بۆ هندێ یە کو پەسەند یان فەرمی کرنا زمانێ کوردی پاڵ ڤان زمانا، زمانێ سریانی یان تورکمان و ئەرمەن و هەر نەتەوەکا دیتر کو دگەل مە دژیتن، وەختێ تۆ دبێژی ئەڤ زمانە ژی ل پاڵ زمانیْ کوردییە زمانەکێ رەسمییە، دێ بۆچی حاڵەتێ پێویست بۆ ئینی؟ تۆ بخۆ ئیعترافێ پێدکەی قانونێ دیار دکەی ل هەرێما کوردستانێ دا پاڵ زمانێ کوردی زمانێ تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی زمانێت رسمینە، یەعنی قانون بخۆ یا ڤەدبێژیت، بۆچی دبێژی ل حاڵەتێ پێویست دا زمانێ فەرمییە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز تەئیکیدا خۆشکا ﴿امنە خان﴾ دکەم، ئەڤ حاڵەتە سەرێ مە هات ل پێشخابیر و گوندەکێ دی، ئەم ل بەغدا هاتین مە دڤیا سریانی بخوینن ئیسرار کر کو عەرەبی بیت، ئەو زمانێ مە ل وێرێ دڤیا سریانی بخوینین، راستە زمانێ سریانی کێمن ل پێشخابیرێ، لەوما ئەز پشتگیرییا خۆشکا خۆ ﴿امنە﴾ دکەم بلا نە بۆ کارێ پێویست بیت بۆ کارێ فەرمی بیت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد فەرموو،

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە قسەکانی ﴿د. بەهار﴾ دەکەم لە دۆخی پێویست یان حاڵەتی پێویستدا بە دیموکراتیانە تر دەزانم و زەمینەی باشترە بۆ بەکارهێانی زمانی پێکهاتەکانی تر لەو شوێنانەی کە زۆرینەی دانیشتوان ئەوان نین، لەو شوێنانەی کە ئەوان بەرێوەبەرایەتی خۆیان نییە، دەتوانرێت بە دۆخی پێویست دابنرێت و زمانی ئەوانیش بەکار بهێنرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز د. عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە پێی پێڕەوی ناوخۆ نابێت لەسەر بابەتێك یەك كەس دوو جار قسە بكات، كەسی وا هەیە سێ جار قسەی كردووە، ئەگەر بەم شێوەیە بڕوات هەر هیچمان لەبەر ناچێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ڕاستە، كاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

﴿كاك زانا﴾ حاڵەتە پێویستەكەی شەرح كرد، حاڵەتی پێویست لە قازانجی خۆیانە، نازانم ﴿كاك یروانت﴾ چۆن ئەم حاڵەتە لابرێت؟ ﴿كاك ئومێد﴾ باسی كرد لە قازانجی خۆیانە، دەڵێ لەو وەحدانەی كە ئیدارەی خۆیانە، بەڕێوەی دەبن و ئەو حاڵەتانەی كە پێویستە، بۆ نموونە كەسافەی سوكانی یان لە شوێنێك ئاوارە دەبن یان داوا دەكەن یەكەی ئیدارەی خۆیان نییە لەو حاڵەتەشدا پێویستە ئەمە بكرێت، ئەمە لە قازانجی خۆیانە ناكرێت ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د. جوان.

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش لە گەڵ ﴿كاك فرحان﴾ دا مە، بە ڕاستی كە دەڵێی لە حاڵەتی پێویست دا بەو مانایەیە كە لە مرونەی پێویستدایە، مافەكانی پێكهاتەكانی زیاتر ڕووندەكاتەوە و مافیان دەداتێ و لە قازانجی ئەوانە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەمە بە دەنگدان یەكلا دەكەنەوە، بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان یەكلایی دەكەینەوە، بەڕێز د. نوری جەنابت هیچ ڕایەكت هەیە لەسەر ئەم بابەتە؟ ماددەكە بە پێی ئەو سیاغەی كە داتانڕشتووە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، د. فرست ئیزاافەیەكت هەیە؟

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سیاغەیەكم كردووە بۆتان دەخوێنمەوە ئەگەر پێتان باش بوو، ﴿لە هەرێمی كوردستان زمانی پێكهاتەكانی توركمان و سریانی و ئەرمەن لە پاڵ زمانی كوردی زمانی فەرمین، كەچڕی دانیشتوانی ئەو پێكهاتانەی تێدایە﴾، ڕێك لەگەڵ دەستووریش دەگونجێت و لەم حاڵەتانەش دەردەچین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر باشە، ئەو سیاغەی كە ئێوە داتانڕشتبوو و لیژنە پەیوەندیدارەكان دایانڕشتبوو بیخوێننەوە.

بەڕێز د. ڤالآ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە پێشنيار كرا لە ماددەی ﴿٢٥﴾ دا لە زمانی پێكهاتە نەتەوەييەكاندا هاتووە، ئەوەيە كە بەشێكی تايبەتە بۆ خۆيان لە هەر شوێنێك تەوزيحێك نەبێت لەسەر ئەم بابەتە، يەكسەر كە گەڕايەوە بەشێوەيەكی موباشر بۆ بەشی حەوتەم، كە بە ناوی زمانی پێكهاتە نەتەوەييەكاندا هاتووە، هەموو هەر نەقسێك لە ماددەيەكدا هەبێت لەوێ موعالەجە كراوە، بۆيە ليژنە پەيوەنديدارەكان بەم شێوەيە ماددەی ﴿٣﴾ دادەڕێژنەوە، ﴿لە كوردستانی عێراقدا زمانی پێكهاتەكانی تری توركمان و سريان و ئەرمەن لە يەكەی بەڕێوەبەرايەتی خۆياندا، لە كاتی پێويستدا لەپاڵ كورديدا فەرمين﴾.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرمووە،

بەڕێز عمر عينايەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

يەكەی كارگێری هەيە، من تێناگەم يەكەی بەڕێوەبەرايەتی هەر نييە لە زمانی كورديدا، لە حاڵەتی پێويستدا بكرێت بە لە كاتی پێويستدا، ئەوەم ناردووە بۆ ئەو بەڕێزانە يان دەبێت وەڵاممان بدەنەوە يان بڵێن نابێت ئەمە، يان كە بۆيان دەنێرين بە هەندی وەربگرن.

بەڕێز د. ڤالآ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە لە يەكەی كارگێری خۆيان كردوومانە بە يەكەی بەڕێوەبەرايەتی خۆيان، لەسەر پێشنياری ئەكاديمياى كوردی بووە، ئەوان پێيان وايە دەبێت بەڕێوەبەرايەتی لە شوێنی كارگێڕی بەكار بهێنرێتن و لەو حاڵەتەشدا كە پێويستە دەكرێت بڵێين لەو دۆخەدا كە پێويستە وەكو ئەوەی كە پێشنيار كرا.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە وەحيدە خان فەرمووو.

بەڕێز وحيده ياقو هرمز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز دبێژم پێويست باشترە، چونكو دا نەبيتە ئيجباری، كارێ پێويست يەعنی ئەگەر ئەو دانيشتوو دەعوا كرن ب سريانی بخوينن دێ خوينن ئەگەر پێويست نەبوو دێ بيتە ئيجباری، ئەو جهێ زۆرينەی پێكهاتە ل وێرێ بن دێ بيتە ئيجباری لسەر وان بەلكو هندەكا نەڤێت، وەكی من گوت نازح يێن هەی خەڵكێ مەنتەقا ﴿بەغدا و ميسلە﴾ ب سريانی نەڤێت بخوينن، بەلكو ئەڤە ببيتە نەوعەكێ ديموقراتييەتێ، بۆ زمانێ حەقێ وان يێ هەی بخوينن سريانی ئەگەر نە، نە، ڤێجا ئەگەر كارێ پێويست تێدا بيت باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاسن، تکایە جارێکی تر بخوینن بۆ ئەوەی بخەینە دەنگدانەوە،

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

﴿لە کوردستانی عێراقدا زمانی پێکهاتەکانی تری تورکمان و سریان و ئەرمەن لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیاندا، لە کاتی پێویستدا لەپاڵ زمانی کوردیدا فەرمین﴾.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە با دەست بەرز بکات؟ ﴿٤٧﴾کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نییە؟ ﴿٢﴾کەس لەگەڵدا نییە، کەواتە پەسەند کرا، کاك فەرهاد نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو،

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ﴿فەرهاد سەنگاوی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەسەڵاتمان نییە کە لە ﴿١٠٠﴾ساڵی رابردوودا رەنگە هەندێك دێهاتی عەرەب هاتبێتە ناو کوردستانەوە، ئەوانە ئێستا لەگەڵ کورد گونجاون و هیچ کێشەیەکیان نییە، ئێستا لە ناوچەکانی خانەقین و ئەوانە شتی وا هەیە یان ئەو عەرەبانەی لە کەرکووك هەن دیارە هەندێکیان هەر نارۆینەوە ئەگەر بەهەرچی هینێك بێت، بۆیە ئێمە زۆر جار ناوی عەرەبەکان، راستە ئێستا زمانی عەرەبی هاتووە و کوردی...

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە ماددەی ﴿٢﴾ ئاماژەی پێدراوە کاك فەرهاد، زمانی عەرەبی زمانی رەسمییە لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ﴿فەرهاد سەنگاوی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەیانی ئەگەر حکومەتی عێراقی نەما و پارچە پارچە بوو ئەوکاتە چییان لێ دەکەی؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر لە ماددەی ﴿٢﴾ لێرە تەسبیت کراوە کە زمانی عەرەبی لە پاڵ زمانی کوردی زمانی رەسمین.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ﴿فەرهاد سەنگاوی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەزانم ئەگەر عێراق و کوردستان بەیەکەوە نەمان ئەو دەستوورە نامێنێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە تەسبیت کراوە بە یاسایەك لە هەرێمی کوردستان و هیچ گرفتێك نییە، یاساکانی هەرێمی کوردستان بەرکارن و تەنانەت ئەگەر ئێمە لە عێراقیش نەمینین ئەوا زمانی عەرەبی هەر زمانی فەرمییە هەتا

گۆڕانکاری بەسەردا دێت، سوپاس بۆ جەنابت، ئێستا دەچینە ماددەی ﴿٤﴾، کاك ماجد نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز ماجد عپمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورن یەك تێبینیم هەبوو، ﴿د. ڤالا﴾ بە شێوەیەك خوێندییەوە وا بزانم هەڵەیەکی ئیملائی تێدایە ئەمە دەبێت ڕاست بکرێتەوە لە هەرێمی کوردستان دا زمانی پێکهاتەکانی تری تورکمان نابێت، زمانی پێکهاتەکانی تورکمان، نابێت بڵێی پێکهاتەکانی تری تورکمان، چونکە ئێمە پێکهاتەینە، پێکهاتەکانی تری تورکمان، یەعنی ئەمە دەبێتە شتێکی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ماجد، ئەوە لە ناو کەوانە دایە پێکهاتەکانی (تورکمان، سریان، ئەرمەن)، باشە، تکایە ماددەی چوار بخوێننەوە.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوار: ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بە کردەیی کردنی فەرمیەتی زمانی کوردیە لە هەرێمی کوردستان و، ڕێکخستنی ئەو فەرمیەتییە لە پەیوەندی لەگەڵ زمانە فەرمییەکانی دیکەی عێراقی فیدراڵدا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەتە زمان بەدەر لەوەی کە ئامرازیان هۆکاری بنیاتنانی لێك تێگەیشتن و پێگەیشتنی مرۆڤە، لە پاڵ ئەوەدا زمان وەك ئەوەی کە دەگوترێت ماڵی بوونی مرۆڤیشە، لێرەدا هەر خزمەت و چاکەکاریەك لە زیاتر کردن و فراوانکردنی زمانی کوردی کە ئەنجام دەدرێت دەبێتە هۆی پتەوکردن و نۆژەنکردنەوەی ماڵی بوونی نەتەوەیی و نیشتیمانیی مرۆڤی ئێمە، ئەم پڕۆژەیە دەرچوواندنی لە پەرلەمان و جێبەجێکردنی لەلایەن دامودەزگا پەیوەندیدارەکان زەمینەی تەشەنەکردن و بەرجەستەبوونی زمانەکەمان دەڕەخسێنێ، ڕۆڵی گرنگی بڵند بوونەوەی کەسایەتی نەتەوایەتی و کەسایەتی و گەوهەری زمانی کوردی دەبێت، لایەنێکی تری ئەم پڕۆژەیە کە بەلای منەوە سەرنج ڕاکێشە، ئەوەیە کە بە شێوەیەکی دیموکراتیانە و ڕێزگرتنی زمانی پێکهاتەکانی تری بە بنەما گرتووە، ماددەی چوارەم: ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بە کردەیی کردنی فەرمیەتی زمانی کوردییە لە هەرێمی کوردستان و ڕێکخستنی ئەو فەرمیەتیە، لێرە ئەو فەرمییەتیە (ی)یەکی نوقسانە، ئەو(فەرمیەتییە)، لە پەیوەندی لەگەڵ، ئەو لە پەیوەندی لەگەڵ هەندێك لە رووی زمانەوانییەوە هەڵبەت بە رای من نەگونجاوە، بۆیە دەکرێت بگۆڕێ یان لە پەیوەندی لابرێت، یان

ئەوەتا لەگەڵ لابرێت، بکرێتە لە پەیوەند بە زمانە فەرمیەکانی دیکەی عێراقی فیدراڵەوە، بەو شێوەیەی لێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك جمال مۆرتکە فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان (جمال مۆرتکە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم کە دەڵێت (ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بە کردەیی کردنی فەرمییەتی زمانی کوردیە لە هەرێمی کوردستان و، رێکخستنی ئەو فەرمییەتیە لە پەیوەندی لەگەڵ زمانە فەرمییەکانی دیکەی عێراقی فیدراڵدا، بە رای من زمانەکانی دیکەی عێراق دیار نییە، یەك زمانە عەربیە ئەوی تریش کوردیە لە کوردستان و لە عێراق بە فەرمی ناسێندراون، بۆیە بە رای من بنووسرێت لەگەڵ زمانی عەرەبی لە عێراقدا، یەعنی سیاغەکەی کورتر بکرێتەوە، وازحتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەم ماددەیە زیادە، یەعنی ئەو ئامانجانە لە ماددەی دووەم و سێیەمدا هاتۆتە دی، هەروەها لە هۆکاری دەرچوواندنیشدا باس لە بنەما و ئامانجەکان دەکات، لەبەر ئەوە پێشنیاری لابردنی ئەو ماددەیە دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە لە ماددەکانی دیکە باسی زمانەکانی پێکهاتەکان کراوە، بەڵام لە ئامانجەکە لەبەر ئەوەی ئەم ماددەیە شەرحی ئامانجی ئەم یاسایە دەکات، هەروەها لەبەر ئەوەی برادەرەکانیش باسی ئەوەیان کرد کە ئەمە یاسای زمانە فەرمییەکانە، مەخصوص نییە بە زمانی کوردی، پێویستە رستەیەك ئیزافە بکرێت، ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بە کردەیی کردنی فەرمییەتی زمانی کوردیە لە هەرێمی کوردستان و، رێکخستنی ئەو فەرمییەتیە لەگەڵ ئەوە ئەوەش بنووسرێت رێکخستنی بە کارهێنانی زمانی پێکهاتە نەتەوایەتییەکانی هەرێم، چونکە لێرە تەنها رێکخستنی، یەعنی بە رەسمی کردنی زمانی کوردی نییە، رێکخستنی بە کارهێنانی زمانی پێکهاتەکانی تورکمان و کلد و ئاشووری و سریان)یش هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یەکەم: پشتگیری لە بۆچوونەکەی بەڕێز ابوبکر هەڵەدنی دەکەم، ئەو بەندە پێویست ناکات هەبێت، زیادەیە، لە ئەسبابی موجیبە باس دەکرێ ئەو یاسایە بۆچی هەیە، خاڵی دووەم: پێشنیار دەکەم کە من دڵنیام نیەتی پەرلەمانتارە بەڕێزەکانی هۆڵەکە هەمووی هەر ئەوەیە لەو یاسایەدا بۆچوونی برا مەسیحی و تورکمانەکان بە جدی وەربگیری بۆ ئەوەی دواجار یاساکە بە جۆرێك دەربچێت کە ئەوان پێی رازیبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو امنە زکری فەرمووو.

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز ژی لەگەڵ بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی و کاك رابوون هاڤ رەئیمە، بەس ئەگەر هاتو ئەڤ ماددە وەکی خۆی ما پێشنیار دکەم ماددەیەکی دی بێهتە زیدە کرن، بۆ دابینکرنا ماڤێ بکارهێنانا زمانێ تایبەت ژ لایێ پێکهاتێن دیتر لە کوردستانێڤە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك انور فەرمووو.

بەڕێز انور قادر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کۆبوونەوەی لیژنە هاوبەشەکان دیارە من تێبینیەکەم بە شێوەی گشتی لەسەر زۆربەی ماددە و بڕگەکان هەیە، بەڵام لەم ماددەیەدا زیاتر باسی دەکەم، دیارە ماددەی چوار لە دەستووری عێراقدا لە بڕگەی یەکەم زمانی کوردی و زمانی عەرەبی بە زمانی فەرمی داناون، لە بڕگەی چوارەمیشدا زمانەکانی تر لەو یەکە کارگێڕیانەی بە فەرمی دانی پێناون کە زۆربە دانیشتووانەکەی پێك دەهێنن، لێرەدا ئەوەی مەبەستمە ئەوەیە ئەو پڕۆژە یاسایەی ئێستا ئێمە لە پەرلەمان گفتوگۆی لەسەر دەکەین بە کردەیی کردنی، بە فەرمی بوونی زمانی کوردیە لە هەرێمی کوردستاندا، بۆیە پێویست ناکات لە زۆربەی بڕگە و ماددەکاندا دەبینم کە زمانی عەرەبی دووبارە کراوەتەوە، چونکە لە ماددەی یەکەمی ئەم پڕۆژەیەش ئاماژە بە دەستووری عێراق کراوە، لەوێ بڕاوەتەوە، هەر چەندە دەستووری عێراقی بە درێژایی مێژوو بۆ سەرکوت کردن و پێشێلکردنی مافەکانی کورد بە کارهێنراوە، ئێستاش دڵنیام......

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، كاك انور، ماددەی چوار باسی دەستووری عێراقی تێدا نییە لێرەدا، لە ماددەی چوار باسی دەستوور نەكراوە.

بەڕێز انور قادر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەر كۆی پرۆژەكە لەسەر دەستووری عێراق هاتووە، بەڵێ، سەرۆكی پەرلەمان، بۆیە من پێموایە كە كاتێك پێگەی عەرەب لە بەغدا بەهێز بێت یەك وشەی كوردی لە دەستووری عێراقدا نامێنێت، لای دەدەن......

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە لەسەر ماددەی چوار چیت هەیە بیڵێ؟ وەكو ئەو برا بەڕێزانە باسیان كرد، ئەگەر لای دەبەین لای بەرین، ئەگەر ئیزافەت هەیە ئیزافەی بكەین، ئەگەر چی بە كەڵك نایەت دەستكاری بكەین.

بەڕێز انور قادر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەك شتی دیكەم ماوە، بۆ ئەم پرۆژە یاسایە و بۆ زۆربەی پرۆژە یاساكانیش كە من پێموایە گرفتی دروست كردووە بۆشایی دەستووریە، بۆیە من پێم باشە كە بە زووترین كات پەلە بكرێت بۆ گێڕانەوەی پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان بۆ پەرلەمان، بە شێوازێك گۆڕانكاری تێدابكرێ و هەمواربكرێتەوە كە لە بەرژەوەندی هەموو خەڵكی كوردستان و دەستووریەتی نیشتیمانیی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.سروود فەرموو.

بەڕێز د.سروود سليم متى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانم هاتنە گوتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو پەری فەرموو.

بەڕێز پەری صالح حميد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لە قسەكانی كاك ابوبكر هەڵەدنی دەكەم، ئەگەر ماوەش فاریزە زۆر دووبارە دەبێتەوە لە نووسراوەكانمان، هەروەها ئامرازی لێكدەر و فاریزە لە پاڵ یەك نابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك د.شێركۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، پێشنیار دەكەم بەم شێوەیە بخوێندرێتەوە (ئامانجی ئەم یاسایە لە هەرێمی كوردستاندا بە كردەیی كردنی فەرمیەتی زمانی كوردیە)، وشەی بە كردەیی كردن پەسەند تر و راست ترە بەسەر یەكەوە بنووسرێت، لەبەر ئەوەی یەك وشەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك دكتۆر جەنابت دەبینم، بەلاَم با رای ئەندامان تەواو ببێت، دوایی دەرفەت بە جەنابت دەدەم كە روونكردنەوە لەسەر كۆی ئەو رایانەی ئەندامانی پەرلەمان كە خستیانە روو پێشكەش بكەی، بەڕێز كاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری لە قسەكانی كاك ابوبكر هەڵەدنی و كاك رابوون دەكەم، كە ئەمە یەكێكە لە هۆكارەكانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە، ئەگەر بەڕێزان لە لیژنەی یاساییش پێیان باشە بمێنێتەوە، پێمخۆشە ئەگەر بە وردی بەم شێوەیە بینووسنەوە (ئامانج لەم یاسایە چەسپاندن و بە كردەیی كردنی زمانی كوردیە لە كوردستانی عێراق و، پەیوەندی لەگەڵ زمانی عەرەبی و پێكهاتەكانی دیكە لە كوردستان)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یاساكە بە خۆی یاسای زمانە فەرمییەكانە، من ئەم ماددەیە لێرە بە زیاد دەزانم و پشتگیری لەو رەئیانە دەكەم كە ئەو ماددەیە نەمێنێت، چونكە لە شوێنی تر ئیشارەتی پێدراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.نوری تالەبانی فەرموو.

بەڕێز د.نوری تالەبانی/ سەرۆكی ئەكادیمیای كوردی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببوورن، ناچارم كە جاروبار موداخەلەم هەبێت، منیش لەگەڵ ئەو برادەرانەم كەوا ئەم ماددەیە زیادەیە و پێویست ناكات، ئەگەر دەتانەوێ بێخەنە جێگایەك ئەوە لە هۆیەكانی دەرچوواندن كە هۆكاری دەركردنی ئەو یاسایەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

رای لیژنە پەیوەندیدارەكان، فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڤالاْ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوای تـاوتوێكردن لەگـەڵ ليژنــە پەيوەنديــدارەكان، هــەموو ليژنــەكان پەســەنديانە كــە ئــەو ماددەيــە هەڵبگيرێت، ئەو رايە پەسەند دەكەين، تكايە بيخەرە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەيخەينە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەوەدايە كـە مـاددەی چوارەم لابـبرێت لـە پـڕۆژە ياسـاكە؟ تكايە دەست بەرزكاتەوە، (٥٣) كەس لەگەڵدايە كە لابـبرێت، زۆر سـوپاس، كـێ لەگـەڵ دانييـە، تكايـە دەسـت بەرزكاتەوە، (٥) كەس لەگەڵ دانييـە، زۆر سـوپاس، كەواتـە بەزۆرينـەی دەنـگ پەسـەندكرا، بـەڵێ، فـەرموو ماددەی پێنج بخوێنەوە.

بەڕێز د.ڤالاْ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی سێيەم

زمانی ياسا و دادگاكان

ماددەی پێنج: هەموو پرۆژە ياسايەك لە هەرێمی كورستاندا بە زمانی كوردی ئامادە و پەسەند دەكرێت.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەيـە لەسـەر ئـەم ماددەيـە؟ ناوەكـان (كـاك د.شـێركۆ حەمـە امـين، مامۆسـتا انـس، كـاك ابـوبكر هەڵەدنی، كاك ڤەمان، مامۆستا ماجد، د.فرست، كاك صالح فقێ)، فەرموو د.شێركۆ.

بەڕێز د.شێركۆ حەمە امين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بــەڕێزان ئەنــدامانی پەرلــەمان، ئــەوەی مــن تــەنها لــە رووی رێنووســە، هــەموو پــڕۆژە ياسـايەك دەبـێ فاريزەيەكی هەبێت، لە هەرێمی كوردستاندا ديسان دەبێ فاريزەيـەك هـەبێت، لـە زمـانی كـوردی ئامـادە و پەسەند دەكرێت، هەر وەكو تێبينييەكی گشتيش پێش هەموو ئامرازێكی پەيوەندی پێويستە لە رێنووسـدا فاريزە هەبێت، ئەمە بەتايبەتی باس لەسەر فەرمييەتی زمانی كورديش دەكەين، دەستتان خۆش بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

مامۆستا انس فەرموو.

بەڕێز انس محمد شريف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەموو پرۆژە ياسايەك لە وێرێ بڕيارەكيش ئەگەر ئيزافە بيتن، بڕيار لەگەڵ ياسا، هەروەسا من پێم باشـە نە بەس بە زمانێ كوردی بيتن، زمانێ عەرەبيش لەگەڵ بيتن، چونكە هەر لە نەفسی پڕۆژەيدا ماددەی (٧)

هەر دیسان ئیشارەت کریە کو کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بلاّو دەکاتەوە، مادام بە زمانی عەرەبیش پرۆژە یاسا بلاّو دەبیتن دەبیّ پەسەندکرنا ویش بە زمانیّ عەرەبی هەر لێرە پەسەند ببیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (عمر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکە ئەوهای لێ بکرێت (هەموو پرۆژە یاسا و پرۆژە بڕیارێك لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە و پەسەند دەکرێت)، لەبەر ئەوەی لە ماددەی (٧)یش ناوی بڕیاریش هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لە قسەکانی من کرا، کە منیش دەمویست هەموو پرۆژە یاسا و بڕیار و سیستەم و ڕێنمایی، یەعنی ئەنزیمە و تەعلیماتیش ئیزافە بکرێت کە بەپێی زمانی کوردی دابڕێژرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ رای بەڕێز مامۆستا انس، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ رایەکانی پێشووتر، بەلاّم ئەگەر ئەوهاش بمێنێتەوە بەس پەسەندکردن بمێنێت، چونکە ئامادەکردن مەجال دەدات لەوەی کە ئامادەی بکەی ئیعتیادیە، بەلاّم پەسەندکردن با بە زمانی کوردی بێت، ئەگەر بەو شێوەیەش بێت ئامادەکردن هەڵبگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صالح فقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش تێبینیم لەسەر ئەوەبوو، یەك: بڕیار و سیستەم و ڕێنمایی کە کاك ڤەمان ئاماژەی پێدا، دوو: هەرێمەکە لاببرێ هەر کوردستان بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو گەشە فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله من هەر مولاحەزەم لەسەر ئەوەیە ئێمە لە زمانی کوردی یاسادا لاوازین، وەکو پێویست نین، ئەگەر زاراوەیەکی کوردی یاسایی نەبێت وشەکە بخرێتە کەوانەیەکەوە لەو پڕۆژانەدا، پڕۆژەکە بە گشتی خۆی زۆر تەواوە کە دەبێ بە کوردی ئامادە بکرێت، بەڵام لە کاتی نەبوونی زاراوەیەکی یاسایی لە کوردیدا زمانی عەرەبی دەبێ لە پاڵیدا لە کەوانەدا بەکار بهێنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.نوری تاڵەبانی هیچ ڕوونکردنەوەیەکت هەیە؟ کاك عمر ناوت نەنووسی بوو، بەڵام فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە رای من وشەی هەمووەکە لاببرێت، یەعنی هەموو پێویست ناکات، پڕۆژە یاسا و بڕیارەکان لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی دەردەچووێندرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای لیژنە پەیوەندیدارەکان سەبارەت بە رای ئەندامانی پەرلەمان، فەرموون.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێکی زۆر لە پێشنیارەکان لوغەوی بوون ئەوەیان چارەسەر دەکرێ لە کاتی داڕشتنەوەی ماددەکاندا، هەروەها ئەو پێشنیارەی کرا لەلایەن سێ بەڕێزەوە بۆ زیادکردنی یاسا و بڕیار و ئەنزیمە و تەعلیمات ئەویشیان بە پەسەند دەزانین و لە کاتی سیاغەکردنەوە جێگای دەکەینەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی یاسا و بڕیار ئەوە پەسەندە بۆ ئەوەی کە بڕیار ئیزافە بکرێ، بەڵام مەسەلەی سیستەم و ڕێنمایی کە لەگەڵ ئەوەشدام جێگای بۆ بکرێتەوە، بەس لێرەدا دەڵێ پەسەند دەکرێت، ئەگەر وشەی پەسەند دەکرێت بمێنێتەوە سیستەم و ڕێنمایی ناگرێتەوە، چونکە ئەوانە هەموو جارێ پەسەند ناکرێت سیستەم و ڕێنمایی، ڕاستەوخۆ دەردەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان دوای ئەوەی گفتوگۆ تەواو دەبێت نابێ کەس قسە بکات، ڕاستە، موخالەفەمان کردووە جار بە جار ڕێماندواە قسەتان کردووە، بەڵام تکایە سەرنجی ئەوە بدەن لە دوای داخستنی دەرگای گفتوگۆکردن، ئەگەر نوقتەی نیزامیتان هەیە فەرموون، بەڵام ئەگەر ڕایەکی ترتان هەیە ئەوە دەبوو لە کاتی خۆیدا باسی بکەن، مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صالح عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ژی لەبەر ئەو مەوزوعێت زمانێ عەرەبی، لیژنەی یاسایی تەوزیحێ خۆ لەسەر نەدا، زمانێ عەرەبی زەرورە لە پەسەندکردنی، وەکی مامۆستا انس گوتی ئەوە ژی بێتە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، فەرموون لیژنەی یاسایی بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج: پڕۆژە یاسا و بڕیار و پەیڕەو و ڕێنماییەکان لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە دەکرێن و دەردەکرێن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٥٩) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٢) لەگەڵ دانییە، زۆر سوپاس، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا، تکایە ماددەی شەش بخوێننەوە.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی شەش: لیژنەکانی داڕشتنی یاسا پێویستە پسپۆڕی زمانەوانی شارەزای لە بواری یاساییدا هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ بەشداری لە گفتوگۆ دەکات؟ بەڕێز کاک صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من پێموایە ئەم ماددەی (٦)ە، یەك: زیادە، لابرێت، دوو: ئەگەر دەمێنێتەوەش ئەوە بەم شێوازەی ئێستا کە هەیە پسپۆری زمانەوانی شارەزا لە بواری یاسا ئەمە لە کاتێکدا دەبێتە کەسێك هەم یاسایی بێت، هەم زمانەوانیش بێت، پێموایە بۆ ئەمە پێویستە لیژنەکە سوود لە راوێژکاری پەرلەمان ببینێت، هەروەها لەلایەکی تریش ئەگەر پێداویستییەکانی ماددەی پێنجەمە ئەمە تەنها پڕۆژە بڕیار ناگرێتەوە، سیستەم و ڕێنمایی و ئەوانەشە، بۆیە پێویست بەوە ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك جمال مۆرتکە فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان کارسول (جمال مۆرتکە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەو ڕەئییەدام کە ئەو ماددەیە زیادە ، چونکە وازیحە دارشتنی یاسا کەسانی پسپۆر و کەسانی شارەزا لە بواری زمانەوانی بن ، ئەگەر بشمینێتەوە بەو شێوەیە بە ڕەئی من بە موختەسەری دابڕێژرێتەوە ، کە دەڵێ لیژنەکانی داڕاشتنی یاسا پێویستە پسپۆری زمانەوانی شارەزای لە بواری یاسایدا تیا هەبێت ، بە ڕای من لیژنەکانی داڕشتنی یاسا پسپۆری یاسایی و زمانەوانی بن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا مەڕوان گەلاڵی فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل حسین (مەڕوان گەلاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ڕەئی هەردوو برای بەڕێزمدام ئەو ماددەیە نەمێنێتن ، بەلاّم ئەگەر ماوەش لیژنەکان بکرێنە لیژنە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕیز ماجد عثمان فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەدام نابێ ئەو ماددەیە لە یاسا بنووسرێ ، بەڕاستی ئەو ماددەیە یاسایی نییە ، دەبێ هەڵبگیرێتن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك تحسین دۆڵەمەڕی فەرموو.

بەڕێز تحسين اسماعيل احمد (تحسين دۆڵەمەڕی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە زمنەوانيدا ئيختيساسی ياسا نييە کە بگوترێ پسپۆڕی زمانەوانی لە بواری ياسا ، دوای ئەوەش شارەزايی و پسپۆڕی تەنها لە زمانی کوردی نييە ، زمانەکانی تريش هەيە کەواتە دەبووا ئيشارەتی پێبدرێ پسپۆڕی زمانی کوردی بن ، من پێم باشە بەم جۆرە دابڕێژرێت (پێويستە ليژنەکانی داڕشتنی ياسا پسپۆڕی زمانی کورديان تێدابێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕای من پێوبستە ئەوە هەبێ بۆ تەئکيد کردنەوە گەورەترين کێشەی ياساکانی يان بڕيارەکانی ئێمە ئەتوانم بڵێم کێشەی زمانەوانی يان نەبوونی شارەزای زمانەوانييە ، بۆيە من بەو شێوەيە ئەو دەقە دادەڕێژمەوە يان بەم شێوەيەی لێبکرێ (لە ليژنەکانی داڕشتنی ياسادا پێويستە پسپۆڕی زمانەوانی شارەزا لە بواری ياساييدا هەبێ واتە (لەگەڵ دای بۆ زياد بکرێ) يان بەم شێوەيە (پێويستە پسپۆڕی زمانەوانی شارەزا لە بواری ياساييدا لە ليژنەکانی داڕشتنی ياسادا هەبێ) ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەڤ دەقە گەلەك وازح نينە بەڕاستی کە دەبێژيتن (ليژنەکانی داڕشتنی ياسا پێويستە پسپۆڕی زمانەوانی شارەزا لە بواری ياساييدا هەبيت) ئەوە فيعلەن هەم زمانەوانی دەگرێتەوە ، هەم ياساش پێم باشە ئەوهای لێبێت (لە داڕشتنی پرۆژە ياسا و بڕيارەکاندا پێويستە پسپۆڕی زمانەوانی ڕەچاو بکرێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا حسن صالح فەرموو.

بەڕێز حسن صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە باس لەزمانی فەرمی دەکەين و زمانی کوردی دەکەين ، بەڵام هەر ووشەيەکی کوردی نييە ئەوە بە خۆی (تحصيل حاصل)ە ئەوە ، من پێشنيار دەکەم نەمێنێ ئەگەر ما ليژنەکان

ببێتـە لیژنـە ، لیژنـەی داڕشـتنی یاسـا (پێویسـتە پسـپۆڕی زمانـەوانی و شـارەزاییان لـەبواری یاسـاییدا هــەبێت) ، یــەعنی ئــەوە (و)ی دەوێــت ، شــارەزاکەش بکرێتــە (شــارەزاییان لــە بــواری یاســاییدا هەبێت) نەك شارەزای لەبواری یاساییدا هەبێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەڕای مـن ئـەم یـەك ماددەیـە پێویسـت نییـە ، پشـتگیری هاوڕێیـان دەکـەم یـەعنی ئەمـە (تحصـیل حاصل)ەو پێویست بەم ماددەیە ناکات ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا غەریب مصطفی فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن ڕام وایـە مانـەوەی ئـەو ماددەیـەی پێویسـتە ، بـەلاَم وشـەی (لیژنـەکان) بکرێـت بـە (لیژنـە) وەکـو کــاك مــەلا مــەڕوان باســی کــرد ، وشــەی داڕشــتن بکرێــت بــە داڕشــتنەوە چــونکە ئــەوە (اعــادة صـیاغة)یـە نـەك سـیاغەکردن ، یاسـایەکە دەرچـووە جـارێکی تـر ئیعـادە سـیاغە دەکرێتـەوە ، وشـەی (داڕشتنەوە) تەرجومەی ئەوەیە نەك (داڕشتن) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی ڕایەکی هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. نوری تاڵەبانی / سەرۆکی ئەکادیمای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منـیش لەگـەڵ ئـەو بۆچـوونەدام کـەوا ئـەم ماددەیـە زیادەیـە ، پێویسـتش ناکـا مـاددەی لـەو جـۆرە بخرێتــە نــاو قانونــەوە ، ئێمــە پێشــنیازی ئــەوەمان کردبــوو کــە ئــەکادیمای کــوردی ئامادەیــە بــۆ هاوکـاری کردنـی پەرلـەمان بەتایبـەتی لەگـەڵ لیژنـەی قانونیـدا ، دەکرێـت ئەگـەر هـاتو کێشـەیەك دروسـت بـوو ، دووریـش نـین لێـرەوە دەتـوانین هاوکـاری یـەکتر بکـەین پرۆژەکـە بومـان بنێـرن یـان یـەکێمان دێـین لێـرە هاوکاریتـان دەکـەین بـۆ داڕشـتنەوە ، ئـەوە (تحصـیل حاصـل)ە پێویسـت ناکـا کەوا ماددەیەکی لەو جۆرە لەناو وەکو دەڵێن صولبی قانون دا هەبێت ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان سەبارەت بە ڕای ئەندامانی پەرلەمان.

بەڕێز د. ڤالأ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی دیارە بە گرینگمان زانیوە کە لیژنەی داڕشتنی یاسا (پێویستی بە پسپۆڕی زمانەوانی شارەزا لە بورای یاساییدا هەبێت) ، کە دەڵێن: (شارەزا لە بواری یاسادا ئێمە مەبەستمان کەسانی پسپۆڕی وەك بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانییە) کە هەم یاسایی بێت و هەم لە ڕووی زمانەوانیش پسپۆڕبێت ، چونکە ئەوەی ئەمە پێویستیمان پێیە لە لیژنەی یاسایی تەنها زمانەوان نییە ، لەبەر ئەوەی خۆتان دەزانن کە زمانی یاسا زمانێکی تایبەت بەخۆی هەیە ، زۆربەی ئەو موناقەشانە کە دەکرێتن لەناو جەلسەکانی پەرلەمانی کوردستان زیاتری مەسەلەی زمانەوانییە و داڕشتنیتی بە زمانی کوردی لەو زەرورەتەوە ئەو ماددەیەمان هێناوە ، ئەو ڕایەی بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی زۆر پەسندە ئەوان داوایان کردبوو کە ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان هاوکاری ، یاخود لە ماددەیەکدا جێگای بکەینەوە کە ئەکادیمای کوردی پاڵپشتمان بێتن لە مەسەلەی داڕشتنەوەی زمانەوانیدا ، دیارە ئەوە نەچەسپا لەو گفتوگۆیانەی لە نێوان لیژنەکان ئەنجامدرا ، بۆیە ئەگەر ئەو ماددەیە لێرەش هەڵبگیرێتن ئێمە بەباشی دەزانین کە لە پێداچوونەوەی پەیڕەوی ناوخۆدا ماددەیەك هەبێتن کە ئەو مافە زامن بکاتن بەتایبەتی بۆ ئەو لیژنانەی کە ئیش لەسەر داڕشتنی یاسا دەکەن و بە تایبەتیش لیژنەی یاسایی ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش وەکو لیژنەی ڕۆشنبیری پێمانوایە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێتن ، تەنها لە پەیڕەودا ئەگەر لە پێداچوونەوەکاندا لە پێداچوونەوەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەماندا ئیلزام بکرێت ، ڕاوێژکاری زمانەوانی بۆ لیژنەی یاسایی دابنرێتن لێرەدا زیادە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعيل عزيز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان بۆ چوونم هەیە ، دەتوانرێ لە پەیڕەوی ناوخۆ ئەوە چارەسەر بکرێتن ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بۆیە ئێستا سەرەتا ئەوە ئەخەینە دەنگەوە کە ئەم ماددەیە لابرێ؟ ئەگەر مایەوە دوایی بەشێوەیەکی تر دائەڕێژرێ بە پێی ڕای ئەندامانی پەرلەمان کە پێشنیاریان کرد بۆ

داڕشتنەوەی ، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەم ماددەیە لابرێ؟ (٤٤) ئەندام لەگەڵ ئەوەیە کە لابرێ ، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بمێنێتەوە؟ (٧) ئەندام لەگەڵ ئەوەیە کە بمێنێتەوە ، کەواتە پەسەندکرا لابرێ ، ماددەی (٧) کە دەبێتە ماددەی (٥) لە ئێستادا دوو ماددەمان لابردووە دەبێتە ماددەی (٥) ئێستا.

بەڕێز د. ڤالا فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٧) " دەقی یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بڵاودەکرێنەوە ، دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ بەڕێز کاك محمد سعدالدين فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدين انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٥) کە تەعدیل کرا هاتینە سەر ئەوەی کە یاسا و بڕیار و پەیڕەو بەزمانی کوردی دەردەچێتن؟ بۆیە لێرە ئیعادەکردنی وە نووسرایە لەڕۆژنامە بە فەرمی دەربچێتن ، خۆی ئەگەر ڕۆژنامەکە کوردی بوو بە کوردی دەردەچێتن یەك ، دووەمیش ئەگەر هەرێمی کوردستان ڕۆژنامەی فەرمی بە زمانی تورکمانی و سریانی دەرهێنا و بە پێویستی زانی ، ئەوکات بەپێی ئەو یاسایە ناتوانرێت زمانی تورکمانی و سریانیش ئەو یاسایانە بنووسرێن تەقید دەبێتن ، بۆیە یەعنی ئەگەر ئەوە ڕەچاوبکرێتن ، زۆرباش دەبیتن ، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا مەڕوان گەلاڵی فەرموو.

بەڕێز حسين اسماعيل حسين(مەروان گەلاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو دەقە کوردییە کە لە ئاخیردا هاتووە نووسراوە دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە ، بە ڕەئی من ئەوە نەمێنێتن ، لابرێتن ، لەبەر ئەوەی کەلیماتی کوردی زۆر مانا هەڵدەگرێتن ، یاسا دەبێتن کەمترین مانا هەڵبگرێتن ، ئێستا بۆنموونە کێشەیەکمان بۆ دروست بوو لە مەسەلەی زمانی فەرمی گەڕاینەوە بۆ دەقە عەرەبییەکەی ، ئەو حەسمی خیلافەکەی کرد ، بەڕەئی من ئەوە زیادە نەنووسرێتن ئەگەر بشنووسرێتن بگەڕێنەوە سەر دەقە عەرەبییەکەی کە کەلیماتەکانی وەکو بڵێی حەسمی ئەوەکەی دەکاتن ، دەستانخۆش بێتن.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك صالح فەقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـاددەی (٧) ئــەو ماددەیــە مــن پــێم باشــە بکرێتــە دوو فەقــەڕە (ا ، ب) ئــەو یاســا و بڕیارانــەی تایبــەتن بــە پێکهاتــەکان لەگــەڵ زمــانی کــوردی و عــەرەبی بــە زمــانی خۆیــان بــڵاو بکرێنــەوە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك جمال مۆرتکە فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان کارسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـاددەی (٧) کـە دەڵـێ دەقـی یاسـا و بڕیارەکـان لـە ڕۆژنامـەی فـەرمی لـە هـەرێمی کوردسـتان بـەزمانی کـوردی و عــەرەبی بڵاودەکرێنــەوە ، دەقــە کوردییەکــەی سەرچــاوە و بنەمایــە ، بــەڕای مــن بــەو شــێوەیە ســیاغە بکرێتــەوە (دەقــی یاســا و یــان یاســا و بڕیارەکــان لــە هــەرێمی کوردســتان بــەزمانی کــوردی و عــەرەبی بڵاودەکرێنـەوە دەقـە کوردییەکـە سەرچـاوە و بنەمایـە) بـەڕای مـن هەنـدێ جـار هەیـە وەکـو هـەڤاڵان باسـیان کـرد زۆرجـار هەیـە ئێمـە لـە مەسـائیلی زمانـەوانی دەگەڕێینـەوە سـەر دەقـە ئەسـڵییە عەرەبییەکـەی لەبـەر ئـەوەی تەقریبـەن دەتـوانین بڵـێین وەکـو ئـەو ئیستشـهادە زمانەوانییـەی کـە کراینـە هێشـتا نـەمانتوانیوە بـە تەواوەتی لە ڕووی زمانەوانییەوە دەقیق ڕای خۆمان دەربڕین ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (ابو بکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسـەرەوە نووسـراوە بەشـی سـێیەم زمـانی یاسـا و دادگاکـان ، یاسـا جیـاوازە لـە دادگاکـان ، پرسـی یاسـا لــە مــاددەی یەکــەم چارەســەرمان کــردووە کــە یاســا و بڕیارەکــان دەردەکــرێن بــە زمــانی کــوردی ، دادگاکـانیش لـە مـاددە هەشـتدا باسـی ئیجرائـات و هـەروەها هـەموو لایەنـەکانی تـری کـردووە ، لەبـەر ئەوە من ئەم ماددەیە بە زیاد دەزانم کە هەر لابرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا ماجد عثمان فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن پێموایـە مـاددە حـەوت تـەناقوزە لەگـەڵ مـاددەی پێـنج ، لەبـەر ئـەوەی لـەمادەی پێـنج کـە ئێمـە وتمــان دەبــێ عەرەبیشــی لەگــەڵ بــێ ، لەبــەر ئــەوەمان بــوو کــە بڵاوکردنــەوەی یاســایەکان زۆر موســتەڵەحاتی یاسـایی هەیـە بـە عـەرەبی نـەبێ مـەعنای نـادا ، لێـرە ئێسـتا کـە ئێمـە دەڵـێین دەقـی

یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بڵاودەکرێتەوە دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە ، باشە لێرە چۆن بڵاوی دەکەیەوە بە عەرەبی؟ چۆن لەوێ بە کوردی دەری دەکەی؟ ئەگەرنا خۆ دەبێ ڕاستبکرێتەوە بکرێ بە لە هەرێمی کوردستان بە زمانی کوردی دەردەچێت و بەعەرەبی تەرجومە دەکرێت دەبێ ئەوهای لێبکەن دەنا تەناقوز دەبێ ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سەرەتا بەو پرسیارە دەست پێدەکەم کە ماددەی (٥) لابرا پرسیارەکە ئەوەیە ئایا ئەم پڕۆژە یاسایە تەنها بۆ پەرلەمانی کوردستانە؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی (٥)لا نەبراوە تەعدیل کرا.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

باشە، تەنها پڕۆژە یاسا و بڕیارەکان ڕاستە پڕۆژە یاسا تەنها پەرلەمان دەری دەکا، بەڵام حکومەتیش بڕیار دەردەکا ، بۆیە ئەمە دەبێ لەبەر چاو بگیرێ وادەردەکەوێ لە نووسینەکانادا تەنها بۆ پەرلەمانی کوردستان ئەم یاسایە دانرابێ ، سەبارەت بەو ماددەیە (دەقی یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان) ئەو (لە) یە زیادەیە (ڕۆژنامەی فەرمی هەرێمی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بڵاودەکرێنەوە دەقە کوردییەکە سەرچاوەو بنەمایە) هەڵبەت من لەگەڵیدام پێویستە بمێنێتەوە نابێ بە پاساوی ئەوەی کە تاکو ئێستا زمانی کوردی لە ڕووی یاساییەوە بەهێز بکرێت ، ئەوەی کە بە بنەما نەگیرێت ، ئەم پڕۆژەیە خۆی سەرەتایەکە بۆ بەبنەماگرتن و گەشەپێدانی زمانەکەی ئێمە ، بۆیە لەو ڕووەوە پسپۆڕەکان دەبێ بیربکەنەوە ئەوانەی کە لە بواری زمانەوانی شارەزان تاوەکو زمانی کوردییەکەمان بچەسپێنین ، بەبێ چەسپاندنی زمانی کوردی لە هەموو ڕووەکانەوە بەتایبەتی لە ڕووی یاساییەوە پێموایە ئێمە زمانەکەمان تووشی خەلەل دەبێت ، بەرنامەشمان بۆ گەشەپێدانی زمانەکە پێموایە بە بەرنامەیەکی جدی هەنگاوی نابێ ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم باشە ماددە (٧ ، ٨) بکرێ بە یەك، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، ئێستا ڕای لیژنە پەیوەندیدارەكان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان ، لیژنەی ڕۆشەنبیری كاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە ماددەیەكی زۆر زۆر گرنگە ، پێموایە یان یاساكە لەناو ئەو ماددەیەدایە كە ئێمە زۆرجار كێشەمان لەگەڵ ئەوە هەیە كە گرفتێكمان لە یاسا بۆ دروست دەبێ بگەڕێینەوە كامە سەرچاوە بنەمایە ، لەبەر ئەوە وەكو ئەوەی كاك ئومێد باسی كرد ناكرێ بە بیانووی ئەوەی كە زمانی كوردی هەژارە ئێمە دەست بەرداری ئەوە بین كە دەقە كوردییەكە بكەینە سەچاوە و بنەما بۆ یاساكانمان لە هەرێمی كوردستان ، بۆیە زۆر گرنگە ئەو ماددەیە بچەسپێ لەناو یاساكە بۆ ئەوەی لەمەو دوا هەر گفتوگۆیەك كە كرا دەقە كوردییەكە سەرچاوە بێ ، چونكە كۆمەڵانی خەڵكی كوردستان نەوەیەكی نوێی پێگەیشتووە كە زمانی تر نازانێ ، ڕاستی پێویستی بەوە هەیە كە شارەزای یاسا بێ ، بزانێ سەرچاوەی یاساكان ، بنەمای یاساكان لە كوردستان لە كوێن؟ بۆیە ئەو ماددەیە ماددەیەكی گرنگە بە بڕوای من ڕۆحی ئەم یاسایەیە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز كاك فرحان جوهر فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەمان ڕەئی كاك زانا بوو ، بەڕاستی ئێستا ئێمە هاتووینە زمانی كوردی بەفەرمی بكەین لە هەرێمی كوردستان ، ئەگەر ئەمەی تێدا نەبێ سەرچاوە و بنەمایە ئەسڵەكەیە ، كەواتە ئێمە هیچمان بە هیچ نەكرد ، یەعنی ناوەڕۆكی یاساكە هەمووی بەتاڵدەكەیەوە لەو دوو وشەیە ئەگەر لایببەین ، یەعنی لەبەر ئەوە ئێمە هاتووینە زمان تەقوییە بكرێ ، هێزی بدرێتێ ، شكۆی بۆ بگەڕێتەوە لە ڕووی مەعنەوییەوە ، هەم لە هەموو ڕوویەكەوە جگە لە زمانی كوردی دەبێ ئەو سەرچاوە بێ هەر خیلافاتێك ڕووبداتن ئەگەر هەر نوسخەیەكی تر ئەسڵی بێتن یان ئەوە بێت ناكرێتن ئەم یاسایە جێبەجێ ناكرێتن و ناكرێ ، بۆیە مانەوەی زۆر زەرورە ، پشتگیری ڕایەكەی كاك زانا دەكەم و كاك ئومێدیش ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دكتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێـڕای پشـتگیریم بـۆ ڕەئییەکـە کـاك فـەرحان و کـاك زانـا ئەمـەوێ ڕوونکردنەوەیـەك لەسـەر ئەوەبـدەم کـە چـەند بـەڕێزێك لەئەنـدامانی پەرلـەمان وتیـان تـەناقوز هەیـە لـەنێوان مـاددەی (٧) مـاددەی (٥) یـاخود ئەمـە پێویسـت ناکـا ، ئەمـەوێ ئـەوە ڕوون بکەمـەوە کـە دانـانی یاسـا یـاخود تـا ئـەو کاتـەی یاسایەك دەبێت بـە یاسا بـە چـەند مـەراحیلێك تێپـەڕ دەبـێ ، ئـەوەی کـە لـە مـاددەی (٥) باسـدەکرێ مەرحەلـەی ئامـادەکردن و پەسـندکردنە ، مەرحەلـەی بلاْوکردنـەوە جیـاوازە لـە مەرحەلـەی ئامـادەکردن و پەسـندکردن ، بۆیـە لێـرە ئـەو ماددەیـەش پێویسـتە و هـیچ تەناقوزێکیشی تێدانییە لەگەڵ ماددەی (٥) دوو مەرحەلەی جیاوازن لە دانانی یاسا ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆرسوپاس ، بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی فەرموو.

بەڕێز نوری تاڵەبانی /سەرۆکی ئەکادیمای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئـەم ماددەیـە لـە قـانونێکی پێشـتر هـاتووە لـە سـاڵی (١٩٩٩)ز لەلایـەن ئـەم پەرلەمانـە پەسـەندکراوە بـەناوی قـانونی بلاْوکردنـەوە لـە ڕۆژنامـەی فـەرمی لـە هـەرێمی کوردسـتان بـەناوی (وقـائع کوردسـتان) لـەو قانونـەدا هـاتووە هـیچ قانونێـك ، هـیچ ڕێنماییـەك هـەتا فـەرمانی سـەرۆکی هـەرێمیش جێبـەجێ ناکرێـت تـاکو لـە ڕۆژنامـەی ڕەسمـی وقـائعی کوردسـتان بلاْونەکرێتـەوە ، کەواتـە ئـەوەی ئێـوە باسـی لێـوە ئەکـەن لـە سـاڵی (١٩٩٩)ز کـاری پێـدەکرێت ، بۆیـە ئـەمن وائـەزانم ئـەوە وەکـو دەڵێـت تەحسـیل حاسـڵە پێشـتریش باسـی کـراوە ، باسـی ئـەوە کـرا کـە زمـانی کوردیمـان نییـە ئەگـەر ڕێگـام بـدەن ببـوورن نوکتەیـەکتان بـۆ ئەگێڕمـەوە سـاڵی (٢٠٠٧) ئەنـدامانی لیژنـەی قـانونی بـانگ کرابـووین چـووین بـۆ لای کـاك نێچـیرڤان ئـەو کاتـە سـەرۆکی حکومـەت بـوو مـن لـەوێ داوام لێکـرد هـەتا ئـەو کاتـە بەداخـەوە ئـەڵێم لـە ئەنجومـەنی وەزیـران پـڕۆژەی قانونـەکان هـەر بـە زمـانی عـەرەبی ئامـادە دەکـرا جاروبـاریش بـە زمـانی کـوردی ، مـن داوام لێکـرد وتم تکادەکـەم لەمـەودوا پـڕۆژەی قانونـەکانتان بـە هـەردوو زمـانی عـەرەبی و کـوردی ئامادەبکـەن ، وەزیرێـك لـە لای ئـەو دانیشـتبوو وتـی ئێمـە زمـانی قـانونی کوردیمـان نییـە ، ئـەو وەلاْمـی دایـەوە وتـی ئەگـەر تـۆ نایزانی خەڵکی تر هەیە بیزانن ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سـوپاس ، بـەڕێز دکتـۆر نـوری تاڵـەبانی ئێسـتا ئـەوە مـن یاسـای بلاْوکردنـەوە لـە ڕۆژنامـەی ڕەسمیـدا لەبـەر دەسـتم دایـە مـاددەی یەکـەم وەزارەتـی داد دەرچـوواندنی ڕۆژنامەیـەکی ڕەسمـی بـۆ هـەرێمی کوردسـتانی عێـراق لـە ئەسـتۆ دەگـرێ بـە هـەردوو زمـانی عـەرەبی و کـوردی پێـی دەگـوترێ

(وقـائع كوردسـتان) ، لێـرەدا تـەنها ئـەوە زيـادە كـە دەقـە كوردييەكـە بـە سەرچـاوە و بنـەما وەردەگـيرێ ، كەواتـە دەقـە كوردييەكـە بـە بنـەما وەردەگـيرێ ، ئـەلێرەدا ئـەوە زيـادكراوە ، ليژنـەی ياسايی ڕايەكی ترتان هەيە؟ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاّ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە وەكو خۆی بخرێتە دەنگدانەوە ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە ، بەڕێز دكتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعيل عزيز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منيش هەمان ڕەئيم هەيە دكتۆر.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە ، وەكو خۆی ئەيخەينەوە دەنگەوە ، بيخوێنەوە بۆئەوەی بيخەينە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالاّ فريد ابراهيم:

مـاددەی(٧) " دەقـی ياسـا و بڕيارەكـان لـە ڕۆژنامـەی فـەرمی لـە هـەرێمی كوردسـتان بـەزمانی كـوردی و عەرەبی بلاّودەكرێنەوە ، دەقە كوردييەكە سەرچاوە و بنەمايە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كـێ لەگەڵيـەتی ؟ (٤٩) ئەنـدام لەگەڵيـەتی ، كـێ لەگـەڵی نييـە؟ (٤) ئەنـدام لەگـەڵی نييـە كەواتـە پەسەندكرا ، ماددەی (٨) كە دەبێتە ماددە (٦).

بەڕێز د. ڤالاّ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی(٨)"

يەكـەم: هـەموو ڕێ و شـوێنە دادوەرييـەكان بـە بڕيـاری دادگاكانيشـەوە بـە زمـانی كـوردی بـەڕێوە دەچن و دەنووسرێن.

دووەم: ئەگەر لايەنێكی داواكار زمانی كوردی نەزانێت پێويستە دادگا وەرگێڕێكی بۆدابين بكات.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سـوپاس ، كـێ قسـەی هەيـە لەسـەر ئـەم ماددەيـە بانـاوی بنووسـين ، نوقتـەی نيزامـی هەيـە؟ كـاك عمر عينايەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە ئێمە ماددەی (٤)مان لابرد کەواتە ئەبێ ببێتە ماددەی (٧) لە ئێستاوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا ئەبێتە ماددەی (٦) چونکە دوومادەمان لابردووە.

بەڕێز عمر عینایەت:

یەعنی ئەبێ ماددە (٦) بخوێنرێتەوە ، یەعنی دەنگ لەسەر ماددەکە دەدەین قسە لەسەر ماددەکەیە ، ڕەقەمەکەی ناگۆڕێ؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناوەڕۆکەکەی دەخوێنینەوە ئینجا دەنگ لەسەر ماددەکە دەدەین کاك عمر ، لەبەر ئەوە ئێستا من باسیشم کرد وتم ماددەی (٨) لێرە کە بووەتە ماددەی (٦) لەبەر ئەوەی دوو مادەمان حەزفکردووە ، بەڕێز مامۆستا انس فەرموو.

بەڕێز انس محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەقیقەت هەندەك ئاریشەیا مە هەین ، گەلەك جارا لە دادگایەت مە دیار بن ئەوژی ئەوە کو مەسدەرێ ئی قانونی ، مەسادری مەیێ قانونی هەمی عەرەبینە ، هەروەسا تائێستا کولیەت قانونێ ل سەرانسەرێ کوردستانێ مەناهجێت وان ب عەرەبینە تەرجومەی کوردی نەبووینە هەتا ڤێ گاڤێ ، مەناهجێت خۆ قانونێ هەمی ب عەرەبی دێنە خاندنێ ، دیسان مەحیکەمەیەت مە لە کوردستانێ وان لەسەرانسەری عیراقێ هەموو یەکن یەعنی نەفسی قوەتە ئیلزامی ل بەسرا ئەگەر بڕیارەك دەرکات ل دهۆکێ تەنفیزبت ، یان دهۆکیش عەینەن هوسایە ، ژبەر هەندێ ئەگەر ئەم وی حەقێ بدەینە حاکما کو نە ئیلزامێ بت ئیختیاری بیتن ل دادگاها وەختی بڕیارەك دەربێخێن یان بنڤیسن بە زمانی عەرەبی بیتن یان کوردی بیتن وەکی ئێك بیتن نەبیتا تەنها کوردی ، دیسان ژ گەلەك جارا هەر گرێ دای بابەتی مەحکەمە ل دائیرا نفوسێ گەلێك جارا گازاندە تێتە کرن سەر ناڤێت عەرەبییە مرەکەب وەختێ ب ئیملا کوردی بێتە نڤیسین گەلەك جارا جێگا نامێنیتن عوبیدالله یە معتصم باالله ، عبدالرحمن ئەگەر ناوی مورەکەب بیتن ناوێ وی و بابێ وی و باپیرێ وی ئەگەر بە کوردی بن بە ئیملای کوردی بنڤیسی جێگا لە نفوسی وی نابت دەبی دەفتەرەك بت هەتا جێگابتن ، ئەگەر ئەویش ئیملا بە عەرەبی بت ناوی عەرەبی ئیملایەکە بە عەرەبی بت بە ئیختیاری کەسەکە بیتن وابزانم پتر دێیە عەمەلی بیتن ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك تەحسین دۆڵەمەڕی فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد (تحسین دۆڵەمەڕی)

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تێبینیەکەی من تەنها لە ڕووی زمانەوانی و داڕشتنە ، ڕێو شوێن بەڕێوە ناچێ دادەنرێ ، کەواتە دەبێ هەموو ڕێ و شوێنە دادوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە بە زمانی کوردی دادەنرێن و دەنووسرێن نەك بە ڕێوەدەچن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من پێموایە وشەی هەموو (ڕێ و شوێنەکە) لابرێت بنووسرێ (سەرەدەری و ڕێکارە دادوەرییەکان) ، (سەرەدەری) یەعنی (موعامەلات) وشەیەکە پێموایە لە زاراوەی کرمانجی سەروو هاتووە وشەیەکی زۆر جوانە لە بری موعامەلات دێت ، ئەگەر بکرێ سوودی لێوەربگرن سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ڕابوون معروف فەرموو.

بەڕێز ڕابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەم نییە زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها ئەوەندە لەگەڵ ئەوەم کە ماددەکە وەك خۆی بمێنێتەوە ، تەواوی پرۆژەکە دەتوانم بڵێم ئەمە بەشێك لە بەرجەستە بوون و جێبەجێکردنی تەواوی پرۆژەکەیە بۆیە ناکرێ گۆڕانکاری یان زمانێکی تری بخرێتە پاڵ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان ، کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ ئەوە داین وەکو خۆی بمێنێتەوە ، ئەگەر تەنها لە ڕووی زمانەوانییەوە (ڕێ و شوێن) بکرێتە (ڕێکار) ئەگەر نا وەکو خۆی بمێنێتەوە لەگەڵ ئەوە داین ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، ڕای هەمووتان وایە؟ بۆیە ئەگەر سیاغەیەکتان هەیە بیخوێننەوە تا بیخەینە دەنگەوە ، لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا کەسیان لێرە نین ، فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی(٨) "

یەکەم: هەموو ڕێکارە دادوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە ، بەزمانی کوردی بەڕێوە دەچن و دەنووسرێن.

دووەم: ئەگەر لایەنێکی داواکار زمانی کوردی نەزانێت پێویستە دادگا وەرگێڕێکی بۆ دابین بکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە کە بەو شێوەیە خوێندرایەوە؟ با دەست بەرزکاتەوە ، (٥٥) ئەندام لەگەڵیەتی ، کێ لەگەڵی نییە؟کەس نییە لەگەڵی نەبێ کەواتە پەسەندکرا ، ماددەی (٩) کە بۆتە ماددەی (٧).

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی چوارەم : زمانی دام و دەزگاکانی حکومەت و دامەزراوەکانی دیکە.

ماددەی(٩)" زمانی کوردی زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم دامەزراوە دەستووری و فەرمانگەکانی هەرێمی کوردستانە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەیەکی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ بەڕێز دکتۆر فرسەت صۆفی فەرموو.

بەڕێز د. فرسەت صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ماددەی (٩) بکرێتە دوو برگە ، برگەی یەکەم وەکو خۆی ، برگەی دووەم کە پێموایە زۆر گرنگە و لە کۆی ئەو یاسایەش باسی لێنەکراوە ، هەم لە یاسای زمانە فەرمییەکانی عێراق ، هەم لە دەستووری عێراقیش هاتووە ئێمەش گرنگە لێرە تەسبیتی بکەین ، زمانی کوردی لەسەر دراو و پەساپۆرت و پوول شان بەشانی زمانی عەرەبی دەنووسرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە سوپاس ، بەڕێز كاك ڕابوون معروف فەرموو.

بەڕێز ڕابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من سەرنجەكەم بە عام لەسەر یاساكەشەو بەتایبەتیش لەو بەندە ، تەبعەن یاساكە لە بنەڕەتدا بۆ پێشخستن و پاراستنی زمانی كوردییە ، بەڵام هیوادارم لە داڕشتنەوەی بەندەكاندا یەعنی دۆخێك نەخولقێنی كە تەعەسوب بچێتە ناو بەندەكانی یاساكەوە ، من بۆخۆم كابرایەكم یەعنی تەجروبەی ئەوریپیم پێ تەجروبەیەكی باشە بۆ كەڵك لێوەرگرتن لە زۆربەی ئەو شتانەی كە ئێستا ئێمە لێرە دەیكەین بە یاسا لە بەریتانیا نەماوە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز كاك محمد سعدالدین فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەو ماددەیە وشەیەك هەیە یەعنی زیادە زمانی كوردی زمانی نووسینی فەرمی سەرجەم دامەزراوەكانە، ئاوها بێتن، ئەگەر بلێین زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمییە، یەعنی موەزەفەك و مودیرەك نابێ بە توركمانی قسە بكەن یان قەدەغە دەكرێتن، چونكە نووسراوە زمانی ئاخافتن و نووسینی فەرمی، یەعنی بەرەسمی نابێ كلدو ئاشووریەك لەگەڵ ئەوی دیكە بە زمانی خۆی قسە بكات بەراستی، دەبێ بەس بە كوردی قسە بكات.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئاخافتنی فەرمی، نەك هەموو ئاخاوتنێك.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

ئاخاوتنی فەرمی، یەعنی ئیجازە وەرگرتن، بۆ نموونە یان مودیرێك لەگەل مودیرێك دەلێن نابێ بە توركمانی قسەی بكەی، ئەوە بە رەسمی یاساكراوە دەڵێ ئیلا دەبێ بە كوردی قسە بكرێتن، یەعنی نووسینی نووسراوەكان دەكرێ مەسەلەن، ئێمەش پشتگیری ئەوە دەكەین زمانی كوردی زمانی نووسینی فەرمی بیتن، بەس ئەو ئاخاوتنە بە شێوەی قسە كردن دەكرێت، یەعنی شەفەهی دەبیتن لەبەر ئەوە مەبەستم ئەوە بوو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێم باشە برگەیەك زیاد بکرێت، بەو شێوەیە لەو شوێنانەی زۆربەی هەرە زۆری دانیشتوانی لە یەکێك لە پێکهاتەکانی ترە، لە پاڵ زمانی کوردی زمانی خۆیان بەکاربێنن سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

من سەرەتا ئەمەوێ سەرنجێ بدەم لەم وشەی مادده جەنابی مودیریش لێرەیە وەکو شارەزایی زۆریشمان هەیە د. ڤالا خان د. فرسەت یەعنی مادده، بۆ نەکەینە بەند یەعنی مادده بەند لەسەر بابەتەکەش زمانی کوردی زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمییەکە لابدرێ و پشتگیری قسەکەی د. فرسەتیش دەکەم کە برگەیەکی بۆ زیاد بکرێ، لەگەل ڕێزم .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سرووود فەرموو.

بەڕێز سرووود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وشەی ئاخاوتن ئیبتیهادی زۆری تێدایە ئیحتیمالە کێشە و مەسەلە بۆمان دروست بکاتن بەراستی، بە پشتگیری قسەکانی کاك محمد دەکەم کە لابدرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

بێجگە لە موئەسەساتی ڕەسمی هەندێك دەزگای عورفیشمان هەیە، وەکو ئەحزاب و مونەزەماتی کۆمەڵگەی مەدەنی، ئەوانەش کۆمەڵێك تەعلیمات و مەنشورات و ئەوانە دەردەکەن پێم باشە، ئەگەر برگەیەك زیاد بکرێتن یەعنی ئەحزاب و کۆمەڵە سیاسییەکانی کوردستان لەگەڵ مونەزەماتی کۆمەڵگەی مەدەنی ئەوانەش ئەو مەنشوراتە، ئەو شتانە دەردەکەن بە زمانی کوردی بێتن سوپاس .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حسن فەرموو.

بەڕێز حسن صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم زۆربەیان کران، تەنها یەك شت هەرێمی کوردستان مادام لە ماددەی یەکەمدا پێناسە کراوە، هەربلێی فەرمانگەکانی هەرێم نازانم بۆ هەرێمی کوردستان هێندە دووبارە دەبێتەوە؟ بەڵێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

ئەز پێشنیار دکەم کو ل ڤێرێ بنڤێسن زمانێ کوردی زمانێ فەرمییە ل هەرێما کوردستانێ یان ژی باشوورێ کوردستانێ، ئێدی پێویست ناکەت ئەڤ دامەزراوە ل فەرمانگا، چونکی هندەك پێشنیارێت دی ژی هاتن پێش ئەحزابێت کومەلگەهێت مەدەنینە گەلەك دام و دەزگاهێت دینە، ڤێجا ئەگەر زمانێ فەرمی بیتن ل هەرێمێ ئێدی پێویست ب چ تەعریف و چ ئەوێن تایبەت ناکەت، سوپاس

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای لێژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر رای ئەندامانی پەرلەمان .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.نوری تالەبانی فەرموو.

بەڕێز د.نوری تالەبانی /سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەل ئەو بۆ چوونەم ئاخاوتن، وشەی ئاخافتن لابىرێ، بەڵکو لە هەرێمی کوردستان چەندین نەتەوەی دیکە هەیە، پێویست ناکا کەوا ئێمەش ئەبێ زۆر زۆر کراوە بین، بۆ ئەو بابەتانە وشەی ئاخافتن پێویستە لابرێت بە بۆ چوونی من سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەیە؟ حاجی فەرموو .

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

لەسەر قسەی د. فرسەت ئەو بەندە زیاد بکرێ ئەو برگە زیاد بکرێ، لە دەستووری عیراقیدا هەروایە، یەعنی هاتووە، بەڵام ئێمە نە دراو دەرئەکەین .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە نوقتەی نیزامی نییە.

بەڕێز كنعان نجم الدين (حاجى كاروان):

ببووره، ئەڵێم نەوەك موخالەفەی دەستوور بێ، یەعنی، ئێمە ئەوە لێرە دەربكەین، نە دراو دەر ئەكەین، نە پاسپۆرت دەر ئەكەین، ئێمە چۆن ئەتوانین فەرمان لێرە دەركەین؟ كە شتەكە لە دەست ئێمە نییە سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو د.ڤاڵا فەرموو .

بەڕێز د. ڤاڵا فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان بۆ ئەو پێشنیارانەی، كە كران ئێمەش لێژنە هاوبەشەكان هەڵگرتنی ئاخاوتن پەسەند دەكەین، وەكو ئەوەی بەڕێز د. نوریش ئیشارەتی پێدا، بەڵام ئەوەی كە پەیوەندی بەو پێشنیارە بوو زمانی كوردی شانبەشانی زمانی عەرەبی لەسەر پاسەپۆرت و پوول و دراو بنووسرێت، ئەوەیان دەستووری عیراقیش ئیشارەتی پێداوە لەهەمان كاتیشدا یاسایەك كە تایبەتە بە لوغاتی رەسمی ژمارە (٧)ی سالی (٢٠١٤)ە كە دەرچووە ئەویشیان هەرتەئكیدی لەسەر ئەوە كردۆتەوە پێم وایە ئەوە كارانەش لە ئیختساسی حكومەتی ئیتحادیدایە و لەوێ نەسی لەسەر كراوە، بۆیە پێویست ناكا لێرە ئاماژەی پێ بكەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

وا بزانم لێرە كراوە، ئێستا لەسەر جواز بە زمانی كوردیش نووسراوە، لەسەر پارە ماوە، بەڵێ نوقتەیەكی نیزامی هەیە. كاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فيصل ابراهيم :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان .

دیارە ئەو سەنەدی قانونی ئێمە دەستووری هەمیشەیی عیراقە، ئەگەر تەماشای ماددەی (٤) برگەی دوو بكەین خالی (ب)، چی دەڵێتن (التكلم والمخاطبة)، یەعنی ئەو شتانەی یاسای زمان بە خۆیانەوە دەگرن دەبێ ئەمانەی تێدا بێ، یەعنی چەند فەقەرەیەكی داناوە (ا تا هـ)ی هی دووەمی داناوە (التكلم والمخاطبة و التعبير)، یەعنی ئاخاوتن، دەبێ لەناودابێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

د. شێركۆ پێم وابێت ئەوەی تۆ گەیشت، وایە سوپاس، كاك فەرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانمان د. ڤاڵا كردی، هەمووی هەردووكمان هاوبەش بووین لەوە رئیمان یەك بوو، زۆر سوپاس .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا، هیچ رایەكتان هەیە؟

بەڕێز د. جوان اسماعيل:

بەس رەئی د. ڤالایە سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

بمبوورە تەنها من دەلێم ئاخاوتن مەبەستی کۆبوونەوەی رەسمیە مەبەستم ئەوە نییە لێگەڕێی موزەفێك لێرە قسە بکا. وە لە دەستووری عیراقیشدا هاتووە، پشتگیری قسەکانی کاك ڤەمان ئەکەم بەراستی ئەبێ ئاخاوتنەکە بمێنێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای خۆت وت کاك محمد.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دەستوری عیراقی هاتیە ئاخاوتن لە(مجلس النواب) و (مجلس الوزراء)ی، لە وێندەر ئاخاوتن بەوەی دەبیتن تەماشای ماددەکەی بە جوانی بخینتەوە تا ئەخیر، چونکە لێرە ئەوەکە تەوزیح نەکرایە هەر ئەوەندەیە لەوانەیە یەکێك نەجات پەرست بیتن یان حەز بکا فتنە دروست بکاتن لە دائیرەکەی، ئەو نوقتەیە ئیستغلال دەکا، ئەمە لەبەر ئەوەی ئێستا موناقەشەی یاسا ناکا لە داهاتووی هەرێمی کوردستان موناقەشەی، ئەو یاسایە دەکەین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی چوار (التكلم والمخاطبة و التعبير في المجالات الرسمية كمجلس النواب ومجلس الوزراء والمحاكم و المؤتمرات الرسمية بأي من اللغتين) زۆر فراوانە بەس تەنها مجلس نواب و حوکمەت نییە، کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوای لێبووردن ئەکەم، ئەگەر سەرنجەکەم نوقتەی نیزامی بەو مەعنای نوقتەی نیزامی پێشێڵ کردنی مافی نەتەوەو پێکهاتەکان لە دەستووری عیراقی و وپێچەوانەی یاساکانی کوردستان بێ و، ئەو بنەمانەی کە خەریکین کوردستانی لەسەر دادەمەزرێنین، بەڵام کێ قبوول دەکا ژنی خانمێکی عەنکاوە یان خانمێکی هەولێری بێتە دادگا کوردی نەزانێ رێی پێ نەدەی بە تورکمانی یان بە مەسیحی یان بە زمانەکەی خۆی قسەی بکا، ئێمەش لەگەڵ ئەوەین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطيف محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەكانی پێشوو مافەكانی ئەوان پارێزراوە، لێرەیە نابێ پێچەوانەی دەستووری عێراق هەمیشەی عێراق بێ دووا بڵێین قسەو گفتوگۆ كردنە لەسەر كۆبوونەوەكان، منیش پشتگیری كاك عمر دەكەم، بەراستی ئەبێ وشەی ئاخافتنەكە بمێنێ لەو ماددەیە، چونكە ئاماژەش پێ ئەكرێ دامەزراوە دەستووری و فەرمانگەكانی هەرێمی كوردستان، سوپاس.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

راستی من رام ئەوە بوو كە ئاخاوتن لابرێ، بەڵام یەك شت بیر ئەخەمەوە مەسەلەی ماق نەتەوەكانی تر لە هەرێمی كوردستان گرنگە، بەڵام بیرتان نەچێ لەناو زانكۆكان بەشێكی زۆری منالەكانی ئێمە بە عەرەبی دەرسەكانیان پێ دەگوترێ كە تێیناگەن، بۆیە ماق مندالەكانمان بەر چاو بێ، كاتێك باسی ئاخاوتن ئەكەین باسی تەعلیم دەكەین، دەبێ ئاگامان لەوە بێ نەوەكان وە گەنجەكانی كوردستانیش حەقی خۆیانە كە بە كوردی قسەیان لەگەل بكرێ وانەیان پێ بگوترێ سوپاس .

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەیخەینە دەنگەوە پێم وابێت رۆشن بوویەوە هەردوولا ئەوانەی بۆ چوونیان وایە ئاخاوتن لابرێ بۆ چوونەكەی خۆیان، بە باشی روون كردەوە، ئەوانەشی كە داواكارن، كە ئاخاوتن بمێنێتەوە بۆچوونەكانیان روون كردەوە بۆیە دەیخەینە دەنگەوە پێش ئەوەی كە كۆی ماددەكە بخەینە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیە، كە وشەی ئاخاوتن لە ماددەی حەوت لابرێ؟ كێ لەگەلیەتی؟ بەڵێ (٢٢) كەس لەگەڵیەتی كێ لەگەلی نییە؟ (٣٣) كەس لەگەڵی نیە كەواتە پەسەند نەكرا ئیستا كۆی ماددەكە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالا فريد ابراهيم:

ماددەی نۆ زمانی كوردی زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم دامەزراوە دەستووری و فەرمانگەكانی هەرێمی كوردستانە .

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵیایەتی با دەستی بەرز بكاتەوە؟ (٤٤) كەس لەگەڵیەتی. كێ لەگەڵی نییە؟ (١٢) كەس لەگەلی نییە، كەواتە پەسەند كرا.

بەڕێز د. ڤالا فريد ابراهيم:

ماددەی (١٠) زمانی نووسین و پەیوەندی نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵ و هەرێمەکانی تری عیراقدا ، زمانی کوردی و زمانی عەرەبییە، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێت زمانی کوردی و زمانی لایەنێکی تر بەکاربێت .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ د. سراج نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی لەو ماددەیەی تازە کە پێشتر دەنگمان لەسەر دا جەنابت دەبوایە زیاتر هەڵوەستەت لەسەر کردبا گفتوگۆی لەسەر کرابا بە شێوازەك دابڕێژرابا، ئەوەی کاك محمد باسی کرد فیعلەن وایە بە شێوازەك باس کرا با.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو ماددەیە دەنگی لەسەر درا موناقەشە ناکرێتەوە بەڕێز د. سراج هەموو، ئەوانەی کە ناویان نووسیبوو قسەیان کرد دواتر زیاد لەوەش، ئەوانەشی کە ناویان نەنووسی بوو بۆ ڕوونکردنەوە زیاتر قسەیان لەسەری کرد بۆیە دەمەوێ ڕوونکردنەوەی زیاتر لەسەری بدەم، ئەو ڕوونکردنەوەیەش کەپێشتری یان لێرەیە مەبەستی ئاخاوتنی ڕەسمی نییە مەبەستی ئاخاوتنی ڕەسمیە، هەموو ئاخاوتن و قسە کردن و نووسراوێکی ڕەسمیە، بۆیە ئێستا دێینە سەر گفتوگۆ کردن لەسەر، ئەو ماددەیە ماددەی (١٠) کە بۆتە ماددەی (٨)، کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فقی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

حکومەتی فیدراڵ و پارێزگاکانی تری بۆ زیاد بکرێ سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك تێبینی زۆر بچووکم هەیە، لە کۆتایی فەقەرەکە پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێ، یەعنی ئەو مەجالی هێشتییە، مەفروزە واجب با ، یەعنی (یجب) نەك (یجوز) نازانم، ئەو چۆنە؟ سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەك تێبینی کە لە ماددەی پێشووشدا وترا و پێم وابێ بۆ هەموو ماددەکان ڕاستە، لە هەر شوێنەك هەرێمی کوردستان هاتبوو، بکرێتە هەرێم، چونکە لە سەرەتاوە پێناسە کراوە کاك حسن ئەگەر قسەکەت لەسەر ئەوەیە،کاك سرووود فەرموو.

بەڕێز سرووود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ماددەی (٨-٩) دەمج بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حسن فەرموو.

بەڕێز حسن صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وە للّا من هەر پێشنیارم لەسەر ئەوەیە نووسراوە زمانی لایەنێکی تر بەکاربێت، لایەنێکی تر من پێم وایە بیکەیە لایەنەکەی تر، ئەولایەنەی کە لە بەرامبەرتە نەك ڵایەنێکی تر، هەر لەسەر وشەکەیە، سوپاس .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر رای ئەندامانی پەرلەمان.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

ئەو پێشنیارانەی کە کران زیاتر پێشنیاری لوغەوی بوون لە کاتی دارشتنەوەی، کە دەیدەینە دەنگدان، بۆ کۆتایی دایدەرێژینەوە و رێکی دەخەینەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە کاك عمری عینایەتیش پیم وابێت قسەی هەیە. کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەستم بەرز کردبوویەوە پێم وابێت کاك فخرالدین ئاگای لێنەبوو زمانی کوردی و زمانێکی دی، یەعنی ترەکە ڵابرێ بکرێتە دی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەرز مانێکی تر

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی هەر سەرنجەکەم لەسەر دی کەیە .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکەی کاك ڤەمان جوانە راستە دەکرێ دەبێ یان پێویستە و لەگەڵ لایەنەکەی تر، و نەك لایەنەکی تر رەنگە لێرە رەنگە هەڵەی تابیعە یان شتێکی ترِ بیتن لایەنەکەی تر نەك لایەنەکی تر وای لێبکرێ وەکو خۆی بمێنێتەوە ئەوی تر زۆر سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێز د. نوری هیچ سەرنجێکت هەیە جەنابت، خاتوو جوان فەرموو.

بەرێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە دێری دووەم پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێ بیلفیعل منیش لەگەڵ رەئی کاك ڤەمانیمە بکرێتە پێویستە زمانی کوردی بی، سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو د. رێواز فەرموو.

بەرێز د. رێواز فائق حسین:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان .

قسە زۆر لەسەر زمانی لایەنێکی تر یان لایەنەکەی تر ئەکرێ، بە تەسەوری من ئیختیاری بێ بۆ حکومەت، چونکە بۆ نموونە رەنگە لەو کاتە ئینگلیزی بەکار بێنێ، لە کاتێکا کە تەعامول، لەگەڵ ولاتێك ئەکا، رەنگە زمانەکەی فورس بێ، یەعنی زمانی فیعلی و رەسمی لایەنەکەی تر رەنگە فورس بێ، لەبەرئەوەی کە ئەڵێ لایەنەکی تر رەنگە حکومەتی ئینگلیزی یان فەرەنسی بەکاری بێنێ، بەڵام تۆ مەسەلەن لەگەڵ بەنگلادیشا تەعامول دەکەی، لەگەڵ هیندۆراسا تەعامول دەکەی، رەنگە تۆزێ گران بێ، یەعنی لایەنەکەی تر، بە تەحدید ئیشکالیەت دروست بکا .

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەی ئەگەر بلێین، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان، دەبێت زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بەکاربێت، پێویستە یان بلێین بۆ ئەوەی پێویستە دوو جار دووبارە نەبێتەوە زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بەکاربێت دەبێت، تکایە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەرێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

ماددەی (١٠) زمانی نووسین و پەیوەندی حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵ و هەرێمەکانی تری عیراق زمانی کوردی و عەرەبیە، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەبێت زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بەکاربێت .

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیایەتی؟ (٥٠) کەس لەگەڵیەتی . کێ لەگەڵ نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، بەرێزان ئێستا پشوویەك مرئەگرین کاتژمێر (٤) ئەگەڕێینەوە بۆ تەواو کردنی گفتوگۆی ئەم پرۆژە یاسایە سوپاس.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دانیشتنەکەمان بە ناوی گەلی کوردستانەوە دەست پێ ئەکەینەوە، بەردەوامین گفتگو کردن لە سەر پرۆژە یاسای زمانە فەرمیەکان لە هەرێمی کوردستان بە پێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان ژمارەی یەك ساڵی (١٩٩٢) ی هەموار کراو، لە مادەی یازدەیین کە ئەبێتە مادەی (٩) نۆ لە پرۆژە یاساکە، فەرموون لیژنەی یاسایی تکایە مادەکە بخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆ کردنەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (١١) یانزدە : ڕێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەکییەکاندا پێویستە بە زمانی کوردی و زمانی لایەنەکەی تر بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسە هەیە لە سەر ئەم مادەیە؟ بەڕێز کاك ڤەمان فیصل فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واللە ئەو تێبینی یانەمان هەیە لە سەر ئەو مادەیە بەس لە گەڵ ئەو فەقەرەیە ڕێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەکییەکان، ئەو لایەنانە دەست نیشان بکرێن بە مونەزەمات و دوەل ئوخرا، یەعنی نەبێتن هەر ئەو لایەنانە روون نین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك تحسین دوڵەمەڕی فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چونکە باسی زمان کراوە لە ڕێکەوتنەکان، دیارە ڕێکەوتنەکان بە نووسینە، کەواتە ڕێکەوتنە نووسراوییەکانی حکومەتی هەرێم لە کۆتاییشدا لە جیاتی لایەنەکی تر ببێت بە لایەنی بەرامبەر، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆر پەری صالح فەرموو.

بەڕێز د. پەری صالح :

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕێكەوتنەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەكییەكاندا ئەوە پێویستە بە زۆری دەیخەینە پەرەگرافی بەشی دووەم، پێویستە لە سەرەتا بێت، پێویستە ڕێكەوتنەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەكییەكاندا بە زمانی كوردی و زمانی لایەنەكەی دی یان وەك برادەران باسیان كرد لایەنی بەرامبەر بێت، ئەو ترە روون كرایەتەوە لە یاسا و ڕێساكانی زمانی كوردی، تر پلەی بەراوردە، یەعنی لو فەرق، جوانتر، گچكەتر ئەو دی یە راستترە، بە زۆریش لێرە ئەو لە نووسینەكان تری بە كار دێنن تكایە ئەگەر تێبینی بكەن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەرێز حاجی كاروان فەرموو.

بەرێز كنعان نجم الدین (حاجی كاروان) :

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی خەتی ئەخیری لە گەڵ دامەزراوە بیانییەكان دەكرێت زمانی كوردی و زمانی لایەنەكانی تر بێ، ئێ باشە ئەگەر لە گەڵ كوردی عەرەبیەكەشی بۆ ئیزافە بكرێ، چونكە هەندێ عقودەكەی تۆ لە گەڵ شەریكە ئەجنەبییەكە بە كوردی و ئینگلیزی بە تەنیا، جا حكومەتی عێراقی ئەیەوێ ئەگەر بە عەرەبیش بێ عقودەكان، لەوە ئەچێ باش بێ، بەس هەمان مادەی (١١) یانزدەش لە گەڵ (١٠) دە هەر یەك ئەگرێتەوە، وابزانم بیكەن بە یەك لەوەچێ باشتر و ئاسانتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، كاك صالح فقێ فەرموو.

بەرێز صالح فقێ :

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕێكەوتن و پەیوەندییە رەسمییەكانیشی بۆ ئیزافە بكرێ باشترە، پەیوەندییە رەسمییەكان و لە بری لایەنەكی تری هەر زمانێكی تر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رای لیژنە پەیوەندیدارەكان لە سەر رای ئەندامانی پەرلەمان، بەڵێ فەرموو دكتۆرە ڤاڵا.

بەرێز د. ڤاڵا فرید:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆری تێبینیەكان، تێبینی لوغەوی بوون، لایەنی بەرامبەر پەسەندە لە سیاغە كردنەوەی دایدەرێژینەوە، و ئەوەی كە دكتۆرە پەری ئیشارەتی پێدا پەسەندە لە سیاغە دایدەرێژینەوە، ئەوەی كە بەرێز ئەندام پەرلەمان لایەنی پێدا لایەنەكی دیكە بگاتە بە زمانی عەرەبیش بنووسرێت كە ئێمە دەڵێین زمانێكی دێكە ئەو ڕێكەوتنانە ئەگەر لە گەڵ وڵاتێكی عەرەبی بێت و لە گەڵ، بە هەر زمانێكی دیكەوە واتە لە پاڵ زمانی

کوردی زمانی عەرەبی و زمانی ئینگلیزی دیکە کێشە نابێت، لێرانە کە دەڵێین لایەنەکی دیکە لەوانەیە زمانەکە زمانی عەرەبی بێ و لەوانەشەوە زمانی ئینگلیزی بێ و لەوانەیە هەر زمانێکی دیکەی تری فەرمی بێ، بۆیە بە موتڵەقی هاتووە ئەوەیان نابێتە بەربەست، و ڕێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستانیش لە گەڵ لایەنە دەرەکیەکاندا لێرانە هەر بە موتڵەقی هاتووە و مەبەستمان ئەوەیە کە زۆری ڕێکەوتنەکان بگرێتەوە چ لە بواری ئیقتیصادی دا بێت و چ لە بواری کلتوری دا بێت و لە بوارەکانی تریش.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، لیژنەکانی تر فەرموو کاك فرحان.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هاو راین لە گەڵ بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، لیژنەی پەروەردە و خویندنی باڵا فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

ڕەئیەکەم دەڵێت دەبێ ڕێکەوتنەکان نووسراو بێت، هەر ئیتیفاقیەتی حکومەت بیکات لە هەرێمی کوردستان دەبی مووەسەق بێت، یەعنی ئەصڵەن دەبێت نووسراو بێت، پێویست ناکات بڵێ نووسراوەکان ڕێکەوتنەکان دەبێ نووسراو بێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بۆیە ئەگەر سیاغەی ئەکەنەوە، سیاغەی بکەنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (١١) یانزدە : پێویستە ڕێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەکییەکاندا، بە زمانی کوردی و زمانی لایەنی بەرامبەر بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵێیەتی؟ (٥٩) کەس لە گەڵێیەتی، کێ لە گەڵی نییە؟ کەس نییە لە گەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (١٠) دە، فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەڵێ، مـاددەی (١٢) یـە کـە دەبێتـە مـاددەی (١٠)، لـە دامەزرانـدن و گواسـتنەوەی هەمیشـەیی و کـاتی فەرمانبەران و کارمەندان، زانینی زمانی کوردی وەك یەکێك لە پێوەرە سـەرەکییەکان بـە کار دەهێنرێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یا خود کوردی نەزانێت ئەوا پێویستە ماوەیـەکی بـۆ دیـاری بکرێـت بـۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر ئەم ماددەیە؟ با ناوەکان بنووسین، خاتوو بێگەرد فەرموو.

بەڕێز بێگەرد دڵشاد:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٢) دوانزدەدا، لە دامەزراندن و گواسـتنەوەی هەمیشـەیی و کـاتی فەرمانبـەران و کارمەنـدان، لـە راستی دا فەرمانبەران و کارمەندان تەقریبەن یەعنی یەك مانان، بوچی ئـەم دوو وشـەیە لـە یـەك رسـتەدا بە کـار دەهێنـرێت کـە هـەمان مانـا دەدەن؟ و جگـە لـەوەش دەڵێت زانینـی زمـانی کـوردی وەك یـەکێك لـە پێوەرە سەرەکییەکان بە کار دەهێنردرێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسـە کـورد نـەبوو یـا خـود کـوردی نـەزانرێت ئەوا پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت بۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی ببیت، بـە رەئیـی مـن لێـرەدا ئـەو مەرجـە، مەرجێکـە کـە لـە بنەڕەتـدا بـۆ خـۆی جـێ بـە جـێ کردنـی گرانـە، و لـە رووی پاراسـتنی مـافی مرۆڤیشەوە بە راستی ئاستەنگێکی گەورەیە، تو زوڵم بەرامبەر بەو کەسـە دەکـەی کـە دادەمـەزرێت، دوایـی ئەوەی کە دادەمەزرێت تۆ بە چ میکانیزمێك دەزانـی کـە فێـری زمـانی کـوردی بـووە و ئـەو پێوەرانـەی کـە فێری زمانی کوردیان کردووە چی بوونە، و ئەگەر فێر نەبوو تۆ مەفروزە جارێکی دیکە دامەزراندنەکەی یان گواستنەوەکەی دووبارە هەڵبوەشێنییەوە لە بەر ئەوە، بـەڵام ئەگـەر ئـەو مەرجـە بـە رای مـن لابـبرێ و فەرمانبەران و کارمەندان تەنیا یەکێکیان بە کار بهێنرێت تەواوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو امنە زکری فەرموو.

بەڕێز امنە زکری :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز ژی بەشەکی ئاخفتنێت بێگەرد خانێ تەئیید دکەم، ئەڤە دژی پرەنسیپێن مافێن مرۆڤینە، ب تایبـەتی ژی ئەز تێدگەهم کو دانانا ڤی ماددەی ژ چ هاتیە، ب تایبەتی کەرتێ پـەروەردێ و خوێنـدنا باڵادا، کێشـەکا هـەرە زۆر مـە یـا هـەی ب تایبـەت ئـەو مامۆسـتایێن دهێنـە دامەزرانـدن و ئـەوێن زمـانێ کـوردی نـەزانن، بەشەکێ زێدە یێ قوتابی و گەنجێن وەڵاتێ مە تووشی موشکیلا بووین د مەوزوعێ نەزانینا یان ژی شارەزا نەبوونا مامۆستایێن وان دزمانێ کوردی دا، لێ ڤێ پرەنسیپێ یان ڤێ رەهائیێ کو دڤـێ مـاددێ دا هـاتی ئـەز

دگەل هندێ نینم ئەگەر هندەك یان تایبەتمەندییان بدەینێ یان ژی گۆڕانکارییەکێ ل سەر دا بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز مامۆستا مەروان گەڵاڵی فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل (مەروان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەو ماددەیە بە زیاد دەزانم و داوا دەکەم کە لابرێت و دەستتان خۆش بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك یروانت نیسان فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستی تناقض دکەت ئەگەر مەنتیقە هەمی مەسیحی بن، خەریجێ کوردستانێ بیت ئەکید دێ ماددێ کوردی دهێتە خاندن ژ مەرحەلا ئێکەم، خۆ ئەگەر ئێك حیسە ژی بیت، یەعنی ئەکید دێ زانیت، بەس ئەگەر ژ خارجێ ئەقلیمێ بیت، بێتە دئەقلیمێ دا بەلکی معیارەکێ هوسا هەبیت، و ئەز ژی تەئییدا مامۆستا مەروانی دکەم ئەڤ فەقەرە گەلەك زێدەیە ئەو بۆ خۆ دهێتە تەتبیق کرن ژی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، بەڕێز کاك رابوون معروف فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پێشەوە پێم وایە ئەو ماددە زیادەیە، پێشنیار دەکەم لە یاساکە دا بهێنرێتە دەرەوە، بەڵام ئەگەر دەنگی بۆ نەدرا بهێنرێتە دەرەوە دەستکاری بکرێت بە جۆرێك سەرەنجی برا پەرلەمانتارەکان بەوە ڕادەکێشم یەعنی دەمانەوێ کەرکووك بێتەوە سەر کوردستان، ئەو مەنتیقانەی تر بەشی تۆرکمان بێنەوە سەر کوردستان، هەندێ مەنتیقە هەیە عەرەبە، یەعنی تو بەو خەڵکە بڵێ تۆ بۆ ئەوەی ئیشت دەست کەوێ دەبێ فێری کوردی بی، یەعنی چۆن سەرنجی خەڵکی رابکێشین؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك علی علی هالۆ فەرموو.

بەڕێز علی هالۆ :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەکانی کاك رابوون دەکەم، منیش پێم باشە ئەم ماددەیە ئەگەر لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان هی کوردستان، واتە ئەوانەی کە دانیشتووانی

کوردستانن وەکو برادەران باسیان کرد زۆربەیان زمانی کوردی دەزانن ئەگەر نەشزانن ئەمە دژی مافی مرۆڤە، لە دامەزراندن پەیوەست بکرێت بە زانینی زمانی کوردی، ئیتر بۆ فێربوونی زمانی کوردی رێگای تر هەیە دەتوانین بە شێوازی تری زۆر ئینسانی هانی خویشك و براکانمان بدەین کە فێری زمانی کوردی بن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز کاك سعید مصیفی فەرموو.

بەرێز سعید محمد :

بەرێز سەروکی پەرلەمان.

بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان، ماددەی (١٢) دوانزدە ئەوەی کە زیادە لو هەلگرتن، بەڵام ئەگەر هەلێش نەگیرێ ئەوەی کە بێگەرد خان گوتی، ناکرێت دوو شانسی هەبێت ئەگەر زمانی کوردی نەزانێت کە دامەزرا دوایی فێر نەبوو لابدرێتن بۆیە ئەگەر داشمەزرێندرا لە ماددەی (١٨) هەژدە دا دەرفەت بە ئەوانە بدرێت کە زمانی کوردی ئەزانن لە ماددەی (١٨) هەژدە وا دەڵێت، بۆیە ئەگەر دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان زانینی زمانی کوردی وەکو یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بە کار بهێنرێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو ئەوا پێویستە لە کاتی دامەزراندنی دا زمانی کوردی بزانیت، پێویستە پێشتر نەزانی یان دابمەزرێنە یان ناکرێ دابمەزرێنێ و زمانەکەی نەزانی و دوایی دەری بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز دکتۆر سراج فەرموو؟

بەرێز د. سراج شێخ احمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە زەرورە هەبێ، ناکرێ لابدرێت، لە بەر ئەوەی ئەورۆکە لەو رۆژگارە زۆر لەو کەسانە هەن کە دێنە هەرێمی کوردستان، پێویستییان بە دامەزراندن هەیە یان داوا ئەکەن، ئەبێ زمانی کوردی بزانن بو رایی کردنی ئیش و کارەکانی خۆیان، جا من پێشنیار دەکەم کە بنووسرێت ئەو کەسانە ناگرێتەوە کە لە پێکهاتەکانی ناوەوەی هەرێمن، چونکە ئەوان کوردی ئەزانن، با حەسر بکرێت لە سەر ئەوانەی کە لە دەرەوەی وڵات دێن وەکو نیپالی و هندی و مەسەلەن ئەوانەی کە غەیری زمانی خۆمانن، ئەوان ئەبێ زمانی کوردی بە چاکی بزانن، دووەم باس ئەکرێتن ئەبێت ماوەیەکی بۆ دیار بکرێت، موددەی زەمەنی ئەو ماوەیە ئەبێ تەحدید بکرێ لە شەش مانگ بە رای من، بە شەش مانگ وەکو حەدی ئەعلا تێپەڕ نەکات، چونکە هەندێ کەس هەنە ئەگەر وا بە موتلەقی بمێنێتەوە لەوانەیە هەندێ کەس هەیە حەز نەکاتن ئەسڵەن خۆی فێری کوردی بکاتن، دەڵێ فێر نابم و لەوانەیە موماتەڵە و موراوەغەی تێدا بکاتن، جا مەفروزە موددەیەکی بۆ دیاری بکرێتن لە شەش مانگ تێپەڕ نەکاتن و لە بیدایەتیش کە باس ئەکاتن دەڵێتن بە کار

دەهێندرێت، تەبعەن بە کار دەهێنرێ وا ناکات دەبێ بە مەرج بگیرێ، بە مەرج بگیرێ ئەو مەرجانەی کەوا دێن داوای گواستنەوە و تەعیین ئەکەن مەرجە ئەبێ زمانێ کوردی بزانێ نەك وەکو نووسرایە بە کار بهێنرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە گەڵ ئەوەم ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، بەڵام هەندێك گۆڕانکاری تێدا بکرێ، پێم وانیە وەك زانینی زمانی کوردی یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بە کار دەهێنرێ، باسی مەرجی نەکردووە، وەك یەکێك لە پێوەرەکان نەك تەنها پێوەریش بێ و جگە لەوەش کە مەرجیش نییە بەڵکو پێوەرە، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یا خود کوردی نەزانێ ئەوە پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت بۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی بێ، دەتوانن ئەمە بگۆڕن بۆ ئەوەی هێواش بکرێتەوە، لە ماوەیەکی دیاری کراودا حکومەت زەمینەی فێرکردنی زمانێ کوردی بۆ برەخسێنێ ، وەك چۆن لە وڵاتانی ئەوروپا هەیە کوچبەر ئەچێتە ئەوێ، خۆڵی زمانی بۆ ئەکرێتەوە، با زۆر قورسی نەکەین لە سەر خۆمان و پێشێلکاری مافی مرۆڤ و هەموو لە گەڵ چەسپاندنی مافی مرۆڤداین، بەڵام واقیعەك هەیە ئێرە زمانی کوردی زمانی رەسمییە، دانیشتوانی هەرە فراوانی کوردستان کوردن، بۆ ئاسانکاریش یەعنی هەر کەسێك لە دەرەوەی کوردستان دێتە ئەم وڵاتە باشتر وایە فێری زمانەکە ببێت، جا ئەگەر حکومەت و لایەنی پەیوەندیدار ئیلزام بکرێت بۆ ئەوەی کە دەرفەتی فێر بوون بۆ ئەو کەسانە برەخسێنێت ئەمە دەتوانێت دەقەکە باشتر بکات و ئاسانکاری باشتریش بۆ ئەوەکەسانەی کە دێنە ئەم وڵاتە بکات، ئەمە هیچ دژایەتییەکی وەك مافی مرۆڤی تێدا نییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو وحیدە یاقو؟ لێرە نییە، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من لە گەڵ ئەوەم کە ماددەکە بمێنێتەوە، ئەگەر هەندێك دەستکاری تێدا بکرێت وەکو کاك ئومێد وتی، یا خود دەستکاری تر کە بە گونجاوی ئەزانن، و هەروەها من لە گەڵ ئەوەم لە راستی دا دامەزراندن و پلە بەرز کردنەوە ئەوەشی بۆ زیاد بکرێ، و لە راستی دا بە هیچ جۆرێك نابینم ئەمە دژی بنەماکانی مافی مرۆڤ بێ، من هەر پرسیارێك لەو هاوڕێیانە ئەکەم کە خۆیان ئەوروپایان بینیوە و لە ئەوروپا ژیاون یا خوێندنیان لەوێ تەواو کردووی، هیچ کەسێك هەیە لە ئەوروپا ئیشی دەست

کەویٚ ئەگەر فێری زمانی ئەو وڵاتە نەبێت؟ یەعنی لە راستی دا خۆ ناکریٚ ئێمە لەوەی کە بنەماکانی مافی مرۆڤی داناوە لەوان باشتر تێبگەین، بۆیە بە داخەوە من لە ئەوانەی پێشووتریش هەستم ئەکرد بە جۆرێك زمانی کوردی هەژارە، لاوازە، نەخێر بە راستی بەداخەوە دامەزراوەکانی هەرێمی کوردستان بە زانکۆکانمانەوە بە ئەکادیمیشەوە بە گشتی حکومەتی هەرێمی کوردستان سیاسەتی زمانی نییە، پلانی زمانی نییە، ئەگینا هیچ لۆجکێکی زمانی رێگا بەوە نادات زمانێکی زەنگینی وەکو زمانی کوردی کە چوار دیالێکتی هەیە کە دنیایەك شێوەزاری هەیە، من دڵنیام ئەگەر بێت و سیاسەتێکی زمانی گۆنجاو، پلانێکی زمانی گۆنجاو هەبیٚ ئەوە دەتوانین فەرهەنگێکی نەتەوەیی زۆر باش بەرهەم بێنین لە هەرێمی کوردستاندا، من پێش لە هەموو کەس رەخنە لە خۆم ئەگرم لەوەی سالآنێك لە ئاستی پێویستدا نەبووبێتم، لە راستی دا هەم زمانی کوردی زمانێکی زەنگینە هەم رێنووسەکەی رێنووسێکی جوانە، من ئەگەر سەرتان نەئێشێنم، تو سەیری زمانی ئینگلیزی کە، لە شوێنێکدا (sh) بە (ش) دەخوێنرێتەوە لە شوێنێکدا (tio) بە (ش) دەخوێنرێتەوە لە زمانێکی تردا جۆرێکی ترە، لە شوێنێکدا ئەمە لە سەرەتاوە وایە لە ناوەراستە، لە زمانی کوردی دا کوا شتی وا هەیە لە رێنووسەکە؟ بە بڕوای من یەکێك لە رێنووسە جوانەکان رێنووسی زمانی کوردیە، ئەوە زمانێکی زۆر زەنگین و دەوڵەمەندیشە، و ئەمە بۆ ئەوانەیە کە لە دەرەوەی کوردستانەوە دێن بۆ کوردستان، بۆ نموونە لە کۆمپانیا زەبەلەحەکانی کوردستان خەڵك هەیە لە دەرەوەی کوردستاندا هاتووە، من دڵنیام نیوەی تواناى ئەندازییەرەکانی ئێمەیان نییە، بەڵام دوو بەرامبەر بە ئەو مووچە وەرئەگرێت و ئامادەش نییە فێری زمانی کوردی بیٚ، یەعنی دەکرێت حکومەت ماوەیەکی بۆ دیاری بکات، شەش مانگ خولی بۆ بکاتەوە، هەر بۆ زانیاری ئەو بەرێزانەی من کاتی خوٚی لێرە لە بەشی کوردی بووم لە زانکۆی صەلاحەددین، کۆمەڵێکمان هەبوو عەرەب بوون بە جیا لە ئێمە دەرسییان ئەخوێنن، و کتێبەکانیش لە ئێمە جیاواز بوون، بە رەحمەت بیٚ کامیل بەصیر کتێبەکانی بۆ دانابوون، زمانی کوردی بۆ دەستپێکەران، لە بەر ئەوە دەگۆنجیٚ یەعنی حکومەت ئەگەر پلانی زمانی، سیاسەتی زمانی هەبیٚ دەتوانێت ئەم کارانە زۆر بە رێك و پێکی ئەنجام بدات و سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز دکتۆر فرست صۆفی فەرموو.

بەرێز د. فرست صۆفی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٢) دوانزدە پێم وایە هەڵە تێگەیشتن هەیە، لە بەر ئەوەی بە پێی قانونی خدمەی مەدەنی زۆر بە وازحی شروتی دامەزراندنی دیاری کردووە، دەبیٚ مواتن بیٚ یەکەم جار، یەعنی مواتن نەبیٚ دانامەزریٚ، واتە دەبیٚ عێراقی بیٚ یەعنی، لە بەر ئەوەی بیانی و ئەوانەی لە دەست نەدات لەو نەصەی، ئەگەر مەبەستتان بیانییە، بیانی تێدا نییە شروتی دی هاتووتە خوارەوە، بۆیە بە تەصەوری من ئەو مەسەلەیە دامەزراندن و گواستنەوە و پلە بەرز کردن ئەوانە هیچ رەبتی بە مەسەلەی زمانەوە نییە،

هاوڕام لە گەڵ ئەو بەڕێزانەی گوتوویانە ئەو ماددەیە بە تەواوی لێرە زیادە، دەکرێ و هەڵی دەگرین و هیچ کێشەش بۆ یاساکە دروست ناکات، دیسان تەئکیدی دەکەمەوە شروتی دامەزراندن و ئەمانە هەمووی لە قانونی خدمەی مەدەنی هاتووە، یەعنی لێرە ئێمە زیادەیە لەو مەسەلەیە باس دەکەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك صالح فقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە پێویستە لە کاتی دەرکردنی ئەم یاسایە و هەر یاسایەکی دیکەش ڕەچاوی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان بکەین، بەردەوام لە پەیام و وتارەکانی ئێمە بۆ ناوچە کوردستانییەکان ئەوەیە کە مافی ئەو نەتەوە و پێکهاتانە پارێزراوە، لە بیرشمان نەچێ ئێمە لە قۆناغی داهاتوودا پێویستمان بە راپرسین و بە ریفراندۆم و دەنگی ئەوانە هەیە، بۆیە ئێمە ئەگەر ئەم یاسایە و کۆمەڵێك یاسای تریش کە ڕەچاوی بەرژەوەندی ئەوانە نەکەین لە دواجار ئەوانیش لە دژی ئێمە دەنگی خۆیان ئەدەن و ئامادە نین بۆ ناو هەرێم، بۆیە من پێشنیار ئەکەم ئەو ماددەیە لابردرێت، دوو ئەگەر ئەو ماددەیە ئەمێنێتەوە ڕەچاوی ناوچە کوردستانییەکانی ئیدارەی دەرەوەی هەرێم بە جیا بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ڤەمان فیصل فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە هەموو وڵاتانی دونیا پێش ئەوەی دەست بە کار بی ئەوان شروتێك دادەنێن، شروتی ئیمتیحانە بۆ زمانی ئەوانە، کەواتە من پێم باشە ئەو فەقەرەی یەکەم هیچ خیلافم لە سەر نییە، بەڵام فەقەری دووەم ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یا خود کوردی نەزانێ وەرنەگیرێت ئیلا لە ئیمتیحانی زمانی کوردی دەربچێت و تەواو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم سەیرە بە راستی هەندێ لە هاوڕێیان باس لەوە ئەکەن فێربوونی زمانی کوردی لادان بێ لە مافەکانی مرۆڤ، لە کاتێدا لە هەموو وڵاتەکانی دونیادا دا فێری زمانی ئەو وڵاتە نەبی مافی ئەوەت نییە

ئیشیش بکەی، ئیشی رەشیش بکەی لەو وڵاتە، پێم سەیرە فێربوونی زمانی کوردی لە کوردستانی خۆماندا بە لادان و لیشاندنی مافەکانی مرۆڤ بێ، ئەمە بە راستی رایەکی زۆر سەیرە من لەم قاعەیە ئەی بیستم، لە بەر ئەوە من پێم باشە ئەو ماددەیە بمێنێت، پشتگیری لە دکتۆر سراج دەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە کاك عمر، هیچ رایەك کە لە پەرلەماندا باس ئەکرێت و ئەخرێتە روو سەیر نییە، هەموو ئەندامانی پەرلەمان رای خۆیان ئەڵێن، جەنابیشت رای خۆت ئەڵێی، با رێز لە رای یەکتر بگرین لە ناو هۆڵی پەرلەمان.

بەڕێز عمر عینایەت:

من رێزییان لێ ئەگرم بەڵام بەلامەوە سەیرە، بە لای منەوە سەیرە دکتۆر، یەعنی من پێم سەیرە بڵێی تۆ فێری زمانی کوردی بی ئەمە لادانە لە مافەکانی مرۆڤ، ئەمە شتی وا نەبیستوومە لە دونیا، لە بەر ئەوەپشتگیری لە قسەکانی دکتۆر سراج ئەکەم، پشتگیری لە قسەکانی کاك ئومێد ئەکەم، و دکتۆر شێرکۆ ئەکەم، ئەوە ئەگەر ئەم ماددەیە بمێنێتەوە پێویستە و داوا ئەکەم بمێنێتەوە و بەم شێوەیەی لێ بکرێ و ئێستاش ئەمە دەقەکەیەتی و بۆ بەڕێزتانی دەخوێنمەوە لە کاتی دامەزراندن و گواستنەوەی کارمەندان لە دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا زانینی زمانی کوردی پێوەرێکی سەرەکی دەبێت، ئەگەر کەسی پەیوەندیدار کوردی نەزانیت پێویستە لە ماوەی شەش مانگدا فێری زمانی کوردی بێت، سوپاستان ئەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو بێگەرد فەرموو نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز بێگەرد دڵشاد :

بەڕێز سەروکی پەرلەمان

ببورە لە بەر ئەوە کە قسە لە سەر قسەی من کرا، من روون کردنەوەیەکی بچووکم هەیە، ئەگەر ئیجازە بدات سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

قسە لە سەر قسەی تو نەکرا خۆ، رای زۆر لە ئەندامان وا بوو، ئێستا کاك رابوونیش ئەڵێ پێچەوانەی مافی مرۆڤە.

بەڕێز بێگەرد دڵشاد:

بەڵێ دەزانم، قسەکانی من بە هەڵە خوێنرایەوە، مەبەستم لەوە بووە کە ئەوەی کە من باسم کردووە دەڵێم رستەکە لاببرێت، و رستەی یەکەم دەبێتە ئەوەی کە پشتیوانێکی موتلەقی فێربوونی زمانی کوردیە لەو کەسانەی کە دادەمەزرێنن لە ناو فەرمانگەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، نەك ئەوەی کە وەها تەفسیری بۆ بکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، كاك علی هالۆ فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بتنێ تێبینیەك یا هەی، برادەرا گەلەك بەحسێ ئەوروپا كر، جارێ ئەوێ ل ئەوروپا بیانینە فەرزە فێری زمانی وی وەڵاتی بن دا بهێن دامەزراندن یان كارەكێ ببینن، بەس كوردستانێ، ئەڤە خەڵكێ كوردستانێنە، نە منەتە ئەم دێ ل وان كەین كو ئەو بێنە دامەزراندن یان كارەكێ بو وان بكەین، هیڤیدارم هەڤاڵ ڤێ جیاوازیێ بكەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، قسەی خۆتان دووبارە مەكەنەوە، رای خۆتان گوتووە، كاك رابوون نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو قسانە هەموو دەبنە پروتوكۆل، دوایی تاریخ ئەڵێت پەرلەمانتارەكانی ئێمە چییان وتووە، من بۆ خۆم (١١) یانزدە ساڵ لە بەریتانیا بووم لە ئەكادیمیەكانی بەریتانیا بووم خاڵی یەكەم فێربوونی زمانی ئینگلیزی لە بەریتانیا مەرجی كار نییە ئەوا خاڵی یەكەم، و تازە زۆر زۆر تازەیە بۆ ئەوەی ببیت بە مەواتن لە ئەوروپا زمان لە هەندێ وڵات ئەویش لە هەموو نا، بووە بە مەرج ئەویش هەندێك مونەزەماتی مافی مرۆڤ پێیان وایە پێچەوانەی مافی مرۆڤە ئەوەی كە تۆ كەسێك بكەی بە مەواتن فێری زمان بێت، بە راستی هیوادارم كەسێك كە شارەزای ئەوروپا نەبێت با قسەی لە سەر نەكەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك ایدن معروف فەرموو.

بەڕێز ایدن معروف سلیم:

بەڕێز سەروكی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٠) دە، لەو ماددەیە هەندێك تەعەسوبی تێدایە، پێویستە گۆڕانكاری تێدا بكرێت لە بەر ئەوەی ئێستا هەندێ برادەران و پەرلەمانتارە بەڕێزەكان باسیان كرد كە قەلەق بوون لە فێر بوونی زمانی كوردی كە لە سەر ئەساسی دامەزراندن و تەعین، ئێمە كە وەكو فێری زمانی كوردی بوون كە نە تەعینیش بوون، لە بەر ئەوەی من تەئیدی كاك رابوونیش ئەكەم، تەئییدی كاك مەروانیش ئەكەم، تەئیدی دكتۆر فرست صۆفیش ئەكەم، ئەو ماددەیە زیادە هەڵبگیرێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك ابوبكر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش داوای لابردنی ئەو ماددەیە ئەکەم، بەڵام ئەگەر مایەوە دەقەکەم بەم شێوەیە بکرێت، ئەوەی کە کوردی ئەزانێ ئەوە (تحصيل حاصل)ە، پێویست ناکات بیکاتە مەرجی دامەزراندن، دووەم فێر بوونی زمان لە هەرێمی کوردستاندا لە لایەکەوە مافە، لە لایەکەوە ئەرکە، چونکە کەسێك کە کوردی نەزانێت ئەو هاووڵاتی کە موراجعەی ئەو ئەکات و راستی زیان بە ئەویش ئەگەیەنێ بۆیە ئامار لێ بکرێت لە سەر سەرجەم دەزگای حکومی و ناحکومییەکان پێویستە کارمەندەکانیان کە زمانی کوردی نازانن کۆرسی تایبەت بە فێربوونی زمانی کوردی ببینن، مودەشی بۆ دیاری نەکرێ وەکو چۆن شاهدەی کومپیوتەر وەردەگیرێ، شاهدەی فێربوونی زمانی کوردیش وەربگرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو وحیدە یاقو فەرمووو.

بەڕێز وحیدە یاقو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس من پێم وایە کەسێ کورد نەبوو، یەعنی ئەڤ کەلیمەیە و وشەیە زیادە دبێژیت، یا خود کوردی نەزانیت تەمامە، چونکی گەلەك کوردن نەبەس پێکهاتێن کوردی نزانن، یەعنی گەلەك نوکە یێن هاتین مەسەلەن خەڵکێ میسل و بەغدا ئەو بۆ خۆ کوردە، بەس کوردی نزانیت، ڤێجا ئەو کەلیما کوردی نزانیت ئەز بێژم زێدەیە، ئەگەر کوردی نەزانیت تەمامە، یەعنی گەلەك خەڵك یێن هەین کوردی نزانن، بەس ئەو کورد نەبوو ئەڤ کەلیمەیە پیچەکێ یا گرانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ماجد عثمان فەرمووو.

بەڕێز ماجد عثمان:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

ببورە ئەگەر هندەکێم نووسیوە، لە بەر ئەوە پێکهاتەکانی تورکمان و برادەرە مەسیحیەکان، حەز دەکەم هەندێك دەرفەتمان پێ بدەن بۆ ئەوەی رای خۆمان بە تەواوی بگەیینە جەنابتان، ئەو یاسایە یاسای زمانە فەرمییەکانە لە هەرێمی کوردستان، ئێمە باسی ئەوە ناکەین کە خەڵکی بیانی ئەگەر بێت بۆ کوردستان، وەکو هەندێ لە برایان باسیان لێوە کرد چۆن دەبێ؟، ئێمە باسی یاسای زمانە فەرمییەکانی ناو کوردستان دەکەین، دوای ئەوە نالێین خەڵك با فێری زمانی کوردی نەبێ، بەڵکو وەکو وحیدە خان ئاماژەی پێ کرد، لە بڕگەکە نووسرایە دەبێت کورد بێ، یەعنی ئەگەر کورد نەبێ دانەمەزرێت، ئێمە خۆمان ئامادە دەکەین بۆ ریفراندۆم، هەوڵ دەدەین کە بۆئەوەی هەموو شارو شارۆچکەکان و ناوچە دابڕاوەکانی کوردستان بگەڕێنەوە سەر هەرێمی کوردستان، بەڵام بەداخەوە ئێمە هەست دەکەین کە ئێمە خۆمان لە پەرلەمانی

کوردستان ئەو هەوڵە دەدەین، ئێمە وەکو نەتەوەکانی هەرێمی کوردستان داوا دەکەین، تکا دەکەین دووبارە کە لە هەندێك بابەتی نەتەوەیی مەجالمان پێ بدرێت کە ڕوونی بکەینەوە، بە وردی ڕاوبۆچوونی خۆمان بدەین، خۆ یاسا دەرکردن ئەوەنیە ئێمە لە هۆڵی پەرلەمان قسەی لەسەر بکەین، بەشێوەیەکی عاتیفی یان بە تەعەسوب قسەی لەسەر بکەین، بەڵکو ئەو یاسایانە دەخرێنە بەردەم خەڵکی کوردستان، دەخرێنە بەردەم پسپۆران و شارەزایان، ڕەخنەمان لێ دەگیرێت دواتر، زۆر برگە هەن پێویست ناکات لە یاساکان ببێتە ماددەی یاسایی، بۆئەوەی ئیستفزازی نەتەوەکانی تری پێ بکرێت، بەیانی کێ بەرپرس دەبێ؟ ئەگەر تورکمانەکانی کەرکووك یان تەلەعفەر یانی دوزخوورماتوو دەنگیان بۆ خستنەوەی شاری کەرکووك نەدا بۆ سەر کوردستان، کێ لەوە بەرپرسیار دەبێ ئەگەر برایانی ئاشووری و مەسیحییەکان دەنگیان نەدا، ئێمە لە پەرلەمان بەوشێوەیە ئەو مادده یاسایانە خۆمان دژایەتی لەو پرۆسەیە دەکەین، هیچ پێویست ناکات بچین لەناو گفتوگۆیەك کە بەرژەوەندی گەلی کوردستان نەبێ، هەر بۆ نموونەش ئەو ماددەیە مەسەلەی دامەزراندن و گواستنەوەی فەرمانبەران چ عیلاقەی بەوە نییە کە لەو یاسایە ببێتە مادده، من پێم وایە ئەوە تەنها تەحەدایەکە لە مافی مرۆڤ دەکرێت بەڕاستی، مادام ئێمە تاکو ئێستا لە زانکۆکان، پەیمانگاکان وانەی فێرکردن بە تەواوی نەکراوەتە کوردی، مەسادیرەکان هەمووی بە کوردی نییە، زۆربەی مەسادیرەکانمان بە عەرەبییە، غەدرە ئێمە مافی قوتابییە دەرچووەکانی پێشێڵ بکەین لەوەی لە هەرێم کوردستان دابمەزرێن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منى فەرمووو.

بەڕێز منى نبى نادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەرەتا پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم، ئەگەر هاتو بەڕێز پەرلەمانتارەکان کە دەنگیان پێدرا لەلایەن پێشنیارەکەی، لەلایەن مامۆستا مەروان ئەو ماددەی هەڵبگیرێت ئێمەش لەگەڵ ئەوەداینە ئەو ماددەیە نەمێنێتن، چونکە ئەوە زیادەیە لەناو ئەو یاسایەدا بچەسپێت، بەڵام ئەگەر هاتو دەنگی پێ نەدرا کە ماددەکە وەکو خۆی ماوە، لە سەرەتاوە ئێمە بەو شێوەیەی دارشتنی بەباش دەزانین، دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران هەورەکو بێگەرد خان ئاماژەی پێکرد کارمەندان ، فەرمانبەران وەکو یەکە، یەکێکیان دەبێ بەکار بهێنێ، زانینی زمانی کوردی وەك یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بەکاردەهێندرێت، واتە لێرە ئەوە موقەیەد دەکەین ئەو کەسانەی ئەگەر هاتو زمانی کوردی نەزانی یاخود کورد نەبوو، ئەوە دەبێتە پێشێڵی مافی مرۆڤ و بەتایبەتی زەرەرمەندی پێکهاتە نەتەوەییەکانی تورکمان، کلدان، سریان، ئاشووری، ئێمە چەندەها مانگە بۆماوەی ساڵێك زیاترە خەبات دەکەین،بۆ گەڕانەوەی ناوچە دابڕاوەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان بۆ سەر هەرێمی کوردستان، ئێمە ئەگەر لێرەوە وەکو پەرلەمانتارێکی تورکمان، کلدان، سریان و ئاشوورین ئەگەر هاتو نەمانتوانی

زمانی خۆمان لە یاسای زمانە فەرمیەکاندا بچەسپێنین، بەشێوەیەکی رێك و پێك ئێمە ناتوانین بەیانی لە ریفراندۆم لەوێ کاریگەریمان هەبێ، بۆئەوەی ئەوانیش رۆڵیان هەبێتن لە گەڕانەوەی بۆ سەر هەریمی کوردستان، ئەوە بەپێویست دەزانم، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یان کوردی نەزانێت، ئەوە پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت، لێرەدا پشتگیری لە د. فرسەت صۆفی دەکەم، ئەوە لە قانونی خدمەی مەدەنی جێگیر بووە، پێویست ناکات لێرە هەبێ، لە کۆتاییدا پشتگیری بەڕێز کاك رابوون و امنە خان و کاك یروانت و کاك علی هالۆ و کاك سعید محمد و دکتۆر سیراج و د. فرست و کاك ایدن و کاك ماجد و وحیدە خان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕای لیژنە تایبەتمەندەکان لەسەر ڕای ئەندام پەرلەمانەکان، بەڵێ دکتۆرە ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە لەبەر چاوگرتنی چەند تێبینیەك، کە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان خستیانە ڕوو، سەبارەت بە مەسەلەی کاتی گەڕانەوەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم، هەروەها مەسەلەی ئەوەی ئەو کەسە کورد نەبوو لەڕاستیدا ئێمەش ئێستا تێبینیەکمان لەلا دروست بوو، ئێمە ئەمانەوێ ئەگەر ماددەکە مایەوە سیاغەکەی بەمشێوەیە بێ، لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندانی هەرێمی کوردستاندا زانینی زمانی کوردی یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان دەبێ، بەڵام ئەگەر کەسێك کوردی نەزانێ، ئەوە پێویستە بۆ فێربوونی زمانی کوردی حکومەتی هەرێم زەمینەی گونجاوی بۆ برەخسێنێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە تەفسیرکردنی نەسێك لە نیتاقی قانونێکدا، کە لە ٣١ ماددە پێك دێت، بە تەنها دەرهێنانی ئەو ماددەیە، تەفسیرکردنی بەوشێوەیە بەهیچ شێوەیەك گونجاو نییە، لەبەرئەوە تەفسیر دائیمەن لە ئیتاری عامی یاساکەدا دەکرێ، دەنگمان لەسەر چەند ماددەیەکدا لە پێشەکی جەلسەکەمان، زمانی کوردیمان کرد بە زمانی فەرمی لە دامودەزگاکان، زمانی کوردیمان کرد بە زمانی یاسادانان، زمانی کوردیمان کرد بە زمانی رەسمی لە دادگاکان، هەمووی ئەو ماددانە دەنگی لەسەر دراوە، هۆی یاخود بابڵێین ئامانجی یاساکە بریتییە لە چەسپاندنی زمانی کوردی وەکو زمانێکی سەرەکی لە هەرێمی کوردستان یان لە کوردستانی عیراقدا، کاتێ: کە کەسێك داوای دامەزراندن دەکات یان داوای گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی دەکات چ فەرمانبەر و چ کارمەند لێرە جیاوازیشی هەیە لەڕووی یاساییەوە، ئەگەر ئەو کەسە زمانی کوردی نەزانێت چۆن

دەتوانێ لە دادگاکاندا دابمەزرێت و ئەحکام دەربکات، کار بە زمانی کوردی بکات، چۆنە دەتوانێت لە دامودەزگافەرمییەکانی تر دابمەزرێت ، کە لەماددەکانی پێشووتر دەنگمان لەسەر داوە ئەوە خاڵێکیان، خاڵی دووەم ئەو دامەزراندن و گواستنەوەیە لە ماددەی (١٢) بەهیچ شێوەیەك پەیوەندی بە پێکهاتەکانەوە نییە، لەبەرئەوەی پێکهاتەکان بەشێکی سەرەکین لە هەرێمی کوردستان، زمانی کوردی دەزانن تاکو ئێستا هیچ کێشەیەکیان لە بواری دامەزراندندا نەبووە، مەسەلەی یاسایی خدمەی مەدەنی کە باسکرا، پێویستە ئەو کەسە مواتن بێ، ئینجا دادەمەزرێ، بەڵێ ڕاستە پێویستە ئەو کەسە مواتن بێ ئینجا دادەمەزرێ، بەلاَم مەرج نییە ئەو کەسەهەلگری جنسیەی ئەسڵی وڵاتەکەی تۆ بێ، کەسەکە بیانییە ئێمە قانونی جنسیەمان هەیە دێ لە عیراق بیانییە دوای تێپەربوونی ماوەیەك دەتوانێ ببێتە مواتن، دەتوانێ کاری دامەزراندن بکات، واتە دابمەزرێت لە فەرمانگە رەسمییەکان، لە دامودەزگا دەستووریەکان، ئەو کەسە ئەگەر زمان نەزانێتن چۆن دادەمەزرێت لەو شوێنانە، بۆیە ئەو ماددەیە پێچەوانەی مافەکانی مرۆڤیش نییە، دیارە ئەو ماددەو ئیتیفاقیەکان کە پەیوەندی بە مافی مرۆڤەوە هەبێ، پەیوەندی بە مافی پێکهاتە جیاوازەکان هەبێ لە بەردەست دایە، ئەگەر بەڕێزان ماددەکەم بۆ بدۆزنەوە، ئەو ماددەیەی کە لێرە هاتووە پێچەوانەی کام بڕگەیە؟، کام ماددەیەیە؟، لەکام ئیتیفاقیەی نێودەوڵەتی کە باس لە مافەکانی مرۆڤ دەکاتن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لە قسەکانم دکتۆرە ڤالاَ کردی، بەلاَم بۆئەوەی وازح بێتن ئەو ماددەیە، ئەوانەی یاساکەشیان داناوە موقارنەی کردووە لەگەڵ مافەکانی مرۆڤ، لەگەڵ وڵاتانی تر، ئەمە بنەمایەکی سەرەکییە لە وڵاتانی زۆر پێشکەوتوو، زۆر دیموکراتی کە ئێمە لەچاو ئەوان لەسەرەتای ئەلف و بێی دیموکراتیداینە، نە پێچەوانەی دیموکراتیە، نە پێچەوانەی مافی مرۆڤە، ئەوە بۆ بەرزکردنەوەی روحیەتی نەتەوەیەکە کەسێك دێت دادەمەزرێت، سبەی لێرە دەبێتە دادوەر، دەبێتە ئەندام پەرلەمان، ماوەیەك تێدەپەڕێتن، پێویستە زمانی کوردی بزانێتن، لەرێی زمانی کوردی تاریخی ئەو نەتەوەیە دەخوێنێتەوە، ئەگەر شارەزای نالی نەبێت، شارەزای خانی نەبێ، تاریخی ئەو میللەتە نەخوێنێتەوە، چۆن ئەو گرێ دەروونیانەی کە لە کورد دا هەیە هەندە ساڵێکە کە دەبینی لە مەتعەمێکدا شاگردێك بە عەرەبی قسە بکات، ئێمە هەموو دەچین بە عەرەبی قسەدەکەین، ئەمانە هەموو پەیوەندی بە گرێی دەروونی و گرێی بن دەستی نەتەوەیەکەوە هەیە، کە ساڵانێکە ئێمە خۆمان بە کەم دەزانین لەبەرامبەر نەتەوەکانی تر، با پێکهاتەکان تێك نەدەین، پێکهاتەی تورکمان، مەسیحی ئاشووری هەرشتێك لێرە دادەنیشێ ئەوانە مواتنی کوردستانن، کوردستانینە پەیوەندی بەوانەوە نییە، پەیوەندی بە کەسێکەوە هەیە لە وڵاتێکی تر دێ، پاشماوەیەکی تر دێ داوای دامەزراندن دەکات، پۆست وەردەگرێت وەکو چۆن ئێستا ئێمە لە دەرەوە ئەندام پەرلەمانمان هەیە، لە ئەوروپا و لە

شوێنەكانی تر، ئەوانە بۆ زانینی سەقافەی ئەو میللەتەیە، بۆئەوەی دیموكراتی نەسیجی ئەو میللەتە بكاتن، بۆئەوەی تاریخی ئەو میللەتە بزانێتن، ئەوە بەهیچ شێوەیەك پێچەوانەی ئەوە نییە،چونكە دێتە سەر ئە و خاگە دەژێتن، دێ لە ئیمتیازاتی ئەو وڵاتەی تۆ سوودمەند دەبێتن، چۆن لەو وڵاتی تۆ سوودمەند دەبێ، دەبیتە بەرپرس، دەبێـە مواتنی تۆ، بەڵام تاریخی تۆ بە هەند وەرناگرێ، شیعری تۆ نازانێ، ئەدەبی تۆ نازانێ، ئەمانە تكایە با لێتان تێك نەچێتن، بەناوی دیموكراتی و مافی مرۆڤەوە ئەو میللەتە چی دیكە گرێی دەروونی بۆ زیاد نەكەین، ئێمە هەموومان گرێی دەروونیمان هەیەبەرامبەر بە خۆ كەم زانین، ئەمانە هەموو مەسەلەیەكی تاریخی زۆر دوور و درێژن، چۆن شكۆ بۆ زمانی كوردی و بۆ نەتەوەی كورد بگێڕینەوە، ئەمە گرینگە، ئەم یاسایە ئامانجی ئەوەیە، ئامانجی نەهێشتنی ئەو گرێ دەروونیانەیە، خۆ بە كەم زانینی كوردە بەرامبەر خەڵكی تر، ئەمە نەشۆڤینیەتە، ئەمە نەپێچەوانەی مافی مرۆڤە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی پەروەردە د. جوان فەرموو.

بەڕێ. د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من (١٠٠٪) لەگەڵ ئەو ماددەیەمە، ئەو ماددەیە باسمان كرد لە لیژنە، پێكهاتەكانی توركمان و سریانی و ئەرمەنی لەگەڵمان بوون، باسی ئەوەمان كرد وتمان بەهیچ شێوەیەك عیلاقەی بە ئێوەوە نییە، بەڵكو بەو كەسانەیە لە خاریجی ئیقلیمی كوردستان، كە دێنە هەرێمی كوردستان مونافەسەی كورد دەكەن، مونافەسەی برادەركانی ئێمە دەكەن، بەڵكو ئەو كەسانەی خاریجی ئیقلیمی كوردستان كورد نینە، زۆر مەعقولە یەعنی ئەولەویەتی، ئەفزەلیەتی پێگەی خۆت، مكەونی خۆت ئەویش كوردە، وابزانم برادەران یەك لەوانە وتی ئەگەر خاریجی نەدیتیە، بەڵام ئێمە زۆرمان خاریجیمان دیتیەو خوێندیتیشمان لەسەر ئەوەی خاریجی، دائیمەن دەرەجە دەدرێتە مواتنی یەكەم، یەعنی ئەو مافی خۆیەتی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لە ڕای بەڕێزان لە لیژنە پەیوەندیدارەكان دەكەم، سەبارەت بە نوقتەیەك ، ویستم بە (٢) نوقتە ڕوونكردنەوە بدەم، سەبارەت بە پلە بەرزكردنەوە وترا، كە پلە بەرزكردنەوەی بۆ زیاد بكرێ، مەسەلەی بەرزكردنەوە لە قانونی ئیداریا، لە قانونی خدمەی عامە، لە قانونی ئینزباتی مۆزەفی دەولە ڕێكخراوە، ناكرێت ئێمە لێرە پلە بەرزكردنەوە بكەین بە پێوەرێك بۆ ئەو بابەتە، دووەمیان: سەبارەت بە دامەزراندن كە گوایە شروتەكانی دامەزراندن لە قانونی خدمەی عامە هاتووە، خدمەی مەدەنییە بەڵێ ئەوە دامەزراندنی گشتییە ئەوە لەلایەك، ئێمە لێرانە دامەزراندنی هەمیشەیی و كاتیشمان وتووە، لەلایەكی

ترەوە ئێمە ئەو یاسایە لەچوارچێوەی عیراقدا دەرناکەین، لەچوارچێوەی هەرێمی کوردستاندا دەریدەکەین، بۆیە ئەو شروتانە کە دەڵێ دەبێ مواتنی عیراق ئێمە مەبەستمان ئەوەیە کە ئەو مواتنانەی لە دەرەوەی هەرێم دێن مونافەسەی ئەوانەی هەرێم نەکەن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زانا فەرمووو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زمان گرینگە، ئەو بابەتەش گفتوگۆی زۆری بەدوای خۆیدا هێنا، ڕاستیەکەی بوون بە فەرمانبەری دەوڵەت لە هەر شوێنێکی دونیا پێویستە تۆ زمانی دەوڵەتەکە، زمانی فەرمی ئەو وڵاتە بزانی، بۆئەوەی چۆن مامەڵە دەکەی لەگەڵ فەرمانبەرەکانی هاوڕێت، چۆن لەگەڵ موراجعەکان کە دێنە ناو فەرمانگەکە، ئێمە ئێستا بۆ خۆمان موشکیلەیەکمان هەیە لە سنووری کەلار و کفری، بەشێکی زۆری هاووڵاتیانی ئەوێ کە قسەیان کردووە کێشەیان هەیە، هاووڵاتی لەوێ کە دامەزراون زمانی کوردی نازانن، ئەی مافی ئەو هاووڵاتیە کوردە موراجیعانەی کە ڕۆژانە دەچن بۆ لایان ئەوان لێیان تێناگەن، مافی ئەوان لەکوێیە؟ لەبەرئەوە بەڕاستی کاتێ کە دەبی بە مۆزەفی دەولە، پێویستە تۆ فەرمانبەری حکومەتی هەرێمی کوردستانی، پێویستە زمانی کوردی، زمانی ڕەسمی هەرێمی کوردستان بزانی، لێرە بە موتلەقیش نەهاتووە، ئەگەر نەیزانێ دانامەزرێ، ئەوەی کە لێرە هەیە دەڵێت ئەگەر هاتو نەیزانی خولی بۆ بکرێتەوە، مودەی بدرێتێ بۆئەوەی فێر بێ، هەرچی سەبارەت بە خوشك و براکانە لە پێکهاتەکانی تر ئەوە حاڵەتی ئیستسنایان هەیە، هەر لێرە یاسایەك هەیە کە دەڵێ لە هەرێمی کوردستان تورکمان، سریانی، ئەرمەن ئەوان یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان هەیە، حالەتی ئیستثسنایان هەیە من پێم وایە بە هیچ شێوەیەك ئەوە شمولی ئەوان ناکات، چونکە بە حالەتی ئیستسنا بۆ ئەوان داندراوە، مەسەلەیەکی تر هەیە کە دەڵێت پەیوەندی بە کۆمپانیاکانەوە هەیە، باسی مافی مرۆڤ کرا، پێم خۆشە لەسەر ئەوەش بێینە دەنگ ، یەعنی دنیایەك کۆمپانیای نەوت و مەعمەلی چیمەنتۆ هەیە، بە هەزاران کەسیان هێناوە لە دەرەوە، لێرە ئێمە موهەندیسمان هەیە زۆرباشە، لەبەرئەوەی زمانی ئینگلیزی نازانین وەریناگرن تا کار بکات لەوێ، لەبەرئەوەی زمان نازانێ نایەڵن لە کێڵگە نەوتییەکان کاربکات، ئەی بۆ باشە بۆ لەسەر ئەوان بێ دەنگین؟، ئەگەر ئەوە پەیوەندی بە مافی مرۆڤەوە هەیە، مەسەلەی زمان شتێکی بنەڕەتییە، کۆمپانیایەك هاتووە لە وڵاتەکەی من ئیش دەکات، لە من قبوڵ ناکات کە زمانی ئەو نەزانم و بچم ئیش بکەم لەوێ، لەبەرئەوە پێم وایە حاڵەتەکە تەعەسوبی تێدا نییە، یەعنی یاسای نێودەوڵەتی وایە، هیچ تەعەسوبێك لە یاساکە نابینم، بۆیە بۆئەوەی شتەکەش نەڕوات تەعەسوبی قەومی تێدایە، حاڵەتێکی زۆر ئاساییە ئەوانەی کە دانیشتووی هەرێمی کوردستانن ئیستسنایان بۆ کراوە، گرینگیشە ئەوەی کە دادەمەزرێت زمانەکە بزانێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا تەقریبەن دوو ڕەئی هەیە لەناو پەرلەمان، ڕایەكیان پێی وایە كە پێویست دەكات ئەو ماددەیە لابیرێت بە تەواوەتی، ڕای دووەم پێی وایە بمێنێتەوە، بەڵام هەموار بكرێ، بەڕێزانی ئەندامانی لیژنە پەیوەندیدارەكانی پەرلەمان بەڕوونی ڕای خۆیان باسكرد، تەنهای دوو كەسی تر وەردەگرین بۆ ئەوانەی كە داوای ئەوە دەكەن، كە ماددەكە هەر لە بنەڕەتەوە لابیرێت، بۆئەوەی ئەوانیش زیاتر ڕای خۆیان ڕوون بكەنەوە، بەڵام ئەو بەڕێزانە وەردەگرین كە قسەیان نەكردووە، كاك تحسين تۆ لەگەڵ ئەوەی كە لابیرێت، یان بمێنێتەوە؟ فەرموو.

بەڕێز تحسين اسماعيل احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر ڕێگام بدەی منیش ڕەئی خۆم بدەم، بەكورتی ئەگەر ڕێگام بدەی، ئەوانەی كە دانیشتووی هەرێمی كوردستانن، ماف و ئەركیان هەیە، بەڕەئی من زمان نەبێتە مەرج بۆ دامەزراندن، چونكە ژیانی خەڵكی پێوە بەندە، من دەڵێم وای لێبكرێت یەعنی بكرێتە (٣) برگە، برگەی أ: بۆ دامەزراندن گواستنەوەی هەمیشەیی و كاتی، خزمەتگوزار و كارمەندان ڕەچاوی ئەوە بكرێت، كە پێویستە خەڵكی ڕەسەنی هەرێم بن، بۆ دامەزراندنی ئەو خەڵكانەی كە خەڵكی هەرێم نین، زانینی زمانی كوردی مەرج بێت و بەشێوەی گرێبەست بن، ج: دەكرێت لەسەر فەرمانگەكان فەرز بكرێت كە ئەوانەی دادەمەزرێن و كوردی نازانن فێرە زمانی كوردی بكرێن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك كمال فەرموو.

بەڕێز كمال يلدا مەرقوز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

با ئێمە سەبەب نەبین بەهۆی فەلسەفەی كوردستانی تێك بدەین، لەسەر مافی مرۆڤ باسكراوە وابزانم دوەلی ئەوروپی هەموو شت لە مافی مرۆڤ تەتبیق دەكەن، بەس لە تەعینات و لە دامەزراندن تەتبیقی ناكەن، چونكە تا ئێستا نەمبیستوە ئەگەر خەریجی ئەو دەوڵەتە نەبێ تەعین لە دەوائیری ئەوروپی نەكراوە، ئیللا شتی خەدەمی زۆر بەسیتی پێ دراوە، ئەوەش بەرامبەر مافی مرۆڤ غەدرێكی زۆر گەورەی دەزانین، كە ئێمە خەڵكی كوردستانین، عزەتمان هەیە بە كوردی و بە زمانی كوردی زۆریش، چونكە لێرە نووسرایە كە ئەو كەسەی كورد نەبێتن، یەعنی ئەوانی تر كەس شمولی ناكات، كاك زاناش دەڵێ ئەوە ئیستسنا نییە، ئەمە عەتفمان پەیا ناكرێن كە ئەمە لێرە بین و عەتفمان پێ بكرێت و ئەوەی تەعین بێ یان تەعین نەبێ، ئێمە دەمانەوێ ئەو وشە لابدرێتن ئەگەر ئەو ماددەیە بمێنێتن، ئەگەرنا ئەمن پشتگیری (امنە) خان دەكەم، (بێگەرد) خان، كاك (يروانت)، مامۆستا (رابوون)، مامۆستا (علی)، (د. فرست)، مامۆستا (تحسين) دەكەم، بۆ هەڵگرتنی ئەو ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموٚستا ماجد فەرمووو.

بەڕێز ماجد عثمان توفيق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورن ئەگەر نەختێ ئەوەم کرد، بەڕاستی من دیسان دووبارەی دەکەمەوە یەعنی ئێمە یاسایەکان بەشێوەیەکی عاتفی دادەڕێژین، ئێمە باسی ئەوە ناکەین کە دەڵێن تەعەسوب، تەعەسوبمان لەسەر نەتەوەی کورد نییە، بەڵکو ئێمە لەوانەیە کوردیەکەی من زۆر باشتر بێ لە زۆربەی ئەو بەڕێزانەی کە لێرە دانیشتوون، لەبەرئەوەی زۆر لە ئیدارە ئیشم کردووە، بەڵام مەخسەدمان ئەوەنییە کە فێرە کوردی نەبین، هەموومان دەزانین ئەو کەسانەی کە لە دامودەزگا حکومییەکان، لە دەزگا ناحکومییەکان کاردەکەن دەبێ کوردی بزانن، ئێمە لەگەڵ ئەوەداین، ڕاستە هەندێ برادەران باس لەو دەکەن دەڵێن نەتەوەی خۆمان هەرێمی کوردستان، خۆ کەس خێرمان پێ ناکات، ئێمە فیعلەن نەتەوەی کوردستانین، نەتەوەیەکی رەئیسین، ئەو ماددەی دکتۆرە بەهار ئاماژەی بەوە کرد، هەر بەخۆی ئەوماددەیەش ماددەیەکە لە ماددەی قانونی ئیداری ئەوە، یەعنی بۆ هاتووەتە ناو زمانە فەرمییەکان، نازانم؟، دوایێ ئێمە یەك کۆمەڵ ماموٚستای زانکۆمان هەیە، بە عەرەبی وانەکان دەڵێینەوە، یەك کۆمەڵ دکتۆرمان هەیە لە نەخۆشخانەکان عەرەبن، هاتوونە لێرە موعالەجە خەڵك دەکەن، ئەگەر وابێ ئەوانەش دەربکەین مادام وایە کەس لێرە نەمێنێ، خەلاس خواحافیزیان بێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو ئاواز خان.

بەڕێز ئاواز شێخ جەنگی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە سوئی تەفاهومێك هەیە لەو ماددەیە، لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان، کە دەگاتە ئەو بڕگەیەی کە دەڵێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو، من پێم وایە بکرێتە، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە خەڵکی هەرێمی کوردستان نەبوو، بۆئەوەی پێکهاتەکانی تر نیگەرانییان لا دروست نەبێت، چونکە بەهیچ شێوەیەك هیچ یەکێك لە ئێمە مەبەستمان ئەوەنییە، ئەو پێکهاتانە بەشێکن لە نەسیجی هەرێمی کوردستان، بەشێکن لە ئێمە، ئێمە بەشێکین لەوان، یەعنی ئەوانمان ئیستسنا نەکردووە ئەو بڕگەیە بەهیچ شێوەیەك ئەوان ناگرێتەوە، هیوادارم نیگەران نەبن لەوە، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە خەڵکی هەرێمی کوردستان نەبوو، بۆئەوەی چارەسەری ئەو کێشەیە بکەین، بەڕاستی زۆرم پێ ناخۆشە ئەو بەڕێزانە نیگەران بن، چونکە ئێمە بەهیچ شێوەیەك نامانەوێ ئەوان نیگەران بکەین، ئەوان بەشێکن لە نەسیجی هەرێمی کوردستان، هیوادارم لێمان دلگران نەبن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە، ڕایەکیان داوای ئەوە دەکات کە کۆی ماددەکە لاببرێت، ڕای دووەمیان داوای ئەوە دەکات کە ئەگەر بمێنێتەوە هەموار بکرێت، ئێستا جارێ ئەوە دەخەینە دەنگەوە، کە کێ لەگەڵ ئەوەیە کۆی ماددەکە لاببرێت؟ ٣٧ کەس لەگەڵ ئەوەیە کە کۆی ماددەکە لاببرێت، کێ لەگەڵی نییە؟ ١٤ کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، کۆی ماددەکە لادەبرێت، ماددەی ١١، نوقتەی نیزامی هەیە خاتوو منیرە فەرموو.

بەڕێز منیره عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کاتێك کە موناقەشەی ماددەیەك دەکرێت، ئێوە حەقە وەکو سەرۆکایەتی لەوکاتە ئیجرائەت بکەن، کە دەزانن دوو ڕەئی جیاواز هەیە، ڕایەك دەڵێت وەکو ئەو ماددەیە بمێنێتەوە یاخود تەعدیلی تێدا بکرێت، یەعنی ئێمە زیاتر لە ٢٥ دەقیقەیە ئەندامانی پەرلەمان موناقەشە لەسەر ئەو ماددەیە دەکەن، لە کۆتاییشدا بڕیار دەدەین دێینە سەر ئەوەی ئەو ماددەیە لابدرێت، حەقە هەر لەسەرەتاوە بەرلەوەی موناقەشەی لەسەر بکەین، ئایا ئەو ماددەیە بمێنێتەوە یان نەمێنێتەوە؟، کاتێك کە دەنگ بە مانەوەی درا ئینجا موتاقەشە بکرێ، بەڕاستی ئێمە لە کەیەوە موناقەشەی ئەوە دەکەین لە کۆتاییشدا لادەبرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منیرە لابردنی ماددەیەك یان مانەوەی بە هەموار کراوی پەیوەندی بە گفتوگۆی ئەندامانی پەرلەمانەوە هەیە، ئەوە گفتوگۆی ئەندامانی پەرلەمان وا دەکات کە ئەنجامی دەنگدانەکە بە چ لایەك دەکەوێتەوە، ئایا لاببرێت ماددەکە یان بمێنێتەوە تەعدیل بکرێت؟، بۆیە پێویست دەکات ئەندامانی پەرلەمان گفتوگۆی لەسەر بکەن، ئەوجا بخرێتە دەنگدانەوە، بۆیە دەبێ گفتوگۆ بکرێت پێش لابردن یان هێشتنەوەی، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی باشتر بوو لەسەر ماددەکە، دەنگ بدرێت، لەسەر ئەوەی بمێنێتەوە، نەك ئەوەی لاببرێت، دووەم: جەنابت ڕێگاتدا کەسی وا هەیە سێ جار قسەی کرد لەسەر ئەم بابەتە، ئەمەش دژی پەیڕەوی ناوخۆیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەنها یەك کەس قسەکانی خۆی دووبارە کردەوە، کە بریتی بوو لە مامۆستا ماجد، لەبەرئەوەی ئەو دژی ئەوە بوو کە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، ڕێمان پێدا کە ئەوانە جارێکی تر ڕای خۆیان دەربڕن، فەرموون ماددەی (١١) بخوێنەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/ ١١:

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراو فەرمانگە حکومییەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەبێ، بە مەرجێك نووسینە کوردیەکان لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێ.

دووەم: تابلۆی نووسینگەو نوێنەرایەتی و کونسولگەری و ولاٌتان و رێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی تر دەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ گفتوگۆی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ با ناوی خۆی بنووسێ، کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەم سیاغەی یەکەم لە ماددەکە بکرێتەوە، بەجۆریك کە ڕێ بدات بە زمانی تر لە پاڵ زمانی کوردی و عەرەبیدا بەکاربهێندرێت، زۆرجار ئینگلیزی پێویستە لەو ناوەندانەش بۆ عنکاوەو چڕی دانیشتوان تورکمان هەیە، ڕێ بە تورکمان و مەسیحیەکانیش بدەن، بۆئەوەی زمانی ئەوانیش بەکاربهێندرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سراج فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەم خاڵی یەکەم وا بنووسرێتەوە، نووسینە کوردیەکان کە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێ، بەلاٌم گەورەتر خۆی نیشان بدات، یەعنی هی کوردیەکە گەورەتر خۆی نیشان بدات لەوەی لە عەرەبیەکە، لە بەشی دووەم باسی تابلۆ دەکرێتن، ئیجاب ناکاتن لە کونسولگەریەکە ئەگەر عەرەب نەبن، چۆن عەرەبی لەسەر بنووسرێتن، با تەنها کوردی بێ و لەگەڵ زمانی لایەنەکەی دیکە، ئیجاب ناکات عەرەبی هەبێ لە شوێنەکانی تر، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەردوو دروستە بەس فەقەرەی سێیەم ئەو دەزگای لەسەر نەتەوەیەكی دیكی بن، لەسەر تابلۆكە بە زمانی ئەو نەتەوەیە بێ، وەكی ئێمە سریانی بێ، وەكی ئێمە بە ئەرمەنیش بنووسێ، كوردی و ئەرمەنی بنووسن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئامانج لەوە زمانە فەرمییەكان زمانی كوردیە، بەلاّم ئێمە وەكو ولاّتێكی گەشتیارین، یەكێك لە گەشتیارەكان دەبێ تەشویق بكرێن، بۆ هاتنیان، پێویستە لەسەر تابلۆكانمان بە زمانی تری نێو نەتەوەیی كە ئەویش ئینگلیزیە لەسەر تابلۆكانمان بێلّن بنووسین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەكەم لەسەر زمانی نووسینەكە، لەسەرجەم فەرمانگە حكومییەكان بە زمانی كوردی بێ شتیكی تەبیعییە، بەلاّم لە هەندێك فەرمانگە و دەزگا هەیە سەر بە توركمان و كلد و ئاشوورییەكان، شتێك هەیە دەمەوێ لێرە ئەو تێبینیە بلّێم، حكومەتی هەرێم لە (١٩٩٢) تا ئێستا بە فیعلی زۆر شت هەیە بۆ توركمان و ئاشووریەكانی كردیە، ئێمە كە یاسا دەردەینین پێویستە هەولّ بدەین ئەو شتانەی كە بۆمان كراوە باشتر بكرێتن، نەك ئەوەی كە بۆمان كراوە لە تەنفیز، لە هەرێمی كوردستان كە ئەو مافەی پێمان دراوە لە یاساكە نەكرێتن، لەبەرئەوەی ئێستا هەیە بەخۆی بوونی هەیە، لە دامودەزگاكانی حكومەت زۆر دەزگاو، زۆر فەرمانگەی حكومی هەیە سەر بە حكومەتی هەرێمە، بە زمانی توركی نووسرایە لەگەلّ زمانی كوردی یان بە زمانی نووسرایە، بۆیە ئەگەر ئێمە ئەوە ئیزافە نەكەین دەبێتە یاسا، دەبێت ئەوان بگۆڕنەوە، توركمانی و سریانیەكەی بگۆڕنەوە، چونكە ئەوە دەبێتە یاسا، لەبەر ئەوەی ئەو ڕستەیەش ئیزافە بكرێ، ئەو فەرمانگە و دەزگا ناحكومییانەی كە سەر بە پێكهاتە نەتەوەییەكانن بە زمانی خۆیان بنووسن لە پالّ زمانی كوردی، یەعنی زمانی سەرەكی كوردییە، بەلاّم ئەو فەرمانگە و ئەو دەزگایانە بە زمانی خۆیان بنووسن، زۆر شتێكی باشە لێرە باسی ناوچە كوردستانییەكانی تر دەكرێت، بەلاّم لە هەرێمی كوردستان توركمان ئێستا مافی هەیە لە پەروەردە، لە ڕۆشنبیری، لە پەرلەمان، لە حكومەت، لە موئەسەساتی موجتەمەعی مەدەنی، توركمان لە هەرێمی كوردستان خۆی مافی هەیە، یەعنی لەبەر خاتری توركمانەكانی هەرێم ناكەن، دەلّێن ئیلا ناوچەكانی دیكە، یەعنی ئەوە

بەشێوەیەکی گشتی پێویستە بکەین، هەرێمی کوردستان پێویستە ڕێز لە مافی پێکهاتەکان بگرێت، نەك بەس لەبەر خاتری ناوچەیەك لە دەرەوەی هەرێمی کوردستان، چونکە ئێستا بە فیعلی هەیە، یەعنی ئێمە بۆ غەدر لە ئەزموونی دیموکراسی خۆمان دەکەین لەبەر خاتری ناوچەیەکی تر، بە گشتی مافەکانی تورکمان و کلدو ئاشور پێویستە بپارێزین، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك أنور قادر، فەرموو.

بەڕێز أنور قادر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەم تەنها زمانی کوردی بێ، زمانی عەرەبی لابدرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو منى نبى، فەرموو.

بەڕێز منى نبى نادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە بەڕێز کاك رابوون و کاك محمد سعدالدين دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بەم ماددەیە، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالا فريد إبراهيم/ لیژنەی یاسایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لە ماددەی (١٣)دا هاتووە تەنها دوو بڕگەیە، ئەوەیشی کە پەیوەندی بە زمانە فەرمییەکانی تر هەیە لە هەرێمی کوردستان، یان لە کوردستانی عیراق کە لە دەستووری عیراقی دا جێگیر بووە، ماددەی (٢٥) بەشی (٧)ەم باس لە زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان دەکات، لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردن دا کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاواز لە کورد بوون، بۆیان هەیە بە ڕاپرسییەکی خۆجێی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردی دا بکەن بە زمانی فەرمی کاروباری ناوخۆییان، لێرەدا کاروباری ناوخۆیی بە شێوەیەکی موتڵەق هاتووە، واتا لە پاڵ زمانی کوردی و هەر زمانێکی تر مەسەلەی تابلۆیە، یان هەر بابەتێکی تر، ئەوان دەتوانن بە زمانی خۆیان بینووسن، لە ماددەی (٢٥) هاتووە، یانی پێویست بە تیکرار ناکاتەوە لە ماددەی (١٣)، لەبەر ئەوەی ئەو مافە مافێکی سابتە، هەر کە لە ڕێگای ڕاپرسی بوو بە زمانی فەرمی، بە زمانی فەرمی خۆیان کاروبارەکان بەڕێوەدەبەن، جا مەسەلەی تابلۆ نووسینە یان هەر بابەتێکی تر، هەمووی لەو خاڵەدا جێگای بۆتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی ڕۆشنبیری.

بەڕێز فرحان جوهر قادر/ لیژنەی ڕۆشنبیری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باس لە زمانەکی تری نووسین دەکرێتن لەسەر تابلۆکان، کەس کێشەی لەگەڵ ئەوەدا نییە ئەم زمانە بە پێی دەستووری عیراق زمانی کوردی و عەرەبی دوو زمانی ڕەسمین، دەبێ ئەوە مولزەمە لە هەرێم، لە عیراق ئەم دوو زمانە بکرێتن، بەڵام بە ئینگلیزیش بنووسرێ کە تا ئێستا نووسراوە، هیچ کێشەیەك و تەعاروزێکی لەگەڵ ئەوە نییە کە نەنووسرێت، بۆیە پێویست ناکات لێرە هیچ ئیشارەتێکی پێ بدرێت، مەسەلەی پێکهاتەکانیش بە ماددەیەکی تر موعالەجە کراوە لەو شوێنەی کە کەسافەی سوکانیان زۆرە، یان ئەو وەحداتی ئیداریەی تابیعی خۆیانە، ئەوانە هەمووی دائیرەکانیان و موعامەلاتی ناوخۆیان بە زمانی فەرمی تەعامولی لەگەڵ دەکرێت، بۆیە ئێرە هیچ تەعاروزێك لەگەڵ حقوقی ئەوانیش ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. جوان، فەرموو.

بەڕێز د.جوان إسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم ماددەی (١٣) کە دەڵێ بە زمانی کوردی و عەرەبی، ڕەئیەك هەبوو بە زمانی ئینگلیزی، ڕەئیەکیش هەبوو بە زمانی تورکی و ئەوانە، بە من نالێن قیتعەکە چەندی لێ دێ؟ چی لێ دێ؟ تابلۆیەکە چەند گەورە دەبێ تا هەموو ئەوانە بگرێتەوە؟ یەعنی مەعقول نییە، ماددەی ئەوەی بە زمانی ئینگلیزی بێ، ماددەی (١٣)، وابزانم بە شێوەیەك لە ماددەی (١٥) جێی کراوەتەوە، عەینی گلەییەکەی لە ماددەی (١٣)، لە ماددەی (٢٥) ئەگەر بیخوێنین لەوێش جێی کراوەتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵێ کاك یروانت، فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی ئێك قوتابخانا یێتە سەر خۆ ئەرمەنیم، لە گوندی هەوریسکی یە، یەعنی نەوعەکی دیموقراتیێ زیاترە، قوتابخانەی هەوریسك بە ئەرمەنیش دەنووسێ قوتابخانەی هەوریسك، قەصدمان ئەوەیە، هەموو ناحیەکە نە ئەرمەنییە، یەك قوتابخانەی ئەرمەنی هەیە، قەصدم ئەو دیموقراتییە هەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیعادەی صیاغەی ئەو ماددەیە دەکەینەوە، بەوەی کە پێداویستی، یاخود داواکاری هەموویان تێیدا جێگای بکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د.شێرکۆ جودت نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، وەڵلا نیقاشێ لێرە دروست بووە لەسەر ئەوەی کە نیصابی قانونی پێویستە بۆ مانەوە لە هۆڵی پەرلەمان، یان تەنها بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ تەنها بۆ ئیفتیتاحی جەلسە پێویستە؟ ئەگەر دواتر نیصابی قانونی دەرنەکرد، یان ژمارەکە کەم بووەوە، دوو ڕەئی دروست بووە، ڕەئیەکیان دەڵێ دەکرێ بە عەدەدێکی کەمتر لە نیصاب ئیدارەی جەلسەکە بکرێ، ڕەئیەکیش دەڵێ نابێ، لەبەر ئەوەی بۆ بڕیاردان و بۆ دەنگدان کاریگەری دەبێت، جا تکایە سەرۆکایەتی پەرلەمان ئەوەمان بۆ یەکلایی بکەنەوە، بۆ ئەوەی نوێژەکانمان دوا نەکەوێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە خۆمان ڕەئیەکمان هەیە، بەس دەمانەوێ لە پێشتردا گوێمان لە لێژنەی یاسایی بێت، ڕەئی ئەوان چییە؟ دکتۆرە نیصاب بۆ دەنگدان پێویستە یان نا؟

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پەیڕەوی ناوخۆ زۆر بە وازیحی هاتووە، بۆ ئینعیقادی جەلسە پێویستە نیصاب تەواو بێت، بۆ دەنگدانیش ئەغلەبیەی بەسیتەیە، یەعنی وازیحە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ وایە، بۆ دەنگدان بە ئەغلەبیەی بەسیتە یەکلا دەبێتەوە، بە زۆرینەی سادە یەکلا دەبێتەوە، بەڵام بۆ دەنگدان پێویستمان بە نیصاب هەیە، لە کاتی دەنگدان پێویست دەکات نیصاب هەبێ، کاک د. فەرسەت، فەرموو.

بەڕێز د. فرست صوفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو جەلسەیە جەلسەی دەنگدانە، لە هەر پێنج دەقە جارێك ئێمە دەنگ دەدەین، بۆیە جەلسەی قسە کردن نییە، هەر چەندە بەو نەصەی کە ئێستا لێرە هەیە، لە ئەوەڵەوە تا کۆتایی، ئەگەر بکرێ چاکی بکەین دوایی، ئەگەر نا لە ئەوەڵەوە تا کۆتایی دەبێ نیصاب لە ژوورەوە بێ (٥٦)، گریمان ئەو قسەیەش ڕاستە ئەگەر با بڵێین لە کاتی ئینعیقادەکە بێ، بەڵام ئێمە دەنگدانمان هەیە، چەند دەقە جارێك دەنگ

دەدەیـن، مـەعنای وایـە پێویـستمان بەوەیـە (٥٦) کـەس لـە ژوورەوە بێـت، (٥٦) لـە ژوورەوە نـەبێ نیصاب دروست نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ وایە، کەواتە لە کاتی دەنگان پێویستمان بە (٥٦) کەس هەیە، بەڵێ کاك عمر عینایەت، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پەیڕەوی ناوخۆدا هاتووە، کۆبوونەوەی پەرلەمان یاسایی نابێت تەنها بە ئامادەبوونی زۆرینەی ئەندامان نەبێت، پەرلەمان بڕیارەکانی بە زۆرینەی ئامادەبووان، یەعنی مـەرج نییـە، دوای ئـەوە جەلسـەکە کرایـەوە (٥٠) کەسـیش بمێنێتـەوە، تـۆ دەتـوانی بـە زۆرینـەی ئـەو (٥٠) کەسـە تێپـەڕێنی، لـە هـەموو پەرلـەماناتی دونیاش دا وایە، ئەوە نییە بڵێی کاکە پێویستە بە بـەردەوامی ئـەو ٥٠ زائیـدەن ١ حـازر بـێ لـە نـاو قاعـەی پەرلەمان، ئەوەش نابێ هیچ بۆ ئێـوە تـەحقیق نـابێ، دەیشـیبینی جەلساتی تـریش دێتـە بـەردەممان، ئـەو زۆرینەیە بۆ ئێمە دروست نابێ، لەبەر ئەوە بە ڕەئی من زۆرینەی ئامادەبووان، کاتێ ٤٠ کەسیشی لێ بێ، ٢١ کەس دەنگی دا دەتوانین ئەو قەرارە تێپەڕێنین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك عمر دەقی ئەو ماددەیە هێندە موتڵەقە، بەو شێوەیە بێت تەنانەت گفتوکۆش لە نـاو پەرلـەمان دا جائیز نییە، ئەگەر زۆرینە ئامادە نەبن، ماددەی (٤) وانییە؟ کۆبوونەوەی پەرلەمان یاسایی نابێـت تـەنها بە ئامـادەبوونی زۆرینـەی ئەنـدامانی نـەبێت، نـاڵێ سـەرەتا، نـاڵێ ئینعیقـاد، دەڵـێ کۆبوونـەوەی پەرلـەمان، یەعنی کۆی کۆبوونەوەکە یاسایی نابێ ئەگەر زۆرینە لێرە نەبن، کاك رابوون، فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێگەیشـتنی مـن بـۆ پـەیڕەوی نـاوخۆ ئەوەیـە کـە دەسـت پێکردنـی کۆبوونەوەکـە پێویسـتی بـە زۆرینـەی ئەندامانی پەرلەمانە، ئەندامان یـەعنی لـە (١١١) کەسـەکە، بـەڵام دوایـی دەنگدانـەکان بـە زۆرینـەی حـزوور دەکرێ، بەڵام سەرنجت بۆ ئەوە ڕادەکێشم ئەگەر ئەوەی ئێستا کە تـۆ پێشنیاری دەکـەی سـابت بـێ، هـەموو دانیشتنەکانی پەرلەمان مەترسی بۆ دروست دەبێ، چونکە بێنە بەرچاوت (٦٠) کەس لە ژوورەوەیە، هەموو لەحزەیـەك شـەش کـەس دەتـوانن کۆبوونەوەکـەت پـێ هەڵبوەشـێننەوە، بۆیـە هیـوادارم بـە ئاگادارییـەوە موتابەعەی ئەو وەزعە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە شێوەیەکی عورفی ئەم ماددەیە لە پەرلەمانی کوردستان وا پـەیڕەو کـراوە کـە بـۆ کـاتی دەسـت پێکردنـی دانیشتن و بۆ کاتی دەنگدان ڕەچاوی نیصابی یاسایی پەرلەمانی کوردسـتان کـراوە، سـەیری پرۆتۆکۆڵـەکانی

پێشووشم كردووه، ئەو كاتەی نیصاب هەبوو دەنگدان كراوە، كە نیصاب نەبووبێ دەنگدانێك كە كرابێ هەڵوەشێنراوەتەوە، كاك صالح فەقێ، فەرمووو.

بەڕێز صالح فەقێ محمد أمین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كۆبوونەوە و گفتوگۆ كردنیش بە نیوە زائید یەك نەبێت ناكرێ، بەڵگەشم بۆ ئەوە ئەوەیە كە چەندین جار فراكسیۆنێك یان كێشەیەك دروست دەبێت، بەشێك لە ئامادەبووان دەچنە دەرەوە، هۆڵی كۆبوونەوەكان جێ دێڵن، ئەگەر نیوە زائید یەك كەمتر مایەوە ئەو كۆبوونەوەیە درێژەی پێ نادرێ، لەبەر ئەوەی ناتوانن كۆبوونەوەكە بكەن، كەواتە لە كاتی گفتوگۆكردن و لە كاتی دەنگدانیش پێویستی بە نیوە زائید یەكە، بەڵگەشم ئەوەیە بەو شێوەیە كۆبوونەوەكە چۆڵ كرا، كۆتایی پێ هاتووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك د. فرست فەرمووو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەر دەمەوێ ئاگادارتان بكەین، ئێمە ئەو لێژنەی پەیڕەوی ناوخۆ ئەم مەسەلەیەمان موعالەجە كردووە، یەعنی نیصابمان تەنها بۆ ئینعیقاد داناوە، كە كۆبوونەوە دەستی پێكرد، ئیتر لەوێوە هیچ پێوەرێك بۆ نیصاب، ئەوە ئەو حاڵەتانەی كە باس كرا لە پەرلەمانی دونیادا، لە پەیڕەوی ناوخۆ زۆر بە وازیحی نووسیویانە، ئینعیقاد زەرورە، ئیتر پاش ئەوە چەند لە ژوورەوە بمێنێتەوە كۆبوونەوە بەڕێوەدەچێت، ڕێك ئێمەش لە پەیڕەوی ناوخۆی خۆمان دا وامان لێ كردووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، خاتوو آمنة زكری، فەرمووو.

بەڕێز آمنة زكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خو دە دەڤێ یێ پەیڕەوی ناوخۆدایێ دیارە عورفێ پەرلەمانی ژ هەریا واسانی بویە، زۆرینە دڤێت بۆ بڕیاردانا حازر بن، وە ئەگەر نیصابی وی كامل نەبیتن، نابێ دەنگدان بێتە كرن، وە ترسا هەڤالا بەحسێن د دكەن كو گەلەك جار دەبێتە سەبەبا هەندێ ئەگەر شەش كەس كەم بیتن، هەمی جارا ساتی بڕیاردانێ ئەڤە دهەندێ چارەسەر كو جەلەسێت بڕیاردانێ، جەلەسەیەت گفتوگۆكرنێ جودا ببیتن، پەرلەماناتی عالەمی ژی ئەو پەرلەمانێت كومە سەرەدانی وان كریت رووژێ جەلەسێت بڕیاردانێ جیاوازە دگەل یێت گفتوگۆكرنێ، ژ بەر هەندێ هەموو ئەو ڕۆژێت كو دەنگدانن هەی پەرلەمانتار دزانێ، ئەڤە دێ تە پەیڕەوی ناوخۆدا ئەم عیلاجی وێ بكەین و دێتا من نووكە بگۆڤێ دێتن نیسبەیا كامل دبی هەبیتن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو خاتوو تەلار.

بەڕێز تەلار لطیف محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە قسەمان لەسەر ئەوە نییە لە داهاتوودا لە پەیڕەو چۆن هەموار دەکرێتەوە؟ چۆن دەکرێ؟ چۆن تەنزیم دەکرێ؟ بەڵام لە ئێستا لە پەیڕەوی ئێستا پێش هەموارکردنەوە زۆر بە وازحی و بە موتڵەقی هاتووە، ئەو نیصابە پێویستمان پێیە لە سەرەتای کۆبوونەوەکە تا کۆتایی، بۆیە زەرورە نیصابی قانونی تەواو بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕاستە، زۆر سوپاس، فەرموون تکایە ماددەکە بخوێننەوە بەو شێوەی کە داتان ڕشتووە.

بەڕێز د. ڤالآ فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە هاوبەشەکان لەسەر داڕشتنەوەی ڕێککەوتوون لەسەر بەم شێوەیەی خوارەوە:

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراوە و فەرمانگە حکومییەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەبێت، بە ڕەچاوکردنی زمانی پێکهاتەکانی تر لەو شوێنانەی کە چڕی دانیشتووانەکەی پێك دێنێت، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێت.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسولگەری وڵاتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستان دا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی دیکە دەبێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان لە پەیڕەوی ناوخۆ دەقی کوردی و عەرەبییەکەی ماددەی (٤) جیاوازە، لە دەقە کوردییەکەدا دەڵێ کۆبوونەوە پێویستی بە زۆرینەی ئامادەبووانە، ماددەی (٤) / کۆبوونەوەی پەرلەمان یاسایی نابێت تەنها بە ئامادەبوونی زۆرینەی ئەندامەکانی نەبێت، لێرەدا کەواتە کۆی هەموو کۆبوونەوەکەی بەستۆتەوە بە ئامادەبوونی زۆرینەی ئەندام، بەڵام لە دەقە عەرەبییەکەدا کە ئێستا بەڕێز کاك عمر عینایەت پێشانی داین، دەڵێ/ (لا یکون إنعقاد البرلمان قانونیا) لێرەدا کردوویەتی بە ئینعیقاد.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام لەسەر زمانە فەرمییەکانە لەسەر زمانە کوردییەکە ئیش دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئیتر لەمڕۆوە زمانە کوردییەکە بەرکارە کاك عمر، باشە، تەواو بوون؟ فەرموون بیخوێننەوە تکایە.

بەڕێز د. ڤالا فريد إبراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣)

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراوە و فەرمانگە حکومییەکان زمانی کوردی و عەرەبی لە خۆ دەگرێت، بە ڕەچاوکردنی زمانی پێکهاتەکانی تر، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێت.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، بڕگەی دووەم.

بەڕێز د. ڤالا فريد إبراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسولگەری وڵاتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستان دا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی دیکە دەبێت. بە مەرجێ زمانی کوردی دەرکەوتووتر بێ.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەڵێ لە بەشی سەرەوە دەبێت، یەعنی ئیتر تەواو، باشە ئەو تێبینیەش ڕەچاو دەکەین، دەرکەوتووتر بێ، باشە کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە بەو شێوەی کە خوێنرایەوە؟ ئەوەش ڕەچاو دەکرێ کە زمانی کوردی بەرچاوتر بێ، یان دەرکەوتووتر بێ، (٥٦) کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێت، کەواتە پەسند کرا، ماددەی دوای ئەو.

بەڕێز د. ڤالا فريد إبراهيم:

ماددەی (١٤)

هەر دامودەزگایەکی حکومی و ناحکومی عیراقی و بیانی کە مامەڵەی لەگەڵ هاووڵاتیانی هەرێم دا هەبێ، پێویستە لە فۆرم و نووسراوەکانیان دا ڕەچاوی زمانی کوردیش بکەن.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ فەرموو کاك صالح فەقێ.

بەڕێز صالح فەقێ محمد أمين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم یان لەگەڵ ئەم ماددەیە جێی بکرێتەوە، یان بە ماددەیەکی جیا باس لە ساڵنامەی کوردیش بکرێ، کە ڕۆژ و مانگ و ساڵەکە بە زمانی کوردی، بڵێین بە ساڵی کوردی بنووسرێ لە نووسراوەکەدا، یان بە ماددەیەکی جیاواز.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج أحمد حمد أمين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کۆتایی ماددەکە باسی ئەوە دەکات دەڵێ ڕەچاوی زمانی کوردی بکرێ، پێشووش باسی (پێویستە)ی دەکات، تەبیعی (پێویستە) فەرزە، بەڵام (ڕەچاوکردن) فەرز ناکرێت لەسەری، بەڕای من ڕەچاوکردن لابدرێ، وا بنووسرێت زمانی کوردیش لەسەر هەبێ، یەعنی حەصر بکرێ و فەرز بکرێ، نەك بە موراعات، چونکە لێرە باسی موراعات دەکات، پێشتر باسی پێویستە دەکات، پێویستە و موراعاتیش دوو شتی لە یەك جیاوازن، پێویستە فەرزە، بەڵام موراعات فەرزی تێدا نییە، بە ڕای من ڕەچاوکردن لابدرێ، بەڵکو حەسم بکرێ، باسی زمانی کوردی بکرێ کە لەسەری دا هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك عمر عینایەت، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە سعيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا پشتگیری قسەکەی د. سراج دەکەم، کە بنووسرێ لە فۆرم و نووسراوەکانیان دا زمانی کوردی بەکار بهێنرێ.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك حاجی کاروان، فەرموو.

بەڕێز كنعان نجم الدين (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ڕەئیەکەی (د. سراج الدين)م هەبوو، بەڵام هەر ئەوەی سەرەتا بنووسرێت پێویستە هەر دام و دەزگایەکی حکومی، ڕەچاوەکە لابدرێ و پێویستییەکەش (تەحصیل حاصلی) ئەخیرەکەیەتی.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. شێرکۆ حەمە أمين، فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە أمين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان منیش پشتگیری لەو ڕایانە دەکەم، لەگەڵیشی دا ئەگەر ئەو وشەی دام و دەزگا بەسەر یەکەوە بنووسرێ، هەر دامودەزگایەکی، ئەو وشەیە بەسەر یەکەوە بنووسرێت، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامان.

بەڕێز د. ڤالآ فريد إبراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنيارەكەی بەڕێز (د. سراج الدين) قبووڵە لەلايەن ليژنەی هاوبەشەوە، بەو شێوەيە ماددەكە دادەڕێژينەوە (هەر دام و دەزگايەكی حكومی و ناحكومی عيراقی و بيانی كە مامەڵەی لەگەڵ هاووڵاتيانی هەرێم هەبێ، پێويستە لە فۆرم و نووسراوەكانی دا زمانی كوردی بەكار بهێنێت).

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئەمڕۆ جارێكی تر ليستی ئامادەنەبووانمان هێنايەوە ناو هۆڵی پەرلەمان بۆ ئەوەی دوچاری ئەم كێشەيە نەبينەوە، لەمەولا لە كاتی دانيشتنەكانی پەرلەماندا چەند جارێك ليستی ئامادەنەبووان دهێنينەوە ناوهۆڵی پەرلەمان بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان پابەند بن بە كۆبوونەوەكان و دانيشتنەكانی پەرلەمان، بەو شێوەيە نەبێت كە لە سەرەتای دانيشتنەكان ئامادە بن و ئيمزای خۆيان بكەن و دوای ئيمزا كردن پەرلەمان بەجێ بهێڵن، د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنيارێك دەكەم بۆ ئەوەی دوو جار و سێ جار ئەوە نەسوڕێت هەر لە پێش كۆتايی جەلسەكە ليستەكە دابنێن واچاكترە، نەك لە نيو سەعاتی ئەوەڵی، ئەوها چاكترە.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەخوا لە چەند كاتێكی جياواز بێ باشترە پێموابێ، ئێستا نصاب هەيە، تكايە ماددەكە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بيخەينە دەنگدان، د.ڤالآ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (١٤) هەر دامودەزگايەكی حكومی و ناحكومی عيراقی و بيانی كە مامەڵەی لەگەڵ هاووڵاتيانی هەرێمدا هەبێت پێويستە لە فۆرم و نووسراوەكانی دا زمانی كوردی بەكاربهێنێت.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵ ئەو ماددەيەيە بەو شێوەيەی كە خوێنرايەوە؟، ٥٥ كەس لەگەڵيەتی، كێ لەگەڵی نييە؟ كەس نييە لەگەڵی نەبێ، كەواتە پەسەند كرا، ماددەی ١٥ د.ڤالآ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالآ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی/ ١٥ كە دەكاتە ماددەی/ ١٢

ماددەی/ ١٢

تـابلۆی ڕێنمـایی شـەقامەکان و دەسـت نیشـان کردنـی شـوێن و دەڤـەرەکان بـە زمـانی کـوردی وعـەرەبی و ئینگلیزی دەبن، بەمەرجێك نووسینە کوردیـەکان لەبەشـی سـەرەوەی تابلۆیەکـە دابێـت و (دەرکـەتووتریش بێت) ئیزافە دەکرێ بۆی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم باشە ئەگەر ئیزافەیەك بکرێ لیژنەی یاسایی ئاگایان لێ بێ، ئێمە تا ئێستا باسمان لە تابلۆی سەیارەکان نـەکردووە، تەسـەور دەکـەم لێـرە جێـی ببێتـەوە، لـەوە دەچـێ شـتێکی بـاش بـێ، تـا ئێسـتا هـەولێر هـەر (اربیل)ەو، سلێمانی هەر بە عەرەبی دەنووسرێ و کوردی تیـا نییـە، ئەگـەر جێـی دەبێتـەوە تەمـەنا دەکـەم جێی بکەنەوە لێرە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڕابوون فەرموو.

بەڕێز ڕابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو تابلۆیانەی کە بە هەرسێ زمـانی عـەرەبی و ئینگلیـزی و کـوردی دەنووسـرێن، داڕشـتنی ئـەم بەنـدە وا هاتووە کە ئەو سێ نووسینە بەسـەر یەکـەوە دەکـرێن لەسـەرەوە بـۆ خـوارەوە، بۆناوەڕاسـت و بـۆ خـوارەوە، بەڵام بەلای کەمەوە ئێستا من دوو فۆرمی ترم هەیە بۆ نموونە لەمەتاری هەولێر بە کوردی دەسـتە ڕاسـت نووسراوە کە بچێت پێش چوونە ژوورەوە بـۆ نـاو مـەتار، ئینجا بـە عـەرەبی و ئینگلیـزی نووسـراوە، واتـە دەستە ڕاست ئینجا لە چەپ عەرەبی و ئینگلیزی نووسراوە، ئەوە فۆرمێکی ترە، فۆرمێکی تر هەیە کە ئەو سێیانە بەڕیز دەنووسرێن، کەواتە لەو فۆرمەی دووەم کەدەڵێم ڕاست دەبێتە کوردی و ئەوەی تریش ئینجا عـەرەبی و ئینگلیـزی یـان ئـەوەی مەتارەکـە ئینگلیـزی ئـەوجا عەرەبییـە، سـێیانەکەی تـریش کـوردی لـە ناوەڕاست بێ باشتر دیارە، هیوادارم لیژنەی یاسایی موعالەجەی ئەو کێشەیە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێکم هەیە کە ئەو فەقەرەیە ئیزافە بکرێ لەسەر ئەو جوملەیە، پێك هاتەکان بۆیان هەیە بە زمانی خۆیان لەسەر تابلۆی ڕێنمایی شەقامەکان بنووسن (فی مناطق تواجدهم).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، كاك تحسین فەرمووو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێم باشە ماددەكە بكرێتە سێ بڕگە، بڕگەی یەكەم وەكوخۆی بێت، بڕگەی دووەم لەگەڵ ڕەئی برای بەڕێزم كاك حاجی كاروانم، ئۆتۆمبیلەكان تابلۆكانیان بەكوردی بنووسرێت، (ج)یش ڕەچاوی زمانی پێكهاتەكان بكرێ لەو شوێنانەی كە ئەوان زۆرینەن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك صالح فەرمووو.

بەڕێز صالح فقێ :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێموایە زۆر تابلۆ هەیە، بۆ ئەوەی خۆمان بەدوورگرین، ناوی هەمووشی ناهێنرێ، تابلۆی ڕێنمایی شەقامەكان و هەر تابلۆیەكی تری تێ بكرێ، هەر تابلۆیەك هەمووی دەگرێتەوە و گشتگیرە، بۆ زمانەكەش بۆ ئەوەی حەسر نەبێ كوردی و عەرەبی و هەر زمانێكی تر بێ، لەگەڵ ئەوەی كە د.ڤالا ئاماژەی پێیدا دەركەوتوو تر بێ، كە نەنووسراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو پەری فەرمووو.

بەڕێز پەری صالح حمید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لاریمان لە هەمووی نییە هەتا دەگاتە كۆتایی ڕستەكە لە بەشی سەرەوەی تابلۆكان دابێت و ئەوە زۆر گرنگە ئەوەی ئاسەوارەكان نەماوە ناوە ئەسڵەكان بە تایبەتی سەر ڕێگای كۆیە وهەولێر، ڕەچاوی لایەنی ئیتنی ناوەكە بكرێ ونەگۆڕدرێ، واتە خەڵكی شوێنەكان بە تایبەتی گوندەكان چۆن ناوەكەی دەهێنن لە ئینگلیزیەكەش هەر وابنووسرێ، بۆ نموونە گوندی ئاریان كراوەتە (ئاریانە)، تەكەور كراوەتە (تەكەول)، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د.فرست فەرمووو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لە ڕایەكەی كاك تحسین و كاك حاجی كاروان دەكەم، بڕگەیەكە زیاد بكرێ بۆ تابلۆی ئۆتۆمبیلەكان كە بەزمانی كوردی بنووسرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموستا غریب فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفى حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی ڕای ئەو بەڕێزانە دەکەم کە لەو شوێنانەی کەمە نەتەوایەتی تری تێدایە بە زمانی ئەوانیش بنووسرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك انور فەرموو.

بەڕێز انور قادر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی یەکەم لە دەستوور نازانم باسی زمانەکان بڕاوەتەوە، بەس هەموو بڕگەکانی دیکە لە پاڵ زمانی کوردی، زمانەکانی دی بەردەوام دووبارە بۆتەوە، وەکو مرۆڤ و سێبەری لێ هاتووە، پێموایە پێویست ناکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان چییە؟ د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە تابلۆی ئۆتۆمبیلەکان ڕایەکی بەجێیە، ئێمە وەریدەگرین بە فەقەرەیەکی جیا، سەبارەت بە زیادکردنی فەقەرەی هەر تابلۆیەکی تر، ئەوا لێرە ناتوانین ئەوە زیاد بکەین، چونکە ئێمە لێرە بەس باسی شەقامەکان دەکەین، باسی تابلۆی دامەزراوە حکومیەکانمان کردووە بە جیا، باسی زمانی بازرگانی دەکەین بە جیا، بۆیە ئەمە تایبەتە بە شەقامەکان لێرە ئەوە زیاد ناکرێ، سەبارەت بە زیاد کردنی بڕگەی پێکهاتەکان، لەڕاستی دا من تێ ناگەم ئەگەر لە هەموو شوێنەکان، مەسەلەی پێکهاتەکان زیاد بکەین، ئەی ماددەی ٢٥ دەوری چی دەبێ لێرە کە دامانناوە و وتوومانە لەهەر یەکەیەکی بەڕێوەبردن دا کە چڕی دانیشتوانەکەی سەر بە پێکهاتەیەکی بنەڕەتی جیاواز بن، بۆیان هەیە بەڕاپرسیەکی خۆجێیی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردی بکەن بە زمانی فەرمی کاروباری ناوخۆییان، یەعنی ئەم ماددەیە بۆ هەموو کۆی یاسایەکەیە، بۆ کۆی یاسایەکەیە، یەعنی لەهەر شوێنێك دا ئێمە دەڵێین زمانی کوردی فەرمییە، کە ئەو ماددەی (٢٥) دەڵێ لەهەر شوێنێك دا ئەوان چڕی دانیشتوان پێك دێنن، فەرمییە، کەواتە هەموو ئەو ئیمتیازاتانەی کە زمانی کوردی لە ماددەکانی تردا پێیدراوە، لەو شوێنانەیە کە ئەوان چڕی دانیشتوان پێك دێنن پێی دەدرێ، بۆیە زیاد کردنی پێکهاتەکان لە هەموو شوێنێك دا یان دەبێ ماددەی ٢٥ یان ئەو بەشەی

کە بە پێکهاتەکاندا بە تەواوەتی هەڵبگیرێت یان نابێ لە هەموو شوێنێك دا پێکهاتەکان دووبارە ببنەوە و لەگەڵ ڕێزی تەواوم بۆیان، مەسەلەکە یاسایی صرفە، هیچ شتێکی تر نییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ایدن فەرموو.

بەڕێز ایدن سلیم معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٥) دا تابلۆی ڕێنمایی شەقامەکان و دەست نیشان کردنی شوێن و دەڤەرەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن، لێرەدا پێشنیار دەکەم ئەوەی ئیزافە بکرێ، لەو، ناوچانەدا کە زۆرینەی پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکە پێك دێنن لە پاڵ زمانی کوردی و عەرەبی دا پێویستە بە زمانی ئەو پێکهاتە بنووسرێت، میسال لەوەش کە ئەوە دەتوانرێ ئیشی لەسەر بکرێ، لەبەرئەوەی ئێستا لە کەرکووك بە چوار زمان دەنووسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئیجازە بدەی تەوزیحێك لەسەر ئەغلەبیەی حزورەکە بدەم، ئێستا لەگەڵ برادەرانی بەغدا قسەم کرد، ئا بەم شێوەیە، ئەغلەبیەی ئەعزا کە بەیانی دێن ئەوە ناویان دەنووسرێ، ئەغلەبیەی حزور بۆ نموونە بەیانی نەوەد کەس حازر بووە، ئەغلەبیەی حزور دەکاتە ٤٥ + ١ ئەوە ئەغلەبیەی حزورە بۆ ئەوەی لەمەودوا ڕۆشنتر بێ لەبەرچاوی هەموو ئەندامانی پەرلەمان و بەڕێزیشت، ئەغلەبیەی ئەعزا، کە بەیانی بۆ نموونە ئێمە ١١١ کەسین کە بەیانی هاتین ئێمە ٩٠ کەسمان هاتبوو بۆ ئەوەی جەلسەکە بەردەوام بێ و بۆ گفتوگۆ هەرچەندە بێ، ئەبێ، بەڵام بۆ بڕیاردان لەسەر پرۆژە بێ، دەبێ ئێمە ئەگەر ٩٠ حازر بووبووین هەمیشە قەرارەکانمان تێ بپەڕێنین بە ٤٥+١، ئا بەو شێوەیە دەبێ، سەبارەت بەم بابەتەش بەڕەئی من ئاوا بێ باشترە، تابلۆی ناو و ڕێنمایی شەقام و گەڕەك و شارو دەڤەرەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن و بەمەرجێك نووسینە کوردیەکە لەبەشی سەرەوەی تابلۆکاندا بێت و دیارتر بێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، د.ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەوە، من لەسەر یەك مەسەلە قسە دەكەم، زمانی بەڕێزان پێكهاتەكانی كوردستان، لەڕاستی دا ئێمە لە كۆبوونەوەی هەر سێ لیژنە بەڕێزەكە كە هەمووومان بەیەكەوە دانیشتبووین ماددەی (٢٥) مان بۆیە دانا بۆ ئەوەی ماددەیەكی موتڵەق بێ، لە هەموو شوێنێك دا كە زمانی كوردی حزوری هەیە بۆیە یەك بەش و یەك فەسڵ بە تەواوەتی بۆ بەڕێزان دانراوە بۆ ئەوەی لە هەموو ئیمتیازێك كە زمانی كوردی لەهەر شوێنێك هەیەتی ئەوان ئەو ئیمتیازە وەربگرن، بیرمە موناقەشەیەكی زۆر زۆر كرا سەبارەت بەوەی ئێمە چی بكەین بۆ ئەوەی لە هەموو ئموری مەحەلی خۆیان، یەعنی كاروباری ناوخۆی خۆیان شمولی بكات بیرمە من بۆ خۆم بووم كە پێشنیاری ئەوەم كرد بیكەن بە زمانی فەرمی كاروباری ناوخۆییان، هەرئەو كاتە وتمان مەفروزە لە كۆبوونەوەكەی پەرلەمان بۆ ئەوەی زەمانەت بدرێ بە حەقی ئەوان و پاراستنی زمانەكەیان بە تەفسیلی باس لەوە بكرێ كە كاروباری ناوخۆیی بریتیە لە تابلۆی فەرمانگە حكومییەكان، بریتییە لە تابلۆی شەقامەكان، بریتییە لەهەر شتێك كە ئێمە لێرە بۆ كوردیمان داناوە بۆ ئەوانیشە، جا ئەمە دانانی زمانی پێكهاتەكان بە فەقەرە لە هەموو شوێنێك دا چەندێك فازانجی هەیە، ئەوەندە زەرەری هەیە، چۆن؟ ئەگەر من موفەسیر بم گریمان، لەهەر شوێنێك دا وجودی هەبوو كەواتە حەقەكەیان دەدەمێ، بە پێچەوانەوە مەفهومی پێچەوانەكە ئەوەیە، لەهەر شوێنێك دا باسی پێكهاتەكان بە دەق نەكرابوو كەواتە حەقەكەیان نادەمێ و زەمانەتەكە كەمتر دەبێتەوە، بەڵام ئەگەر سەیری ماددەی (٢٥) بكەی ماددەیەكی موتڵەقە لە هەموو شوێنێك دا، یەعنی لە هەموو ئەو ئیمتیازاتانەی كە زمانی كوردی هەیەتی، لەهەموو ئەو شوێنانەی كە ئەغلەبیە تیایدا كوردە، ئەوان لە هەموو ئەو شوێنانەی كە كەسافەی سوكانی بەڕێزیانی لێیە، ئەوان هەموو ئەو ئیمتیازاتانە بۆ زمانەكەیان هەیە، لەبەرئەوە تكا دەكەم كەس بە حەساسیەت وەری نەگرێ، ئەوان چاوی ئێمەن و پێكهاتەی ڕەسەنن لێرە، یەعنی دووبارە كردنەوەی ئەم فەقەرەیە یەعنی كێشەم هەیە لەوەی زمانی خوێندن عەینەن كێشە دروست دەبێ، لە زمانی موئەسەساتی كەرتی، قتاعی خاس عەینەن كێشە دروست دەبێ، ئەوان ئەگەر ماددەی (٢٥) مان بە موتڵەقی لێ وەربگرن كە ئەمان هەموو حەقەكانی كوردی و زمانی كوردیان هەیە، ئەشتوانین سیاغەكەی هەموار بكەینەوە بەو شێوەیەی كە لەبەرژەوەندی زمانەكەی ئەوان بێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی ڕۆشنبیری؟ كاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە مەسەلەی پێكهاتەكان تەواو هاوڕاین لەگەڵ هەڤاڵانمان لەلیژنە پەیوەندارەكان و د.ڕێواز بەتەواوی شی كردەوە، كە ئێمە موعالەجەی ئەوەمان كردووە، لەبەرئەوەی ئەگەر فەقەرە فەقەرە هەرچی هاتە ناوی دوایی ڕەچاوی پێكهاتەكان، ئەمە دەبیتە زمانێكی تر لەسەرتاسەری هەرێم، یەعنی كێشەیەكی یاساییشمان

بۆ دروست دەبێ، بۆیە موعالەجە کراوە لەو فەقەرەیە بە هەموو شێوەیەك لەو شوێنەی ئەوان تێیدا دەخوازن حاڵەتێك پێویست دەکات وچڕی دانیشتوانە، بە ئیستفتایەك دەتوانن زمانی خۆیان بکەنە فەرمی و هەرچی پێویستە معامەلەی ڕەسمیان لەگەڵ دەکرێ ولە پاڵ زمانی کوردی دا، ئەمە موعالەجە کراوە، ئەوەی کە لەگەڵ ئەوەداین کە فەقەرە یەك بۆ ئۆتۆمبیل زیاد بکرێ لەگەڵ ئەوە داینە و پێمان باشە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ مافی پێکهاتەکان ماددەی (٢٥) چی ئیزافەیەکتان هەیە؟ لەسەر کۆی ئەو بابەتانەی کە لەم ماددانەی پێشووتریش هاتوون، لەم ماددانەی پێش ماددەی ٢٥ یش هاتوون، دوایی ئیزافەی بکەن، سبەینێ لە دانیشتنی داهاتوو کە سبەینێ کە موناقەشەی ماددەی ٢٥ دەکەین، ئەو کات چی ئیزافەیەکتان هەیە دەتوانین بخەینە ناو پرۆژە یاسایەکەوە، بەڵام ئەو تێبینییەی لیژنە پەیوەندارەکان دروستە، کە ناکرێ ماددەیەکی تایبەت هەبێ بە پێکهاتەکان، بەڵام لە هەموو ماددەکانی تریش ناوی پێکهاتەکان دووبارە ببێتەوە، د.سروود فەرموو.

بەڕێز سرود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بێ ولەسەر مەنتق، ماددەی (٢٥) کە دەڵێ (کەچڕی دانیشتوانەکەی سەر بە پێکهاتەکەی...) ئەو شتە لەهیچ شوێنێك لە هەرێمی کوردستان تەتبیق ناکرێ، ئەمە لە هیچ شوێنێك کەسافەی سوکانیمان نیە با مەعلوم بێ لە بۆ هەمووتان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چۆن؟ ئێستا بۆ نموونە لە کەرکووك کەسافەیەکی سوکانی تورکمان هەیە، لە هەولێر کەسافەی سوکانی تورکمان هەیە و کەسافەی سوکانی مەسیحیش هەیە، یەعنی بۆ ئەوە زۆرینە نییە، کەسافەی سوکانی زۆرینە نییە، بەڵکو ئەوەیە کە ژمارەیەکی بەرچاوی ئەو پێکهاتەیە لەو شوێنە هەبێ، ئێستا ماددەکە بخوێننەوە بەو شێوەیەی کە داتان ڕشتووەتەوە، باشە، پێشنیارێك هەبوو کە تابلۆی ئۆتۆمبیلەکانیش بە کوردی بنووسرێ، کێ لەگەڵیەتی کە ئەوە زیاد بکرێ بۆ ماددەکە؟ پێش ئەوەی کە سیاغەی ئەخیری بخەینەڕوو؟ ٤٧ کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، کۆی ماددەکە بخوێننەوە تکایە؟ د.ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/ ١٥

یەکەم/ تابلۆی ڕێنمایی شەقامەکان و نیشان کردنی شوێن و دەڤەرەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن، بەمەرجێك نووسینەکە کوردیەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆیەکە دابێت و دەرکەوتوو تر بێ.

دووەم/ پێویستە تابلۆی ئۆتۆمبیلەکان بە زمانی کوردی بنووسرێن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکەیە بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟ (٥٩) کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ (١) کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، بەڕێزان دانیشتنی ئەمرۆمان کۆتایی پێ دێنین، سبەی کاتژمێر ١٠:٣٠ دانیشتنەکەمان دەست پێ دەکەینەوە، تێبینی ئەوە بکەن تکایە یەك دەقە، لەبەرئەوەی سێ لیژنەی هەمیشەیی پەرلەمانی کوردستان دروست کراوە و تا ئێستا سەرۆکایەتیەکەیان هەڵنەبژێردراوە، بۆیە سبەی دوای تەواو بوونی دانیشتنی پەرلەمان ئەو لیژنانە کۆبوونەوەی خۆیان دەکەن و سەرۆکی تەمەن دەست بەکار دەبێ و تا ئەو کاتەی کە فراکسیۆنەکان دەگەنە ڕێککەوتن، بەشێوەی تەمەن سەرۆکایەتیەکەیان دەست نیشان دەکرێ، سوپاس بۆ ئێوە.

فخرالدين قادر	**جعفر ابراهيم ئێمینکی**	**د. يوسف محمد صادق**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٩)ی

چوارشەممە رێکەوتی ٢٩\١٠\٢٠١٤

خولی چوارەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (٩)

چوار شەممە رێكەوتی ٢٠١٤/١٠/٢٩

كاتژمێر (١٠،٣٠)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی ٢٠١٤/١٠/٢٩ پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی یوسف محمد صادق سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرالدین قادر سكرتێری پەرلەمان، دانیشتنی ژمارە (٩)ی خولی چوارەمی، ساڵی (٢٠١٤) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (١)ی مادده (٢٠) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (١)ی هەمواركراوی ساڵی ١٩٩٢ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژمارەی (٩)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەكەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە كات (١٠،٣٠)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە رێكەوتی ٢٠١٤/١٠/٢٩ دا بەم شێوەیە بێت:

١. بەردەوام بوون لە سەر گفتوگۆكردنی پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەكان لە هەرێمی كوردستان، بەپێی ماددەكانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥)ی پەریڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەمواركراو،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بە ناوی گەلی كوردستان دەكەینەوە، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی یەكەم، دانیشتنی ژمارە (٩)، رۆژی دانیشتن (٢٠١٤/١٠/٢٩)، بەرنامەی كار، بەپێی حوكمەكانی برگە (١)ی ماددەی (٢٠) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ـ عێراق، ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەمواركراو، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا كاتی دانیشتنی ژمارە (٩)ی خولی گرێدانی ساڵی یەكەم لە خولی هەڵبژاردنی چوارەمی پەرلەمان، لە كاتژمێر (١٠/٣٠)ی پێش نیوەڕۆ، رۆژی چوارشەممە، رێكەوتی (٢٠١٤/١٠/٢٩) بێت و بەرنامەی كاری دانیشتنەكە بەم شێوەیە بێت،

١. بەردەوام بوون لە سەر گفتوگۆكردنی پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەكان لە هەرێمی كوردستان، بەپێی ماددەكانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥)ی پەریڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەمواركراو، بەڵام لە بەراییدا، داوا لە بەڕێز سكرتێری پەرلەمان دەكەین كە ناوی ئامادەنەبووانی دانیشتنی پێشوو بخوێنێتەوە فەرموو.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو بەخشیندەی میهرەبان، ناوی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (٨)ی ئاسایی لە بەرواری (٢٠١٤/١٠/٢٨)، مۆڵەت پێدراون یان بێ مۆڵەت ئامادەنەبوون، بەم شێوەیەی خوارەوەیە، لە کۆبوونەوەی یەکەمیدا (١. ئێڤار ابراهیم حسین ـ مۆڵەت، ٢. بێستوون فائق ـ مۆڵەت، ٣. زۆزان صادق ـ مۆڵەت، ٤. شرین حسنی ـ مۆڵەت، ٥. ڤیان عباس ـ مۆڵەت ٦. محمد علی یاسین ـ ئامادەنەبووە، ٧. محمود عمر ـ ئامادەنەبووە، ٨. مریم صمد ـ مۆڵەت، ٩. ناظم کبیر. مۆڵەت)، لە کۆبوونەوەی دووەم لە کاتژمێر (٤) بۆ کاتژمێر شەش و دە دەقیقەی ئێوارە، ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە مۆڵەت پێدراون یان بێ مۆڵەت ئامادەنەبوون، ناوەکانیان بەم شێوەیەی خوارەوەیە: (١. ئاری محمد (ئاری هەرسین). مۆڵەت، ٢. دلێر مصطفی ـ مۆڵەت، ٣. بەهار عبدالرحمن ـ مۆڵەت، ٤. محمد صادق ـ مۆڵەت، ٥. قادر ئۆتمان ـ مۆڵەت، ٦. محمود عمر ـ مۆڵەت، ٧. هەورامان حەمە شریف ـ مۆڵەت، ٨. عبدالرحمن فارس ـ مۆڵەت، ٩. باپیر کامەلا ـ مۆڵەت، ١٠. عبدالله محمود ـ مۆڵەت، ١١. یعقوب گورگیس ـ مۆڵەت، ١٢. دڵشاد شعبان ـ مۆڵەت، ١٣. سۆران عمر ـ مۆڵەت، ١٤. بەیار طاهر ـ مۆڵەت، ١٥. ئومێد عبدالرحمن ـ ئامادەنەبووە، ١٦. ئێڤار ابراهیم حسین ـ مۆڵەت، ١٧. بەهزاد دەروێش ـ مۆڵەت، ١٨. بشار مشیر ـ ئامادەنەبووە، ١٩. بێستوون فائق ـ مۆڵەت، ٢٠. جمال عثمان ـ ئامادەنەبووە، ٢١. جودت جرجیس ـ ئامادەنەبووە، ٢٢. خلف احمد ـ ئامادەنەبووە، ٢٣. رۆزا محمود ـ ئامادەنەبووە، ٢٤. زۆزان صادق ـ مۆڵەت، ٢٥. سهراب میکائیل ـ ئامادەنەبووە، ٢٦. صالح بشار. مۆڵەت، ٢٧. ڤیان عباس ـ مۆڵەت، ٢٨. عزت صابر ـ ئامادەنەبووە، ٢٩. عمر مصطفی (د. شوان قەڵادزەیی). مۆڵەت، ٣٠. فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی) ئامادەنەبووە، ٣١. فیروز طە ـ مۆڵەت، ٣٢. محمد علی یاسین ـ ئامادەنەبووە، ٣٣. مەردان خضر، مۆڵەت، ٣٤. مریم صمد ـ مۆڵەت، ٣٥. ناظم کبیر. مۆڵەت، ٣٦. هێڤا حاجی ـ مۆڵەت، ٣٧. یعقوب گورگیس ـ ئامادەنەبووە، ٣٨. ئاواز حمید ـ مۆڵەت)

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا داوا لە بەڕێزیان دەکەین کە پوختەیەك لە کۆنووسی دانیشتنی دوێنێ بخوێنێتەوە، بەڵام نوقتەی نیزامیمان هەیە؟ فەرموو هێڤا خان

بەڕێز هێڤا حاجی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورە، ناوی محمد علی بە ئامادەنەبوو خوێندراوەتەوە، من حەفتەی رابوردوو ئیجازەی ئەوم تەقدیم کرد، هەم بۆ فراکسیۆن هەم بۆ سکرتاریەتی پەرلەمان،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوایی سەیری دەکەین، بەڕێز سکرتێرچێکی ئەوەش دەکات، فەرموو کاك فەرهاد.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ نووسینێکم دایە جەنابت و ئینجا ڕۆیشتم، وتم من ئەڕۆم،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕاستە کاک فەرهاد مۆڵەتی وەرگرت، فەرموو کاک عمر،

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەم ژمارەی ئامادەبووان ئاشکرا بکرێت، بۆ ئەوەی بڕیاردان لە سەر پڕۆژە یاساکان پشتی پێ ببەستین، ژمارەی ئامادەبووی ئێستا کەی جەلسەکە دەکەین،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە تەدقیقمان لەو مەوزووعە کرد، بۆ پەرلەمانی کوردستان ئامادەبوونی سەرەتا، پێویست نییە بۆ ژماردنی دەنگەکان لە داهاتوودا زۆرینەی ئەوانەی کە لە بەیانی ئامادەبوون پێویست بێ، بۆ بڕیاردان لە پەرلەمانی کوردستان، بەڵکو لە دانیشتنی پەرلەمان تا بە ئێستا وایە کە لە سەرەتاوە پێویست دەکات نیوە زائید یەك ئامادەبن، بەڵام داوا لە بەڕێز سکرتێر دەکەین کە ئەوە تەسبیت بکا نیوە زائید یەك ئامادەیە لە کۆبوونەوەی ئەمڕۆ و، دواتر لە کاتی دەنگداندا پێویست دەکات نیوەی ئەوانەی کە بەشدارن لە کۆبوونەوەکەدا کە دەبێ نیوە زائید یەك بن دەنگ بدەن لە سەر پڕۆژە یاساکە، فەرموو کاك محمود،

بەڕێز محمود عمر صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش دوێنێ ئامادەبووم، بەڵام دوایی لەگەڵ لیژنەی پێشمەرگە بۆ پرسە ڕۆیشتم کەچی بە ئامادەنەبوو ناوم خوێندرایەوە، مۆڵەت بووم،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێم وابێ بە مۆڵەت ناوت خوێندرایەوە، هەردووکتان بە مۆڵەت خوێندرانەوە و، بە ئامادەنەبووش خوێندرانەوە، لەوانەیە ئیشکالێك دروست بووبێ، داوا لە بەڕێزیان دەکەین کە پوختەیەك لە کۆنووسی دانیشتنی دوێنێ بخوێننەوە،

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ژمارەی ئامادەبووانی هۆڵی دانیشتنی ئەمڕۆی پەرلەمانی کوردستان بریتیە لە (٨٤) کەس، بە دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە، پوختەی دانیشتنی ژمارە (٨) لە بەرواری (٢٠١٤/١٠/٢٨)، بەم شێوەیەی خوارەوە بوو،

١ ـ دەستپێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە،

٢ ـ خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمان ئامادەنەبوو لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.

٣ـ خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادەنەبووی کۆبوونەوەی لیژنەکانی پەرلەمان لەلایەن بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمانەوە.

٤ـ خوێندنەوەی پوختەی دانیشتنی پێشوو لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.

٥ـ گفتوگۆکردن لە سەر پرۆژە بڕیاری هەمواری پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان سپێرا بە لیژنەی پێداچوونەوەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

٦ـ گفتوگۆکردن لە سەر پرۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان بە ئامادەبوونی بەڕێز سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی (د. نوری تاڵەبانی).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئەمڕۆش لە دەسپێکی دانیشتنەکەمان بەخێرهاتنی بەڕێز سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی (د. نوری تاڵەبانی)دەکەین، کە بەشدار دەبێت لە گفتوگۆکانی ئەمڕۆماندا، ئێستا دەست دەکەین بە گفتوگۆکردن لە سەر بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان بەتایبەتی بڕگەی یەك فەرموو خاتوو بەهار نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو حەفتە لەمەوبەر بیرۆکەیەکم ئاڕاستەی سەرۆکایەتی کردووە کە تایبەتە بە ئامادەسازی پێش وەخت بارو گوزەرانی هێزی پێشمەرگە پێش هاتنی وەرزی سەرما و سۆڵە، ئەگەر مەجالم بدەن ئەمڕۆ بیرۆکەکە بخەمە روو، بۆ ئەوەی چیتر تەئخیر نەبێت،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ژمارەیەکی زۆر بیرۆکە لەلای بەڕێز سکرتێری پەرلەمانە لە کۆتایی دانیشتنەکەدا ئەگەر دەرفەت هەبوو بیرۆکەکانیش دەخرێنە روو، فەرموو کاك ئاری،

بەڕێز ئاری محمد (ئاری هەرسین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی دەکەم لەو بۆچوونەی خوشکی بەڕێزم بەهارخان،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، سەبارەت بە پرۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان کە بێنە سەر سەکۆ بۆ دەست پێکردن بە گفتوگۆکردن لە سەر پرۆژە یاساکە، فەرموون لیژنەی یاسایی و لیژنەی رۆشنبیری و راگەیاندن و هونەر و لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی، بەڕێزان ئەمڕۆ کە وتو وێژ دەکەین سەبارەت بە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، راپۆرتێك لە یەکێك لە گۆڤارە بەناوبانگە زانستیەکان لە بواری زمان بڵاوبۆتەوە کە گۆڤاری (لا

فڕانس دانس لیموندا) لە ژمارەی (٣٣٥)ی خۆیدا، باسی لە لیستی کاریگەرترین زمانەکانی جیهان کردووە و، پلەبەندی زمانە کاریگەریەکانی جیهانی کردووە، خۆشبەختانە زمانی کوردی لەگەڵ ئەوەی کە بەداخەوە تا ئێستا نەتەوەی کورد لە هیچ یەکێك لە پارچەکان نەیتوانیوە دەوڵەتی خۆی دروست بکا لە ریزی (٣١)مین زمانی کاریگەری جیهانە، بۆیە زۆر گرنگە وا بکەین زمانە نەتەوەکەی خۆمان و، هەموو زمانی پێکهاتەکانی تری هەرێمی کوردستان زیاتر ببووژێتەوە و، زیاتر کاریگەر بن لە ئاستی جیهاندا، ئەمەویَ ئەوەتان پیَ بڵێم کە ئەو ژمارەیە نزیکە لە ژمارەی نەتەوەکانی دەوروبەرمان و، هەندێك لە نەتەوەکانی دەورووبەرمان کە من نامەویَ ناو بڵێم، زمانەکانیان لە دوای زمانی کوردییەوەیە، بۆیە ئەمە موژدەیەکی دڵخۆشکەرە هانمان دەدات، زیاتر و زیاتر هەوڵی بەهێزکردنی زمانەکەمان بدەین، بۆیە ئێستا دەست دەکەینەوە بە وتو وێژکردن لە سەر ئەو پڕۆژە یاسایەی لە بەردەممان دایە بۆ زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، پێم وابێت گەیشتینە بەشی پێنجەم، زمانی خوێندن کە لە ماددەی (١٣)دا وەستاین، فەرموون ماددەی (١٣) بخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە،

بەڕێز د. ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی پێنجەم

زمانی خوێندن

ماددەی (١٣):

زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستاندا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کیَ قسەی هەیە لە سەر ئەو ماددەیە؟ با ناوی بنووسین، فەرموو کاك محمد،

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیەدا لە هەرێمی کوردستان لە پەیڕەوی ناوخۆی وەزارەتی پەروەردە، زمانی تورکمانی و زمانی سریانیش هەیە لە هەرێمی کوردستان، چەندەها قوتابخانەی تورکمانی و سریانیش هەیە، ئەوە کاریگەری لە سەر ئەوان نابێتن، بۆیە پێشنیاز دەکەین کە ئاماژە بەوەش بکرێتن کە بەڕێوبەرایەتی گشتی خوێندنی تورکمانی و سریانیش هەیە، قوتابخانەشیان هەیە، یەعنی ئاماژە بەوەش بکریَ جگە لەو قوتابخانەی کە بە زمانی تورکمانی و سریانی خوێندن و پڕۆسەی فێرکردنیان تێدا بەردەوامە، یاخود ڕەچاوی ئەو قوتابخانانە بکرێت کە بە تورکمانی و سریانی خوێندنیان تێدا دەکرێت، سوپاس.فەر موو کاك ئومێد حەمە علی.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٦) کە بوویتە ماددەی (١٣)، پێویستە لێرە جەخت لە سەر ئەوە بکرێتەوە کە باس و لێکۆڵینەوەی زانکۆکان، ئەکادیمیا و ناوەندە رۆشنبیرییەکان بە زمانی کوردی بنووسرێ، ئێمە گەلێك کەم سەرچاوەین، لە رووی سەرچاوەی زانستی و مەعریفیەوە ئێجگار خراپین، دیارە ئەو قسەیە بۆ ئەوە نییە کە پێمان وابێ نابێ بە زمانەکانی تر مێژووی نەتەوەکەمان، کەلتوری نەتەوەکەمان یان هەر باس و لێکۆڵینەوەیەکی زانستی کە گرنگی خۆی هەیە بۆ ئاشنا کردنی نەتەوەکانی تر، دەربارەی هەموو رەهەندە جیاوازەکانی میللەتەکەمان بنووسرێ، نەخێر، ئەمانەش پێویستە بسپێرێن بە دام و دەزگای تایبەتی، بەڵام هەموو لێکۆڵینەوە زانستیەکانی زانکۆکان پێویستە لە هەموو بەشەکاندا بە زمانی کوردی بنووسرێن، چونکە بیرکردنەوەو نووسین بە زمانی کوردی یان بە هەر زمانێکی تر هەم پێشمەرجە و، هەم بنچینەیە بۆ گەشە و فراوان بوون و دەوڵەمەند بوونی ئەو زمانە، بۆیە نموونەیەکی زۆر زۆر سادە، ئەگەر هەر یەکێك، هەر لێکۆڵەرێك، هەر نووسەرێك ئێستا لە ئینتەرنێت بە دوای سەرچاوەی کوردیدا بگەڕێ، دەتوانم بڵێم لەو رووەوە کەم سەرچاوەترین زمانمان هەیە، ئەوە جێگەی دڵخۆشییە کە لە رووی بەهێزی زمانەوە، لە رووی ناوەرۆکەوە، لە رووی رێزمانییەوە و، لە رووی پتەوی زمانەوە، ئێمە زمانەکەمان پتەوە بەبێ هیچ عونسوریەتێکی نەتەوەیی، بەڵکو بەشێوەی زانستی ئەمە پێش ئەو گۆڤارەش دەتوانم بڵێم لە سەدەکانی رابوردوودا رۆژهەڵات ناسەکان ئاماژەیان بە گرنگی و پاکی و خاوێنی و پاکژی زمانی کوردی کردووە، دیارە ئەمە دوور لە هەر مەسەلەیەکی پێ هەڵدان و فوو تێکردن، بەڵکو بە واقیعی ئەوەی کە زمانی کوردییە، ئەمە سەرباری ئەوەی کە لە رووی سیاسییەوە ئێمە دۆخێکی خراپی سیاسیمان هەبووە خاوەنی دەوڵەتی خۆمان نەبووینە، کە دەوڵەت لەلای زۆر بیریارەکان، لەلای زۆر لە سیاسییە گەورەکان وەك مەرجێك دادەنرێت بۆ گەشەکردن، بەتایبەتی بۆ گەشەکردنی زمان، بۆیە لێرە پێویستە ئاماژە بەوە بکرێ کە دەوترێ زمانی فەرمی، دوێنێش ئەمە روونکرایەوە، ماددەی (٢٥) هەموو مافێکی لەو رووەوە بە هەموو لایەك داوە، بۆیە لە رووی دیموکراتییەوە هیچ کێشەیەك لەمەدا نییە، بەڵام زمانی لێکۆڵینەوە زانستییەکان، ئەگەر بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی و، لە لیژنەکانی تریش بیر لەوە بکەنەوە چۆن لێرە جێی بکرێتەوە، بۆ ئەوەی هەموو ئەو لێکۆڵەرانە بۆ ئەوەی ئینسانی کورد، نووسەری کورد، لێکۆڵەری کورد لە تەواوی زانکۆکان و ئەکادیمییەکانی کورددا بە کوردی بیر بکەنەوە، بە کوردی بنووسن، ئەمە پێش مەرجێکە بنچینەیەکی زۆر زۆر سەرەکییە بۆ گەشەکردنی زمانەکەمان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. فرست.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیار دەكەم خاڵێكی تر زیاد بكرێ لە سەر ئەو ماددەیە، واتە ببێتە خاڵی دووەم ئەوەی ئێستا دەیخوێنمەوە، دەكرێت قوتابخانە لە هەموو قۆناغەكان بە زمانی (كوردی و عەرەبی و توركمانی و سریانی و ئەرمەنی) لە دامەزراوە زانستییە حكومییەكان بكرێتەوە، یان بە هەر زمانێكی دیكە، بە دامەزراوە تایبەتییەكانیشەوە (أهلي) بەپێی رێ و شوێنی پەروەردەیی، وابزانم فكرەكەش وازحە، ئێمە لەلای تەنها ئەو پەیامەماندا زمانی كوردی بووە زمانی فەرمی لە خوێندن، بەڵام لێرە هەم زمانی پێكهاتەكانی تر دەكەین هەم خوێندنی ئەهلی لەگەڵ خوێندنی حكومی جیا دەكەینەوە، چونكە تۆ ناتوانی رێگە بگری كە قوتابخانەیەك بە زمانی ئینگلیزی بێ، بەڵام بەپێی رێ و شوێنی پەروەردەیی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك سالار،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە لە راستیدا من دوو مولاحەزەم هەیە، ئەوەی پەیوەندی بە زمانی فەرمییە لە هەرێمی كوردستاندا، مادام لە ماددەكانی پێشوو ئێمە بۆ جێ كردنەوەی ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی هەرێم كوردستانی عێراقمان بەكار هێنا، لێرەش ئەو سیاغە لە رێگەی لیژنەی پەیوەندیدارەوە بگۆڕێ، تەسەور دەكەم كارێكی باش بێ، پرسیارێكم لە لیژنەی پەیوەندیدار هەیە، زمانی كوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێركردندا ئەگەر بوترێ پەروەردە و خوێندن جیاوازیەكە چییە، چونكە مەسەلەی تەعلیم بابەتێكی عیلمی بەحسە و، لە ناو تەعلیمیشدا زمانە جیا جیاكان وەكو زانستی زمانەوانی دەخوێندرێ، بۆ ئەوەی ئەم مەسەلەیە دیقەتی زیاتری تێدا بكرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك علي،

بەڕێز علي علي هالۆ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز پێشنیار دكەم د گەل ڤی ماددەیا یان جهەكی دی دوو پێشنیار منێت هەی ئەگەر بێن جێە كرن، یەك: هاریكەر گەل كوردێ بەشێ وین كوردستانێ ب تایبەتی كوردستانا باكوور و، رۆژهەڵات، ئەڤرۆكە كو پێشمەرگەی كوردستانێ ل هاوارا بەشێك، پارچەكە دیا كوردستانێ دچت، لە وڵاتێ خەڵكی ئالیێ فەرهەنگی و رۆشنبیری و زمانەوانیدا پێشتر ئەڤ شۆڕشە و ئەڤ هاریكارییە هاتیە كرن، ل دیڤی پرۆژە یاساییدا ئەز نابینم كو ئیشارەت ب هەندێ هاتبێ دان، ل وڵاتێ هەرە پێشكەڤتی و دیموقرات ژی بێژن وڵاتێ ئەورووپی ئەگەر (١٠)هۆڵەندی، (١٠) بەریتانی ل وڵاتەكی دی لە جهە كی دی بن هەمیی هاریكاریا بو دكەن كو فێری زمانی خۆ بن، ئیدی ئەڤە ئەركی حكومەتە كوردستانیا، ئەركی مەیە كو د ئالیێ زمانەوانیدا ئەم د هەوارا

خوشك و برایێ خۆ ل پارچێ دیا كوردستانی بكەین بۆ خورتكرنا گیان و هەست و هزرا نەتەوەیی كارێكی پیرۆز و گەلەك گرنگە، دوو: ب (١٠٠) هەزار كورد دەرڤەی كوردستانێ دژین ل ئەوروپا و ولأتێن دی دونیایێ ئو پرانیا زارۆیێ وان ژ خاندن و نووسینا زمانێ كوردی بێ بەهرەن، ژ بەر هەندێ پێویستە دڤێ پرۆژە یاساییدا ماددەیەك بێتە زێدە كرن بۆ ڤەكرنا ڤوتابخانێن كوردی بۆ فێركردنا زمانێ كوردی بۆ زارۆێن وان، ئەڤە دێ هاریكاریا گەلەك باش بێت كو ژ كلتور و مێژوو و سەروەریێ خۆ دوور نەكەڤن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو خاتوو منیرە،

بەڕێز منیرە عثمان علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (١٦) كە دەكاتە ماددەی (١٣) من پێشنیار دەكەم كە دەڵێ: زمانی كوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێركردندا، لیژنە پەیوەندیدارەكان جێگەی خوێندنی باڵاشی تێدا بكەنەوە، چونكە بەڕاستی ئێستا بەشێك لە خوێندكارانی زانكۆ بەتایبەتی لە زانكۆ ئەهلیەكاندا گرفتیان هەیە، كاتێك مامۆستاكەی بە زمانەكی غەیری كوردی وانا دەڵێتەوە پێیان، یەعنی ئەمانە تووشی گرفت بوون زۆر جار مامۆستاكە داوا لە خوێندكارەكانی دەكا كە بۆ نموونە فێری زمانی عەرەبی بن، بەڵام مامۆستا ئامادە نییە خۆی فێری زمانی كوردی بكا، لە كاتێكدا خوێندكارەكان عەرەبی نازانن، لەبەرئەوە ئەمە بەشێكە كە ناتوانێ ئەو ماددەیە كە خوێندكار بەشێوەیەكی باش وەریبگرێت لە رووی زانستییەوە بۆیە من پێشنیار دەكەم خوێندنی باڵاشی تێدا جێ بكرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا ماجد،

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش تەئیدی قسەكانی بەڕێزان (كاك سعدالدین و د. فرست و كاك سالار) دەكەم و، پێم باشە ئەمەش بخرێتە سەر جوملەكە، كە بەو شێوەی بێت: زمانی كوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێركردندا زمانی فەرمییە لە هەرێمی كوردستاندا، جگە لەو زانكۆ و پەیمانگا و قوتابخانانەی كە تایبەتن بە نەتەوەكانی تر، پرۆسەكە بە زمانی خۆیان دەبێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك د. شێركۆ.

بەڕێز د. شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی ئەم ماددەیە لە دەقی با بڵێین ئەسڵی پڕۆژەکە زۆر فراوانە، بەس وابزانم لە کاتی وتو وێژی لیژنەکاندا لەبەرئەوەی هەم یاسای وەزارەتی خوێندنی باڵا هەیە و، هەم یاسای پەروەردە هەیە لە ناو ئەوانە هەموو کێشەی زمان چارەسەر کراوە، بۆیە لێرە هەر وا دانراوەتەوە، بەڵام بۆ ئەوەی تۆزێك روونتر بێ، دەکرێ دەستکاریەکی ماددەکە بکرێ، چونکە ئێستا بەم شێوەیە تەنها تایبەتە بە وەزارەتی پەروەردە و، تەنها تایبەتە بە خوێندنی حکومیش ئینجا ئەگەر دەستکاریەکی بکرێ بۆ نموونە خوێندنی ئەهلی واتا خوێندنگا نا حکومییەکانی وەزارەتی پەروەردە و، خوێندنی باڵاش بگرێتەوە بە بۆچوونی من بنووسرێ لە پڕۆسەی با بڵێین پەروەردە و خوێندن لە هەرێمی کوردستاندا لە دەمەزراوەکاندا، ئینجا دەمەزراوەکان لە باخچەی ساوایانەوە دەگرێتەوە تا دەگاتە زانکۆ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك ڤەمان،

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخافتنێ من هاتنە کرن ژلایێ کاك ئومێد و منیرە خان و ماجد بازرگان پشتەڤانی لێ دکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك فەرهاد،

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکانم بڵێم یان ئەگەر کات نییە، بۆ ئەوەی نەیڵێم،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە سەر ئەو ماددەیە چیت هەیە فەرموو،

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخر هەمووی موتەداخیلە هەموو شتەکان پێکەوەیە، جاری وا هەیە پیاو نازنێ بڵێ چی، سوپاستان دەکەم ئەگەر مەجال هەبێ بیڵێم، چونکە من حەزم لە درێژ دادڕی نییە، بەکورتی دەیڵێم، زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا من لە هەموو برادەرانی تورکمان و کلد و ئاشوور زیاتر حەز دەکەم و، زیاتر پشتیوانی هەموو شتێکیانم لە خۆشیان زیاتر، بەڵام یەك شت هەیە، ئێستا هەر کەسێك بچێتە هەر وڵاتێکی ئەجنەبی یەکەم شت مەکتەبی زمانی بۆ دادەنێن تۆ دەبێ زمانی ئەو وڵاتە فێربی، چونکە خۆ تۆ بەردەوام موتەرجیمێکت لەگەڵ دانانێن، لە دوکانێ تۆ کە (سوء تفاهم)ت تووش دەبێ، دەبێتە قڕە قڕ و شەڕ لە تەیارە، لە سەیارە، لە هەموو شوێنێکی دونیا، بۆیە هەر کەسێك لە هەر وڵاتێك بژی دەبێ زمانی

فەرمی ئەو وڵاتە فێر بێ، چۆن دەچێ بۆ دکتۆر؟ چۆن دەچێ بۆ دائیرە؟ چۆن دەچێ بۆ موعامەلات؟ رۆژانە تووشی کێشە دەبێ، ئەمە شتێکی دەولی و عالەمی و ئینسانییە، لە هەر شوێنێك بێ دەبێ زمانی رەسمی ئەو وڵاتە فێر بێ، ئەمە پەیوەندی بە رەگەز پەرستیەوە نییە، پەیوەندی بە هیچەوە نییە، وڵاتانی ئەوروپی دونیایەك پارە سەرف دەکەن لە مەکتەبەکاندا بۆ ئەوەی ئەجنەبیەکان فێری ئەو زمانە بن، ئێمە خۆمان دەیان جار تووشی کێشە بووین لە سەر ئەو مەسەلەیە کە زمانی رەسمی ئەو وڵاتەمان نەزانیوە، یەعنی ئەمە پەیوەندی نییە بەوەوە، دوایی من دوێنێ شتێکم باس کرد تێگەیشتنێکی تەواو بۆی نەبوو، من داوا دەکەم هەڤاڵان، برادەرانی پەرلەمان ئێمە هەوڵێك بدەین زمانی ئینگلیزی ببێ بە زمانی رەسمی لە کوردستان، چونکە ئێمە روو دەکەینە عیلم و مەعریفەت و تەکنەلۆجیا و دونیا، میللەتەکەمان دەردەکەین لە جەهالەت، ئەمە پەیوەندی بەوەوە نییە من پێم خۆشە یان یەکێکی دیکە پێی ناخۆشە، ئەمە یەك، تکاتان لێ دەکەم زۆر بە وردی بیر لەو مەسەلە بکەنەوە، ناوی تەعریب کراو، تەتریك کراوی کوردستان سەدان ساڵە شار و دێهات و شاخەکانی ئێمە تەعریب و تەتریك دەکرێ، ئێمە دوو جۆر ناوی تەتریك و تەعریبمان هەیە، یەکێکیان لە رووی سیاسی و نێو دەوڵەتییەوە کراوە، یەعنی مەسەلەن عوسمانییەکان لێرە بوون بە ئارەزوو ناویان گۆڕیوە، ئەمە پێویستە بیخەینەوە سەر زمانی خۆمان، دووەم: ناوێکی تر هەیە بڵێین چی کوردێکە ناوی (رحیم)ە بوو بە رەحیماوە، ئەمە ناگۆڕین، بەڵام ناوێك بە عەمدەن کراوە، ئاخر وتم با بابەتەکانم بڵێم

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەزانی ئەوە رەنگە لە ماددەکانی تر جێی ببێتەوە، هەرکاتێك هاتینە سەر ئەو بابەتانەی کە پەیوەندییان بەو قسانەی جەنابتەوە هەیە دەتوانی باسی بکەی، بەڵام ئێستا لە ماددەی (١٣) کە باسی زمانی کوردی، پرۆسەی پەروەردە و فێرکردنە، فەرموو،

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زمانی کوردی، زمانی ئینگلیزی پێویستە ببێتە زمانی فەرمی خەڵکی کوردستان ئەو کەسەی میللەتەکەی خۆی و نیشتمانەکەی خۆی خۆش دەوێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا عبدالرحمن.

بەڕێز عبدالرحمن علی رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من هاوڕێم کاك ئومێد و د. شێرکۆ و منیرە خان ئاماژەیان بەوە کرد، تەئکید لەوە دەکەمەوە کە سەنتەرەکانی توێژینەوە بەڕاستی گرنگی بە زمانی کوردی بدرێت، تەنانەت نامەی ماستەر و دکتۆراکانیش بە زمانی کوردی بنووسرێ، چونکە یەکێك لە کێشەکانمان لە ئێستادا ئەو بابەتەیە و، من پشتیوانی

قسەکەی کاك فەرهاد سەنگاوی دەکەم کە گرنگی تەواو بە زمانی ئینگلیزی بدرێت هاوشانی زمانی کوردی لە کوردستاندا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا غریب،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەی بەخشندەی میهرەبان، من سەرنجی بەڕێزتان وەکو دەستەی سەرۆکایەتی و، لیژنەی یاسایی و سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان بۆ بابەتێکی گرنگ را دەکێشم، ئەگەر مۆڵەتم بدەی دوو دەقیقە، هەر لە سەر ئەو ماددەیە، بەس ماددەکە تێ دەپەڕێت، لەبەرئەوە مۆڵەتم بدە، گرنگە بەڕاستی،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە سەر زمانی کوردی، پڕۆسەی پەروەردە و فێرکردنە؟ فەرموو مامۆستا غریب،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە ئەگەر لە ماددەیەکدا جێی نەکەینەوە هەر لە پێشی ئەم ماددەیە تێ دەپەڕێ کاتەکە ئەگەر مۆڵەتم بدەی دوو دەقیقە زیاتر کاتم ناوێت، ئێمە باسی نووسراوی دادگا و دەقی یاسا و بڕیار و فەرمانی کارگێری و تەعین و عقود و شتی زۆرمان کرد، کە هەمووی بە ماددە جێگەی کرایەوە، بابەتێکی تر هەیە کە دەبێ ماددەیەکی بۆ تەرخان بکرێ، کە ئەویش پێناسی باری کەسێتی و مۆڵەتنامەی شوفێرییە لە هیچ ماددەیەکی تردا جێگەی نەکراوەتەوە،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوێنێ باس کرا، بەڵام دەنگی ئەندامانی پەرلەمانی نەهێنا، ئەو ماددەیە ئەسڵەن هەر لابرا لە پڕۆژە یاساکە، فەرموو مامۆستا غریب،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵام ئێمە پاسپۆرتەکانمان بە کوردی لێی نووسراوە، بەڵام تەسکەرە و ئەوەش مۆڵەت نامەی شوفێری هەردووکیان بەعەرەبی نووسراوە ئێمە لە ناو کوردستاندایین و ئەمەش تێ دەپەڕێ بەسەرمان، ئەگەر ماددەیەکی بۆ تەرخان نەکەین جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ئیتر تێ دەپەڕێ لە دەستمان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەپێی دەستوری عێراق و، بەپێی یاسای زمانە فەرمییەکان لە عێراق ئەو بەڵگەنامە رەسمیانە هەمووی دەبێ زمانی کوردی و زمانی عەرەبی لە سەر بێ، بۆیە ئەگەر تەنانەت لە یاسای زمانە فەرمییەکانی هەرێمی کوردستان ئەوەش نەنووسرێت هیچ کێشە و گرفتێك دروست نابێ، فەرموو مامۆستا غریب.

بەڕێز غریب مصطفى حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵام سەیری ئەوێشمان کرد، ئەم بابەتەی تێدا نەهاتووە، ئەوە لەگەڵ د. ڤالا قسەمان لە سەر کرد، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك قادر،

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول (قادر رەزگەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری هەموو ئەو رایانە دەکەم کە رەچاوی مافی پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکەش بکرێ، وابزانم بەپێی یاسای پەروەردە و فێرکردن، یەعنی مولزەمن بەوەی کە بە زمانی کوردی و عەرەبیش بخوێنن، بەڵام رەچاوی مافەکانیان بکرێ لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن، پێشنیار دەکەم کە زمانی فەرمی بێ، نەك تەنها لە هەرێمی کوردستانی عێراق و، لە پرۆسەی خوێندنی کەرتی خوێندنی باڵاش، لە راستیدا ئەو برادەرانەی ئاماژەیان پێکرد من پشتگیری دەکەم، چونکە زانکۆ هەیە دەرفەت بە خوێندکار دەدات بە زمانی عەرەبی و بە زمانی ئینگلیزی وەڵام بداتەوە، بەڵام دەرفەتی پێ نادات بە زمانی کوردی بنووسێ یان وەڵامی پرسیار بداتەوە، لەگەڵ پێویستی زمانی ئینگلیزی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سعید،

بەڕێز سعید محمد سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی قسەکانی کاك فەرهاد سەنگاوی و کاك سالار و مامۆستا عبدالرحمن دەکەم و، لە شێوازی نووسینەکەش زمانی کوردی لە پرۆسەی پەرورەدە و فێرکردندا زمانی فەرمییە لە کوردستاندا، یەعنی هەرێمەکە نەمێنێتن، کوردستانی باشوور بنووسرێتن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. سراج.

بەڕێز سراج احمد حمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەم ماددەیە پڕۆسەی خوێندنی حەسر كردووە لە سەر زمانی كوردی، لە كاتێكدا كە پێكهاتەی دیكەش هەن لە كوردستان، بە رای من زمانی كوردی دەكرێ بكرێتە زمانی ئەساس و فەرمی خوێندن، بەڵام لە پاڵ زمانی كوردیشدا زمانەكانی تری بنووسرێ وەك (توركمانی، سریانی، ئەرمەنی) بەپێی پێویست، بە مەرجێ فێربوونی زمانی كوردی تێدا لەو شوێنانە ئیلزامی بكرێ، ناكرێ بە نیودێڕ بابەتی زمانی كوردی لە یاسایەكی ئاوا پرۆسەی خوێندنی كۆتایی پێ هێناوە، لەم وڵاتە بە دەیان قوتابخانەی توركمانی و سریانی و عەرەبی هەن كە لەو قوتابخانانە هەیانە یەك وشەی كوردی تێدا ناخوێندرێ، ئەكرێ پرۆسەی خوێندنی ئەوان بنبڕ بكرێ؟ بەڵام ئەكرێ لەسەریان فەرز بكرێ ئەوانیش فێری زمانی كوردی بكرێن وەكو لە یاسای وەزارەتی پەروەردە هاتووە لە ماددەی (٥) كە ئەڵێ (جعل اللغة التركمان والسريان والارمن لغة التعليم في المناطق التي يشكل الناطقين فيها كثافة سكانية)، و لە ماددەی (٤) پێش ئەو ماددەیە باس ئەكات (جعل اللغة الكردية لغة الدراسة في جمع مراحلها)، ئەكرێ تیكهەڵكێش بكرێ، جەماعەتی یاسایی ئەوە ڕێكبێخەن، سوپاس.

بەڕێز یوسف محمد صادق-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عمر عینایەت.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەكانی بەڕێز فەرهاد سەنگاوی ئەكەم دەربارەی نابێ هیچ كەسێك لەم وڵاتە كارمەند بێ ئەگەر زمانی كوردی نەزانێ، دووەم، زمانی ئینگلیزی زۆر گرنگە ئەبێ گرنگی پێ بدرێ، پشتگیری قسەكانی مامۆستا غەریب، كاك ئومێد حەمە علی، مامۆستا عوسمان، مونیرە خان، و بەڕێز دكتۆر سیراج دەكەم دەربارەی ئەوەی وتی پێویستە لە هەموو قوتابخانەكان زمانی كوردی بخوێندرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، وەڵامی لیژنە پەیوەندیدارەكان بۆ ئەندامانی پەرلەمان، فەرموو دكتۆرە جوان، فەرموو مونا خان.

بەڕێز منى نبى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سوپاس، پشتگیری كاك محمد و دكتۆر فرست و كاك سالار و كاك ماجید و كاك قادر و دكتۆر سیراج ئەكەین، ئێمە ئەمانەوێ شتەكی ڕوون بكەینەوە، چونكە ئەچێتە پرۆتۆكۆل، ئێمە دژایەتی زمانی كوردی ناكەین، بەڵام پرۆسەی خوێندن (٢٢) ساڵە بەردەوامە بە زمانی توركمانی و كلدانی و ئاشووری، ئایا ئەمڕۆ دانیشتین یاسا دەرئەكەین، بە یاسا ئەڵێین ناتوانین چیتر زمانی توركمانی یان كلدان و ئاشوور لە پرۆسەی فێركردن بێ؟ دواتر لە قوتابخانە توركمانەكان بە تایبەتی زمانی كوردی زمانی سەرەكییە، لە هەموو وانەیەك زمانی كوردی ئەخوێنیتەوە، دوو فەصڵ هەیە، بەشێك زمانی كوردی و توركمانییە، خوێندنەكانی

تر هەموو زمانی تورکمانییە، یەك زمانی کوردییە، واتە زمانی کوردی هەیە، دواتر نالێین زمانی کوردی نەمێنێ، پێم وایە تورکمان و پێکهاتەکانی تر هەموویان بە کوردی قسە ئەکەن، و ڕێز لە زمانی کوردیش ئەگرین، چونکە زمانێکە لە ئاستی وڵات ناسراوە، بەڵام زۆربەی پەرلەمانتارانی بەڕێز وا هەست ئەکەن ئێمە دژایەتی زمانی کوردی ئەکەین، نەخێر، ئێمە داوا ئەکەین پرۆسەی خوێندن تا ئەمڕۆ کەچەندین قوتابخانەمان هەیە، باخچەی ساوایانمان هەیە، وەکو پێکهاتەی تورکمان بەردەوام بن لەسەر خوێندنی خۆیان، بەڵام بەو مەرجەی زمانی کوردیش ئەبی بزانن، چۆن ئێستا بەڕێوەبەرایەتی گشتیمان هەیە عایدی تەرکمانەکانە، بەو شێوەیە بەردەوام بێ، زمانی کوردی بنەڕەت بێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کمال یەڵدا.

بەڕێز کمال یلدا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە نوسخەی عەرەبی لە ماددەی (١٩- ٢٠) نووسرایە (تكون دراسة باللغة العربية والتركمانية والسريانية والارمنية في المدارس الحكومية تحت اشراف وزارة التربية)، و پشتگیری قسەکانی کاك فەرهاد ئەکەم کە قوتابخانەیەکی خاس بکرێ بۆ فێرکردنی ئەوانەی ئەجنەبین، یان لە کوردستان ئیش ئەکەن ئەوانەی ئیقامەیان هەیە، و ئیجباری بێت، و پشتگیری قسەکانی کاك محمد و دکتۆر فرست و مامۆستا علی و مامۆستا ماجد و کاك سالار و دکتۆر سیراج ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە جوان.

بەڕێز جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت پرسیاری کاك سالار، ئەوەی پەیوەندی بە پەروەردە و خوێندن هەیە وەڵامی ئەدەمەوە، وتی فەرق مابەینی پەروەردە و فێرکردن چییە؟ بەراستی فەرقی ئەوەندەی نییە، بەڵام یاسایەکمان هەیە پێی ئەڵێین یاسای پەروەردە، کە وتت پەروەردە هەمووی ئەگرێتەوە، خوێندن و فێرکردن، بەس بوویتە عورف ئەڵێن پەروەردە و خوێندن، باشترە بوتری پەروەردە، چونکە یەك لە مەهامی پەرەوەردە کردن فێرکردنە، پرسیارێکی تر وتی (اللغة الكردية في اقليم كردستان لغة التربية والتعليم)، واتە حەقی پێکهاتەکانی تر بدەین، برادەرانی خۆمان باسمان کرد، وتمان ئەوان بووینە خوێن و گۆشتمان، ئەتوانین دوو بڕگە زیاد بکەین، وەکو کاك کمال وتی لە نوسخەی عەرەبی هەیە، ئەڵێ (تكون الدراسة باللغة العربية والتركمانية والسريانية والارمنية في المدارس الحكومية تحت وزارة التربية)، ئەتوانین بڵێین ئەو پێکهاتانە ئازادن بە چ زمانێك بخوێنن، ئەو بڕگەیە زیاد بکەین، بڕگەی (٢١) ئەڵێ کە خوشکە منیرە باسی کرد لە زانکۆ بە زمانی کوردی، لە دیراسەتەن ئینسانی، ئەبێ وابێ راستە، چونکە دەبی زمانی دایك بخوێندرێ، لە ماددەی (٢١)

هەیە بە زمانی عەرەبی، ئەتوانین ئەو بڕگەیەش زیاد بکەین، بەلأم بە نیسبەت ئەوەی بە زمانی ئینگلیزی بخوێنن، ئەوە ناتوانین بە گوێرەی دەستوور، چونکە لە فەقەرەی ماددەی (٤) ئەڵێ (بە دوو زمان، زمانە فەرمییەکان کوردی و عەرەبی)، ناتوانین بیکەینە ئینگلیزی، بەلأم خەتەوات هەیە لە هەرێمی کوردستان تەشجیعی ئەوە ئەکات زمانێکی جیهانی بزانی، و بە تایبەت لە خوێندن و پەروەردە شەرتێکی ئەساسیە بێ کەفائەی ئینگلیزی ناتوانێ ماستەر و دکتۆرا بخوێنی ئەگەر زمانی ئینگلیزی نەزانی، ئەتوانین ئەو شروتانە زیاد بکەین تا بتوانین زمانی ئینگلیزی بچەسپێنین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك عادل.

بەڕێز عادل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە وەڵامی ئەو پەرلەمانتارانە، و بۆ زەمانی پێکهاتەکان، ئەوەمان بیرنەچێ لە پەرلەمانێك کۆبووینەتەوە ناوی پەرلەمانی کوردستانە، و زمانی فەرمی لە عێراق زمانی کوردی و عەرەبیە، بۆ ئەوەی زمانی پێکهاتەکان و خوێندنیان بکرێ، لە ماددەی (٢٥) حەقی تەواو دراوە بە هەموو پێکهاتەکان کە ئەڵێ (لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکە بن)، واتە سەر بە پێکهاتەی تر بن، بۆیان هەیە بە ڕاپرسیەکی خۆجێی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردی بکەن بە زمانی فەرمی کاروباری خۆیان، با ئێمە بە هەڵە تێنەگەین کە زمانی سریانی نابێتە زمانی فەرمی لە هەموو هەرێمی کوردستان، زمانی سریانی بە نموونە ئەبێتە زمانی فەرمی لە پاڵ زمانی کوردی، یەعنی زمانی کوردی تا دوا خاڵی سنوور زمانی فەرمییە، زمانەکانی تر لەو شوێنانەی چڕی دانیشتوانیان زیاترە لە پاڵ زمانی کوردی زمانی فەرمیەن سەبارەت بەوەی خوێندنی باڵاش جیا بکرێتەوە لە ناو، بە بڕوای من کە ئەڵێی پەروەردە و فێرکرن، مرۆڤ تا دواین هەناسە پێویستی بە فێکردنە، پێم وایە فێکردن فەزایەکی گەورەی خوێندنی باڵاش ئەگرێتەوە بە ماستەر و دکتۆراشەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە ڤالأ.

بەڕێز د.ڤالأ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لیژنەکان تەنیا ڕوون کردنەوە ئەدەین لەسەر پیشنیاری ئەندامانی پەرلەمان، دوایی لە نێوان خۆمان ڕێك ئەکەوین لەسەر وەرگرتنی یان وەرنەگرتنی ئەو پێشنیارانەی پێشکەش ئەکرێ، ماددەی (١٣) (زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێکردن زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستان)، ئەو ماددەی بە شێوەیەکی ئەوتۆ موتڵەق هاتووە، لەبەر ئەوەی یاساکە یاسایەکی گشتییە، و چەند یاسایەکی تر بەدوای خۆی دێنێ، و یاساکانی تر چەند پەیڕەو بە دوای خۆیان دێنن، و ئەوانیش چەند ڕێنماییەك بە دوای

خۆیان دێنن، واتە کاتێ ئەڵێین پرۆسەی پەروەردە و فێرکرن بە شێوەیەکی ئەوتۆ موتڵەق هاتووە، هەم فێرکرن بگرێتەوە، هەم خوێندن بگرێتەوە، هەردوو وەزارەتی تەربییە و وەزارەتی تەعلیمی عالیش ئەگرێتەوە، ئینجا کە دێینە سەر یاسای وەزارەتی تەعلیمی عالی و یاسای وەزارەتی پەروەردە، ئەوانە حەلی کێشەکەیان کردووە، لە ڕووی زمانی پێکهاتەکان لە لایەك، و زمانی کوردیش لە لایەکی تر، بۆ نموونە ئەگەر وەزارەتی پەروەردە وەرگرین، لە ماددەی (٥) دا زمانی کوردی بە فەرمی داناوە، لە ماددەی (٤)یش زمانی کوردی بە ئیلزامی داناوە، لە ماددەی (٥)یش باس لە کردنەوەی قوتابخانەکان ئەکات کە سەر بە پێکهاتەکانی ترە، و ڕێگەی پێداوە، کە ئەگەرێیەوە سەر قانونی خوێندنی بالاّ، بە هەمان شێوە حەلی ئەو کێشەی کردووە، بۆخۆمان لە خوێندنی بالاّ بووین، و کیتاب هاتووە لە وەزارەتی خوێندنی بالاّ و جامیعەکانەوە بەوەی کە ئەبحاسەکان لە زمانی کوردی بنووسرێ، نەك هەر بە زمانی کوردی، بەڵکو ئەو بەحسانەی کە ئەشنووسرێن پەیوەندیدار بێ، و خزمەت بکات بەو کێشانەی کە کورد پێیەوە دەناڵێنێ، واتە ئەو وردە کاریانە ئەچنە ناو یاسای وەزارەتەکان کە کاری خۆیانە، بەلاّم ئێمە ماددەکەمان بە شێوەیەکی موتڵەق هێناوە، و کە باس لە فەرمی بوون ئەکەین مەبەست ئەوە نییە مەکتەبێکی سریانی یان تورکمانی هەموو وانەکانیان بە زمانی کوردی بێ، فەرمی بوونی زمانی کوردی ئەوەیە دەرسێکی ئیلزامی بە زمانی کوردی هەبێ لە هەموو قوتابخانەکان بە ئەهلی بە تایبەتیش، ئەوەش پەیوەندی بە موستەلەحی فێرکردن و پەروەردەوە هەیە، ئەوە پێم باشە بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی ئەگەر یەکلایی بکاتەوە، جیاوازی چییە لە نێوانیان؟ بۆ ئەوەی بتوانین لێرە بە شێوەیەکی شامل تر ئەو ماددەیە دابڕێژینەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، با ئەندامانی لیژنەکان قسەکانی خۆیان بکەن، دەرفەت بە بەڕێز د.نوری تاڵەبانیش ئەدەین کە تێبینی خۆی لەسەر کۆی گفتوگۆکان بخاتە ڕوو، بەڕێز دکتۆر ابراهیم فەرموو.

بەڕێز ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هەندێ مولاحەزاتمان هەیە، بە مەشورەت لەگەڵ دکتۆرە ڕێواز ڕێگە بە ئەو ئەدەم ئەو تەوزیحاتانە بدات، چونکە من نەخۆشم.

بەڕێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ڕوون کردنەوە لەسەر ئەو تێبینیانەی ئەندامانی پەرلەمان ئەدەین کە پەیوەندیان بە لیژنەکەمانەوە هەیە، سەبارەت بە ڕەچاو کردنی پێکهاتەکان، تەئکید لەسەر ئەوە ئەکەینەوە کە پێویست ناکات لە هەموو دەقێکی ئەم یاسایە کە قسە لەسەر فەرمی بوونی زمانی کوردی ئەکرێ دیسانەوە زمانی ئەو پێکهاتانە قسەی لەسەر بکرێتەوە، هەم لەبەر ماددەی (٢٥)، هەم لەبەر ئەوەی تەئکید ئەکەمەوە کە لە هەردوو یاسای خوێندنی بالاّ و یاسای پەروەردە ئەمە بە شێوەکی باش چارەسەر کراوە، ئەوەش بیری ئەندامان ئەخەمەوە کە لە ڕابردوو زمانی عەرەبی زمانی فەرمی خوێندن بووە، بەلاّم دەیان و بگرە سەدان خوێندنگای کوردی لە هەرێمی کوردستان هەبوو، کەسیش ڕێگر نەبوو، موتلّەقیەتی ئەو ماددە بۆ ئەوە نییە بلّێ تەنیا زمنانی کوردی زمانی فەرمییە، وای نەوتووە، ماددەکە ئەلّێ زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستان بۆ پرۆسەی خوێندن و فێرکردن، واتە ئەکرێ زمانی تر هەبێ، خۆ ئەگەر بیوتبایە زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و خوێندن، یان لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن تەنیا زمانە، ئەوکات بوار بۆ هیچ زمانێکی تر نەئەمایەوە، لەبەر ئەوە بە هیچ شێوەیەك وەکو لیژنەی خۆمان لەگەلّ ئەوە نین لە هەموو ماددەیەك پەیوەندی بە زمانەوە هەبێ دیسان ماددەیەکی تایبەت دابنێین، چونکە بەشێکی تایبەت بە پێکهاتەکان هەیە، سەبارەت بە قسە کردن لەسەر جیاوازی نێوان فێکردن و پەروەردە، لە ڕاستی دا ئێمەش هەمان ڕەئیمان هەیە کە بەڕێز نوری تاڵەبانی ڕەئیمان پێ بدات، بەلاّم لەگەلّ ئەوەین خوێندنی بالاّش بە نەزەری ئیعیتبار وەرگیرێ، و بە شکلێك ماددەکە دابڕێژین ئەوانیش بگرێتەوە، قسە زۆر لەسەر ئەوە کرا کە هەموو بحوسی زانکۆکان بە زمانی کوردی بێ، ئیلزامی بکرێ، ئێمە وەکو لیژنە لەگەلّ ئیلزام نین، بەلاّم لەگەلّ ئەوەین زەمینە سازی بکرێ بۆ ئەوەی توێژینەوەکان بۆ زمانی کوردی وەربگیڕدرێن، یان لە دەزگاکانی بڵاو کردنەوەی هەرێمی کوردستان بلاّو نەکرێنەوە تا وەرنەگێرنە سەر زمانی کوردی، بەلاّم ئیلزام کردنی هەموو ئیختیساس و پسپۆریەکان لە هەرێمی کوردستان بەوەی ئەبێ بحوسەکان بە زمانی کوردی بێ، ئەوە لەگەلّ ستراتیجی وەزارەتی خوێندنی بالاّ ناگونجی، ئێمە ئێستا کۆبوونەوەمان لەگەلّ کردوون، ئەوان یەکێ لە پلانەکانیان بۆ ئەو (٤) ساڵە ئەوەیە کە زمانی تەحسیل عیلمی پەرە پێ بدەن، ئەویش زمانی ئینگلیزیە، لەبەر ئەوەی بوعدێکی عالەمییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك شێخ شامۆ نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز شامۆ شێخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نوقتە نیزامی نینە ببوورن، مولاحەزەك هەنە ئەگەر جەنابت ئیزن بدەنە من هەر دناڤ زمانێ کوردی دا، سەرفرازیێ بۆ مە، و زمانێ مە ژی و زمانی دینێ مە ژی زمانی کوردیە، وەکو کەونەکی ڕەسەنێ کوردی، و پێشنیارێ ب لاتینێ کرنێ دینێ مە هەی چ ل روسیایێ، چ لە ئەوروپایێ، مە دڤیا ب شێوازەکی فەرمی

ڕەزامەندی هەبی ل سەر لاتینا کرنا پرۆگرامێ مەیە دینی، چونکە زمانێ کوردیە، و دگەل زمانێ کوردی چۆتە بواری ئەزموونێدا دناڤ خوندنێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد-سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی فەرموو بۆ ڕوون کردنەوەکانت.

بەڕێز د.نوری تاڵەبانی/ سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داڕشتنی ئەو ماددەیە وەکو بەڕێزان لەو سێ لیژنە ڕوونیان کردەوە، بە شێوەیەکی گشتی داڕێژراوە، باس لە زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن دەکات، فێرکردنیش وەرگێڕاوی دەقا و دەقی تەعلیمە، ئەتوانین بڵێین زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردنی خوێندنی باڵادا، چونکە لەبەر ئەوەی لە زۆر شوێن لە ناو زانکۆکانی هەرێمی کوردستان تا ئێستاش بابەتەکان بە زمانی کوردی نانووسرێنەوە، تەئکید لەسەر ئەوە ئەکەینەوە ئەبێ لەمەودوا بە کوردی بێ، زمانی فەرمییە لە هەرێم، هەتا زانکۆ بیانیەکانیش لەو ڕووە تا پێیان ئەکرێ بابەتێك پەیوەندی بە زمان و کلتووری کوردی هەبێ ئەبێ زمانی کوردی سەرەکی بێ، لەو باوەڕەم بوونی ئەو ماددەیە هیچ جۆرە ئیشکالەك بۆ زمانی پێکهاتەکانی تر دروست ناکات، چونکە وەکو بەڕێزان ئاماژەیان بۆ کرد، لە هەموو وەزارەتەکان بە تایبەتی وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی باڵا دا کە ئاماژەی بۆ کراوە، ناکرێ لە هەموو شوێنێك دووبارەی بکەینەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دوو نەقتەی نیزامی هەیە، دکتۆر عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبداللە جاسم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیریا کاك فەرهاد سەنگاوی دەکەم کو زمانێ ئینگلیزی ببیتە زمانەکی فەرمیی ل کوردستانێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو زولفا خان.

بەڕێز زولفا محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمان بە هەڵەدا نەچن لە جیاوازی نێوان خوێندنی باڵا و پەروەردە، کە خوێندنی ئامادەیی تەواو ئەکەین، لە سەرتاسەری کوردستان یەك مەنهەجە، کەواتە کێشەمان نابێ، هەر بە زمانی کوردییە، بەڵام کە دێینە سەر خوێندنی باڵا، لە زانکۆیەك (٢٠) کۆلێژی تێدابێ، کەواتە (٢٠) مەنهەجی جیاوازە، ناکرێ لە کۆلێژە پزیشکیەکان بە کوردی بخوێنین، ناکرێ لە کۆلیژی عەرەبی بە کوردی قسە بکرێ، کەواتە وەزارەتی پەروەردە ئەتوانێ یاسایەك دابنێ هەر کۆلیژێك بە پێی خۆی یاسای بۆ دابنرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد-سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە نوقتەی نیزامی نەبوو، ئەوەی بەرێز کاك (شامۆ و کاك عبداللە) ش هەر نوقتەی نیزامی نەبوو، ڕەئیە، ئەتانتوانی لە کاتی ناو نووسین بۆ گفتوگۆ کردن ناوی خۆتان تۆمار کردبایە، کاك زیاد نوقتەی نیزامییە؟

بەرێز زیاد حسین:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆچوونەکی هەمە، داخاز دەکەم زمانی کوردی و ئینگلیزی ل پەرۆسا پەروەردی ببیتە زمانی کوردی و ئینگلیزی، ببیتە زمانێ ڕەسمی.

بەرێز د.یوسف محمد-سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، کاك ئاری فەرموو.

ئەوەی منیش نوقتەی نیزامی نییە، مادام ڕێگەت دا بە (٢) کەسی تر، حەز ئەکەم بڵێم سابیقەن وەکو مامۆستایەك لەسەر ئەو دوو تێرمە، مەسەلەی پەروەردە و فێرکردن، ئەگەر موقابیلی سەیر بکەی (ڕەیزینگ ئاپ ئان ئەجوکەیشن)، مەسەلەی پەروەردە ئەوەیە کە مناڵەکانمان فێری ئەوە ئەکەین ئیشی باش بکەن و ئیشی خراپ نەکەن، بە ڕەوشت بن، ڕێز لە خەڵکی بگرن، ئەوە لایەنی پەروەردەیە، بەڵام لایەنی فێرکردن میتۆدە، ئەو ئسلوبەیە کە هەڵیئەبژێری بۆ گواستنەوەی زانیاری لە عەقلی پسپۆڕێکەوە بۆ تەڵەبەکانی، ئیتر لە مەکتەبەوە تا زانکۆ، سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە پەیوەندیدارەکان ماددەکان دابڕێژنەوە، داتانڕشتەوە؟ ئامادەیە؟ بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان تێبینی ئەوە ئەکەین زۆر قسە ئەکەن پێکەوە، ئەگەر قسەتان هەیە پێکەوە با چارەگێك دانیشتنەکە هەڵگرین، قسەکانی خۆتان بکەن، دەست ئەکەینەوە بە گفتوگۆکان، ئەگەرنا بەم شێوەیە لێك تێناگەین بەراستی، فەرموو دکتۆرە ڤالآ.

بەرێز د.ڤالآ فرید:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣) بەم شێوەیە داڕێژراوەتەوە (زمانی کوردی لە پەروەردە و پرۆسەی فێرکردن و خوێندن زمانی فەرمییە لە کوردستانی عێراقدا)

بەرێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە کوردستان بووە کوردستانی عێراق، هەر ئەوە؟ دکتۆر شێرکۆ نوقتەی نیزامییە؟

بەرێز د.شێرکۆ حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فێرکـردن بکـەن بـە خوێنـدن کێشـەکە چارەسـەر ئـەبێ، ئەگـەر یارمەتیشـم بـدەی هـەر زۆر بـە خێرایـی، (فێرکردن کردەیەکە پێویستە بەرامبەرەکەت فێرت بکات، ئەوەش قۆناغی وەزارەتی پەروەردە ئەگرێتەوە،) فێر بوون ئەوەیە خۆت فێر ئەبی بێ ئەوەی کەسێکیش هـەبێ فێـرت بکات، و بەردەسـت تـرین کتێـب لـەو بوارە کتێبێکی بەرێز (د.کریم شەریف)ە، و کۆمەڵێك نەزەریاتی لەسەرە، و ئەتوانن هەر کەسێك پێویستی پێ بێ سەیری بکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر ئیبراهیم فەرموو.

بەڕێز د.ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن نـەڤیا ئـاڵۆزی بکەتـە هۆڵێـدا، ئەگـەرنا دانوسـتاندنێت مـێ لابـەلا موئەسـر بـوون کـو فێرکـردن ببیتـە خوێندن، بس مە سەح کری مەسارێ هۆلێ و ڕەئیا پتریا لیـژنێت ئـەوە بـوو بمینێـت وەکـی خـۆ، و پەسـندا ڕەئیا دکتۆر شێرکۆ دکەم، سپاس.

بەڕێز دکتۆر یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی، لیژنەی ڕۆشنبیری، ئەگەر ڕوون کردنەوەتان هەیە بیڵێن.

بەڕێز عادل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ قسەکانی دکتۆر شێرکۆم.

بەڕێز د.بەهار محممود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ قسەکانی دکتۆر شێرکۆم.

بەڕێز دکتۆر یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر نوری ئەگەر سەرنجێکت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.نوری تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تـەنیا مـن باسـی ئـەوە دەکـەم کـە وەزارەتێکمـان هەیـە بـەناوی وەزارەتـی خوێنـدنی بـاڵاوە، لـەوێ دەڵێـت وەزارەتی فێرکردن، لـەوێ باسـی فێرکـردن دەکرێـت، چـۆن وەزارەتـی پـەروەردە هەیـە وەزارەتـی خوێنـدنی باڵاش هەیە بـاس لـە فێرکـردن دەکات، ئێمـە کێشـەکەمان ئەوەیـە کـەوا لەچـوار چـێوەی ئـەو وەزارەتـە لـە زانکۆکانمان زۆر جار بابەتی ماستەر و دکتۆرا یان توێژینەوەی دیکە ئامادە دەکرێت بەزمانی کـوردی نییـە،

ئێمە دەمانەوێت لەو شوێنانەدا ناچاریان بکەین کە بە زمانی کوردی ئەو بابەتانە بنووسنەوە، مەبەستەکە زیاتر ئەوەیە با خوێندنیش و با فێرکردنیشی لە گەڵدا بێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ڕەئیەکەی دکتۆر (شێرکۆ) زۆر تەواوە و ڕەئیەکەی دکتۆر (نوری)ش تەواوە، بەڵام ئێمە دەبێت لەمەسەلەی خوێندن فەقەرەیەکی تر زیاد بکەین، فەقەرەکە ئەوەیە توێژینەوەی زانستی خوێندکارانی زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیاکان مەرجە بە زمانی کوردی بێت، یەعنی لەگەڵ ئەمە یەك فەقەرەی تر زیاد بکەین، چونکە ئەوە کێشەیەکی زۆر گەوەرەیە مەسەلەی توێژینەوە لە زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیەکان، کە بە کوردی بێت لەبەر ئەوەی ئەگەر ئەم ماددەیە ببێتە دوو فەقەرە حەلی ئەو بابەتەیە دەکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆرە ڤالآ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالآ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣) زمانی کوردی لە پەروەردە و پرۆسەی فێرکردن و خوێندن زمانی فەرمییە لە کوردستانی عێراقدا.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی لە گەڵدایە با دەستی خۆی بەرز بکاتەوە، (٥٨) کەس لەگەڵە، ئەوەی لەگەڵی نییە؟ کەس نییە؟ بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، خاڵی نیزامیت هەیە؟ فەرموو کاك فەرهاد.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ((فەرهاد سەنگاوی)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە شوێنەکەمان بۆ ئەوەیە، دەڵێین کوردی و ئینگلیزی زمانی فەرمی بن لە پرۆسەی پەروەردە و خوێندندا، کە ئێوە ئەوە دابڕێژنەوە ئێمە لە دوایی دا لە کوێدا دایبنێین؟

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە پێشنیارێکی ترە، ئێسا گوێ لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەگرین، بەهار خان فەرموو روون کردنەوە بدەن لەسەر ئەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوێنێ باسمان لەوە کرد کە ئێمە هەموومان دەزانین کە زمانی ئینگلیزی زمانی عیلمە، زمانێکی عالەمییە زەڕورە فێر بوونی، بەڵام باسمان لەوە کرد کە ئێمە لە یاسایەکدا ناتوانین جێگەی بکەینەوە و بیکەین بە زمانی فەرمی لە کاتێکدا کە دەستوورەکە ڕێگات پێنادا ئەوە شتێکی نا دەستوورییە ئەمەمان روون کردەوە، سەبارەت بەو خوێندنگایانەی کە هەن بە زمانی ئینگلیزی دەخوێنن، ئەوە لە یاسای وەزارەتی پەروەردە چارەسەر کراوە، یەعنی ڕێگا پێدراوە کە بە ئینگلیزی بیخوێنرێن.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو روون کردنەوە، دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینیم هەیە، بەراستی دەستوور ڕێگا نادات ئەمە یەك و، دوو: من لە گەڵ کاك (فەرهاد)م زۆر پێم خۆشە کە لە جامیعە زمانی ئینگلیزی بە ڕەسمی بکرێت، بەڵام تۆ هەتا ئەو زمانە دەکەیە ڕەسمی مەجموعەك پێداویستی دەوێت، (متطلبات)ی دەوێت، هیچ لەوانەمان نەکردییە هەتا ڕەئسەن بیکەینە زمانی ئینگلیزی، (انشاء الله) لە ئایندەدا ئەو شتە دەکرێت، بەڵام حاڵی حازر ناتوانین بەو ئیحتیاجەی، بەو هەموو (متطلبات)نەی ئێستا لە زانکۆکاندا هەیە، لە قوتابخانەکاندا هەیە زمانەکە بکەینە فەرمی ئەمە یەك، دوو: دڵنیات دەکەم ئەمە لە ئیختیساساتی عیلمی، یەعنی ئەوەی دکتۆرا دەخوێنێ یان ماستەر دەخوێنێ یانیش لە کولییەی توبە یان لە هەندەسەیە بەزمانی ئینگلیزی دەخوێنێ، هەتا لە دیراساتی ئینسانی ئێستا کەفایەی عیلمی مەتلۆبە، سەرچاوەکان ئیعتیمادیان لەسەر دەکەن، سەرچاوە عەرەبیەکەمان تەرك کرد، چونکە سەرچاوە عەرەبیەکان لە زمانی دایك دێت کە زمانی ئینگلیزیە، (معظم)ی مەصادری عەرەبی لە مەصادری ئینگلیزییەوە وەر دەگیرێت، وە لە ماستەر و دکتۆراش لە دیراساتی ئینسانی جەخت لەسەر ئەوەمان کردووە بە زمانی ئینگلیزی بخوێنرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ دکتۆرە جوان بۆ ئەو روون کردنەوەیە، ئێستا گوێ لە دکتۆر ابراهیم دەگرین روون کردنەوەیەك بدات سەبارەت بەوەی کە چۆن ئەوە چارەسەر بکرێت، فەرموو.

بەڕێز د.ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە دوو قانون یێت هەین، قانونا تەعلیم عالی و قانونا پەروەردێ، بلا ئەو دناڤ وان قانونادا وی مەوزوعی چارەسەر بکەن، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ دکتۆر ابراهیم بۆ ئەو روون کرنەوەیە، بەڕێز کاك زانا فەرمووو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە پەسەندکرا، بەس بە بڕوای من وەکو دکتۆر (نوری)ش ئاماژەی پێ کرد، ئەو فەقەرەیە هێشتا تێر نییە، ئێمە مەسەلەی توێژینەوە بابەتێکی زۆر گرنگە لە زانکۆکان کە بەشێکن لە پێشکەوتنی هەرێمی کوردستان و وڵاتانی دونیاش لەسەر توێژینەوەی ناوەندەکانی زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیەکان تا ئێستا ئەمە لە هەرێمی کوردستان بەزمانی کوردی نییە، لەبەر ئەوە گرنگە فەقەرەیەك هەبێت بە جیا لەبەرگرنگی ئەو مەسەلەیە جێی بکرێتەوە، کە مەرج دابنێ توێژنەوەی خوێندکارانی زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیەکان بە زمانی کوردی بێت، کە ئەمە هەم زمان دەوڵەمەند دەکات هەم خوێندکارەکەش ئەگەر سەرچاوەکەی ئینگلیزی و عەرەبیش بێت هەوڵدەدات وەری بگێڕێتە سەر کوردی، لە ڕووی زمانەوانیشەوە بۆ خویندکارەکە سوودی هەیە، من پێموایە ئەو فەقەرەیەی کە نووسیومانە ئەوە ناگرێتەوە لەبەر ئەوە دەبێت مەسەلەی توێژینەوە لە زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیەکاندا بە فەقەرەیەکی جیا بێت هەر لەگەڵ ئەم ماددەیە، ئەوە پێشنیارە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز کاك زانا، دکتۆرە جوان روون کردنەوەیەك بدەن لەسەر ئەوە بۆ ئەوەی کۆتایی پێ بێنین.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ ئێستا لە وەزارەتی تەعلیم عالی لە هەموو کولێژەکان (مخیرة باحث لعلمي) بە چ زمانێك بنووسرێت، دەوێت بە کوردی بنووسرێت، دەیەوێت بە عەرەبی بنووسرێت، دەیەوێت بە ئینگلیزی بنووسرێت، یەعنی ئەوە لەسەری دەڕوات وەزارەتی تەعلیمی.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روون کردنەوەی دکتۆرە جوان، ئێستا دێینە سەر ماددەی (١٤).

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی شەشەم

ماددەی (١٤) زمانی کار و بازرگانی

ماددەی (١٤) هەموو دەزگایەکی خزمەت گوزاری کەرتی تایبەت پێویستە زمانی کوردی بەکار بهێنن، بەکارهێنانی زمانی عەرەبی یان زمانی بیانی بە پێی پێویستی خزمەت گوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی دەیانەوێت موناقەشە لەسەر ئەم ماددەیە بکەن با دەستی خۆیان بەرز بکەنەوە، دیارە (١١) بەڕێز دەیانەوێت قسە بکەن، بەڕێز کاك صالح فەرمووو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو دەزگایەك ڕەنگە دامەزراوەکە گونجاوتر بێت بۆ ئەوەی ئیلتیزامەکەی بەهێزتر بێت ئەوە پێویستە بکرێت، دەبێت باشترە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز صالح فەقێ، بەڕێز کاك سالار فەرمووو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ماددەیەکی گرنگە لەراستیدا پێویستە زمانی کوردی لەو بابەتانەی کە پەیوەندی بە خزمەت گوزاری کەرتی تایبەتەوە هەیە بەکار بهێنرێ، بەڵام پێویست ناکات بەکارهێنانی زمانی عەرەبی جارێکی تر ئیزافە بکرێتەوە، هەر بوترێت پێویستە زمانی کوردی بەکار بهێنرێت یان زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەت گوزاری، زمانە عەرەبیەکە لابدرێت، چونکە ئەو تەئکید کردنەوە و دووبارە کردنەوە و هاوشان کردنی زمانی عەرەبی لەگەڵ زمانی کوردیدا بەپێویست نازانرێت، ناچینە سەر ئەو سەرەتایانەی کە باسمان کرد لەراستیدا زمانی عەرەبی لە کوردستاندا، یەعنی شۆڕ بۆتەوە بەویست بێت یان نەخوازراوبێت بۆ هەموو ماڵێك و بۆ هەموو سێکتەرێکی ژیانی ئەم وڵاتە، بۆیە ئێمە لێرە مەبەست لە ڕۆحی یاساکە تەوزیف کردنی زمانی کوردییە، بۆیە زیاتر تەرکیزەکە لەسەر زمانی کوردی بێت و لە بەرامبەریشدا ئەگەر پێویست بکات زمانەکانی بێگانە یان بیانی لە پێویستی خزمەت گوزارییەکانی کەرتی تایبەتدا بەکار بهێنرێ، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو دەستەواژەیە لابدرێت بەکارهێنانی زمانی عەرەبی، هەربوترێت هەموو دەزگایەکی خزمەت گوزاری کەرتی تایبەت پێویستە زمانی کوردی بەکار بهێنن یان زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەت گوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز كاك سالار محمود، بەڕێز كاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دەمەوێت تبینیەكانم گشت لەسەر بەشی شەشەمدا بڵێم، ئێمە هەر بەشێك یاسادانان دەبێت بەشێوەیەكی كورت بێتن و ماددەكانیش كورت تربێت لەبەر ئەوەی ڕەنگە من بە شێوەیەكی تر و، هەمیشەش دەگەڕێینەوە خالی صفر ئەگەر باسی پێكهاتەكان و زمانەكانی تر دەكەین پێویست ناكات ئەوەندە دووبارە و تەئكیدی لێ بكەیەنەوە كە ئەوە خۆی گۆمانێك دورست دەكات لەبەر ئەوەی من بەو شێوەیە پێشنیار دەكەم، بەشی شەشەم ماددەی (١٤) أ)- هەموو دەزگاكانی كەرتی تایبەت پێویستە زمانی كوردی بەكار بێنن. ب)- بۆ دامەزراندن و كار كردن لە هەرێم ئەوانەی كوردی دەزانن دەرفەتی زیاتریان دەبێت. ج)- لە پەیوەندییەكانی نێوان خاوەنی كەرتی تایبەت و كارمەندانی، زمانی كوردی بەكار دەهێنرێت، د) هەموو ئاگادارییەك و كار دۆزینەوە لە بازرگانیدا ڕێكلامیش پێویستە، ڕێكلام لە هەرێم بە زمانی كوردی دەبێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز عباس غزالی، ئەوەی باست كرد زیاتر پەیوەستە بە سیاغەوە، چونكە لە بەشی شەشەم چەند ماددەیەكی تریش ماون، بەڕێز كاك ابو بكر فەرموو.

بەڕێز ابو بكر عمر ((ابو بكر هەڵەدنی)):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش بە جۆرێك لە جۆرەكان پشتگیری لە بەڕێز كاك (عباس غزالی) دەكەم، هەست دەكەم ئەم یاسایە و لە یاساكانی تریشدا ماددەی زۆر و درێژ كردنەوەی یاساكان (مطلوب) نەبێت، بۆیە من ئەم بەشە، بەشی شەشەم لە ماددەی (١٧) وە تا كو ماددەی (٢١) تەنیا ماددەی (٢١) و (٢٤) بمێنێتەوە بەم شێوەیە سیاغەم كردۆتەوە، كە هەموو ڕێ و شوێنەكانی دەزگاكانی خزمەت گوزاری بازرگانی كەرتی تایبەت و گشتی لە دامەزراندن و، گرێبەست كردن و، ئاگاداری و كار دۆزینەوە و، نووسراوەكان و، پەیوەندییەكان، ڕیكلام و بانگەشە پێویستە زمانی كوردی بەكار بهێنرێت و بەكارهێنانی زمانی تر لەگەڵیدا ڕێپێدراوە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز ابو بكر هەڵەدنی، دەتوانی ئەوەی نووسیوتە بیدەی بە لیژنەكە، بەڕێز كاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل ((تحسین دۆڵەمەڕی)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە ئەو ماددەیە بکرێتە سێ بڕگە، واتە ماددەی (٢١) لا ببرێت ببێتە بڕگەیەك لەو ماددەیە، واتە أ) وەکو خۆی بمێنێت، ب) زۆربەی دوکان و مارکێت و چێشتخانە و بازاڕ بە گشتی تا ئێستاش تابلۆکانیان عەرەبیە ئیلزام بکرێتن کە بە کوردی بێت، واتە ب) بەم جۆرە بێت پێویستە تابلۆی سەر دوکان و مارکێت و چێشتخانە و بازاڕ بە گشتی بە کوردی بنووسرێت، ج) وەکو وتم ماددەی (٢١) بکرێتە بڕگەی (ج) لەو ماددەیە و ماددەی (٢١) نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز تحسین دۆڵەمەڕی، دەتوانی ئەوەی کە نووسیوتە بیدەی بە لیژنەی یاسایی بۆ ئەوەی لیژنەکان پێکەوە سوودی لێ ببینن، بەڕێز کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا قسە لەسەر ماددەی (١٤) دەکەم، قسەکەمان ئێستا لەسەر ماددەی (١٤) یە، دەکرێت ئاوا سیاغە بکرێتەوە پێویستە گشت کۆمپانیا و دامەزراوەکانی کەرتی تایبەت پابەند بن بە بەکارهێنانی زمانی کوردی و، پشتگیری لە قسەکانی کاك (سالار) دەکەم و، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز عمر عینایەت، بەڕێز فائق فەرموو.

بەڕێز فائق مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکەی منیش هەر بۆ کورت کردنەوەی ماددەکەیە بەم شێوەیە و پشتگیری کاك (سالار) دەکەم، بەڵام ئەوەی کە نووسراوە بەکارهێنانی زمانی عەرەبی یان زمانی بیانی تەنیا ئاوای لێ بکرێت بەکارهێنانی هەر زمانێکی تر بە پێی پێویست ئازادە و بەو شێوە ماددەکە کورت دەکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز فائق مصطفی، بەڕێز کاك ئۆمێد فەرموو.

بەڕێز ئۆمێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو زۆر جەخت کردنەوەیە لە زمانی عەرەبی پێموایە تەنیا مەسەلەیەکی دەستووری نییە، بەڵکو پەیوەندی بە کێشەیەکی دەروونی نەتەوەیشەوە هەیە، بۆیە لەو ڕووەوە من پشتیوانی لا بردنی دەکەم، پشتیوانی کاك (سالار) و کاك (عمر عینایەت) و کاك (فائق) دەکەم.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز ئۆمێد حەمە علی، بەڕێز كاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ولا منیش هەر پشتگیریا وان بەڕێزا دكەم تایبەتی مامۆستا (ابو بكر) كو ئەڤ مادده ببیتە ئێك مادده، بەلام ببیتە (أ، ب، ج) و ل ئاخیر كو هەر بڕگەیەك بێتە گۆتن دۆماهییێ كو دبێژیت پێویستە زمانێ كوردی بەكار بهێنرێت و هەر زمانەكی تر بە پێی پێویستی خزمەت گوزاری و زمانی بەكارهێنانی ئازادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز بەهزاد دەروێش، بەڕێز كاك كمال فەرموو.

بەڕێز كمال یلدا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لە پێشنیاری مامۆستا (ابو بكر) دەكەم بۆ ئەوەی ببێتە یەك مادده، بۆ ئەوەش بگەڕێینەوە سەر ئەصلییەی عەرەبی دەڵێت (تستعمل لغة الكوردية وأنها حرة في استعمال لغة الرسمية العراقية أخرة أو لغة أجنبية)، لە باتی بەكارهێنانی زمانی عەرەبی بێت، یەعنی زمانی عەرەبی لابدرێتن، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز كمال یلدا، بەڕێز كاك محمود فەرموو.

بەڕێز محمود عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕای من هەموو دەزگایەكی خزمەت گوزاری و كەرتی تایبەت پێویستە زمانی كوردی و لە پاڵیدا زمانی ئینگلیزی و بەس، پیشتیوانی لە ڕای زۆرێك لە برادەرانم دەكەم، ئینجا وا باشە حكومەت و دەزگای پەیوەندیدار خۆیان ناو و ئەدرەس و نووسینی تابلۆ و شوێنە گشتییەكانمان حكومەت بە لیژنەیەك دیاری بكرێت وەكو ئەوەی لە ئەوروپا هەیە، ئێستا لە ئەوروپا تۆ ئەگەر بتەوێ كۆمپانیایەكی بچووك یان دوكانێك یان هەر مەحەلاتێك بكەیتەوە تۆ پێشنیاردەكەی و دەی دەیتە حكومەت و حكومەت بۆ خۆیان ناوت بۆ دیاری دەكەن، بەپێی ویستی تۆ نییە، تۆ ناو بنێی فلان و فلان و ئەوە، بۆیە وا پێویستە، وا باشە بۆ تەركیز كردن لەسەر ئەوە لیژنەی تایبەت و دەزگای تایبەت لە پەروەردەوە ئەو مەرجەعە ناوەكە دیاری بكات و بە كوردی و بە ئینگلیزی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز محمود عمر، ئێستا گوێ لە ڕەئی لیژنە پەیوەندیدارەكان دەگرین، لە لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا دەست پێدەكەینەوە، دكتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ڕەئی برادەران کاك (عمر) و کاك (ئۆمێد) و کاك (سالار)م، تبینیەکان زۆر لە جێی خۆیەتی دەستیان خۆش بێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز دکتۆرە جوان، بەڕێزیکی تر ماوە با ئەو تەواو بکەین ئینجا دێینە لیژنەیەکی تر، دکتۆر شێرکۆ جودت فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم پێناسەیە چەند دەستەواژەیەکی ئابووریشی تێدایە، بۆیە دەبێت تۆزێك بە دیقەت وردی کەینەوە، مەسەلەی دەزگا ئەگەر بکرێت بە دامەزراوەکان زۆر باشترە، چونکە دیارە ئێمە مەبەستمان لەم ماددەیە ئەوەیە کە بەدەر لە کەرتی گشتی، کە دەڵێین کەرتی تایبەت ئێمە ڕێکخراوی کۆمەڵگای مەدەنیمان هەیە، ئێمە چەندین ڕێکخراوی نێو دەوڵەتیمان هەیە، چەندین موئەسەساتی تر هەیە لە غەیری کەرتی گشتی لە هەرێمی کوردستاندا کار دەکەن لەبەر ئەوە من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە بڵێین هەموو دامەزراوەکانی جگە لە کەرتی گشتی، کە ئەوە کەرتی تایبەت و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنیش دەگرێتەوە، یەعنی لە بەینی دوو کەوانە (کە دەڵێین جگە لە کەرتی گشتی لە بەینی دوو کەوانە کەرتی تایبەت و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی) ئینجا ئەوی تر ئاسایی بێتەوە پێویستە زمانی کوردی بەکاربهێنرێت، بەکارهێنانی زمانی عەرەبیەکە لابدەین یەکسەر بێینە سەر بەکارهێنانی زمانی بیانی، کاتێك کە باس لە خزمەت گوزارییەکان دەکرێت مەرج نییە ئەو دەزگایە تەنیا خەدەمی بێت، دەزگا هەیە سەرمایەدارییە، دەزگا هەیە ئیستیسمارییە، خاصەتەن ئێمە باسی کەرتی تایبەتیشمان کردووە لەبەر ئەوە مەرج نییە ئیلا خەدەمی بێت، لەبەر ئەوە بڵێین بەپێی پێویستی چالاکییەکانی ئەو دامەزراوەیە ئازادە، ئیتر زمانی بەکارهێنەران نەکەین بە مەرجێك لە زمانی بەکارهێنەراندا، واتە سیغەکە، سیغەی نیهائی بەو شێوەیەی لێ بێت (هەموو دامەزراوەکانی جگە لە کەرتی گشتی لە بەینی دوو کەوانە (کەرتی تایبەت ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی پێویستە زمانی کوردی بەکاربهێنێت، بەکارهێنانی زمانی بیانی بەپێی چالاکییەکانی ئەو دامەزراوەیە ئازادە)، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز دکتۆر شێرکۆ جودت، دەتوانی ئەو پێشنیارەی کە نووسیوتە بیدەی بە لیژنەی یاسایی، لیژنەی ڕۆشنبیری، بەڕێز کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری لە ڕەئیەکەی کاك (عمر عینایەت) و کاك (سالار) دەکەین، ئەوەی کاك شێرکۆ دەڵێتن کۆمەڵگای مەدەنی ناچێتە بابەتی بازرگانییەوە، کۆمەڵگای مەدەنی چالاکییەکی ئینسانی غەیر ربحییە بە هیچ شێوەیەك ناچێتە بابەتی بازرگانییەوە ئەمە ناکرێت لێرەدا شوێنی بکرێتەوە بەڕەئی ئێمە، تەنیا ئەوە دەمێنێتەوە کە گوتت کۆمپانیا و لێرە دامەزراوە خزمەت گوزارییەکانی کەرتی تایبەت پێویست ناکات بڵێی ئەوانەی کەرتی گشتین ئەوانە بێنێت لەبەر ئەوەی تەحدید بازرگانییە و، تەحدیدیش کراوە کەرتی تایبەتە و، کۆمپانیاشی ڕێکخراوە کە لەسەر قسەی کاك (عمر) ئەوەی کە سیاغەکەی کراوە وەکو کاك (سالار) گوتی پەسەندە لای ئێمە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز فرحان جوهر، لیژنەی ڕۆشنبیری، بەڕێز دکتۆرە ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەراستیدا من یەك تێبینیم هەیە، تێبینیەکەم ڕەنگە زۆر پەیوەندیداریش نەبێت بە لیژنەکەوە، قسەکردن لەسەر بەکارهێنانی زمانی بیانی لە ئێستادا ڕەنگە جۆرێك لە جەدەل دورست بکات لایەنی کەم ڕەنگە بەڕێزان تورکمانەکان بڵێین ئەوانی تر یان مەسەلەن عەرەبی ئەمانە، ئێمە لە جیاتی ئەوەی لەم هەموو جەدەلە دەربچین بەم شێوەیەی لێ بکرێت (بەکارهێنانی زمانی دیکە بەپێی پێویستی چالاکی و زمانی بەکارهێنەران ئازادە) خۆمان لە جەدەلی بیانی و نابیانی دوور بگرین، یەعنی مەجالی تێدایە، سەبارەت بە ئیعادەی سیاغەو دەمج کردنی ماددەکان لەگەڵ لیژنەی یاسایی قسەمان کردووە منیش بەهەمان شێوە لەگەڵ دەمج کردنی بەعزێك لەو ماددانەم، بەڵام هەمووی لەیەك ماددەدا نە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو روون کردنەوەیەو ڕەئیەی بەڕێز دکتۆرە ڕێواز فائق، لە لیژنەی یاسایی فەرموو دکتۆرە ڤالا.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە هاوبەشەکان بڕیاریاندا ماددەی (١٤) وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڵام ئەو ماددانەی کە بە دوای ئەودا دێت، کە ماددەی (١٨،١٩،٢٠) ئەوانە دەمج بکرێن، بەڵام وەکو (مبدأ) ماددەی (١٤) لەگەڵ وەرگرتنی پێشنیارەکان لەبەر ئەوەی زۆربەی پێشنیارەکان بەجێ بوون دایدەڕێژینەوە ئەو ماددەیە پێمان باشە بدرێتە دەنگدان ئینجا کار بکەین لەسەر دەمج کردنی ئەو سێ ماددەیەی کە بە دوای ئەودا دێتن.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز دکتۆرە ڤالآ سەرۆکی لیژنـەی یاسایی، خـاڵێکی نیزامـی هەیـە فـەرموو بـەڕێز خـاتوو شیلان.

بەڕێز شیلان جعفر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەکرێت لەگەڵ دەمج کردنی ماددەکان ماددەی (٢٣)ش، چونکە ئەویش هەر پەیوەستە بە هەمان ماددەکانی پێشوو ترەوە، ئەویش دەمج بکرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو ڕەئیە، بەڕێز خاتوو پەروا خاڵی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز پەروا علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بـە دەمـج کردنـی ماددەکـان زۆر جـار بـەڕێزان ئیشـارەت بـەوە دەدەن کـە لیژنـەکان بڕیاریانـداوە لەسەر ئەوەی کە ماددەکان دەمـج بکرێـت بەمـەرجێك هێشـتا هەنـدێکیان نەچۆتە دەنگدانـەوە، کـە خـۆی پێویستە لە ڕێگەی دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمانەوە بڕیار لەسەر ئەوە بدرێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز پەروا علی، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیـارە کـاك (فرحـان) بـە تـەواوەتی لـەمن تێنەگەیشـتیت، مـن نـەموت ڕێکخراوەکـانی کۆمـەڵگای مـەدەنی بازرگانین، مـن وتم لێرەدا دەبێـت بـاس لـەوە بکـەین کـە جگـە لـە کـەرتی گشـتی تـەنیا کۆمپانیـا و کـەرتی تایبـەت نییـە، ڕێکخـراوی کۆمـەڵگای مـەدەنیمان هەیـە، ڕێکخـراوی نێودەوڵـەتیمان هەیـە، ئـەم ماددەیـە دەیەوێت ئەو ئیشکالیەتە عیلاج بکات بە تەصەوری من، کە دەبێت موشکیلەی زمان حەل بکەین بۆ ئـەوان لە بەرئەوە ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و، کەرتی تایبەت و، کۆمپانیاکان دەبێت لەم ماددەیەدا جێیـان بێتەوە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز دکتۆر شێرکۆ جودت بۆ ئەو ڕوون کردنەوەیە، بەڕێز کاك دکتـۆر نـوری تاڵـەبانی ئەگـەر ڕەئیەکت هەبێ لەم بارەیەوە؟، ڕەئیت نییە، سوپاسی جەنابت دەکەین، ئێستا دەرفەت بە لیژنەکان دەدەیـن لیژنــە پەیوەندیــدارەکان کاتێکیــان پێــدەدەین بــۆ ئــەوەی دووبــارە ســیاغە بکــەن، کردووتانــە؟ ئێســتا دەیخوێننەوە؟، خاڵی نیزامیت هەیە بەڕێز خاتوو گەشە؟ فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دکتۆرە ڤالاّ پێشنیارێکی کرد کە ماددەکان یەك بخرێن، جارێ دەبێت ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە کە ماددەکان یەك بخرێن یان نا .

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لیژنە هاوبەشەکان تەنیا پێشنیاری ئەوەمان کردووە کە ماددەی (١٤) بەدەستکاریەوە وەکو خۆی بمێنێتەوە دوا جار لەسەر پێشنیاری بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ماددەی (٢٠،١٩،١٨) کە بە دوایدا دێت ئەو ماددانە دەمج بکرێن پێکەوە، بەلاّم ئەو پێشنیارەی کەهی ئەندامانی پەرلەمانە دەدرێتە دەنگدان و بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان یەك لای دەکەنەوە ئایا بکرێت بە یەك ماددە یاخۆد نا؟، ئەمە تەنیا تەئید بووە بۆ پێشنیارەکە لەبەر ئەوەی بڕیاردان بۆ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانە، ماددەی (١٤) بەو شێوەیە لیژنە هاوبەشەکان دایان ڕشتووە و زۆربەی پێشنیارەکان بەجێ بوون و وەرگیراون، پێویستە گشت کۆمپانیا و دامەزراوەکانی کەرتی تایبەت زمانی کوردی بەکاربێنن، بەکارهێنانی زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەتگوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی لەگەڵیەتی با دەستی خۆی بەرزبکاتەوە؟ (٥٠) کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟، (١) کەس لەگەڵی نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، دوو خاڵی نیزامیمان هەیە، بەڕێز کاك فەرهاد فەرموو.

بەڕێز فەرهاد سەنگاوی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وشەی (دەبێت) لەگەڵ (پێویستە) فەرقی هەیە، (دەبێت) بە قوەترە، ئیلزام ترە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە بۆ سیاغە دەتوانن دواتر سوودی لێ ببینن، سوپاس، بەڕێز کاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باسی ماددەی (١٨) و ئەوانی تر کرا کە دەمج بکرێن، ماددەی (١٨) ئۆتۆماتیکی نامێنێت، چونکە هاوشێوەی ماددەی (١٢)یە کە لا براوە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو روون کردنەوەیە، دوایی لە ماددەی (١٨) دەتوانن ڕەئی خۆتان لەسەر بدەن، بەڕێز مەلا أنس فەرموو.

بەڕێز أنس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە دەنگ لسەر هاتە دان، بەڵێ ل ڤێرێ لەفزا بیانی ئەرێ ئیشکالیەتێ بۆ مە دورست ناکەت ژبلی زمانێ کوردی مەعنا دڤێ فەقەرەیێ دا ژبلی زمانێ کوردی هەمی زمانێت دی بیانی نە، مەعەلعیلم مە تورکمانی یا هەی، سریانی یا هەی، ئەڤێت دی نا حیسابین بیانی، چونکە هەر خەلکێ مەنتەقێ بخوەنە، ئەز نزانم کا ئەڤ ئیشکالیە لایێ لیژنا قانونی چاوا دێ هێتە حەل کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ڕەئیا بەڕێز مەلا انس دۆسکی، دکتۆرە بەهار روون کردنەوەت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە ئەم ماددەیە دەنگی لەسەر درا، بەس بۆ عیلاج کردنی ئەوەی کە بەڕێز کاك (أنس) فەرمووی ئەوە ئێمە ماددەی (٢٥) مان هەیە، ماددەی (٢٥)، یەعنی هەمووی هەر چ ئیمتیازێك ئێمە لە هەموو ناو یاساکە باسمان کردووە بۆ زمانی کوردی ماددەی (٢٥) دەیدا بە زمانەکانی پێکهاتەکانی تریش، بەس ئەم ماددەیە تایبەتە بە، یەعنی کەدەڵێین زمانی ئەجنەبی مەبەستمان لە زمانی ئەوانەیە کە لە پێکهاتەی کوردستاندا نین.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روون کردنەوەی دکتۆرە بەهار، بەراستیش ئەو وشەیە راستە، وشەی بیانی پێشتریش باس کرا بوو، ئاماژەی پێکرا، دکتۆرە (ڕێواز)یش باسی لێ کرد، بەڵام بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆیە موناقەشە ناکرێت، ئێستا دەچینە سەر ماددەی (١٥)، کاك سالار نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستە بە پێی پەیڕەو ئێمە ناتوانین بگەڕێینەوە سەر ئەو ماددەیە، بەڵام مدام ئیشکالی دەستووری هەیە و تێڕوانینەکەش لە لایەن پەرلەمانتارانەوە عەرز کرا بە تایبەتی لە ڕێگەی نوێنەری لیژنەی پەروەردەوە و دکتۆر (أنس)یش ئاماژەی پێکرد، دەکرێت لە سیاغە کردنەوە زمانی بیانی بگۆڕن بە زمانی دیکە هیچ ئیشکالێك نییە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو روون کردنەوەیە، دەکرێتن لە سیاغە کردندا چارەیەکی بۆ پەیدا بکەن دەنگی لەسەر دراوە بچنە ماددەی (١٥) ، دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پێشنیار کرا لەلایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سێ بەڕێز لە ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاریان کرد کە ماددەی (١٨) کە دەبێتە ماددەی (١٥) و ماددەی (١٩) کە (١٦)یە و ماددەی (٢٠) لەگەڵ ماددەی (٢٢) و (٢٣) دەمج بکرێتن، واتە هەموویان بکرێن بە یەك ماددە، لە یەك ماددە دا کۆ بکرێنەوە، ئەگەر بخرێتە دەنگدانەوە بۆ ئەوەی ئێمەش سیاغە بکەینەوە، دەمج کردنەکان.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیمان هیە با ئەو نوقتە نیزامیانە وەربگرین ئینجا دەیخەینە دەنگدانەوە، بەڕێز کاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووبارەی دەکەمەوە کە ماددەی (١٨) جیایە لەوانەی تر، ماددەی (١٨) و ماددەی (١٢) یەك ماددەن، ماددەی (١٢) نەما بۆ ئەوەی فەرز نەکرێت لە دامەزراندن کە دەبێت زمانی کوردی بزانێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

داوای روون کردنەوە لە لیژنەی یاسایی دەکەین فەرموون.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لێرەدا هاتووە، لە ماددەی (١٥) بۆ دامەزراندن و کار کردن بە عەقد لە کار و بازرگانی، واتە لە کۆمپانیا تایبەتەکان، بۆیە ئێمە لێرەدا زمانی کوردی زیاتر دەرفەت دەدەین بەوانەی کە زمانی کوردی دەزانن بۆ ئەوەی ئەو کۆمپانیانە ئیحتیکار نەکەن کارەکان بەو کارمەندانی کە خۆیان دەیانەوێت، بەلکو زیاتر دەرفەتی کار بڕەخسێنین بۆ کارمەندانی ناوخۆ، هەدەف لێرە لە دانانی ئەو ماددەیە لەو فەصڵە بیزات ئەوەیە کە دەرفەتی کار بۆ هاونیشتمانیان و هاووڵاتیانی خۆمان بڕەخسێنین.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روون کردنەوەی بەڕێز دکتۆرە ڤالاّ، سەرۆکی لیژنەی یاسایی، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك کەنعان؟ فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین ((حاجی کاروان)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورە خاڵی نیزامیم نییە، بەس ویستم دەرفەت بدەن بە لیژنەی یاسایی بۆ ئەوەی سیاغەیەك بکەن بۆ ڕێکخستن یان یەکخستنی ئەو چوار خاڵە ئەگەر بکرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

با دەنگی لەسەر بدرێت ئینجا داوای سیاغەیان لێ دەکەین، ئەوەی لەگەڵە ئەو(٥) ماددەی ئاماژەی پێکراوە (١٨،١٩،٢٠،٢٢،٢٣) دەمج بکرێن لە یەك ماددە دا با دەستی خۆیان بەرز بکەنەوە ئەوی لەگەڵ دەمجە ، دەمج کردنی (٥) ماددە ، لیژنەی یاسایی دووبارە ئەوەی داواتان کردووە دووبارەی بکەنەوە. ڕوونکردنەوەت هەیە؟ بەڵێ فەرموون، کاك عادل ڕوونکردنەوەی هەیە؟

بەڕێز عادل عزیز شکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێشتر ماددەی ﴿١٢﴾مان لابرد کە حەق بە هەموو هاووڵاتییەکی کوردستان دەدات لەو دامەزراوانە یان لەو شوێنانە یان لە کەرتی تایبەت یان لە کەرتی حکومی کە بچێت دابمەزرێت و ئەولەوییەت بۆ ئەوە بێت کە خەڵکی هەرێمی کوردستانە و کوردی بزانێت، ئێمە لە هەرێمی کوردستان ئەمە پێچەوانەکەی راستە بەڕێزان، کە کۆمپانیایەکی ئینگلیزی دێت، ئەوەی ئینگلیزییەکەی باشتر بێت لە کوردییەکەی هەلی کارکردن بۆ ئەو زیاتر ڕەخساوە، لەبەر ئەوە من پێم وایە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە و دەمج نەکرێت، بۆ ئەوەی وەکوو ماددەی ﴿١٢﴾مان بەسەر نەیێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ڕوونکردنەوەی کاك عادل، دیارە ڕوونکردنەوەیەکی ترمان هەیە لە لیژنەی ڕۆشنبیری و لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا، فەرموو د.جوان،

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووبارەی ناکەمەوە، هەمان رای کاك عادلم هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ڕوونکردنەوەی د. جوان، لیژنەی یاسایی باسی دەمجتان نەکردووە؟

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی لەگەڵ دەمجکردنەکەدا نین، ئەو هەموو ماددەیە پێکەوە دەمج بکەین، بەڵام ئەگەر دەنگی ئەندامانیش لەسەر بدرێت دەتوانین سیاغەی بکەینەوە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دێینە موناقشەی ماددەی﴿١٥﴾، موناقشەکە با تەواو بکەین، لە سێ کەس زیاتر داوای دەمجیان کردبوو با بیخەینە دەنگدانەوە، ئەوەی لەگەڵ دەمجە با دەستی بەرز بکاتەوە، ﴿٢٣﴾ کەس لەگەڵدایە، ئەوەی لەگەڵدا نییە دەستی بەرزبکاتەوە، ﴿٢٣﴾ کەس لەگەڵدا نییە و ﴿٢٣﴾ کەس لەگەڵدایە، ﴿٢٤﴾ کەس لەگەڵ دەمجدایە، منیش لەگەڵ دەمج نیمە، چونکە ﴿وحیدە خان﴾ پێشتر ئامادەی بابەتەکە نەبوو، روونکردنەوەیەك لەلیژنەی یاسایی لەم حاڵەتەدا،

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەنگی سەرۆك یەکلایی دەکاتەوە، دەنگی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان لێرە بە دوو دەنگ هەژمار دەکرێت بۆیە دەمج ناکرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

خاڵێکی نیزامی مان هەیە، کاك سالار فەرموو،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم حاڵەتەدا، لەبەر ئەوەی لە ئەسڵی پرۆژەکە ماددەکان جیاکراونەتەوە، کەواتە دەمج ناکرێن هەر وەکو ﴿د. ڤالا﴾ ئاماژەی پێدا دەنگی سەرۆك بە دوو دەنگ هەژمار دەکرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دێینە سەر ماددەی ﴿١٥﴾ کە لێرەدا بە ماددەی ﴿١٨﴾ هاتووە، فەرموون ماددەکە بخوێنەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٨) دەبێتە ماددەی (١٥):

بۆ دامەزراندن، یان کارکردن بە ڕێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا، ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت .

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوانەی دەیانەوێت موناقشەی ئەو ماددەیە بکەن؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف /سکرتێری پەرلەمان:

کەرتی یەك ﴿سالار محمود، صالح فەقێ، ئاواز جەنگی، مریم صمد﴾ کەرتی دوو ﴿د. سراج، کاك تحسین﴾ کەرتی سێ ﴿ئومێد حەمە، پەروا عەلی، زولفا محمود، عمر عینایەت، د. شێرکۆ، شێرکۆ جودت﴾ کەرتی چوار ﴿د. شوان قەڵادزەیی، عبداللە محمود، یروانت نیسان، د. سروود﴾.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز سكرتێری پەرلەمان، دەست بە گفتوگۆ دەكەین لەسەر ماددەی ﴿١٥﴾ كە لێرە بە ماددەی ﴿١٨﴾ هاتووە، كاك سالار فەرموو،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە، من جۆرێك لە توندی لە داڕشتنەوەیدا دەبینمەوە، دەبێت واقیعی كوردستان لەبەر چاو بگیرێت، ئێمە كۆمەڵگایەكی فرە نەتەوە، فرە ئاین، فرە مەزهەبین، ئەم بابەتە پەیوەندی بە زمانی فەرمی هەیە ئێمە تەتەروقمان كردووە بۆ كۆمەڵێك سێكتەر، كە شوێنی ئەم یاسایە نییە، بە تایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە مەسەلەی كار و كار بۆ دوزینەوە هەیە، یاسای كار هەیە لە كوردستان و دەتوانێت چارەسەری بكات و ئەوەی پەیوەندی بە دامەزراندن و خزمەتەوە هەیە دەكرێت لە یاسای خزمەتی مەدەنی یان یاسای ڕاژە چارەسەر بكرێت، بۆیە ئەم بابەتە پێم وایە ئیجحافی بە حەقی پێكهاتەكانی تری كوردستان، جارێكی تر ناچینەوە سەری و ئەگەر بمانەوێت زمانی كوردی، بە فەرمێتی كردنی ببەینە ئاستی كولتوور و ئەدەب و ڕۆشنبیری و فكر و زمانی دەوڵەت، دەكرێت لە زۆر بواری تر كار لەسەر ئەمە بكەین نەك بە سەپاندن، ئێمە لە بیرمان نەچێت هەندێك جار لە ڕێگەی بڕگەیەكی یاساییەوە ناتوانین حەقی ئەو ئیجحافەی بە حەقی ئەو زمانەی كراوە وەربگیرێتەوە، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەم بەم سیاغەتە دابڕێژرێتەوە تەنیا زمانی كوردی، هەر چۆن زمانی كوردستانییان لەبەر چاو دەگیرێت لەبەر چاو بگیرێت، بەڵام تەنیا زمانی كوردی نەبێت یان ئەسڵەن ئەو ماددەیە لابرێت، ﴿كاك تحسین﴾ لە قسەكانی پێشوویدا ئاماژەی بەوە كرد ماددەی ﴿١٢﴾ هاوشێوەی ئەم موحتەوایە بوو، لادرا، بۆیە من ئەمە بە شتێكی زیادە دەزانم و ئیزافەیەك ناخاتە سەر بە فەرمی كردنی پرۆسەی زمانی كوردی لە هەرێمی كوردستاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس كاك سالار، كاك سرود فەرموو،

بەڕێز سرود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەكانی ﴿كاك تحسین و كاك سالار﴾ دەكەم كە ئەم ماددەیە بە یەكجاری ئیلغا بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، زولفا خان فەرموو.

بەڕێز زولفا محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەم سیغەیە زۆر تەواوە و غەدرێکی زۆر گەورەمان لەخەڵکی هەرێمی کوردستان کرد بە لابردنی ماددەی ﴿١٢﴾، ئێمە کەسەیر بکەین لە نەخۆشخانەکان، خەڵك خەریکە روو ناکاتە نەخۆشخانەکان، لەبەر ئەوەی کە دکتۆرەکان عەرەبەن نە ئەو لە نەخۆشەکان تێدگات و نە نەخۆش لە دکتۆر تێدەگات، کە سەیری زانکۆ و پەیمانگاکانمان بکەی چەندین پسپۆرمان هەیە کە ماستەر و دکتۆرایان هەیە دانامەزرێن،بەڵام چەندین مامۆستای عەرەب هاتووە کە چەندین قوتابی ئیستیفادەی یەك نوقتەی لێ ناکات، لە کەرتی تایبەتیش بە هەمان شێوە دەبێت، پێم وایە بە عەقد دامەزراندن یان لەمەودا وەکو خۆی بمێنێتەوە هەم رێژەی بێکاری کەم دەکەینەوە و هەم کەمە نەتەوەییەکان رێزم هەیە بۆیان کە لە کوردستاندان، ئەو برادەرانەی کە لێرەن هەموویان کوردی دەزانن و پێویستە هەر کەسێك لە هەر وڵاتێکی جیهان نیشتەجێ بێت دەبێ زمانی ئەو وڵاتە بزانیت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. سراج فەرموو،

بەڕێز د. سراج احمد حەمەدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم مادەیە مەبەستی زیاتر، ئەوانەی کە لە دەرەوەی هەرێمن زمانی کوردی نازانن، بە راستی لە ماددەی ﴿١٨﴾دا دەرفەتی زیاتر دراوەتە ئەوانەی کە زمانی کوردی دەزانن و قسەی پێدەکەن، بەڵام ئەوانی تر دەرفەتیان پێنادرێت، بە رای من دەبوایە لیژنەی تایبەت هەوڵی زیاتر بدابایە و شوێنێکیان لەم ماددەیە بۆ ئەو کەسانە بدۆزیبایەتەوە کە زمانی کوردی نازانن، بەڵام لە هەمان کاتدا زانا و شارەزا و بلیمەتن لە بوارێکی تایبەتدا، لە سێکتەرێك لە سێکتەرەکان خزمەتێکی بەرچاو بە پسپۆری خۆیان و خەڵکی خۆمان دەکەن، لەوانەیە خەڵکی ئێمە نەتوانێت لەم شوێنانە کار بکات بۆ نموونە، بە دەیان کۆمپانیا و کارگەی زەبەلاح لە کوردستان کار دەکەن پسپۆری بیانیان بۆ هاتووە و عەقدیان لەگەڵ کردووە و وەکوو شارەزا کاری بۆ دەکەن، بە دەیان زانکۆی ئەهلی مامۆستای عەرەب و بیانی تیایاندا وانە دەڵێنەوە، بە دەیان ئەندازیار و پزیشك و بیرمەند لەم وڵاتە بە گرێ بەست کار دەکەن یەك وشەی کوردیش نازانن، بەڵام کارێکی بەرچاو پێشکەش دەکەن و خزمەتێکی زۆری وڵات دەکەن، دەکرێت ئەوانە بەرێ بکرێن؟ بۆ نموونە شاری دۆبەی دەهێنمەوە، ﴿٥٠٪﴾ی خەڵکی ناو شاری دۆبەی خەڵکی ئەو شارە نییە و لەو ﴿٥٠٪﴾یەش، ﴿٥٪﴾ی عەرەبی نازانن، زۆرترین خزمەتیش بە خاك و خەڵکی ئەوێ دەکەن، لێرەدا حەقە لیژنەی یاسایی لەگەڵ رێزم بۆ هەوڵ و ماندووبوونیان، بەڵام دەبێت بەهەر جۆرێك بێت مەجالێك بۆ ئەو کەسانە بێڵنەوەکە شارەزا و بلیمەت و پسپۆرن لە بوارێکی تایبەتدا ئەگەر بێت و کوردیش نەزانن، بەڵام لەوانەیە

له بوارێك له بوارەكان خزمەتی خەڵكی خۆمان بكەن تایبەت لەو رۆژگارەدا پێویستیمان بە بونیادنانەوەی وڵاته له زۆربەی بواره جیا جیاكاندا، دەستتان خۆش، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك صاڵح فەرموو،

بەڕێز سالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم وایه به رەچاوكردنی ناوچه كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم و رەچاوكردنی هەندێك له پسپۆرییەكان ئەم ماددەیه لەسەر ئەمری واقیع ناتوانرێت جێ به جێ بكرێت و تەفسیلی زۆر هەڵدەگرێت و پێشنیار دەكەم ئەم ماددەیه لابىرێت و نەمێنێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕای من هیچ كەسێك له هیچ وڵاتێك ناتوانێت كار بكات ئەگەر زمانی ئەو وڵاته نەزانێت، له ماددەكەشدا روون نییه دامەزراندنەكه مەبەستی كەرتی تایبەت و گشتییه یان كەرتی تایبەتە، چونكه وازح نییه له ناو ماددەكه، بۆیه باشتره هەر كەسێك لەم وڵاته كار بكات پێویسته زمانی كوردی بزانێت و ئەوانەی كە باس لەمەدەكەن دكتۆر له جنوبەوە هاتووە و لێره كار دەكات، ئەوانە لەبەر چاوی خەڵكی كورد نەهاتوونەتە ئێره، ئەوانه نازیحن له وڵاتی خۆیان شوێنیان نەبۆتەوە هاتوونەتە ئێره و لێرەش سەرباری ئەوەی فێری زمانی كوردی نابن له هەندێ شوێن ئیهانەی قوتابی كوردیش دەكەن، لەبەر ئەوە من پێم باشە بەم شێوەیه دابڕێژرێتەوە، بەڕێزان بۆیان دەنێرم له خزمەت لیژنەی یاسایی و لیژنە تایبەتەكانی، كاركردن به شێوەی دامەزراندن یان گرێ بەست لە كەرتی تایبەت و گشتی دەرفەتی زیاتر بەو كەسانە دەدرێت كە شارەزان له زمانی كوردیدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ئەگەر زەحمەت نەبێت ئەوەی نووسیوتە بینێره بۆ لیژنەی یاسایی، كاك تەحسین فەرموو،

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دووبارەی دەكەمەوە كه ئەم ماددەیه نەمێنێت و ئەگەر بمێنێت وای لێبكرێت بۆ دامەزراندن یان كار كردن بە رێكەوتن لە هەر شوێنێك و كارێكدا ئەوانەی خەڵكی رەسەنی كوردستانی عێراقن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك یروانت فەرموو،

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبێژم ئەوا عاملا، یاسایا ئیستسماریٚ دیٚ دەرئێخیت ئەگەر شەریکەکا موستەسمیر بهێتە ئێرە ئەمریکی بیت ئەگەر «٥٠٪» موهەندس بیت، چ ئیلتیزام لسەر موهەندسی ناکەت بێژیٚ وەرە ئەرمەنی یان کوردی بخوینە یان فێرە ڤی شۆلی بی، یان مەعمەلەکا ئینتاج بیت ئیلزام ناکەی لسەریٚ، قانونا ئیستیسمار یا هەی دبێژیت هندە عاملێت تە یێت مەنتەڤیٚ بن و قانونا عەمەل و زەمان ئیجتیماعی دیٚ تە مولزەم بکە لسەر ڤی تشتی، و ب رەئیا من ئێك کۆمپانیایەکیٚ ڤەکەت و مولزەم بیت و پرۆفیسۆرەکیٚ ل عەردەکیٚ بینیت چ جاران ناهێت فێری زمانیٚ ئەرمەنی یان زمانەکیٚ دی بیت وەکی خۆ، چونکی ئەز ئەرمەنیمە دبێژم، ئەڤە نە دگەلٚ هندیٚ یە و ئەز دگەلٚ هندیٚ مە بهێتە راکرن و چ خزمەتا مللەتیٚ مە ناکەت، چونکو تۆ عاملیٚ دی فەرز ناکەی بێت و ئەویٚ موحتاج وەك پرۆفیسۆر یان هەر دەرەجەیەکا علمی بیت، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عبدالله فەرموو،

بەڕێز عبدالله محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە بۆچوونی من لەبەر ئەوەی دەرفەتی تێدایە و «ئیلزام»یشی تێدا بێت باشترە، من لەگەڵ ئەوەدام ماددەکان بکرێن بە یەك و ئەگەر نەکرێن بە یەك ناوەرۆکی ئەم ماددەیەش بمێنێتەوە وەکو خۆی، ئیلزامی تێدا نییە لە پێشەوە دەڵێت خۆی، لە پاشەوە دەڵێت دەرفەت، دەبێت پێویستییەکی لەگەڵدا بێت، دەبێت بۆ دامەزراندن نا، پێویستە بۆ دامەزراندن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئاواز خان فەرموو،

بەڕێز ئاواز جەنگی برهان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە لەم ماددەیەدا جیاوازی هەیە لەگەڵ ماددەی «١٢»، زمانی کوردی زمانی سەرەکی و فەرمییە لە هەرێمی کوردستان، بۆیە پێموایە لە جێ بە جێ کردنی ئەم ماددەیە دەرفەتی یەکسان دەرەخسێت بۆ دەرچووانی زانکۆ و پەیمانگەکانی هەرێمی کوردستان و هەلی کاریان بۆ برەخسێت و پشتیوانی «کاك تحسین و زولفا خان» دەکەم، زۆر جار لە زانکۆ و پەیمانگەکان و لە نەخۆشخانەکانیش بە راستی خەڵکی هەرێمی کوردستان تووشی گرفت دەبنەوە، لەبەر ئەوەی ئەوانەی لەویٚ کاردەکەن زمانی کوردی نازانن، کەواتە پێویستی بەوە هەیە وەرگێڕێك لەگەڵ خۆی ببات ئەگەر نەخۆشێکی ئێمە بچێتە ئەو

نەخۆشخانانەی کە زۆربەی هەرە زۆری کارمەندانی زمانی کوردی نازانن، بۆیە پشتگیری لە قسەکانی ئەوان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ئومێد فەرموو،

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەوە دەست پێدەکەم، مادەم ئەم یاسایە بۆ زمانە، پێویستە هەمو کێشەکان ئەوەی پەیوەندی بە زمانەوە هەیە لێرە چارەسەر بکرێت، با روون بێت ئێمە ئەو یاسایە بۆ ئەوە نییە و ئەو ماددەیەش بۆ ئەوە نەوتراوە کە دەبێت ئەم خەڵکانە ببن بە کورد، دەڵێت کوردی بزانن، هەروەکو چۆن هەر یەکێك لە ئێمە بۆ ئیش و کار و ژیانی خۆیان سەردانی وڵاتانی کردبێت، من خوێندنم لە وڵاتانی تر کردووە، یەك ساڵ زمانی ئەو وڵاتەم خوێندووە، ئینجا رێگەم پێدراوە بچمە زانکۆکانیان بخوێنم، ئەمە زۆر زۆر ئاساییە، لێرە ناڵێت دەبێت ئەمانە ببن بە کورد، بۆیە هیچ عونسوریەتێکی تێدا نییە، بۆچی لێکدانەوەکان بەو ئاقارەمان ببات کە تووشی ئیشکالمان بکات، بە رای من ئەو ماددەیە ئێکجار گرنگە و دەکرێت شتێکی دیکەشی بۆی زیاد بکرێت، بۆ دامەزراندن یان کار کردن بە رێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر بێت، حەز دەکەم وردەکاری ئەو مانایانەی کە لە پشتی زمانەوە هەیە پێویستە تەماشا بکرێت، دەڵێت دەرفەتی زیاتری هەبێت، ناڵێت تەنها دەرفەت بۆ ئەوان بێت، ئەمە زۆر جیاوازە، دەرفەتی زیاتریان هەبێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسانەی کە کوردی دەزانن تەواو بوون، بێگومان دەرفەت بۆ ئەوانیش هەیە، ناڵێت تەنها دەرفەت بۆ ئەوانە، بۆیە زۆر ئاساییە تۆزێك وردەکاری زیاتر و چڕبوونەوەی زیاتر لە تێگەیشتن لە وشەکان، ئەوەی کە بۆی زیاد دەکرێت ئەمە بێت، ئەوانەش کە نازانن و لە ماددەیەکی تریش ئەو پێشنیارەم کرد بە داخەوە لابرا، ئەوانەی کە نازانن دەرفەتی فێربوونی زمانی کوردی لە لایەن حکومەتەوە بۆی برەخسێنرێت، ئەمە چۆن رێکی دەخەن لە لیژنەی یاسایی بۆ خۆتان ئازادن، حەز دەکەم ئەمەش بڵێم ئێمە لەسەر هەندێ قسە کە نموونەی وڵاتانی تر دەهێنینەوە دانیشتووانیان و ئەو کۆچبەرانەی لەوێن، بەڵام کێشەیەکی گەورەی ئێمە ئەوەیە، ئێمە نەتەوەیەکی بێ دەوڵەتین، نەك هەر بوونێکی مەعنەوی زمان و کلتوور و هەموو رەهەندەکانی تری، بەڵکو زۆربەی جار و لە ئێستاش بوونی فیزیکی ئێمەش لەبەردەم هەڕەشەدایە، بۆیە ئەو وڵاتانەی کە خاوەنی کیان و دەوڵەتی دانپێدانراوی خۆیانن جیاوازە، مەسەلەن وڵاتی ئەڵمانیا کۆچبەری ئێکجار زۆری تێدایە، بەڵام وڵاتی ئەڵمانیایە و دانپێدانراوە و زمانەکەشی زمانی رەسمییە و لەوێ کار بکەی و بخوێنی پێویستە زمان فێر بی، بۆیە لەم روویەوە با ئاسایی بێت هیچ خەلەلێکی تێدا نییە و لەگەڵ ئەوەدام وەکو خۆی بمێنێت و ئەو بڕگەیەی بۆی زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك د. شێرکۆ فەرموو،

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باس لە دامەزراندنە و بابەتێکی ئابوورییە، ئێمە لە بابەتێکی ئابووری مەرجێکی زمانەوانی دادەنێین کە لێرەدا نایەکسانی لە دەرفەتی بەدەستهێنانی کار دروست دەکەین بەدەستی خۆمان کە ئەمە پێچەوانەی بنەماکانی مافی مرۆڤە وەکو پێشتر باس کرا، لە بڕی ئەوەی کە زمانی کوردی حەسر بکەین کە بە بڕوای من زمانی کوردی بەمە تەسبیت ناکرێت کە ئەوانەی بە دوای هەلی کار دەگەڕێن ئیلزامیان بکەین کە دەبێت زمانی کوردی بزانن، بەڵکو بڵێین دانیشتووانە رەسەنەکانی هەرێمی کوردستان، ئەوانەی کە ساکنی ئەسڵیی هەرێمی کوردستانن هەلی یەکسانیان هەبێت نەك ئەوەی کە حەسریان بکەین بە زمانی کوردی، دەتوانین بڵێین ئەم مەرجە حەسر بکەین بۆ ئەوانەی کە بیانین و لە دەرەوەی هەرێمی کوردستانەوە دێن بۆ دامەزراندن پێویست بکات فێری زمانی کوردی بن، بەڵام بۆ تورکمانێك یان کەسێکی تر کە زمانی غەیری کوردی هەیە ئێمە بە چ حەقێك ئەولەویات بدەین بۆ وەرگرتن لە هەلی کاردا بۆ خاوەن زمانی کوردی و پرسیارێکی تر، بەرامبەر بە لاڵەکان ئەوانەی کەزمان بەکار ناهێنن ئەوانەش بەشەر نین نابێت هەلی کاریان دەست کەوێت، هی وایان هەیە زۆر بە توانا و عەبقەرییە کە بە زمانی لاڵەکان فێر بووە و ئەمە چۆن ئیلزامی دەکەی کە دەبێت زمانی کوردی بەکار بهێنێت بۆ ئەوەی بچێت هەلی کارێکی دەست کەوێت؟ لەبەر ئەوەی لە چەند بنەمایەکدا تەعاروز دەکات، بۆیە بە بڕوای من پشتیوانی لە رای ﴿کاك سالار و کاك تحسین﴾ دەکەم، ئەم بڕگەیە پێویستە لابرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، مریم خان فەرموو،

بەڕێز مریم صمد عبدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاوڕام لەگەڵ پێشنیاری بەڕێز ﴿ئومێد حەمە عەلی﴾ و پشتیوانی لە قسەکەی دەکەم.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاسن پەروا خان فەرموو،

بەڕێز پەروا علی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەکانم کرا، زۆر سوپاس، پشتگیری لە ﴿کاك عمر عینایەت و کاك ئومێد حەمە علی﴾ دەکەم.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. شوان فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر (د. شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە پێویستە ئەوانەی کە زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی زیاتریان بۆ برەخسێت کە دابمەزرێن، بەڵام یەکێك لەهەمان کاتدا زمانی کوردی دەزانێت، بەڵام بەرامبەرەکەی بیانییە مەرجەکان بۆ ئەو دامەزراندنە لەو دەزگایە لەودا زیاتر بەدی بکرێت، ئەگەر ئەمەی بۆی زیاد بکرێت لە کاتێك کە مەرجەکانیان یەکسان بوون، ئەوەی کە زمانی کوردی بزانێت ئەفزەلییەتی زیاترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. شێرکۆ فەرموو،

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کاتی وتووێژ لە لیژنەکاندا، زۆر باسی ئەم بابەتە کرا، تکام وایە بە هیچ شێویەیەك وا لێکنەدرێتەوە کە ئەمە رەگەزپەرستی و ئەو بابەتانە دەیهێنێتە ئاراوە، داوا دەکەم لە لیژنەی یاسایی روونکردنەوەی زیاتر بدەن، بۆ ئەوەی لە پرۆتۆکۆلیشدا قسەکان تۆمار بکرێت کە پەیوەندی بەمەوە نییە بە هیچ شێوەیەك و بە دڵنیاییەوە مەبەست لەو کەسانەیە کە لەدەرەوەی عێراق یان هەرێمی کوردستان بە لایەنی کەم دێن کێبڕکێ دەکەن لەگەڵ ئەوانەی لەناو هەرێمی کوردستاندا دانیشتوانی رەسەنن، ئەو کات من بۆ خۆم نموونەم هێنا کە کۆمپانیا هەیە کەسی هێناوە دوو ئەوەندی کەسێکی ناو کوردستانی دەداتێ و من دڵنیام کەسەکەی ناو کوردستان زۆر باشتر دەتوانێت ئیشەکەی بۆ بەرێوە ببات، ئێمە رۆژانە مامەڵە دەکەین لەگەڵ کێشەی هەلی کار لە هەرێمی کوردستاندا، هەم ئەو یاسایەی کە بۆ وەبەرهێنان لە کاتی خۆی دانراوە لە هەرێمی کوردستان زۆر خراپە، دیاری نەکردووە لەوەی کە چەند پێویستە ئەو کۆمپانیانە دەستی کاری ناوخۆیی بەکار بێنن، هەم زۆر مەرج و قەید و قیودی تر کە کۆمپانیاکان خۆیان دایانناوە، بۆیە ئەمە بە دڵنیایی پەیوەستە بەو کەسانەی کە لەدەرەوەی هەرێمی کوردستانەوە دێن کێبڕکێ لەگەڵ ئەو کەسانە دەکەن چ کورد بن چ غەیرە کورد بن، بەڵام دانیشتوانی رەسەنی هەرێمی کوردستانن لە مەسەلەی هەلی کاردا، هیچ ئەوە نییە بڵێی هەموو ئەوانەی کە کوردن، یان دەبێت ببن بە کورد، یان ئەگەر یەك قسەی کوردی نەکرد ئیشی بۆ نەدۆزرێتەوە مافی ئەوەی نەبێت لەم وڵاتە بژیت و بە هیچ شێوەیەك شتی وانییە و ئەساسەن بۆ ئەوەیە لە شوێنێك کە دەرفەتی هەبوو کە کەسێکی دانیشتوانی ئێرە لەگەڵ دانیشتووی دەرەوە لە یەك ئاستدا بن بگرە ئەوەی ئێرە باشتریش بوو، ئەوەی دەرەوە ئەفزەلییەت نەکرێت بەسەریدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، یەك نوقتەی نیزامی هەبوو، فەرموو کاك فەرهاد.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح «فەرهاد سەنگاوی»:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە دەکرێت بەو دیوە تەفسیر بکرێت کە «علی اساس» رەگەزپەرستییە، بۆ ئەوەی ئەمەشی پێوە نەبێت، بۆ دامەزراندن یان کارکردن بە رێکەوتن لە هەر شوێن و کارێك دا دەبێت زمانی کوردی بزانێت ئیتر ئەمە دەرفەتەکە زیاترە، کە تۆ وتت دەبێت زمانی کوردی بزانیت هەموو کێشەکە حەل دەکات لە ئەمریکا «٤٠» ملیۆن ئێرلەندی هەیە هەموو ناچارن ئینگلیزی بزانن، «٤٠» ملیۆنن، هاوڵاتی کوردستان هەر پێکهاتەیەك بێت پێویستە کوردی بزانێت ئەمە لەبەر خاتری کورد و رەگەزپەرستی نییە، بۆ ئەوەی دوور بی لە شەڕ و قڕە و زمانەکە بزانێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فەرهاد ئەمە نوقتەی نیزامی نەبوو، روونکردنەوە بوو، زۆر سوپاس، دوو بەڕێزمان ماون بەڕێز باپیر فەرموو.

بەڕێز باپیر کامەلا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەو یاسایە کە دەردەکەین،لە کۆی یاساکە سەرنج و تێبینیم هەیە کە لەبەر هەستیاری باسی ناکەم، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندە بەو ماددەیە چ بە شێوەی رێنووسەکە چ بە شێوەی دیالێکتەکەوە دیاری بکەین، بەڵام ئەوەی کە گرنگە من لێرە باسی دەکەین ئەم ماددەیەیە، ئێمە کە یاسا دادەڕێژین بۆ رێکخستنی ژیانی خەڵکە لە رووی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتی، لێرەدا پەیوەندی تێکەڵکێشێك هەیە لەم یاسایەدا کە پەیوەندی بە رەهەندی ئابوورییەوە هەیە، ئێمە پێشتر یاسای وەبەرهێنانمان هەبووە کە ئەوە تەعاروز دەکات لەگەڵ یاسای وەبەرهێنان، لە لایەکی تر لە ماددەیەکی پێشووتردا باسمان لەوە کردووە کە ئەو یاسایە نەك بۆ هەرێمی کوردستان، بۆ کوردستانی عێراقە، شوێنێك دەگرێتەوە کە ناوچەکانی کەرکووك و دەشتی موسڵ و ئەوانەش دەگرێتەوە کە پێکهاتەی تری تێدایە، مانای ئەوە نییە کە پێکهاتەکانی تر رەت دەکاتەوە، بەڵام بوون و نەبوونی ئەم ماددەیە هیچ کاریگەری نابێت لەسەر چەسپاندنی بە فەرمی ناساندنی زمانی کوردی، من پێم وایە ئەگەر تەماشای واقیعی ئەمڕۆی کوردستان بکەین چ ئەو کرێکارانەی لەماڵەکان، زۆربەی هەر یەکێکمان لە ماڵەوە کرێکارێکی هەیە کە زمانی کوردی نازانێت، بە تایبەتی کەرتی تەندروستی و شارەوانی کە زۆر کارمەندی تێدایە خەڵکی خۆمان کاری تێدا ناکەن، رێگریش لەمە بکەین و بیکەینە فەرمی، ئەمە بە دروستی نازانم، لە لایەکی تر زۆر لە برادەران باسی ئەوەدەکەن خۆمان دەپێوین بە وڵاتی ئەمریکا یان هۆڵەندا یان فەرەنسا، ئەوە واقیعەکەمان لە یەك جیاوازە لە رووی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسی، ئەگەر لە رووی ئابوورییەوە بە تایبەتی کە رەهەندێکی ئابووری هەیە، ئێمە پێویستمان بە پسپۆر هەیە ئەو پسپۆرە چۆن لەسەری ئەمە دەکەین؟ کە لە ئایندەدا لە کەرتی پیشەسازیمان بە تایبەتی شارەزای ئەوتۆمان نییە هەر کارگەیەك بێنینە کوردستان پێویستمان بە شارەزایی

هەیە، ئەمە چۆن بتوانین لەسەری بکەینە فەرز، دەبێت زمانی کوردی بزانێت؟ بۆیە لەم سۆنگەوە و لەم روانگەوە نامەوێت وردەکاری زیاتر بدەم هەرچەندە دەتوانم وردەکاری زیاتریش بدەم و بچینە ناوی، پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت هیچ کاریگەرییەکی نییە لەسەر بە فەرمی ناساندنی زمانی کوردی، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاسن کاک مەروان فەرموو،

بەڕێز حسین اسماعیل حسین «مەروان گەڵاڵی»:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من رام لەگەڵ ئەو برادەرانەیە کە دەڵێن ئەم ماددەیە لابچێت و ئەگەر بمێنێتیش پێشنیار دەکەم ئەوهای لێ بێت، بۆ دامەزراندن یان کار کردن بە رێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا ئەگەر لە پسپۆری وەکو یەك بن، گرنگی بەوە بدرێت کە زمانی کوردی دەزانێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رایەکی تر بە نووسین بۆ ئێمە هاتووە لە لای «کاك دڵشاد شعبان» و دەیدەینە لیژنەی یاسایی و سوپاس بۆ ئەم رایە، ئێستاش روونکردنەوە لە لایەن د. بەهار،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەمەوێت سەرەتا ئاماژە بۆ ئەوە بکەم، هەندێ پرسیار کرا کە ئەمە واضح نییە بۆ کەرتی تایبەتە یان کەرتی گشتییە؟ ئەمە بۆ کەرتی تایبەتە، چونکە ئەمە لە بەشێکدا هاتووە کە زمانی کار و بازرگانییە، سەبارەت بەوەی باسی قانونی خدمەی مەدەنی، خدمەی مەدەنی شمولی ئەمە ناکات، چونکە ئەمە هی کەرتی تایبەتە و ماددەی «١٢» هی کەرتی گشتی بوو، ئێمە پێمان وایە لابردنی ئەم ماددەیە ئەگەر وجودی ئەم ماددەیە وا لێکبدرێتەوە ئیجحاف بێت بە حەقی چەند کەسێك، ئەوا لابردنەکەی ئیجحافە بە حەقی هەموو هاووڵاتیانی کوردستان بە هەموو پێکهاتەکانییەوە، بۆیە ئێمە ئەم ماددەیە بە زەروور دەزانین کە بمێنێتەوە ئینجا ئێمە لەم ماددەیەدا فەرزمان نەکردووە کە هیچ کەسێك زمانی کوردی بزانێت و دەرفەتیشمان دانەخستووە بۆ ئەوانەی پسپۆرن و لە پلەیەکی زانستی بەرزدان، چونکە ئێمە وتوومانە ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت، واتە ئەگەر تۆ دوو کەست هەبێت یەکێکیان پلەی شارەزایی و پسپۆرییەکەی زیاتر بێت هەرچەندە زمانی کوردیش نازانێت رێگەی پێدەدەی کەئیش بکات، بەڵام کاتێك کە تۆ دوو کەسی هاوتات هەبن لە هەموو مەرجەکانەوە، ئەوکاتە تۆ ئەفزەلییەت دەدەیە ئەو کەسەی کوردی دەزانێت، نازانم چ ئیجحافێك هەیە کە تۆ ئەفزەلییەت بدەیە هاووڵاتییەکی کوردستانی خۆت بە هەموو پێکهاتەیەکەوە، چونکە ئێمە نەمان وتووە کورد بێت، بەڵکو

وتوومانە کوردی بزانێت، دڵنیام هەموو پێکهاتە خوشەویستەکانی ناو هەرێمی کوردستان کوردی دەزانن، بۆیە ئێمە بوونی ئەم ماددەیە بە زەروور دەزانین، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روونکردنەوەکەت، د. ڕێواز روونکردنەوەی هەبوو،

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان دانانی ئەم دەقە لە ناو یاساکەدا بە شێوەیەکی گشتی هۆکارەکەی ئەوەیە کە نیگەرانییەکی زۆر زۆر لە لای دەستی کاری هەرێمی کوردستان هەیە سەبارەت بەوەی کە لە توانا و لە پسپۆری وەکو کەسێکن کە لە دەرەوەی کوردستانەوە دێت، بەڵام لەکاتی ئیشکردندا، ئیش بە ئەوان ناکرێت و ئیش بە کەسێك دەکرێت کە لە دەرەوەی کوردستان دێت، هەندێك جار ئەو دەستی کارەی کە لە دەرەوە دێت دەستێکی کاری هەرزانە، ئەمە بۆ ڕێگەگرتن بووە لەمە، دەمەوێت روونکردنەوەیك لەسەر ئەمە بدەم، کاتێك دەوترێت دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت، کەواتە پلەکە پلەی بەراوردە، ئەوە کەسە ئەگەر لە هەموو شتێك وەکو یەك بوون پێوەرێك دانراوە وەکو ئەم دەقە پێوەری سەربارە، واتە ئەگەر دوو کەس لە هەموو شتێك وەکوو یەك بن زانینی زمانی کوردی بە پێوەری سەربار دادەنرێت، واتە ئەو کاتە ئەو کوردیزانە وەردەگرێت و ئەوەی تر وەرناگیرێت، وەکو بەڕێز ﴿د. بەهار﴾یش روونیکردەوە، قسەر زۆر لەسەر ئەمە کرا، ئەم دەقە شوێنی خۆیەتی یان نا؟ ئێمە یاسای نەوت و غاز مان هەیە و یاسای وەبەرهێنان و یاسای کاریشمان هەیە، لە هەرسێك لەمانە بە نەس زیاتر لە یاسای نەوت و غاز و یاسای وەبەرهێنان بە دەق دانراوە کە دەبێت ئەفزەڵییەت بدرێت بە کرێکاری مەحەلی، بەڵام دانەنراوە کە پێوەرەکە چییە؟ بۆ ئەوەی ئەفزەلییەت بۆ کرێکاری ناوخۆیی بێت، ئەمە هاتووە جەخت کردنەوەیە لەسەر مەبدەئی بایەخدان بە کارپێکردن و پێدانی هەلی کاری ناوخۆیی و پێوەری ئەفزەلییەت پێدانەکە تەنیا زانینی زمانی کوردییە، لەبەر ئەوە ﴿کاك د. ابراهیم﴾یش لێرە نییە، بەڵام ئەو رۆژەی کە لە لیژنەکە ئامادە بووین پێداگریمان لەسەر مانەوەی ئەم دەقە کردووە لە مونتەلەقی کۆبوونەوەمان لیژنەکان دەتوانم بڵێم ئێستاش لە روانگەی ئەو ئامانجەیەی کە لە پشت دانانی ئەم ماددەیە هەیە و خوێندنەوەمان بۆ دەقەکە، لەگەڵ مانەوەی دەقەکە دەکەین وەکو خۆی لەگەڵ ئەو دەستکارییانەی کە کران، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روونکردنەوەکەت، کاك عادل فەرموو،

بەڕێز عادل عزیز شکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرەو لەوێ هەندێك قسە دەکرێت لەسەر پێکهاتەکان و کەمە نەتەوەییەکان، پێم خۆشە قسەی دڵی رەنگە زۆربەی فراکسیۆنەکان بکەم کە ئێمە میللەتێکین وەکو میللەتی کورد سەدان ساڵە ستەممان لێدەکرێت،

لەبەر ئەوە دڵنیا بن کە ئێمە بۆیە هەر هەموویان بەو زمانە قسە لەگەڵ پێکهاتەکان دەکەن کە جۆرێك لە نەرم و نیانی تێدایە، دوای ئەمە دڵنیاتان دەکەینەوە کە وڵاتێك، نەتەوەیەك کە ستەمی لێکرابێت قەت ستەم ناکاتەوە، غەدری لێکرابێت، غەدر ناکاتەوە، زوڵمی لێکرابێت، زوڵم ناکاتەوە، ئێمە لە هەرێمی کوردستاندا دەژین، هەموو وڵاتێکیش ڕێساو یاسای خۆی هەیە و ئەگەر بە شێوەیەکی قانونی تر قسە بکەین بە پێی دەستووری عێراقی ماددەی ﴿٤﴾ی دەستووری عێراقی زمانی کوردی و عەرەبی دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراقدا و ئێمەش کە لە هەرێمی کوردستاندا دەژین، هەموو ولاتێکیش ڕێساو یاسای خۆی هەیە، ئەگەر بە شێوەیەکی یاسایی تر قسە بکەین بە پێی ماددەی (٤)ی دەستووری عێراقی زمانی کوردی و عەرەبی دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراقدا، ئێمەش کە لە هەرێمی کوردستان کە ئەو سێ پارێزگایە پەرلەمانێکمان هەیە بە ناوی پەرلەمانی کوردستانەوە، ڕاستە لە کوردستانی عێراقدا کەمینەکان هەن (سریانی، تورکمان، مەسیحی، صابئە) هەیە، هەروەها ئێزدی کە کوردی ڕەسەنن، بۆیە من لێرەوە قسەی دڵی زۆرەکیان دەکەم، ئێمە ستەممان لێکرابێت، ستەم ناکەینەوە، لەبەر ئەوە لەگەڵ ڕێزی زۆرم لێرەوە پێویست بە موزایەداتی سیاسی ئەوانە ناکات کە موراعات بکەن، چونکە بە یاسا مافی پێکهاتەکان ڕێکخراوە، هەر لەم یاسایەشدا بە پێی ماددەی (٢٥) هەموو حەق و حقوقێکی پێکهاتەکان ڕێکخراوە، هەندێ بەڕێز دەڵێن ئەم ماددەیە لابرێت، من لێرەوە وەکو بڕیاردەری لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن پێیان دەڵێم کە زۆرینەی وڵات و مەملەکەتی ئێمە هەمووی فەقیر و نەدارن، ئەگەر ئەم هەژارانە سامانێکیان هەبێت کە بەیانی ئەم یاسایە چەسپێندرا بۆ ئەوەی بەرگرییان لێ بکات، بۆ ئەوەی کە دابمەزرێن زمانەکەیانە، بەڕێزت لێرە دێی حەقی زمانەکەشیان لێ دەسەنیتەوە، دەتەوێ ئەم یاسایە لابرێ، ئەی باشە هەر کورد نەیوتووە تا ماڵ وەستابێ مزگەوت حەرامە، سەبارەت بە ڕوونکردنەوەی کاك د.شێرکۆ جەودت کە باس لە زمانی لاڵەکان دەکات، لەوەشدا پێموابێت لە وەزارەتی پەروەردەدا ئەمەش چارەسەرکراوە کە زمانی ئیشارەیان بۆ داناون، هەروەها زمانی لاڵەکان ئەوە خوای گەورە بەسەری هێناون، ئەوە گوناحی هەرێمی کوردستان و کوردی تێدا نییە، ئەوانیش بەو زمانەی خۆیان دەتوانن دابمەزرێن، بینیومانە لە هەموو کەناڵەکاندا بە زمانی ئیشارەت قسە دەکەن، بەڵام بە بڕوای من پێم باشە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە وەکو خۆی، هەروەها واش بێ ئەوەی کە لە هەرێمی کوردستاندا زمانی کوردی دەزانێ و هەموو ئەو بەڕێزانەش ئێستا لە پێکهاتەکان لێرەن، پێموابێت هەر هەموویان بە زمانی کوردی قسە دەکەن، یەعنی هیچ بەڕێزێکی تورکمان بە تورکمانی قسەی نەکردووە لەم پەرلەمانی کوردستانە، هیچ بەڕێزێکی مەسیحی بە زمانی مەسیحی قسەی نەکردووە، لەبەر ئەوە لە هەموو هەرێمێکیش و لە هەموو وڵاتێکیش یاسا و ڕێسای خۆی هەیە، بۆیە من پێموایە ئەم یاسایە بمێنێتەوە کە حەقێکی گەورە دەدات بە هەژار و نەدارانی هەرێمی کوردستان کە تەنها سامانیان زمانەکەیانە کە زمانی کوردیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روونکردنەوەی کاك عادل لە لیژنەی رۆشنبیری، دوو نوقتەی نیزامیمان هەیە، هەردووکیان وەردەگرین، دواتر گفتوگۆکان بەردەوام دەکەین، بەڕێز مامۆستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی من سەرۆکی لیژنەی بازرگانی و پاراستنی مافەکانی بەکاربەرم، پێموایە دەبوایە ئەو پرۆژە یاسایە بۆ لیژنەی ئێمەش رەوانە بکرایە بۆ ئەوەی گفتوگۆیەکی تێروتەسەلمان لەسەر بکردبا، هەروەها راوێژمان بکردبا لەگەڵ پسپۆڕانی بازرگانی، ئێستا لەگەڵ رێزم بۆ رای هەموو برادەران هەر کەسێك رایەکی جیاواز دەدات، یەك تەئیدی دەکات، یەك پێچەوانە رەئی دەدات، ئێمە دوێنێ بە نیسبەت دامەزراندن بڕگەیەك هەبوو سوپاس بۆ هەموو ئەو برادەرانەی کە تەئیدی ئەوەیان کرد ئەو بڕگەیەمان هەڵگرت لە یاساکەدا، ئەو بڕگەیەی کە ئێستا هاتووە بۆ دامەزراندنی رێکەوتن، عەقد، هەمان شێوەیە، من ئێستا کە هاتم بۆ ژوورەوە تەعلیقم لەسەر قسەی هەندێك برادەر هەیە، کە هاتم بۆ ژوورەوە باسی لێدانەکەی دوێنێیان دەکرد کە من باسی ئەوەم کرد گوتم کەواتە مامۆستایانی زانکۆ یان دکتۆرەکان......

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە دەرچوونە لە بابەت، تەرکیز لەسەر نوقتەی نیزامی بکەن.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخر لەسەر قسەکەی من قسە کرا، لەبەر ئەوەی دەمەوێ تەوزیحێك بدەم ئەگەر یارمەتیم بدەی، من بەحسی تورکمان ناکەم، واز لە تورکمان بێنە، ئێمە هەمووومان کوردی دەزانین، دوێنێش ئەوەم باس کرد، باشە ئەو کەسانەی ئەو خەڵکانەی کە ئێستا ئەو پسپۆڕ و دکتۆر و مامۆستایانەی لەو زانکۆیانە کە لێرەنە ئەوانە هەموویان عەرەبن و کوردیش نازانن، چۆن ئەمانە عەقد دەکەن؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سالار محمود نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەقیم و دەست خۆشیم هەیە بۆ لیژنەی پەیوەندیدار کە بۆ هەر یاسایەك کە لیژنەی پەیوەندیدار دەچێتە سەر سەکۆی لیژنەکان ماندوو دەبن، بەڵام لە راستیدا پێویستە ئەرکی لیژنەی پەیوەندیدار وەرگرتنی رای پەرلەمانتاران بێت، هەروەها دیراسەکردنی بێت بەبێ تەعلیق، چونکە لایەق نییە بۆ هیچ ئەندامێکی لیژنەی بەڕێز تەعلیق لە بۆچوونی هیچ یەکێك لە پەرلەمانتاران بدات، ئەمە موخالیفی

پەیڕەوی ناوخۆیە، خاڵی یەکەم: هەر ئەندامێکی بەڕێز لە لیژنەکە دەیەوێ ڕەئی شەخصی خۆی بڵێ باشتر وایە بە پێی عورف یان بچێتەوە سەر کورسی خۆی یان بچێتەوە سەر سەکۆ بڵێ ئەم بۆچوونە تەعبیرە لە بۆچوونی خۆم، خاڵی دووەم: جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە قسەکانی من تەعلیق نییە لەسەر بۆچوونی هیچ بەڕێزیك بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین ڕای خۆمان بڵێین و لیژنەش ڕای ئەندامانی پەرلەمان وەکو خۆی وەربگرێت، تەفسیری نا لایەقی بۆ نەکات لە ڕاستیدا، وشەیەکی قێزەوەن، دەستەواژەیەکی قێزەوەن زۆرجار لە هەموو لایەکەوە دەوترێتەوە دەستەواژەی موزایەدە، کە نە شوێنی هەیە، نە ڕێی هەیە، نە دەگونجێت، بە تایبەتی لە ساتە وەختێکی وەك ئێستا و لە ماددەیەکی لەم جۆرەشدا، خاڵێکی تر دەمەوێ ئاماژەی پێ بکەم پشت ئەستوورە بە بنەمای دەستووری، بە بنەمای یاسایی، بە بنەمای نیزام و پەیڕەو، ئەم شوێنە شوێنی تەشریعە، پەرلەمانی کوردستانە، دەتەوێ بۆچوونێکی خۆت یان لیژنەکەت موقەویماتی دەستووری و قانونی بۆ پێدا بکە، پشت ببەستە بە بنەمای دەستووری و قانونی و پەیڕەو و نیزام و بەو دەستەواژانە، نەك پەندی پێشنیان، لەوانەیە هەندێك پەندی پێشینان بەسەرچووبێ، هەروەها لە شوێنی خۆیدا جێگای خۆی نەگرێت، قسەکانی من وەڵام نییە بۆ بۆچوونی هیچ کەسێك، بە تایبەتی برای بەڕێزم کاك عادل عزیز کە دڵنیام بەو مەبەستەی نەبووە، تەنها بۆ ئەوەی ڕوونکردنەوە بدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ڕوونکردنەوە بوو، بەڕاستی نوقتەی نیزامی نەبوو، نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو کاك باپیر.

بەڕێز باپیر کامەلا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە باس دەکرێ لە مەسەلەی زمانی کوردی بزانرێ دەکرێ لە قانونی ئیقامە ئەگەر نەبێت بە تەعلیمات جێبەجێ دەکرێت، حەلی ئەوە دەکات، نەك ئەوەی کە ئەوەی ئیقامەی کوردستانی هەبێت دەکرێت فێرە کوردی ببێت، ئینجا ئیقامەکەی بدرێتێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیت هەیە کاك یروانت؟ فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز تەئیدا کاك (سالار محمود)ی دکەم، ڕاستی کەس موزایەدەیا بە کوردستانێ سەر مە پێکهاتەیا نەکەن، ئەم خۆ کوردستانینە، کەس نەبێژیتە مە هین کوردستانینە و تەعاتوفێت گەل مە بکەن، هەر کە تەعاتوف بیت دەرگەهـ ڤەکرینە، وی تەعاتوفێدا درەگە وە کر چییە، ئەم خۆ خەڵکێ وێرێینە، ئەم خۆ لە ڤێرێ خودانین، بابێ مە لە ڤێرێ خودانین، مە موشارەکە عەمەلا سیاسی دکەین، کەسیش تەعاتوفێ دگەل مە نەکات، چونکە وەختێ تەعاتوف دگەل مە کەن بە کێماسی خۆ دبینین، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهيم ئێمينكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ئەڤە ژی نوقتەی نیزامی نەبوو، كاك محمد سعدالدين فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدين انور:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەكەدا یاساكە وابزانم گۆڕدراوە لە هەرێمی كوردستان بۆ كوردستانی عێراق، چونكە ئەگەر لە هەرێمی كوردستان بێتن قسەی بەڕێزیان تەواوە، یەعنی هەمووومان كوردی دەزانین، بەس ئەگەر بوویتە كوردستانی عێراق وا دەكەین هەموو ناوچەی كوردستانیش بگرێتەوە، ناوچەیەكی وەكو ئامرلی، یاخود وەكو بەشیر، یاخود وەكو عەیازیە لەلای تەلەعفەر، ئەگەر ئەوە لە سنووری هەرێمی كوردستانە، ئەوان توركمانن و زۆربەیان كوردیش نازانن، لەبەر ئەوە دەڵێین ئەگەر ئێمە......

بەڕێز جعفر ابراهيم ئێمينكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە نوقتەی نیزامی نییە كاك محمد.

بەڕێز محمد سعدالدين انور:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئاخر لە ماددەكە دەڵێ كوردستانی عێراق، ناڵێ هەرێمی كوردستان، ئەگەر هەرێمی كوردستانە ئێمە هاوڕاین لەگەڵیان، بەڵام ئەگەر كوردستانی عێراقە و دەڵێین ئەو هاووڵاتیانەی كە نیشتەجێی كوردستانن و هاووڵاتی كوردستانینە ئەم ماددەیە دەیانگرێتەوە پێویستە رەچاوی ئەوان بكەین، چونكە هاووڵاتی كوردستانی هەیە لەوانەیە كوردی نازانێتن لەو ناوچانەیە كە تاوەكو ئێستا لە نێو سیستەمی پەروەردە و فێركردنی كوردستان نەبووینە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهيم ئێمينكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە لە سیاغە چارەسەری دەیكەن، نوقتەیەكی تری نیزامی هەیە؟ بەڕێز د.سراج فەرمووو.

بەڕێز د.سراج احمد حمدامين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی من نوقتەی نیزامی نییە، بەڵام راست كردنەوەیەكی ئیملائیە، داوای لێبووردن دەكەم، رێكەوتن نابێ، نووسراوە كاركردن بە رێكەوتن، كاركردن بە گرێبەست دەبێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهيم ئێمينكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

لە بواری سیاغە دەتوانن بە نووسین بیدەنە لیژنەی یاسایی و لیژنە پەیوەندیدارەكان، سوپاستان دەكەین، بەڵێ، روونكردنەوەیەكی تر بەڕێز كاك فرحان جوهر لە لیژنەی رۆشنبیری فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی رۆشنبیری و لەگەڵ لیژنە پەیوەندیدارەکانی تر حەقی ئێمەیە کە ئەو خاڵانەی کە لە لیژنەمان هێشتۆتەوە لێرەش بەرگری لێ بکەین و روونکردنەوەی زیاتر بدەین، بۆیە ئەم روونکردنەوانەی ئێمە و بەرگریکردن لەم خاڵانەی کە هەیە ئەوەیە یەکێك لە حەقەکانی خۆمانە، نەك رەئی خۆمان فەرز بکەین، لەبەر ئەوەی ئێمە بەرگریمان کردووە کە ئەمە بهێڵینەوە زیاتر روونکردنەوە بۆ ئەندامانی پەرلەمان دەدەین، یەعنی لۆبیەك دروست دەکەین بۆ ئەوەی دەنگ بە دەست بێنین کە ئەوەی مەبەستمانە بمێنێتەوە، بۆیە ئەگەر لەو چوارچێوەیە حیساب بکرێ، نەك لەوەی کە ئێمە رەئی خۆمان دەسەپێنین، سەبارەت بەوەی ئامانجی ئەم یاسایە چییە؟ ئامانجی ئەم یاسایە ئەوەیە زمانی کوردی بە فەرمی بکات لە هەرێمی کوردستاندا، ئەمە جیاوازە لەگەڵ قانونی عەمەل و خدمەی ئیلزامی، نازانم ئەو یاسایانەی کە تایبەتە بە وەزارەتەکان و رێنماییەکان دەردەکەن بۆ رێکخستنی کار لە نێوان کرێکار و ئیشەکەی خۆیدا، ئەمە یاسایەکی گشتییە بۆ بە رەسمی کردنی زمانی فەرمییە بۆ بناغەدانانی نەتەوەیەکە لە هەرێمێك کە پێی دەڵێن کوردستان، ئەوە بە هیچ شێوەیەك تەعسوبێك و تشتێکی تری تێدا نییە، لەبەر ئەوەی پێکهاتەکانی کوردستان هەموویان هەزاران ساڵە لەگەڵ یەکدان و زمانی کوردی دەزانن، بۆیە هەر کاتێك کە ئێمە بردمانەوە سەر ئەوەی دەبێ زمانی کوردی بزانێ، یەکسەر نەچێتەوە سەر ئەوەی کە ئەها ئەدی ئەگەر مەسیحیەك نەیزانێ؟ ئەدی ئەگەر تورکمانێك نەیزانێ؟ ئەمە بۆ ئەوە نییە، ئەمە بۆ ئەوەیە ئەگەر هاتو بەنگلادیشییەك هات خۆتان دەزانن کۆمپانیاکان بازرگانی دەکەن، بۆ بازرگانی کردن ئەوان هەوڵدەدەن ئەیدی عامیلەیان بە هەرزانترین شێوە دەست بکەوێ، کەواتە بەنگلادیشییەك دەهێنن خۆشتان دەزانن خەڵکی ئاوارە لە وڵاتێکدا بە هەر نرخێك بێت کار دەکاتن، بەنگلادیشییەك لە دەرەوە دەهێنێت بە (٢٠٠) دۆلار ئیش دەکاتن، بەڵام کوردێکی کوردستانی یان هەر هاووڵاتیەکی کوردستان و لە دەرەوەش خۆتان دەزانن تا مرۆڤ ئاوارە بێت هەرزانتر ئیش دەکات، بەڵام لە وڵاتی خۆی ناتوانێ بەو نرخە ئیش بکات، نرخی کەسێکە کە لێرە ئاوارەبووە یان لە دەرەوە هاتووە بەنگلادیشییەك، یان نیپالییەك، یان هندییەك، یان پاکستانیەك، ئەمە زیاتر بۆ ئەوانەیە، بۆ نموونە کۆمپانیا دەچێت ناچار (٢٠٠) دۆلاری خۆی دەداتە بەنگلادیشییەك و ئیش دەکات، کوردە بەستەزمانەکە کە خەڵکی ئەو وڵاتەیە خەباتی بۆ ئەو وڵاتە کردووە، هاووڵاتی ئەو وڵاتەیە ئەو داوای (٣٠٠) دۆلار دەکات بە (٢٠٠) دۆلار ئیش ناکات، کۆمپانیاکە زەق و زەق لەبەر چاوی ئەو ئەمە ئیش دەکات و کابرا کوردەکە بێ کار دەبێت، کوردستانییەکە بێ کار دەبێت، ئێمە مەبەستمان ئەوەیە، دواتر خاڵێکی گرنگتر بازرگانی هیچی کەمتر نییە لە بواری کلتوور و ئەدەبدا، کاك سالار باسی کرد کە چۆن دەبێ لە بارەی کلتوور، ئەوە دەبێ لە بارەی کلتووری بەرز بکرێتەوە، بازرگانی زۆر گرنگە، پیشەسازی زۆر گرنگە، زراعەت گرنگە، ئەگەر یاسایەکەمان نەچێتە ئەو جومگانەشەوە لە رووی بازرگانی، لە رووی یاسایی، لە رووی خوێندن، نابێتە زمانی فەرمی، بۆیە بازرگانی

کردن زۆر گرنگە، چەسپاندنی ئەم مەرجانە بۆ ئەوەیە هەلی کار بۆ خەڵکی کوردستان زیاتر بدۆزرێتەوە، کۆمپانیاکان ئیجبار بکرێن بەوەی کە ئەیدی عامیلە لە کوردستان دەستیان بکەوێت، هەر بۆ نموونە نەك ئێستا، ئێستا کۆمپانیایەکی بیانی لێرە هەیە، دوێنێ کرێکار و شۆفێرێکیان دەویست، حەرەسەکیان دەویست، دەڵێ ئەرێ زمانی ئینگلیزی دەزانێت، یەعنی لێرەدایە کۆمپانیا لە وڵاتی خۆمانە داوا دەکات زمانی ئینگلیزی بزانێت، نەك زمانی کوردی، یەعنی بۆ ئەوەی بە هەڵە لێك نەگەین، بۆ ئەوەی بە هیچ شێوەیەك بەلای تەعسوب و ئەمانەدا نەچێتەوە، ئیجحاف نییە بە حەقی هیچ پێکهاتەیەکی کوردستان، ئەم پێکهاتانە ئیدی خەڵکی کوردستانن، هەموو مافێکی هەیە ئەوەی کە هەر کوردستانیەك هەیەتی، بۆیە ئەگەر ئەم یاسایە لابچێتن، ئەگەر ئەم دەقەش لابچێتن وەکو دەقی ماددەی (١٢)، بەراستی ئەم یاسایە ناوەڕۆکی بەتاڵ دەبێتەوە، ناتوانێ تەنفیز بکرێت، یەعنی بەرەو فەرمی بوونی زمانی کوردی لە هەرێمی کوردستان بچێتن، بە تایبەتی لە بواری بازرگانی و ئابووریدا زۆر گرنگە زمانی کوردی ڕەچاو بکرێت، ئەمە ناکاتە ئەوەی کە ئیجحاف بێ وەکو گوتم بە حەقی ئەوانی تر، بەڵام خاڵێکی تر لێرەدا لەبەر ئەوەی لە ماددەی (١٢) لابراوە من ناچارم تێبینیەکەم دەربڕم، ڕاستە، کاك د.سراج باسی کردووە تێبینیەکی بۆ ئێمە ناردووە لە جێی خۆیەتی، بەڵام ئەوەی زمانی کوردی نەزانێت چ تاوانێکی هەیە، ڕاستە دەبێ لە خاڵێکدا لە ماددەی (١٢) لابرا، ئەگەر نا لەوێدا بوو حکومەت مولزەمە بۆ خەڵکی بیانی قوتابخانە بکاتەوە، فێرە زمانی کوردی بکاتن، وەك چۆن ئێستا بەڕێزت بچیت بۆ ئەوروپا لە هەر وڵاتێك داوا بکەی حکومەت یەکسەر دەتباتە بەر خوێندن لەسەر حیسابی خۆی، پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان لێرەدا مولزەم بکرێ بەوەی ئەوەی بیەوێت زمانی کوردی فێر بێ و ڕەغبەتی هەیە بۆ ئەوەی کاری دەست بکەوێت، فیعلەن دەبێ ئەو دەرفەتەی هەبێت حکومەتی هەرێمی کوردستان مولزەم بکرێت هەر کەسێك کە بیانییە لەو وڵاتە فێری زمانی کوردی بکات بێ بەرامبەر و بە خۆڕایی قوتابخانەی بۆ بکاتەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی ماددەی (١٢)ی تێیدابوو هەڵگیرا، بە دەنگدان لابرا، پێویستە لێرەدا حکومەت ئیلزام بکرێ خەڵکی بیانی کە لەو وڵاتەنە فێرە زمانی کوردی بکرێن، ئەدی کابرا چ تاوانی نییە فێرە زمانی کوردی نەبێتن، چۆن فێر ببێت؟ ڕەنگە بە ئیختیلات فێر نەبێت، فێریش بێت فێرە ڕێزمان نابێتن، بۆیە لێرەدا من لەبەر ئەوە دیفاع لەوە دەکەم، چونکە لەبەر ئەوەی لە ماددەی (١٢) لابرا و تێیدابوو، لێرە بێتەوە حکومەت مولزەم بکرێ بۆ خەڵکی بیانی، چونکە ئەوە یەکێکە لە بەندەکانی مافی مرۆڤ، یەکێکە لە حەقی هەر هاووڵاتییەك کە لەو وڵاتە زمانی ئەو وڵاتە بخوێنێ و بچێتە قوتابخانە فێر ببێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز فرحان جوهر بۆ ئەو ڕوونکردنەوەیە، هەرچەندە زۆر درێژبوو، ئێستا داوا لە بەڕێز د.نوری تاڵەبانی دەکەین ئەگەر ڕەئیەکی لەم بارەیەوە هەبێت سەبارەت بە ماددەی (١٨)، بەڵێ، فەرموو.

بەڕێز د.نوری تاڵەبانی/ سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەراستی لەگەڵ مانەوەی ئەو ماددەیەدام، هەروەها داڕشتنێکیشم نارد بۆ جەنابی سەرۆکی لیژنەی یاسایی، تەنها لێرە شتێکی تر دەڵێم یەکێك لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان باسی ئەوەی کرد کە وشەی ڕێکەوتن هاتووە لێرەدا هەڵەیە، پێشنیاری کرد وشەی گرێبەست بەکاربێت، بە پێچەوانەوە گرێبەست هەڵەیە، وەرگێڕاوی دەقاودەقی عەقدە، کورد هەرگیز نەیوتووە لەگەڵ فلان کەسدا گرێبەستێکم کرد، گوتوویەتی ڕێکەوتوومە، وشەی ڕێکەوتن لە ڕووی یاساییشەوە لە عەقدیش فراوانترە، عەقد دەچێتە ناو ئیتیفاقەوە کە ڕێکەوتنە، بەڵام ڕێکەوتن ناچێتە ناو عەقدەوە، لەبەر ئەوە تکا دەکەم کەوا لەمەودوا وشەی ڕێکەوتن بەکاربێتن لە جیاتی وشەی گرێبەست کە چەند ساڵێکە ئەو وشەیە خەریکە بە هەڵە جێگای خۆی لەناو زمانی کوردی دەکاتەوە، لێرەدا زۆر بەراستی هاتووە دامەزراندن یان کارکردن بە ڕێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا دەرفەتی زیاتر بەو کەسانە دەدرێ کە زمانی کوردی دەزانن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا گفتوگۆ بە تێروتەسەلی لەسەر ئەم ماددەیە کرا، دەرفەت بە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەدەین بە تایبەتی لیژنەی یاسایی بۆ ئەوەی ئەو داڕشتنەی پێشنیارەکان کە هاتوونە بە شێوازێکی وا دابڕێژن بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، بەڕێزان ئێستا هەردوو پێشنیارەکە دەیخەینە دەنگدانەوە، ئۆتۆماتیکی ئەوەی کە لەگەڵن زیاتر بوونە، ئەوەی کە داوایان کردووە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، تەبیعی ژمارەیەك لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان زیاتر لە (٥) کەس داوایان کردووە ئەم ماددەیە نەمێنێتەوە، لێرەدا ئەوەی داوایان کردووە بمێنێتەوە تەئکیدیان لەسەر مانەوە کردووە، یەکەم جار ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، ئەگەر ئەوە بە دەنگی ئێوە یەکلایی بووە، ئەوە ئەوەی تر نایخەینە دەنگدانەوە، لەبەر ئەوە جاری یەکەم ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، ئینجا سیاغەکە بۆ ئێوە دەخوێنرێتەوە، ئەو سیاغەی پێشنیارەکان کە ئێوە داوتان کردووە، ئەوەی لەگەڵە ئەو ماددەیە بمێنێت لەگەڵ ئەوەی کە لیژنەی یاسایی بە هاوکاری لەگەڵ لیژنە پەیوەندیدارەکان دووبارە سیاغەی دەکەنەوە ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك عمر عینایەت؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بکرێت سیاغەکەمان بۆ بخوێننەوە بۆ ئەوەی هەموو بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بزانن چۆن دەنگ بە مانەوەی دەدەن، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی دەبێت بخرێتە دەنگدانەوە، وەکو مەبدئێك دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە، چونکە ناکرێت بەو شێوازەیە بمێنێتەوە، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك کمال؟ فەرموو.

بەڕێز كمال يلدا مرقوز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە پێشنیارەكان كام خاڵ زیاتر دەنگی هێناوە ئەوە بە پێش بێخە بۆ دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوەی كە لەگەڵ بوون ئەو ماددەیە بمێنێت زۆربەی هەرە زۆری ئەو بەڕێزانەی كە قسەیان كردووە لەگەڵ ئەوەبوون بمێنێت، (٥) پەرلەمانتار داوایان كرد ئەو ماددەیە نەمێنێت، لەبەر ئەوە ئەوەی داوایان كردووە بمێنێت ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەوەدایە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە؟دواتر سیاغەكەش بۆ ئێوە دەخوێنینەوە، تكایە دەست بەرزكاتەوە، (٤٩) كەس لەگەڵ ئەوەدایە بمێنێتەوە، زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانییە؟ تكایە دەست بەرزكاتەوە، (٥) كەس لەگەڵدانییە، زۆر سوپاس، كەواتە بەزۆرینەی دەنگ ماددەكە دەمێنێتەوە، دووبارە سیاغە دەكرێ و دادەڕێژرێتەوە، ئێستا دەرفەت بە لیژنەی یاسایی دەدەین داڕشتنێكی نوێ بۆ ئەو ماددەیە بكەن، دواتر دەیخەینە دەنگدانەوە، بەڕێزان ئێستا پێشنیارەكە دەخوێندرێتەوە بە داڕشتنێكی نوێ، فەرموون لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڤالا فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (١٨) كە دەبێت بە ماددەی (١٥):

بۆ دامەزراندن، یان كاركردن بە گرێبەست لە هەر شوێن و كارێكدا، ئەوانەی زمانی كوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت بە ڕەچاو كردنی پسپۆڕی و تایبەتمەندی كاركردن لە سێكتەرە جیاجیاكاندا.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیت هەیە كاك تحسین؟ فەرموو.

بەڕێز تحسين اسماعيل احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ناكرێ بخرێتە دەنگدانەوە، ئەم سیاغە ئەو سیاغەیە نییە كە داواكراوە، دیسان ڕەچاوی پێكهاتەكان نەكراوە، زمانی كوردی بزانێت یان خەڵكی كوردستان بێت، یەكێك لەوانە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

خۆی موناقەشەكراوە ئەو پێشنیارانە كە ئێستا ئەو سیاغەیە لەسەر ئەساسی پێشنیاری ئێوە كراوە، لەبەر ئەوە ناخرێتە موناقەشەوە جارێكی تر، تەنها تێبینیەكی بەڕێز د.نوری تالەبانی هەیە لەسەر مەسەلەی وشەی (گرێبەست)، ئەوەش دوایی لە سیاغەدا چاك دەكرێ و گرفتێكی ئەوها نییە، وشەیەكە دەگۆڕێت یان وەكو خۆی دەمێنێت، لەبەر ئەوە بەو شێوازە كە هاتووە دەیخەینە دەنگدانەوە ئەو پێشنیارەی ئێستا بەڕێز د.ڤالا سەرۆكی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە، كێ لەگەڵدایە؟ تكایە دەست بەرزكاتەوە، (٥٢) كەس لەگەڵدایە،

زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کەس نییە، کەواتە ئەو ماددەیە پەسەندکرا، ماددەی (١٩) کە دەبێتە ماددەی (١٦) فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز د.ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٩) دەبێتە ماددەی (١٦):

لە پەیوەندی زارەکی و نووسراوی نێوان خاوەنکاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانیدا (بەگرێبەستیشەوە)، زمانی کوردی بەکار دەهێندرێت، دەکرێت زمانی تریش لەگەڵ زمانی کوردی بەکاربهێندرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کێ گفتوگۆ لەسەر ئەم ماددەیە دەکات با ناوەکانیان بنووسرێت؟ (صالح فقێ، عباس غزالی، بەهزاد دەروێش، حاجی کاروان، مامۆستا ابوبکر هەڵەدنی، د.پەری صالح، عمر عینایەت، محمد سعدالدین)، بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە پەیوەندی نێوان خاوەنکاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانی ڕێکخستووە، بەلاَم هیچ ئاماژەیەکی بە پەیوەندی نێوان کارمەندەکان لە نێوان خۆیاندا نەداوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عباس غزالی فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێکی تریش بەخێرهاتنی بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی دەکەین ئەوە دوو ڕۆژە لەگەڵمان ماندوو بووە ، ئەمن وا هەست دەکەم ئەم ماددەیە لە بەشی چوارەم زمانی دام و دەزگاکانی حکومەت و دامەزراوەکانی دیکە لە ماددەکانی تر چارەسەری کراوە لەبەر ئەوە بە پێویستی نازانم ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو تێبینیم هەیە ، ئێك " هەردوو دەڵێ کەرتی تایبەت کارمەندەکانیدا بە گرێبەستەوە زیادە لێرە چونکی کارمەند ، کە دەڵێی کارمەند دوو جۆرە (هەمیشەییە ، کاتییە) خۆی هەردووکی دەگرێتەوە ، پێویست ناکا گرێبەست ئەوە لابرێتن ، دوو " زمانی کوردی لەو ڕستەی دووەم دووجار هاتییە ، ئەوەش پێویست ناکاتن پێویستی بە سیغەیەکی ترە کە بەو شێوازەبیت (لە پەیوەندی زارەکی نووسراوی نێوان

خاوەن کاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانیدا دەبێت زمانی کوردی بەکاربهێنرێت ، لە پاڵیدا دەکرێت زمانەکی تریش بەکار بهێنرێت) ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی کاك ابوبکر وابزانم لای لیژنەی داراییە ماعەدا ئەوەی ئێستا کە بوو کە دەنگمان لەسەریدا ماددەی (١٥) ئەوەندەی لێ دەربکرێ (١٩،٢٠،٢٢،٢٣) دەتوانن بیکەن بە یەك بەو شێوازەی کە هەیە لەلایەن ، ئەگەر دکتۆرە ڤالاٚ سەیرکا (ئاگاداری و کاردۆزینەوە و نووسراوەکان و پەیوەندییەکان ، ڕیکلام و بانگەشە) پێویستە زمانی کوردی بەکاربهێنرێت ، بەکارهێنانی زمانی تر لێرەدا بەکارهێنراوە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدلله (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کران ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆرە پەری صالح فەرموو.

بەڕێز د. پەری صالح حمید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی منیش کران ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش قسەکانم کران ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، بەڕێز کاك محمد سعدالدین فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە پەیوەندی زارەكی یەعنی قسەكردن ، یەعنی لە پەیوەندی نووسراوی نێوان خاوەن كەرتی تایبەت ، پەیوەندی زارەكی ، ئیتیسالً ، پەیوەندی زارەكی یەعنی قسەكردن ، ئەمە كو دەزانین خاوەن كار لەگەڵ كارمەندەكەی كو قسەی دەكاتن؟ لە كێ قسەی دەكاتن؟ چ دەڵێن؟ یەعنی ئەوە عیلاقەی بە فەرمی كردنی زمانی كوردی نییە ، چونكە دوو كەس لەگەڵ یەك بە چ زمانێك قسەی لەگەڵ یەك بكەن ئەوان ئازادن لەوەی بە ئینگلیزی قسان دەكەن ، بە كوردی یاخود بە توركی ، سوپاستان دەكەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، لیژنە پەیوەندیدارەكان هیچ وەڵامێكتان هەیە بۆ ڕای ئەندامانی پەرلەمان؟

فەرموو دكتۆرە ڤالاً.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشێكی زۆر لە پێشنیارەكان پەسند دەكەین ، بۆیە ئەگەر ماوەمان بدەنێ ئەو ماددەیە دادەڕێژینەوە ئینجا دەیخەینە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ماددەی (١٦) " پێویستە لە پەیوەندی نێوان خاوەنكار و كارمەندەكانیدا (بە گرێبەستیشەوە) زمانی كوردی بەكاربهێنرێت ، دەكرێت لە پاڵیدا زمانێكی تریش بەكار بهێنرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر باشە ، كێ لەگەڵ ئەوە ماددەیە بەو شێوەیە كە ئێستا خوێنرایەوە؟ كێ لەگەڵیەتی؟ (٥٣) ئەندام لەگەڵیەتی ، كێ لەگەڵی نییە؟ كەس نییە لەگەڵی نەبێ ، كەواتە پەسەندكرا.

ماددەی (٢٠) كەدەبێت بە ماددەی (١٧):

پێویستە هەموو ئاگادارییەكی كاردۆزینەوە لە هەرێمی كوردستاندا بەزمانی كوردی و هەر زمانێكی تری پێویست بلاْوبكرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ گفتوگۆ دەكات لەسەر ئەو ماددەیە؟ بەڕێز دكتۆر شوان قەلاْدزەیی فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفی باوەمیر(شوان قەلاْدزەیی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێویستە هەموو ئاگادارییەكی كار دۆزینەوە ، ئەو (كار دۆزینەوە) هەر لابرێت هەموو ئاگادارییەك ، چونكە شەرت نییە هەموو ئاگادارییەك بۆ كار دۆزینەوە بێت ، بەو شێوەیە (پێویستە هەموو ئاگادارییەك

لە هەرێمی کوردستاندا بەزمانی کوردی بێت و دەکرێت بەپێی پێویست بەزمانی تریش بڵاوبکرێتەوە) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاک فائق مصطفى فەرموو.

بەڕێز فائق مصطفى رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە وشەی هەرێمی کوردستان ، دیسانەوە تووشی ئەو گرفتە بووینەوە لە کوردستانی عێراقدا ئەو هەرێمە لابرێ ، پاشان ئەوەی لە ئەخیردا (بەهەر زمانێکی تری پێویست) بکرێ بەوەی (ئەگەر پێویستی کرد) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاک صالح فەقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەردوو وشەی (پێویستەو ، هەرێم) لابرێت (دەبێتی) بۆ زیاد بکرێت (هەموو ئاگادارییەکی کار دۆزینەوە لە کوردستان بەزمانی کوردی دەبێت) ، ئەو بەشەی دووەمی (دەتوانرێت بە پێی پێویست زمانی تر بەکاربهێنرێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاک تحسین اسماعیل فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد (تحسین دۆڵەمەڕی)

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر سێ ماددەی (٢٠،٢٣،٢٤) زۆر لێك نزیکن ، پێم باشە بکرێتە سێ بڕگەی یەك ماددە ، لەگەڵ بەڕێز کاك فائقم لە جیاتی هەرێمی کوردستان ، کوردستانی عێراق بەکاربهێنرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبینم ماددە (٢٠،٢٣) یەکبگریتەڤە کە دەکاتە ماددە (١٧،٢٠) ، چونکی یەك وشە بتەنێ فەرقا ، تەماشا بکەین ماددە (٢٠) گەل (٢٣) بەس تەنیا ئەوەکی ئیزافە بکەین ، یەعنی بێژین هەموو (ئاگادارییەکی کار دۆزینەوە) بەو جۆرەی لێبێت (هەموو جۆرە ڕیکلام و بانگەشەیەك) ئاگادارییەك کار دۆزینەوە دەبێت بە زمانی کوردی بێت ، لەپاڵیدا دەکرێت زمانەکی تر بەکاربهێنرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو سەرنجم هەیە ، وشەی پاڵ وشەیەکی نا ڕێزمانییە بڵێین ، نا ئەدەبییە لە کوردیا ، لە بڕگەکەی پێشووش ڕۆیشت بە سەرماندا لە ماددەکە ، ئەکرێت خۆمانیان لێبپارێزین ، وشەی (تر) هەروەها وشەی تریش دەبی (دی) بەکار بهێنن ، ئەگەر بکرێتیش بەم شێوەیە هەمووەکە لابرێت (ئاگاداری کار دۆزینەوە لە هەرێمدا بە زمانی کوردی دەبێت و هاوکات ئەکرێت بەزمانێکی دیش بێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس ، دوایی (دیش) مانای تری دەبێت ، بەڕێز کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان ڕەئی کاك بەهزادم هەیە ، بەلاّم بەو شێوازە بێت ، چونکە ڕیکلام و ئاگاداری زۆر نزیکن لە یەك ، یەعنی لەگەڵ ماددەی (٢٣)دا هەمان شتن ئەوەندە فەرقەی نییە (هەموو ئاگاداری و ڕیکلام و بانگەشەیەك) ئەو کار دۆزینەوەی لەسەر لابچێت (کوردستانی عێراق بە زمانی کوردی بێت) بکرێت بە یەك ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس ، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان ، بەڵێ بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە سەبارەت بە هەرێمی کوردستان ، بەڵێ لای ئەبەین ئەیکەین بە (کوردستانی عێراق) ، سەبارەت بە دەمج کردنەکەش بەڵێ ئەو دوو ماددەیە زۆر لەیەکەوە نزیکن بەس ئەوە دەبێ بە دەنگدان یەکلایی بکرێتەوە ، سەبارەت بەوەی کە بۆ چی (ئەڵێین ئاگاداری کار دۆزینەوە)؟ خۆی ئەمە ئەگەر باشتر سەیری بەشەکە بکەن ناوی زمانی کار و بازرگانییە ، بۆیە لەبەر ئەوە ناوی کار دۆزینەوەمان هێناوە ، پێموایە تێبینیەکان هەر ئەوەندە بوون سەبارەت بە تێبینییە زمانەوانەکانیش پێی وەردەگرین ، بەڵێ ڕاستە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، یەك تێبینیم هەیە سەبارەت بە ئەوەی کە هەموو هەرێمی کوردستان بکەین بە کوردستانی عێراق ، پێموابێت ناتوانین دام و دەزگاکانی کە لەدەرەوەی هەرێمی کوردستانن هەموو جارێك مولزەمیان بکەین بەو قانونانەی کە لە هەرێمی کوردستان هەن ، مولزەمیان بکەین بەو ماددانەی لە یاساکانی پەرلەمانی کوردستان هەن ، بۆیە حەزدەکەین دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان لەوێش هەبێ ، بەلاَم با کارێك نەکەین ، ماددەیەك نەنووسین ، بڕگەیەك لە یاساکانمان نەبێ دوایی جێبەجێ نەکرێ ، چونکە جێبەجێ نەکردنی ماددەکانی یاساکانی پەرلەمانیش دیسانەوە عەیبە ئەبێ بۆ ئێمە ، بۆیە ئەگەر ئەو تێبینیەش بە نەزەری ئیعتبار وەرگرن خراپ نییە ، کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینییەکەی جەنابت لە جێگای خۆیەتی بەڕاستی لە هەموو ماددەکان ناکرێتن (کوردستانی عێراق)بێت بەتایبەتی لە بواری ئاگاداری و ڕێکلام بلاَوکردنەوە لەبەر ئەوە مەرج نییە لە ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان کار بەم دەقە بکرێتن و ناشتوانن کاری پێبکەن ، ئەمە لەلایەك ، لە لایەکی تر تێبینیەکانی تر ، دکتۆرە بەهار باسی کرد مەسەلە بازرگانییە ، لەبەر هەندێ کار دۆزینەوەیەو ئەوەی تر سیاغەی زمانەوانییە ، ئەوەی کاك صالح فەقێ باشە کە ئەگەر پێویستی کرد ، هەر زمانێکی تر کە پێویستی کرد ئەوهای لێدەکەینەوە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینییەکانم دکتۆرە بەهار وتی ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، تێبینی ترتان نییە؟ بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی ئەگەر تێبینییەکت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. نوری تاڵەبانی / سەرۆکی ئەکادیمای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ بۆچوونەکەی جەنابتم ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، ئێستا ئەگەر ڕێکی ئەخەنەوە ، فەرموون ، ماددەی (٢٠) لەگەڵ (٢٣) کە ئێستا بوونەتە ماددەی (١٧) ماددەی (٢٠) ئەخەینە دەنگەوە ، داواکرا دەمج بکرێن ، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو دوو ماددەیە دەمج بکرێ؟ (٥٣) ئەندام لەگەڵیەتی ، کێ لەگەڵی نییە؟ یەك ئەندام لەگەڵی نییە ، کەواتە پەسەندکرا ،

بۆیە ئێستا ماددەکە دابڕێژنەوە ، ماددەی (١٧) ، (٢٠) لێکبدرێن و دابڕێژرێتەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە ، فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠) " کە دەکاتە ماددەی (١٧) ، لەگەڵ ماددەی (٢٣) کە دەکاتە ماددەی (٢٠) دەمجمان کردووە ، (پێویستە هەموو جۆرە ڕێکلام و بانگەشەو ئاگادارییەکی کار دۆزینەوە لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی بێت، دەکرێت لەگەڵیدا زمانی دیش بەکار بهێندرێت).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تێبینیت هەیە کاک حاجی کاروان؟ فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە حەسر ئەبێ ، ئەو ڕێکلام و بانگەشەیە حەسر ئەبێ لە کار دۆزینەوە ، ئەوە حەسر ئەبێ ، بەلاّم ئەگەر کار دۆزینەوەکەی لابەی هەمووی ئەگرێتەوە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاک علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی (دیکە)یە ، (دی) نییە ، چونکە کە ئەڵێی (دیش) بەتەنیا جیای کەرەوە مانای تریش ئەبەخشێ ، بەلاّم (دیکەش) ئەوە ڕێزمانە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە تۆ خەرجی دیکەت بیر هاتەوە؟ من زمانەوان نیم ، بەلاّم پێموایە زۆر زۆر ئاساییە لە زماندا هەر وشەیەك چەند مانایەك بدات ، لە زمانی ئینگلیزی ئەمە تەواوە ، لە زمانی عەرەبیش تەواوە ، (تر) ڕاستە بۆ پلەی بەراورد بەکاردێت لە زمانی کوردیدا ، بەلاّم بەهەمان شێوە بۆ (دیش) بەکاردەهێنرێت لە هەندێ ناوچەی هەرێمی کوردستان ، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ تێبینیت هەبوو؟ بەڵێ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورە ، بە داوای لێبووردنەوە من پشتیوانی لەوەی کاك حاجی کاروان دەکەم ، بۆ ڕوونکردنەوەی ئەوەش من وامزانی بەڕێز کاك دکتۆر نوری تاڵەبانی لێرەماوە ، نەمزانی لەوێ نەماوە ئەوان ئەکادیمیان کە بەپێی ئەم یاسا هەموارکراوەی ساڵی (٢٠٠٧) کۆمەڵێ ئەرکیان خراوەتە سەرشان یەکێك لەوانە مەسەلەی بەرەو فەرمییەت ، یاخود بەرەو دروستکردنی ستاندار لە هەرێمی کوردستاندا ڕەئییەکیان هەیە کە لە ڕێنووسی

یـەکگرتوو خسـتوویانەتە ڕوو ، کتێبێکـە ، کتێبەکـە لـە سـاڵی (٢٠١٠) کۆنفرانسـی بـەرەو ڕێنووسـێکی یەکگرتووی کوردی ، لەبەر ئەوەی (تر) بۆ بەراورد لە زمانی کوردیدا بەکاردێت ئەوان پێشنیازیان کـردووە کە بۆ نموونە (دی) بەکار بێت (دی) بـە واتـا زمـانێکی تـر ، شـوێنێکی تـر ، واتـا (دی) بـە واتـای ژمـارە دێ هەرچی (تر)ە ڕاستە لە هەندێ شێوە زارەکانی زمانی کوردی بە واتای ژمارە دێ ، بەلاَم ئەوان وا تەفسیریان بۆ کردووە کە (تر) بۆ بـەراورد بـەکار بهێنرێـت ، ئـەوان بـە پێـی ئـەم یاسایەش ئـەبێ شـتەکانیان پـەیڕەو بکرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، تەواو بوون داتان ڕشتەوە ، تکایە بیخوێننەوە بەو شێوەی کە ئێستا داتان ڕشتۆتەوە.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٧):

پێویستە هەموو جۆرە ڕێکلام و بانگەشەو ئاگادارییەکی کارو بازرگـانی لـە هـەرێمی کوردسـتاندا بـە زمـانی کوردی بێت، دەکرێت لەگەڵیدا زمانی دیش بەکار بهێندرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فائق نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز فائق مصطفى رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی یەکەمدا کاتێك کە پێناسەکان دەکرێت بۆ ئەرك سـووك کردنـی ماددەکـان ، کورتکردنەوەیـەتی ، کە وتت هەرێم تەواو ئیتر.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باسی هەرێمی کوردستان ئەکەیت لە هەموویاندا پێویستە ڕێکبخرێتەوە ، تەواو ڕاست ئەکـەیت ، لـە چـەند ماددەیەکی تریش ئەوە هەبووە ئەوە پێویست دەکات چاك بکرێ ، دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێدەچی هـەر ڕاهـاتبین بڵـێین (دیـش) ئەگـەرنا خـۆی پێویسـت ناکـا زمـانی (دی) ، بـەکاربهێنریت تـەواو ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە بەو شێشوەیەی خوێندرایەوە؟ دوایی لە ڕووی داڕشتنەوە ئەتوانرێ دەستکاری بکرێ ، کێ لەگەڵیەتی؟ (٦٦) ئەندام لەگەڵیەتی ، کێ لە گەڵی نییە؟ کـەس نییـە لەگـەڵی نـەبێ ، کەواتە پەسەندکرا ، ماددەی دوای ئەو.

بەڕێز د. ڤالا فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٨) " پێویستە هەموو شتومەك و کەل و پەل و کالاَیەك کە لە هەرێم بەرهەم دەهێندرێت بە زمانی کوردی وێڕای زمانی دیکە لەسەری بنووسرێت ، حکومەت لە سیاسەتی مۆڵەت بەخشین و ئاسانکاری بۆ هاوردەکردنی ئەو بەرهەمانەی لەدەرەوەی هەرێم و لەدەرەوەی عێراق بەرهەم دەهێنرێت بێ مەرجی نووسین بە زمانی کوردی لەسەر بەهەمەکان وەك یەکێك لە پێوەرەکانی مۆڵەت و ئاسانکارییەکان بەکار بێنێت ، هەمان نووسینی سەر ڕێنمایی و بەکارهێنان و کەتەلۆکی سەرجەم بەرهەمەکان بەتایبەتی داو و دەرمانیش دەگرێتەوە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ با ناوی خۆی بنووسێ. خاتوو ئاواز جەنگی فەرموو.

بەڕێز ئاواز جەنگی بورهان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا من پێموایە ئەمە خاڵێکی زۆر زۆر گرنگە ، بەتایبەتی نووسین بەزمانی کوردی لەسەر هەموو ئەو خواردنانەی کە دێتە هەرێمی کوردستان ، ئەو خواردنی بە قوتو کراو یان پاکەت کراو نازانم چ زاراوەیەك بەکاربێنم ، بەڕاستی زۆر زۆر گرنگە ، چونکە زۆرجار دەبێتە هۆکاری ئەوەی لەبەر ئەوەی بەزمانی کوردی لەسەری نەنووسراوە خەڵکانێك کە ئەم خواردەمەنیانە بەکار دەهێنن ڕەنگە شیاو نەبێ بۆ تەمەنێك ، بەتایبەتی بۆ منالّ شیاو نەبێ ، بەلاَم منالاَن بەکاری دەهێنن و دەیخۆن یاخود ئەو کەسانەی کە نەخۆشیان لەگەڵە ، ئەگەر نەزانێ لەسەر پاکەتەکە چی نووسراوەو بەزمانەکەی خۆی نەنووسرابێت ، تێی ناگا ، ئەمانە زیاتر ئەو نەخۆشیانەی بەتایبەتی نەخۆشی شەکرەو ئەو نەخۆشانە کە چەند ماددەیەکیان لێ قەدەغەکراوە نابێ بیخۆن زۆرجار بەکاری دێنن ، هەروەها لە ڕێنماییەکانی تری مەوادی ئەلیکترۆنی کە دێتە هەرێمی کوردستان بەڕاستی زۆرجار کێشە دروست دەکات ، چونکە بۆ نموونە ئەو مەوادانەی کە لە وڵاتی تورکیا دێت بە زمانی تورکی لێی نووسراوە خەڵکی هەرێمی کوردستان لە زمانی تورکی ناگا ، لەبەر ئەوە دەبێتە هۆکاری ئەوەی نەتوانی بە دروستی ئەوە بەکاربێنی ، لەبەر ئەوە من تەئکید دەکەمەوە لەسەر ئەوەی کە ئەوە دەبێ یەکێ بێ لەو مەرجانەی کە هەرشتێك دێتە ناو هەرێمی کوردستان بەزمانی کوردی لەسەری بنووسرێ ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عباس غزالی فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئەم ماددەیە بەخۆی دووبەشە ، بەشێکی بەرهەم هێنانە ، بەشێکی هاوردە ، لەبەر ئەوە پێم باشە بکرێ بە دوو فەقەرە (ا ، ب) ، ا " هەموو کەل و پەل و کالآیەك کە لەهەرێم بەرهەم دەهێنرێت بەکوردی لەسەری بنووسرێت ، ب " هەموو هاوردەکان بۆ هەرێم جا بە هەموو جۆرەکانییەوە ڕێنمایی بە زمانی کوردی لەسەر بێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، خاتوو شکریە اسماعیل فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ بەڕێز کاك عباس غزالی ، دووەم شت کە دەمەوێ باسی بکەم بەڕاستی ئەو یاسایانە کە لە پەرلەمانی کوردستان لە سالآنی ڕابردوو ، ئێستاش کە دەردەچێ لە زۆر شوێنەوە ڕەخنەی زۆری لێدەگیرێ لە ڕووی زمانەوانییەوە ، جا بۆیە تکا لە جەنابت دەکەم لێژنەیەك پێك بێت کە لە دوو کەس کەمتر نەبێ پسۆڕی زمانەوانی بن ، کاتێ یاسایەك دەردەچێ ئەگەر هەر لە هۆڵی پەرلەمانیش دەربچن هەم کاتی زۆرمان بۆ دەگەڕێننەوە و جارێکی تریش بەسەری دابچنەوە ، زۆر جار هەیە ئەو یاسایانەی کە دەردەچن شتی زۆر چاکن ، بەلآم لەبەر ئەوەی لە ڕووی زمانەوانی کەم و کورتیان هەیە خەڵك لەدەرەوە ڕەخنەی زۆری لێدەگرێ ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا ماجد عثمان

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورن ، هەرچەندە لەوەو پێشتریش باسم کرد دەبووایە ئەو پڕۆژە یاسایە بهاتبایە بۆ ئێمەش وەکو لێژنەی بازرگانی و مافەکانی بەکار بەر ، لەبەر ئەوەی هەشت ماددە یاسایی لێرە هەیە پەیوەندی بە لێژنەکەی ئێمەوە هەیە ، بەلآم لێژنەی پەروەردە مەسەلەن یەك ماددە یاساییە ئەوان دیراسەتی پڕۆژەکەیان کردووە ، بۆ ئەوەی زیاتر زانیاریمان هەبا لەگەڵ پسپۆڕان پەیوەندیمان کردبا ، بەنیسبەت ئەو ماددەیە من پێموایە ئەوە ماددەیەکی وەکو بەڕێزان ئاماژەیان پێکرد زۆر گرنگە بە تایبەتی لەسەر خواردن و لەسەر دەرمانەکان پێش کاتژمێرێك پێش ئێستا پەیوەندیم کرد بە بەرپرسانی کوالێتی کۆنترۆڵ و بەرپرسانی ئەوانەی کە سەردانی با بڵێین بەرپرسانی دەرمانخانەکان دەکەن ، بۆ ئەوەی بزانین بە چ جۆرێك مەسەلەن بەتایبەتی ئەو دەرمانانەی کە لە دەرەوەی هەرێم دێن بۆ کوردستان ، ئەوان پێیان وابوو کە هەندێ دەرمان دێن بۆ کوردستان تەنها بە عەرەبی ، بە ئینگلیزی لەسەری نووسراوە و بە کوردی نە

نووسراوه ، ئەو کۆمپانیانە ئاوا ئیتیفاقیان کردووه لەگەڵ کۆمپانیا سەرەکییەکان ، بۆیە پێویست دەکات لەوانەیە ڕێیان پێنەدرێت لە بەغدا ، لە حکومەتی مەرکەزی بە زمانی کوردی بنووسرێت یان زۆر زەختی لەسەر ناکەن لەناو کەتەلۆکەکە ئەو شتە هەبێت ، پێموایە ئەوە ڕاست بکرێتەوە بەو شێوەیە باشتر دەبێت (پێویستە پێکهاتەو ڕێنماییەکانی بەکارهێنان و هەموو زانیارییەکانی ئەو کەل و پەل و کالآیانەی کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێن یان هاوردە دەکرێن ئیزافەی لەسەر بکرێ ، ڕێکبخرێت) ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی ئەکرێ تۆزێ کورتری بکەینەوە هەمان ماناشی هەبێ (پێویستە هەموو شمەك و کالآ و دەرمانێك کە لە هەرێم و دەرەوەی هەرێمیش واتا ئەوانەی کە لەناو هەرێم بەرهەم دێن ئەوەی لە دەرەوەی هەرێمیش دێت ، پێویستە بە کوردی لەسەری بنووسرێت) یاخود با بڵێین لە تەنیشت زمانەکەی ترەوە زمانی کوردیشی لەگەڵدا بەکاربێت ، ئەمەش وەکو مەرجێکی مۆڵەت و ئاسانکاری بەکار بهێنرێت ئەمە هەم کورترە ، هەم ماناکەشی تەواوە ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د. سراج احمد حەمەدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی من پێشنیار دەکەم لە بۆ لیژنەی پەیوەندیدار ئەوە بکرێتە دوو فەقەرە ، فەقەرەی یەکەم تایبەت بێتن بەو شمەکانەی کەوا لە هەرێمی کوردستان بەرهەم دێت ، فەقەرەی دووەم تایبەت بێتن بەو شمەکانەی کە هاوردە دەکرێن بۆ ناو کوردستان ئەوها جوانتر و ڕێك و پێکترە ، تایبەت بە بەشی دووەمی ماددەکە کە باس لە هێنان و هاوردەکردنی کالآکانی دەرەوە ئەکاتن بەڕای من سەختی پێوە دیارەو شەرتەکی تەعجیزی زۆر قورسی پێوە دیارە ، چونکە مەرج نییە هەر بازرگانێك کالآیەك دێنیتن بەخۆی وەکیلی حەسری بیتن بە کەیفی خۆی نووسین لەسەر ئەو شتانە فەرزبکاتن ، چونکە هەندێ مارکاتی عالەمیمان هەیە مارکە هەیە نەك زمانی کوردی نانووسێتن بەڵکو زمانی تورکی و فارسی و زمانەکانیی دیکەش هەتا عەرەبیشی لەسەری نانووسیتن ، کەواتە ئەم شەرتە زۆر قورسە خەڵکی کوردستان مەحروم دەکا لە زۆر کالآ کەوا ئەمڕۆ زۆر پێویستمانەو خەڵك لەوانەیە تێدا زەرەرمەندبی ، بۆنموونە هەندێك مەوادی ئینشائی لە ئیسپانیای دێ ، لە ئەوروپای دێتن ئەتوو چی لێدەکەی ئیلا لەسەری حەسر دەکەی کارتۆنەکەی بە کوردی بنووسی زۆر زەحمەتە ، بۆنی فەرەنسی ، قوماشی ئینگلیزی ، یەعنی پێدا وەرە خوارێ ئەوانە زۆر زەحمەتە بتوانرێ لەسەریان فەرزبکەی ئەوانە شەریکاتی عیملاقی عالەمینە ، لەوانەیە

له بۆ تاجیرەکی مە ئیش و کارەکانی خۆی ئەوەندە لێ کەم نەکاتەوە بتوانێ هەر وڵاتێك بە زمانی ئەو وڵاتە لەسەری بنووسێتن ، جا بۆیە من داوادەکەم پێداچوونەوە بکرێتن لەبەر ئەوەی خەڵکی کوردستان مەحروم دەکرێتن لە زۆربەی ئەو کاڵایانەی خەڵك پێیان زەرورە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، کاك صالح فەقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وشەی هەموو لابرێ ئەوەی لە پێشوو گشتگیرتر نەبێ باشترە لەو بەشەی دووەمدا دەبێت مەرجی نووسین لەوێش ئیلزامی زیاتر دروست دەکاتن ، هەموو قسەکانم کرا ئەمنیش هەر تەئکیدم لەوە کردەوە دووبەش بێ ، نەرمییەکی تاڕادەیەك لەبەر وەزعەکە تێدابێت باشترە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، بەڕێز کاك صالح بشار فەرموو.

بەڕێز صالح بشار صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبینم ئەو کەل و پەلی داخیلی کوردستانێ دبن (٥٪) هەتا (٨٠٪) کوردستانێ تێدا سەرفکرن ، ئی دی دچنە ئیرانێ وەکو گەلەك تشتا نموونە جگەرە (٥٪) زیاتر سەرف نابێ لە کوردستانێ دچنە ئیرانێ ، دچنە بەغدا ئەز دبینم ئەگەر نووسینا کوردی ل سەرا بدەی گەلەك زیانا مەزن ل بازرگانا کوردستانێ دکەڤتن ، هەروسا ئابوورییا کوردستانێ ، دگەل بینن تشتێ پێش چاڤ ببینن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ئەو قسەی کاك دکتۆر شێرکۆ بوو ، بەڵام بەو سیاغەیە زۆر کورت بکرێتەوە ، ئەو قسەی دکتۆر سیراج جێی سەرنجە ، ئێمە لەوە ئەچێ نەتوانین ئەوانەی لە دەرەوە شت بێت بە کوردی بیکەین ، بەڵام وڵاتانی تر هیچ شت داخیل ناکرێ ئیلا ئەبێ بەزمانی وڵاتی خۆی نووسرابێت ، لە فەرەنسا ، لە ئەڵمانیا ئەمە مەرجە بەڕاستی بەزمانی دایك ئەبێ بنووسرێ ، بەس ئەوەندە کورت بکرێتەوە ئەمن وا موختەسەرم کردووە (هەموو شتومەك و کەل پەل و کاڵایەك و دەرمانێك لە هەرێم و دەرەوەی هەرێم بەرهەم دێت پێویستە نووسینی زمانی کوردی لەسەر بێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ مانەوەی ناوەڕۆکەکەیم پشتیوانی لە بەڕێزان خاتوو ئاواز جەنگی و کاك عباس غزالی و شکریە خان و دکتۆر شێرکۆ حەمە امین ئەکەم ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، کاك علی حەمە صالح فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام کۆی ئەو ماددەیە لابرێت لەبەر ئەم خاڵانەی خوارەوە " ڕاستە تۆ لە ڕووی زمانەوانییەوە خزمەت بە زمانەکەی خۆت دەکەی بەلاَم لە ڕووی کوالێتیەوە ، لە ڕووی جۆر و جۆری کاڵاکانەوە زەرەری گەورە ئەکەی ، دڵنیابە لەوەی کە ئەو مارکە گەورانەی کە بە کەمییەکی زۆر کاڵایەکی دیاریکراو دروست ئەکەن بە هیچ شێوەیەك ئامادەی تێدانییە بۆ ژمارەیەکی دیاری کراو لە دانیشتوان یاخود بۆ بڕێکی زۆر کەم بەو زمانەی تۆ بنووسێ ، ئەمە وائەکا ئەو کاڵانەی کە کوالێتیەکی زۆر باشیان هەیە نەیەنە ولاَتەکەی تۆوە ، لە لایەکی دیکەوە تەشجیعی خەڵك ئەکا بڕۆن لە ئەو شەریکە سینیانەی تەقلید ئەکەن بەڵی زۆربەئاسانی چیت ئەوێ بۆت دەنووسێ ، ئەمە جگە لەوەی مەوادی سەیارە یەعنی بۆ هەموو جیهان دروست دەکرێ چۆن بەکوردی لێی ئەنووسێ ، ئەمە جگە لەوەی چەندین کەرستەی تری ئینشائی هەیە بە هیچ شێوەیەك ڕێگەی پێنادرێ ، بۆیە من دڵنیام ئەم ماددەیە جێبەجێ بکرێت وائەکات کاڵا مارکەکان وە ئەوانەی کوالێتی زۆرباشیان هەیە نەیەنە کوردستانەوە ، تەشجیعی بازرگان بکەی کاڵای سینی و خراپ بهێنێ ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، خاتوو زولفا محمود فەرموو.

بەڕێز زولفا محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیگری قسەکانی کاك علی حەمە صالح دەکەم ، لەگەڵ ئەوەدام دەتوانین بیکەین بەدوو بەشەوە ئەم کاڵانەی کەلەدەرەوە دێن جیاوازن لەوانەی ناوەوە ، بیکەین بە مەرج ئەو کاڵایانەی کەل و پەل ، ئەو خواردەمەنی و دەرمانەش کە لە کوردستان دروست دەکرێت مەرجە تەنها زمانی کوردی لەسەر بێت ، هەم لە هەندێ جۆری خواردەمەنی ، هەم لە ڕووی دەرمانەوە ئەمە کە عەقد دەکەین لەگەڵ کۆمپانیایەك بۆ ساڵێك دەیبەستین نزیکەی ١٠٠ شەریکەی براندمان هەیە لە کوردستاندا دەتوانی بیکەی بە مەرج ئەو شەریکانەی کە لێرە وەکالەتیان هەیە، وەزارەتی تەندروستی هەرێمی کوردستان عەقدی لە گەڵ ئەکات پێویستە ئەو دەرمانەی لە بەر ئەوەی بۆ چەند ساڵێکە زمانی کوردی لە سەر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، ئێستا وەڵامی ئێوە چییە لیژنە پەیوەندیدارەکان لە سەر ئەو قسانەی کە کران؟ بەڵێ کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی ڕۆشنبیری ئەم یاسایە، ئەم بەندە یان ئەم ماددەیە زۆر بە زەرور ئەزانین مانەوەی، لە بەر ئەوەی بە پێی ئەم ماددەیە یان ئەم بەندە وا دەکرێتن کە زمانی کوردی بە تەواوی بچێتە ڕێزی زمانە عالەمییەکان، ئەمڕۆ ئەگەر ئێمە ئەم خوتەمان هاوێشت دوایی دەبێتە زمانی زانست و گۆگڵیش وا دەکات کە ئێستا خەریکن لە جیهاندا حەتا سایتە گەورەکانیش بە زمانی کوردی دەنووسن وەکو جەنابت ئەمڕۆ خوێنتەوە کە لەو گۆڤارە باس کراوە بە ڕێزبەندی ژمارە (٣١) هاتیە زمانی کوردی بووەتە زمانێکی عالەمی، ئەگەر ئێمە ئەوە جێ بە جێ بکەین شەریکەکان مولزوم بکەین یان ئەو عەقدانەی کە ئیلزام ئەکەن، ئەگەر ئیلزامیان بکەن بۆ تێدا بێ ئەم شەریکانە دوو هەلی کاری سێ، چار هەلی کاری دەست دەکەوێ، دوو، سێ کوردی زمانزان لە ئەوروپا و ئاشووری و ئەوانەش بێکار نابن لەم شەریکانە تەعیین ئەبن، یەعنی ئەمە لە لایەك هەلی کار بۆ خەڵکی کورد زمان دەرەخسێنێتن و لە لایەکی تریش زمانەکە ئەچێتە ڕێزی زمانە عالەمییەکان و ئاستی بەرز ئەبێتەوە، و ئەبێتە زمانی زانست و ئەبێتە زمانێك شان بە شانی زمانە جیهانییەکان و ئەمە زۆر زۆر گرنگە بۆ خەڵکی کوردستان، بۆیە ئێمە بەرگری لە مانەوەی ئەمە ئەکەین لە جۆری سیاغەوە دەکرێ قسەی لێ بکرێ و سیاغە بکرێ، بەڵام مانەوەی زۆر زۆر پێویستە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر چاکە، سوپاس، فەرموو کاك عادل.

بەڕێز عادل عزیز :

بەڕێز سورۆکی پەرلەمان.

واللە قسەکانم کاك فرحان کردی، بەڵێ بە پێویستی ئەزانین ئەم ماددەیە لەم یاسایەدا بمێنێتەوە، لە بەر ئەوەی ئەکرێ لە ڕێی ئەو شت و مەکانەوە با بڵێین ئەگەر دا و دەرمان بێ یان خواردنی قتوو و ئەمانی بێ ئەکرێ زمانی کوردی باشتر بڵاو ببێتەوە لە هەموو جیهاندا، و ئێمە نالێین ئەمە گشتگیر بێ بۆ ئەشیای سەیارە یان ئەوەیان بۆ بیت؟ نا، ئەمە لە هەموو دونیادا کاتێ یابان ئەشیای سەیارە دروست ئەکات، تەوزیعی ئەکات بە هیچ زمانێکی دیکە لێی نانووسێت، بەڵام ئێمە کاتێك ئەڵێین گرێ بەست لە گەڵ شەریکەیەك بکرێ، ئەکرێ دوو پسپۆڕی زمانەوانی ئەو شەریکەیە هەم بۆ کوردەکەش باشترە لەوێ دەتوانێت دابمەزرێت و شەریکەکان دەتوانن چەند دەرمان هەیە بە عەرەبی و بە ئینگیلیزی و بە زمانەکانی دی، با ئێمەش بتوانین زمانی کوردی بخەینە پاڵ ئەو زمانانەی تر، و ئەگەر بکرێ وشەی

هەموو، کاك صالح فقێ وشەی هەموو لابرێت گشتگیر نەکرێ بۆ هەموو ئیستیرادێکی بێتە هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆرە ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زۆربەی ئەو پێشنیارانەی لە لایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانەوە کرا بە پەسەندی دەزانین و ئێمە پێشنیارەکەی بەڕێز عباس غزالی قەبول دەکەین کە لە لایەن زۆربەی ئەندامانی پەرلەمانەوە پەسەند کرا بۆ ئەوەی کە دابەشی بکەین ماددەکە بکەین بە فەقەرەی یەك، و فەقەرەی دوو، لە فەقەرەی یەك باس لە هەموو کەل و پەل و کاڵایەك بکەین کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێت و بیکەین بە ئیلزامی کە بە کوردی لە سەری بنووسرێ، بەڵام لە فەقەرەی دوو دا باس لە هاوردەکان دەکەین، حوکمەکەی دەکەین بە جیاوازی، واتە دەکرێت بە زمانی کوردی لە سەری بنووسرێت، وجوبی نەبێ، ئەگەر کرا قەدەر ئەلئیمکان بە زمانی کوردی لە سەری بنووسرێت بۆ ئەوەی مارکەکانی دیکەش بێ بەش نەکرێت لە هاوردەکردنیان بۆ هەرێمی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، رێکی بخەین و سیاغەی بکەین و دابرێژنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، فەرموو کاك زانا.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

دیارە رای بەشێك لە پەرلەمانتاران بە تایبەتی رای علی حەمە صالح لە جێی خۆیەتی، ئەو مەترسییە لە هەندێ وڵات وا حەل کراوە کە دێتە ناو وڵاتەکە شەریکەکە مولزەم ئەکات کە دەزگایەك دروست بکات، وەرگێرانی بکات لەزگەیەك لێ بدات، لە دەرمان لە هەندێ کەل و پەل کە براندن شەریکەکە ناتوانێ خۆی وەرگیرانی بۆ بکات، تۆش پێویستە کە دێتە وڵاتەکە ئەو کۆمپانیە ئەو بازرگانییە کە دەیهێنێتە ناو هەرێمی کوردستان مەفروزە بە شێوەی لەزگە بە وەرگێڕان پێکهاتەکەی بنووسرێ، شێوازەکەی بنووسێ و بیدا لەو کەل و پەلەی کە دەیهێنێتە هەرێمی کوردستان، پێم وایە ئەویش جۆرە چارەسەرە بۆ ئەو مەرحەلانەی کە پێویستن و ئێمە ناتوانین کۆمپانیاکەی یان بەرهەمەکەی ناچار بکەین کە بە زمانی کوردی لە سەری بنووسێت بە تایبەتی لە دەرمان لەوە دەرچێ سێ خەتی لێ ئەدەن و ئەو بەیانی و ئێوارە و نیوەرۆ کە نازانێ چوونە راستی دەبێ هەندێ وردەکاری تێدا بێ کەسەکی ئەخوێنی بزانی ئەو دەرمانە بۆ چی باشە؟ چۆن ئەخۆی؟ کەی بخورێ؟ کاتەکەی چەندە؟ یەعنی واز لەو سێ، چوار خەتە بێنین، پێم وایە هەر ئەوە بۆ خۆی دەستکەوتێکی گرنگە بۆ هوشیاری خەڵکیش نەك ئەوەی زمانی، راستە زمانی ئێمە ئەچێتە زمانەکانی تر، بەڵام هۆشیاری خەڵکیش گرنگە، یەعنی لەوانەیە ئێمە تا ئێستا نەزانین کۆکاکۆلا

بخۆینەوە چی تێدایە، پێکهاتەکەی چییە، یەعنی بە ڕەنگی فتووەکانی جیا ئەکەینەوە و چی باشە و چی خرابە؟ بۆیە گرنگە ئەگەر نەتوانین کۆمپانیاکانیش مولزەم بکەین لایەنی کەم بازرگانەکانی خۆمان مولزەم بکەین کە جۆرێك لە لەزگەی تایبەتی دروست بکەین بیدەن بو کەل و پەلەکانی بە زمانی کوردی و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان تەنها سەرەنج لەوە بدەن کە لەم بابەتانەی بەڕێزتان باسی ئەکەین پەیوەندی بە جوولەی بازرگانییەوە هەیە لە سەر ئاستی نیودەوڵەتی، ئەگەر بازارێکی گەورەت هەبێ، بازارێکت هەبێ کە کۆمپانیاکان بە پێویستی بزانن ئاستەکانی ئەم بازارە جێ بە جێ بکەن بە دڵنیاییەوە هەموو مەرجێکی دەتوانێ بسەپێنێ، بەڵام کاتێك کە بازارەکە بچووکە و خۆی بەرهەمی ئەوتوت نییە لە ناوخۆیا بو ئەوەی لە ناو بازارەکەی دەرفەتەکانت کەمترن بە دڵنیاییەوە ناتوانێ ئەو مەرجانەی کە هەیە بە سەر کۆمپانیە زەبەلەحەکانی بسەپێنێ، بە سەر کۆمپانیا گەورەکانی بسەپێنی، ناچار ئەبی ئەگەر مەرجت دانابوو بە پێی یاسا، ناچار ئەبی پەنا بەریتە بەر ئەو کۆمپانیانەی کە ڕەنگە کوالیتیەکەی نزمتر بیت، بۆیە پێویست ئەکات باری ناوخۆی هەرێمی کوردستان و ئابووری هەرێمی کوردستان و بازاڕی هەرێمی کوردستانیش ڕەچاو بکەین لە دەرکردنی ئەم یاسانەی کە پەیوەندی بە زمان و پەیوەندی بە بازرگانیشەوە هەیە، فەرموو ئاواز خان.

بەڕێز ئاواز شێخ جەنگی:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

من کە باسم لەوە کرد لە سەر خواردن، بە راستی زۆر زۆر گرنگە، من لە دەرەوەی وڵات ژیاوم، چەند مەوادێك هەیە کە لە ناو خواردن مەوادی حافیزە زیاد دەکرێت بۆ خواردن کارێگەری دەبێ لە سەر نموی ئینسان، لە سەر تەندروستی ئینسان بە تایبەتی منداڵ، بۆ نموونە لە وڵاتی بریتانیا چەند مەوادێك هەیە بە ڕێنمایی دەیدەنە قوتابخانە و باغچەی ساوایان کە ئەوانە نابێ بە هیچ جۆرێك لە ناو خواردنی منداڵاندا هەبێ، ئێمە ئەگەر نەزانین ئەو خورادنەی کە دێ لە ناو قووتوو و موعەلەب کە دێتە وڵاتانی ئێمە نەزانین بیخوێنیەوە تێی بگەین، حاڵی ببین کە ئایا ئەو مەوادانە زیاد کراوە یان زیاد نەکرایە؟ چون دەتوانین ڕێگری لەوە بکەین کە منداڵەکانمان بە کاری بینن و بیخۆن؟ خاڵێکی تر کە دەمەوێ باسی بکەم بەشێکی زۆر لەو مەوادانەی ئیزافە دەکرێت دەبێتە هۆی ئەوەی منداڵ زۆر جوڵە جوڵ دەکات نازانم بیخەمە چ چوار چێوەیەك، جوڵە جوڵ دەکات لە لای ئێمە پێی دەڵێن هارو هاجی، بە ڕاستی ئەوە هیچ گوناحی منداڵەکە نییە، کە دایك و باوك ئەچیت ئەو خواردنانەی بۆ دەکرێ بە تایبەتی ئەو خواردنانەی منداڵ کە دێتە هەرێمی کوردستان بەشی زۆری بە کەڵکی ئەوە نایێ منداڵ بیخوا، دەبێتە هۆی ئەوەی ئەو منداڵەی بە بێی هەست بکات، لە بەر ئەوەی ڕێژەی شەکر و مەوادی تر زۆری تێدایە کارێگەری دەبێت لە سەر منداڵەکان، بۆیە من پێداگری لە سەر ئەوە دەکەم زۆر زۆر گرنگە پێداگری بکەین لە سەر ئەوەی کە

خواردنەکان بە کوردی لە سەری بنووسین، بۆ ئەوەی خەڵکی هەرێمی کوردستان تێی بگا و بتوانێ بە شێوەیەکی دروست بە کاری بێنێ لە هەرێمەکە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆرە ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

ماددەی (١٨) بڕگەی یەکەم : پێویستە هەموو شتومەك و کەل و پەل و کاڵایەك کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێت رێنمایی بە زمانی کوردی لە سەری بنووسرێت، دووەم : دەزگا پەیوەندیدارەکان کۆمپانییەکانی هاوردە کردنی خواردن و دەرمان بە وەرگێرانی رێنماییەکان بۆ زمانی کوردی پابەند دەکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵ ماددەکەیە کە بەو شێوەیە خوێنرایەوە؟ (٦١) کەس لە گەڵێیەتی، کێ لە گەڵێ نییە؟ (٣) کەس لە گەڵێ نییە کەواتە پەسەند کرا، تۆش لە گەڵێ نی کاك بشار؟ لە گەڵێ نی؟ (٤) کەس لە گەڵێ نییە؟ کاك دکتۆر سراج فەرموو، تەبعەن موناقشە کرا تازە دەنگی لە سەر درا، موناقشە ناکرێت.

بەڕێز سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

موناقشە نییە، بەس دەمەوێ یەك تەوزیحێکی بدەم، بە راستی تەبیعەتێکی سلبی زۆری لە سەر دروست دەبێت لە بەر ئەوەی لەمەو دوا ئەو کاڵانەی کە لە دەرێ دێن دەبێتە قاچاخ و قاچاخکاری، وای لێ دێتن ئەو مەوادەی هەمووی دوو قات و سێ قات ئەبێتن، ئەوەی مەوادی کوردی نییە مارکاتی عالەمییە، بە دزی ئەفروشرێ لە بازاڕەکانی خۆمان، تووشی ئەزمەکی ماڵی زۆرمان ئەکات و بە راستی کارێکی زۆر باش نابێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ماددەی نوزدە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

ماددەی (١٩) : پێویستە فۆرمی داواکاری و پارە دان و پارە وەرگرتن لە گەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاری، بازرگانی، سیولە و زەرف و هی تر، بە زمانی کوردی بن، بە کار هێنانی زمانی عەرەبی یان زمانێکی بیانی لە پاڵی دا رێگە پێدراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر ئەم ماددەیە؟ با ناوەکانیان بنووسرین، دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. دكتۆر شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەموو جارێ بە كارهێنانەوەی ئەو زمانی عەرەبی یەی لە گەڵی دا، من تەنها سەرەنجم لە سەر ئەوە هەبوو، یەعنی ئێستا خۆ بە پێی دەستوری عێراقیش زمانی كوردی و زمانی عەرەبی، دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراقدا، بەڵام لە كوێ لە بەسرە لە ناصرییە، نازانم لە دیوانییە لە كوێی یەك تابلۆشی بە كوردی نووسیوە؟ لە بەر ئەوە هەموو جارێ ئەو جەخت كردنەوەیە تۆزێك سەرنجم لە سەر ئەوە بوو و سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو ئاواز جەنگی فەرموو.

بەڕێز ئاواز شێخ جەنگی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەنیا لەم ماددەیە هەموو وەك خۆی بمێنێتەوە، من تەنیا داوا دەكەم كە زمانی عەرەبی لێ دەربهێنرێت بكرێتە زمانی كوردی و هەر زمانێكی تری بیانی، یەعنی زمانی عەرەبی پێویست ناكات لێرەدا بنووسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك عباس غزالی فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مادده تا كورتر بێت وابزانم باشترە، دووبارەی تێدا نەبێ، ئەو ماددەیە پێم باشە وا بێ، پێویستە هەموو فۆرم و نووسراوێ كە بە كاری دەهێنن بە كوردی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باش، سوپاس، بەڕێز كاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لە گەڵ ئەوەم، تەبعەن زمانە عەرەبیەكە لابرێت بەم شێوەیە : بە كارهێنانی زمانی بیانی لە پاڵی دا ڕێگە پێدراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو مریم صمد فەرموو.

بەرێز مريم صمد :

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

لێرە بەشێك لە بەرێزان باسیان كرد، ئەوە منیش لە گەڵ رای بەرێزیاندام كە دەڵێ بەر لە هەر زمانێكی دیكە ئەگەر پێویست بكات زمانی عەرەبی لابرێت بە شێوەی ماددەی (١٧) كە عەرەبیەكەی لابرا ئەوەشیان لابرێت، بكرێت بە هەر زمانێكی دیكە ئەگەر پێویست بكات، سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو پەروا علی فەرموو.

بەرێز پەروا علی:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەر هەمان سەرنجم هەبوو، قسەكانم كرا، زۆر سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو شكریە اسماعیل فەرموو.

بەرێز شكریە اسماعیل:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم وایە لێرە سەتری یەكەم وشەی پارەی دوو جار دووبارە كردۆتەوە،ی هی دووەمیان زیادە، بەو شێوازەی لێ بێت : پێویستە فۆرمی داواكاری و پارەدان و وەرگرتن، پارەی دووەم دووبارە و زیادە، لێرەش واوێك كەمە، لە گەڵ هەموو دەزگایەكی خزمەتگوزاری و بازرگانی، زۆر سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك علی حەمە صالح فەرموو.

بەرێز علی حەمە صالح:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیار دەكەم بەم شێوەیە دابرێژرێتەوە، پێویستە فۆرمی داواكاری پارەدان و وەرگرتن لە گەڵ هەموو دامەزراوەیەكی كەرتی گشتی و تایبەت بە زمانی كوردی بن، بە كار هێنانی زمانی دیكە رێگە پێدراوە، زۆر سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وەڵامی لیژنەكانی پەرلەمان بۆ رای ئەندامان، بەرێز دكتۆرە ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تێكڕای پێشنیارەكان پێشنیاری لوغەوی بوون، بۆیە بەو شێوەیە دایدەڕێژینەوە ماددەكە : پێویستە فۆرمی داواكاری و پارەدان و وەرگرتن لە گەڵ هەموو دەزگایەكی خزمەتگوزاری و بازرگانی و پسولە و زەرف و هی تر بە زمانی كوردی بن، بە كار هێنانی زمانی دیكە لە پاڵی دا ڕێگە پێدراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر باشە، كێ لە گەڵ ماددەكەیە بەو شێوە كە خوێندرایەوە؟ (٦٨) كەس لە گەلێیەتی، كێ لە گەڵ نییە؟ كەس نییە لە گەڵێ نەبێ كەواتە پەسەند كرا، یەك ماددە ماوە لەم بەشە، تەواوی ئەكەین ماددەی بیست، تەبعەن ماددەی (٢٣) دەمج كرا، لێكدرا لە گەڵ ماددەی (١٧)، ماددەی (٢٤) ئەبێتە ماددەی (٢٠)، فەرموو بیخوێنەوە بۆ ئەوەی گفتوگۆی لە سەر بكەین، تكایە دكتۆرە ڤالا ماددەی (٢٠) بخوێنەرەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕۆژنامە و میدیا و كلتورە بیانییەكان لە هەرێمی كوردستاندا بۆیان هەیە زمانی كوردی بە كار بهێنن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لە سەر ئەم ماددەیە؟ بەڕێز كاك زانا عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە لە كاتی گفتوگۆ كردنی ئەم پرۆژە یاسایەدا بەشێك لە هونەرمەندان و ڕۆشنبیران پەیوەندییان لە گەڵ لیژنەكەمان كرد، ڕای لیژنەی ڕۆشنبیری وایە كە بەشێكی تر زیاد بكرێت بۆ ئەم پرۆژە یاسایە، ئەویش تایبەت بێت زمان فەرهەنگ و ڕۆشنبیری بۆی بۆ ڕێكخستنی هەندێك بڕگە و ماددە داوا ئەكەین مۆڵەتمان بدرێتێ، لە گەڵ لیژنەی یاسایی و بەڕێزەكانی تر ماددەكانی ناو ئەم فەصڵە ڕێك بخەین، چونكە ئەوەش بابەتێكی گرنگە، مەسەلەی زمان لە كاری هونەری و لە سینەما و لە ناو ڕۆژنامە، بۆیە پێشنیار ئەكەین ئەگەر مۆڵەتمان بدرێتێ بۆ ئەوەی ئەوە ڕێك بخەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، زۆر سوپاس، نوقتەی نیزامیت هەیە مامۆستا عبدالرحمن؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن علی رضا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز، من (١٠٠٪) لە گەڵ ئەو پێشنیارەی كاك زانا عبدالرحمن دام، چونكە ئەگەر سەیری كەین، ئێمە یاسایەكە لە ڕاستیدا وتووێژی لە سەر ئەكەین، كە تایبەتە بە زمانە فەرمییەكانە،

ئەوەی کە غیابە، بوونی نییە تێدایە باسی فەرهەنگ و راگەیاندن و رۆشنبیریە کە گەلی کورد بە راستی زمانی کوردی لەم بوارە زۆر کۆڵەوارە، بۆیە من پێشنیاری ئەو بۆچوونە دەکەم و لە گەڵی دام، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، فەرموو دکتۆرە ڕێواز.

بەڕێز د. ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە کە خوێنمانەوە و ئەبێ موناقشەی بکەین، من هەست دەکەم ئەمە شوێنی ئەم ماددەیە نییە لە راستی دا، لە بەر ئەوە پێشنیار ئەکەم ئەو فرسەتە، یەعنی پشتیوانیەکەم بدرێتە جەنابیان بۆ ئەوەی ئەو ماددەیەش بەرنە ئەو فەصڵەی لە زمان و فەرهەنگ و رۆشنبیریە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، باشە، دانیشتنەکەمان هەڵئەگرین بۆ کاتژمێر چوار و نیو، پشوویێکیش وەرئەگرین، و ئەو کات بابەتەکە ئامادە ئەبێ، ماددەکانی تر ئامادە ئەبن بۆ گفتۆگۆ کردن، سوپاس.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەخێر بێنەوە، بەناوی گەلەوە دانیشتنەکە دەست پێدەکەینەوە و بەردەوام دەبین، فەرموو کاك رابوون.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەندەکە کە دەڵێت رۆژنامەو میدیاو ناوەندە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستان، بۆیان هەیە زمانی کوردی بەکاربهێنن، وا داڕێژراوە کە ئەوە قەدەغە بوو بێ پێش ئەو بەندە، پێش ئەم پرۆژە یاسایە، ئەوە ئیجازە دەداتە ئەوان، ڕێ دەدات بە ئەوان کە ئیتر لەمەودوا مافیان هەیە، ئەو داڕشتنەم پێ باش نییە، بۆیە پێشنیار دەکەم لەجیاتی بۆیان هەیە بڵێن پێویستە، کە دەکرێتە پێویستە هەندێك خەلەلەکە چارە دەکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەیە؟، فەرموو د. بەهار.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠) کە دەکاتە (٢٤) لە راپۆرتە ئەسڵییەکە، ئێمە کردوومانە بە فەسڵێك، بۆیە پێم باشە ئەوە موناقەشە نەکەین، یەکسەر ئەو فەسڵەی کە لەجیاتی ئەو ماددەیە دامان ناوە بەوە دەست پێ بکەین، ئەوە هەڵدەگرین دەیکەینە ئەو فەسڵە، ئەگەر بدرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ماددەکە ماوە لەناو فەسڵەکە یان نا؟.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکە نەماوە لەناوە فەسڵەکە، نەمانی ئەو ماددەیە بخەیتە دەنگدان بۆئەوەی یەکسەر فەسڵەکە موناقەشە بکەین، لەناو فەسڵەکە ئەمەش جێگای بووەتەوە بەشێوەیەکی تر.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوانەی نەیان نووسیوە پێتان باشە بکرێت؟، چونکە ئێوە ناوتان نووسیوە بۆ گفتوگۆکردن، فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو ماددەیە دەکەین کە ماددەکە نەمێنێ لە دواتر موناقەشەی لەسەر بکرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ناو نووسراوە بۆ گفتوگۆکردن، بەڵام لیژنەکان داوای ئەوە دەکەن کە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، دواتر لە چوارچێوەی فەسڵێکی تردا موعالەجە بکرێ، دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت؟ (٥٣) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵێ نییە؟ کەس نییە، کەواتە ماددەی (٢٤) کە بوو بە ماددەی (٢٠) لابرا، فەرموون دەچنە سەر فەسڵە تازەکە یان بەشی حەوتەم، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی حەوتەم

زمانی فەرهەنگ و رۆشنبیری

ئەو بەشەیە کە زیاد دەکرێت بۆ یاساکە، ماددەی ئیزافی دەبێتە ماددەی (٢٠):

یەکەم/ میدیاو ناوەندی کلتوری لە هەرێم بە زمانی کوردی دەبێت، لەکاتی پێویستدا زمانی دیکە بەکار دەهێندرێت.

دووەم/ پێکهاتەکانی دیکەی هەرێم بۆیان هەیە بە زمانی خۆیان میدیایان هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەو دوو بەشە پێکهاتووە، لەو دوو بڕگەیە پێکهاتووە، کێ قسەیەکی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە بەو دوو بڕگەیە؟ ئەمجارەش بیخوێنێتەوە، چونکە لەبەر دەستیان نییە د. ڤالاً فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی حەوەتەم

زمانی فەرهەنگ و رۆشنبیری، لە دوو ماددە پێك دێت، ماددەی (٢٠)، ماددەی (٢١)

ماددەی (٢٠) لە دوو بڕگە پێکدێت:

یەکەم/ میدیاو ناوەندی کلتوری لە هەرێم بە زمانی کوردی دەبێت، لەکاتی پێویستدا زمانی دیکە بەکار دەهێندرێت.

دووەم/ پێکهاتەکانی دیکەی هەرێم بۆیان هەیە بە زمانی خۆیان میدیایان هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ وتووێژی هەیە، کێ گفتوگۆ دەکات؟ با ناوی بنووسین، کەس نییە گفتوگۆی هەبێ لەسەر ئەو ماددەیە، کاك فەرهاد قسەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من زۆرم پێ خۆشە کە رۆشنبیران جوابیان ناردووە کە باسی ئەوان بکەی و بابەتەکەی ئەوان، بەلاَم زمان ئیمڕۆ لە دونیا ئەوەندە گەشەی کردووە، یەعنی بۆ نموونە ئێستا کابرایەکی ئینگلیزی ئاسایی ناتوانێت لە زمانی سەربازی تێبگات، ناتوانێت لە زمانی ئابووری تێبگات، لەبەرئەوە هەموو بەشەکانی ژیان زۆر گەشەی کردووە، لای ئێمە خۆمان و گەلەکەمان و زمانەکەمان گەشەی نەکردووە، بۆیە هەست بەوە ناکەین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی تکایە ماددەکە بخوێنەوە، بۆئەوەی بیخەینە دەنگەوە، د. ڤالاَ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠):

یەکەم/ میدیاو ناوەندی کلتوری لە هەرێم بە زمانی کوردی دەبێت، لەکاتی پێویست زمانی دیکە بەکار دەهێندرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵییەتی؟ باشە، با بڕگەی دووەمیش بخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووەم/ پێکهاتەکانی دیکەی هەرێم بۆیان هەیە بە زمانی خۆیان میدیایان هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکە بەوشێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (٦١) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢١):

یەکەم/ لەکاتی ئەنجامدانی هەر چالاکییەکی هونەری و کلتوری بیانی لە هەرێمدا دەبێت پۆستەرو پڕوپاگەندەی کارەکە کوردی تێدا بێت لە پاڵ زمانە بیانییەکە.

دووەم/ هەر کارێکی هونەری و کلتوری کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنـدرێت یـان نمـایش دەکرێـت دەبێـت بـە کوردی بێت، یان وەرگێڕانی کوردی هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەبەر دەستییان نییە، دکتۆرە داوات لێ دەکەم جارێکی تر بیخوێنیتەوە، فەرمووو.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەبێتە ماددەی (٢١):

یەکـەم/ لـەکاتی ئەنجامـدانی هـەر چـالاکییەکی هونـەری و کلتـوری بیـانی لـە هەرێمـدا دەبێـت پۆسـتەرو پڕوپاگەندەی کارەکە کوردی تێدا بێت لە پاڵ زمانە بیانییەکە.

دووەم/ هەر کارێکی هونەری و کلتوری کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنـدرێت یـان نمـایش دەکرێـت دەبێـت بـە کوردی بێت، یان وەرگێڕانی کوردی هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ گفتوگۆی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ فەرمووو کاک عباس غزالی.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە ئەو هەموو ماددانە دەتوانرا بە بۆچوونی من بە یاساش ڕێکخراوە، بەڵام هـەر کـارێکی نـوێ بەرهـەم دەهێندرێتن، پێویستە بە کوردی بێت و ژێرنووسیشی هەبێ، بـەڵام دەکـرێتن دۆبلاژیشـی هـەبێ بـە زمـانی کوردی ئەمەشی لەگەڵ بێ، مادام بەسەر زمانە خاڵێکمان لە هەموو ماددەکان تەماشـام کـردووە، کـە لـەناوی دابێ، لەناوی دانەبووە نازانم لە کوێ جێگای دەبێتـەوە؟، ئێمـە باسـی زمـان دەکـەین، ڕێنووسـی زمـان بـاس ناکەین، دروستە لە هەرێمی کوردستان بەو حروفەی ئێستا دەنووسـن شـێخ شـامۆش باسـی کـرد، ئێمـە ئـەو زمانـە دیـاری بکـەین بـە چ ڕێنووسـێك، جـۆری هـەرێمی کوردسـتان بـە حروفـی عـەرەبی دەنووسـێ، بـەڵام کوردیش کە زمانمـان هاوبەشـە، زۆربـەی ئـەدەبیاتی ئێمـە بـە حروفـی لاتینییـە، پـێم باشـە بڕگەیـەك یـان ماددەیەکی بۆ زیاد بکرێتن، ڕێنووسی زمانی کوردی بە حروفی لاتینـی و عـەرەبی دەبـێ، چـونکە ئەوانـەی بیانەوێ فێر ببن، ڕەنگە بە حروفی لاتینی زووتر فێری کوردی ببن تاکو عەرەبی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رابوون فەرمووو.

بەریز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیرە لە بەشێ: لە قسەکانی کاك عباس غزالی دەکەم، ئەو قسەکانی من کرد، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها سەرنجم لەسەر خاڵی یەکەم هەیە، لەکاتی ئەنجامدانی چالاکی، پروپاگەندەکان بە کوردی بێ، چالاکییەکان بە کوردی نابێ؟، یەعنی ئەوە پرسیارێکە بۆ لیژنەی یاساییە، چونکە لە ماددەکەی تردا کە دەنگی لەسەر درا، میدیاو ناوەندی کوردی ڕوون نەکراوەتەوە لە هەرێمی کوردستان، لەوەش پرسیارم هەبوو ئایا میدیا جیهانییەکان دەگرێتەوە یان ئەوەی کە لەو ماددەیەدا هات بوو ڕۆژنامەو میدیاو ناوەندە کلتورییە بیانییەکان، ئێمە ئەو ماددەیەمان لابرد، ئایا ئەوەی دەنگی لەسەر درا، ئەوەش دەگرێتەوە؟ ئەوەش تەنها پۆستەر و پروپاگەندەیە، ئایا خودی چالاکییەکە زمانە کوردیەکەی تێدا نابێ؟، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی یەکەمدا لە پاڵ هونەری کەلتوری هاتووە، بەڵام لە بڕگەی دووەمدا نەهاتووە، ئەگەر لە بڕگەی دووەمدا بتوانین ئەوەش ئیزافە بکەین هونەری و کەلتوری، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وتی زمانی بیانی بکرێتە زمانی دیکە، ئیحتماله زمانی عەرەبی، زمانی مەحەلیش بێتن، لەجیاتی زمانە بیانییەکە، لەپاڵ زمانی کوردی زمانی دیکە بن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان قسەی کاک محمدم هەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەڵامی ئەندامانی لیژنە پەیوەندیدارەکان بۆ ڕای ئەندامانی پەرلەمان چییە؟ کاک زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەشێك لە تێبینیەکان جێگای خۆی بوو، پلەی ژێرنووس لەوێ دەستکاری بکەین و بیکەین بە وەرگێڕانی کوردی هەبێ، وابزانم ئەوە هەم دۆبلاژەکەش و هەم ژێرنووسەکەش، یەعنی هەردوو مەسەلەکە ڕوون دەکاتەوە، وابزانم ئەو تێبینییە بۆئەوەی لەڕووی زمانەوانییە بوو، ئەوەی کە دکتۆر شێرکۆ باسی کرد تەواوە (کلتوری) بۆ ئیزافە دەکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زمانی بیانی بکرێت بە زمانی دیکە، هیچ سەرنجێکی ترتان هەیە؟ فەرموو بیخوێنەوە با بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢١):

یەکەم/ لەکاتی ئەنجامدانی هەر چالاکییەکی هونەری و کلتوری بیانی لە هەرێمدا دەبێت، دەبێ پۆستەرو پڕوپاگەندەی کارەکە کوردی تێدا بێت لە پاڵ زمانە بیانییەکە.

دووەم/ هەر کارێکی هونەری و کلتووری کە لە هەرێم بەرهەم دەهێندرێت یان نمایش دەکرێت دەبێت بە کوردی بێت، یان وەرگێڕانی کوردی هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکەیە بەوشێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (٥٦) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ (٧) کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی هەشتەم

زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی (٢٢):

لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکەی جیاواز لە کورد بن، بۆیان هەیە بە ڕاپرسییەکی خۆجێی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا بکەن بە زمانی فەرمی کاروباری ناوخۆییان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ خاتوو گەشە فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٢٥) کە دەڵێت (لە سەهەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی)، چڕی زۆر مەتاتییە یەعنی هیچ ڕێژەیەکی بۆ دیاری نەکراوە، کەواتە بۆئەوەی ئەوە نەبێتە ئاستەنگ لەبەردەم جێبەجێ کردنی ماددەکە، چونکە نیەتی موشەریع ئەوەیە کە خزمەت بە پێکهاتەکان بکات، بۆیە پێم باشە بگوترێت بەشێکی دیار سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەی جیاواز لە کورد بن، وشەی ڕاپرسیش لابرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەرئەوەی مافی پێکهاتەکان هەمووی لەم خاڵەدا کۆکراوەتەوە، ئەگەر دەوڵەمەندتر بکرێت باشترە، من پێم باشە بەم داڕشتنە بێ، لەو شوێنانەی کە پێویستە پێکهاتەکان بۆیان هەیە لەپاڵ زمانی کوردی، زمانی خۆیان بەکاربهێنێ بۆ خوێندن و ئاخاوتن و بەڕێوەبردن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن علی رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینی گەشە خانم هەیە، وشەی چڕی ڕەنگە شتێکی زیادبێ لەوێ، لە هەر یەکەیەکی کارگێڕی دابێ، ڕەنگە بەڕێوەبردنەکە باشتر بێ، دواتریش پێم وانییە پێویست بە ڕاپرسی بکات، وشەی ڕاپرسیش بە شتێکی زیاد دەزانم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک ایدن فەرموو.

بەڕێز ایدن سلیم معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٢٥) هەریەکەیەکی بەڕێوەبردندا کە چڕی دانیشتووانی سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاواز لە کورد بن، سەربە پێکهاتەی نەتەوەیی جیاواز لە کوردبن) ئەوە لابرێت، ببێتە (سەر بە پێکهاتەی نەتەوەیی) یەعنی تەحدید بکرێت ئەو نەتەوەیە کێنە لەو ماددەیەدا، هەروەها من تەئیدی گەشە خان دەکەم، لەهەمان کاتیشدا تەئیدی کاک تحسینیش دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دگەل وان ڕەئیەما کە راپرسی نەمێنیٚ، راپڕسی خۆجێی، وشەی پالٚ ببێتە دگەل، زمانێ خۆیان دگەل زمانێ کوردیدا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پاڵپشتی ئەو ڕەئیانە دەکەم، کە ڕاپرسی نەمێنێ، لەبەرئەوەی لە دەستووریش هەر حەقێکی موکتەسەبە بۆیان، بۆ نموونە لە چوارەم لەماددەی چوار لە دەستووری عیراقی دەڵێ زمانی تورکمانی و سریانی دوو زمانی رەسمین لەو یەکە ئیداریانەی کە کەسافەی سوکانی دانیشتوانیان تێدایە، مانای وایە لەوێ پەیوەستی نەکردیە بە ڕاپرسی، بۆیە ڕاپرسی هەڵبگیرێت، ئەو حەقە موکتەسەبەی کە خۆیان بەپێی دەستوور هەیانە لەم قانونە ئیقرار بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو مریم فەرموو.

بەڕێز مریم صمد عبدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هاوڕام لەگەڵ ڕایەکەی بەڕێز گەشە خان و بەڕێز کاك ایدن، لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا چڕی دانیشتوانەکەی لابرێت، پێکهاتەی نەتەوەکان دیاری بکرێت نەك ئەو جیاواز لە کورد بوونە ئەویش هەر لابرێت، لەبڕی ئەوەی ناوی نەتەوەکان بنووسرێت، من هەر لەگەڵ ئەوەم ئەو ڕاپرسیەش لابرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو شکریە فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە فاریزەی یەکەم زیادە، لەم بڕگەیەش چارەسەری شتێك نەکراوە، ئەویش ئەوەیە هەندێکجار ئەوەیە لە یەك شوێندا دوو پێکهاتەی جیاوازی تێدا هەیە، بۆ نموونە تورکمان و مەسیحی تێدا هەیە، لەم حاڵەتە پێم باشە لەم بڕگەیە چارەسەری بۆ بدۆزرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو وحیدە فەرموو.

بەڕێز وحيده ياقو هرمز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەزيش پشتگيری گەشه خان و كاك تحسين و مامۆستا بەهزاد و د. فرست دەكەم، بەس پێشنيارێك دی ئەز بێژم له ماددەی سێ ئەگەر تو بەری خۆدەی يێ حەل كری، بەس تشتەكی زێده له يەكەی بەڕێوەبەرايەتی، چونكه ئەمه يەكه نينه بەڕێوەبەرياتييه بەتايبەت به پێكهاتەی سريانی يان توركمانی، يەعنی موتەشابه هەيه، ئەگەر ببێته ئێك ژی ئەز بێژم تەمامه، ئەگەر دەمج ببێ.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك مەردان فەرموو.

بەڕێز مەردان خدر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منيش تەئيدی ئەو ڕەئيه دەكەم، كه ئەنجامدانی راپرسی كه زيادە، بەپێی ڕاپرسی ئەو مافەيان هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك يعقوب فەرموو.

بەڕێز يعقوب گورگيس ياقو:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ ئێمه باشه نەتەوەيی بێته دياركرن ئەوە يەك، دوو: ئەز پشتگيری دكەم له گەشه خان و كاك تحسين و كاك ايدن و كاك بەهزاد و د. فرست و خوشكه مريم و وحيده خان و كاك مردان، سوپاس.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

د. سروود فەرموو.

بەڕێز د. سروود سليم متى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەمان قسەی دوێنێم هەيه، كه دەڵێت چڕی دانيشتووانەكەی سەر به پێكهاتەيەك، ئەو شتە لەسەر ئەوە لەهيچ شوێنێك تەتبيق نابێ، ئەوە سبەی، دووسبەی دەبێت مەعتەڵ لە بۆمان، دەمانەوێ ئەو فەقەرەيە لابرێت و پشتگيری لەقسەكانی كاك يعقوب و كاك بەهزاد و كاك تحسين و گەشه خان دەكەم.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر نوقتەی نيزاميت هەيه؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی دەستووری عیراقی دەڵێت (اللغة التورکمانیة واللغة السریانیة لغتان رسمیتأن اخریان في الوحدات الاداریة التی یشکلون فیها کثافة سکانیة)، بەڕەئی من ئەوە دابندرێت ئیتر هیچ کێشەیەکی قانونیمان بۆ دروست نابێ، تەرجومە بکرێ بە کوردی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چڕی دانیشتووان مەبەستی کەسافەی سوکانیەکەیە.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی (اکثریة سکانیة) لەمەشدا نوقسانێکی تێدایە، دەبووایە بەزۆری چڕی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاست بێژێتن کاك عمر، بەس لوێرێ ئەرمەنی تێدانییە، بەس نڤیسیە لوغەی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبۆ ئەو موناقەششەتانە پشتگیری ڕای بەڕێز کاك عمر دەکەم، لە دەستور هاتووە باسی ڕاپرسیش ناکرێتن، بەڵام لە خاڵی پەروەردە لێرە گوترا کە ئەوە لە ماددەی (٢٥) چارەسەر کرایە، پەروەردەی تورکمانی تەنها لەو وەحدە ئیداریانە نییە کە زمانی فەرمی تورکمانی بێتن، بۆ نموونە لە هەولێر زمانی فەرمی تورکمانی نییە، بەڵام پەروەردەی تورکمانی و ڕۆشنبیری هەیە، بۆیە پێویستە لەگەڵ ئەو فەقەرەیە ئەوە بنووسرێتن، تاوەکو لە یاسا بێ، پێکهاتە نەتەوەییەکان بەزمانی خۆیان مافی پەروەردەو خوێندنیان هەیە، یەعنی شەرت نییە زمانی فەرمی بێ، یان کەسافەی سوکانی بێ، بۆ نموونە لە کفری، لە سلێمانیش تورکمان کەسافەی سوکانی نییە، بەڵام مەکتەبیان هەیە، دەگۆڕێ ئەم یاسایە دژی یەکتر نەبن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

منی خان فەرموو.

بەڕێز منى نبى نادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەرەتا پشتگیری خاتوو گەشە خان دەكەم، كاك تحسین و كاك ایدن و كاك بەهزاد و د. فرست و وحیدە خان و كاك مەردان و كاك محمد و كاك عمر عینایەت دەكەم، بەلأم سەبارەت بە ڕاپرسییەكی خۆجێی ئەوە لابدرێتن، لە هەمان كاتدا ڕاستە لە زمانی پێكهاتەكان بەشێكی تایبەتییان بۆ داندراوە، ئەوە تەنها پێكهاتەكانە، بەلأم ئاماژەی پێ نەكراوە چ لە پرۆسەی خوێندن، چ لە ئاخاوتندا، بۆیە پێشنیارێكی كاك تحسین پێشنیار دەكەم ئەمە كێشەكە چارەسەر دەكات، لە لیژنە پەیوەندیدارەكان داوا دەكەم، لە كاك تحسین ئەو پێشنیارە داوا بكەن، كە بتوانن بەگوێرەی یاسا دایبڕێژین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ابوبكر فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر عبدالله (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە موناقەشەی هەمو بڕگەیەكدا وتمان لە ماددەی (٢٥) زەمانەتی حقوقی پێكهاتەكانمان كردووە، لەبەرئەوە من لەگەڵ دێڕی یەكەمدام تاجیاواز لە كورد بن، لەدوای ئەوە بڵێین زمانی پێكهاتەكە دەبێتە زمانی فەرمی بۆ هەموو حوكمەكانی ئەو یاسایە، لە هەموو شتەكانی كە جیامان كردووەتەوە هەموو ئەوانە بگرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

وەڵامی لیژنە پەیوەندیدارەكان بۆ ڕای ئەندامانی پەرلەمان، فەرموو د. ڤالآ.

بەڕێز د. ڤالآ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە زۆری پێشنیارەكان بەجێن، بەلأم ئەوەی كە پەیوەندی هەبوو بە چڕی دانیشتووان ئەوە چڕی دانیشتوان موستەلەحێكە، كەسافەی سوكانیەكە، بۆیە چڕی دانیشتووان دەبێ بمێنێتەوە كە سەر بە پێكهاتەیەكی نەتەوەیی جیاوازبن لە كورد، باس لە خوێندن و ئاخاوتن و بەڕێەوبردن كرا، لێرانە ئێمە كە وتومانە بە زمانی فەرمی كاروباری ناوخۆیی لێرە بە موتڵەقی هاتووە، واتە هەموو ئەو كاروبارانە دەگرێتەوە، بەلأم ئەگەر زیادیش بكرێن تەحدیدی ئەو كارانە بكرێت كە بە زمانی خۆیان بن بە فەرمی، ئەوەشیان دەتوانین پێشنیاری بەڕێز كاك ابوبكر هەڵەدنی وەربگرین، داواكرا كارگێڕی لەجێگای بەڕێوەبردن بەكاربهێنێت، دوێنێش ئەو ڕوونكردنەوەیەماندا، ئەكادیمیای كوردی بەڕێوەبردن لەجێگای كارگێڕی بەكاردەهێندرێت و پێی وایە بەجێ ترە بۆبەكارهێنان، ئەگەر ماوەمان بدەنێ ئەو ماددەیە

دابڕێژینــەوە، هــەڵگرتنی ڕاپرســیش چــەند ئەنــدام پەرلــەمانێك پێشــنیاری کــرد، ئەگــەر بیخەیــە دەنگــدان بەڕێزتان بۆ هەڵگرتنی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە کێ لەگەڵ ئەوەیە ڕاپرسی لەوێ لابرێت، لـەو ماددەیـە؟ (٦٥) کـەس لەگەڵییـەتی، کـێ لەگـەڵی نییـە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ کەواتە پەسەند کرا، ئێستا فەرموون ئەو ماددەیـە دابڕێژنـەوە بۆئـەوەی بیخەینـە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی هەشتەم

زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی (٢٢):

لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکە بن زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا دەبێتە زمانی فەرمی بۆ خوێندن، ئاخاوتن، کاروباری کارگێڕی و ناوخۆییان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکەیە بەوشێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (٥٥) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگـەڵی نییـە؟ (٢) کـەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، فەرموو ماددەکەی تر.

بەڕێز د. ڤالاَ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٣):

دەبێت دامەزراوەکانی ئەم جۆرە پێکهاتانە لە پەیوەندییەکانیان لەگـەڵ دامودەزگاکانی حکومـەتی هـەرێمی کوردستاندا، زمانی کوردی بەکار بێنن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسـەی هەیـە لەسـەر ئـەو ماددەیـە؟ کـەس نییـە قسـەی هـەبێ لەسـەر ئـەو ماددەیـە، کەواتـە دەیخەینـە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە؟ (٥٤) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگـەڵی نییـە؟ کـەس نییـە لەگـەڵی نـەبێ، کەواتە پەسەند کرا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاً فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی نۆیەم

سزاكان

ماددەی (٢٤):

ئەوەی سەرپێچی حوكمەكانی ئەم یاسایە بكات، بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەكەوێت:

یەكەم: سزاكانی بەرزەفتەكردنی بەسەردا جێ بەجێ دەكرێت ئەگەر هاتو فەرمانبەر بوو.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیكار فەرمانبەر نەبێت ئاگادار دەكرێتەوە كە لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا سەرپێچیەكە ڕاست بكاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچییەكەی بەردەوام بوو، بۆ هەر ڕۆژێك بە غەرامەیەك سزا دەدرێت كە لە (٥٠) هەزار دینار كەمتر نەبێت و لە (١٠٠) هەزار دینار زیاتر نەبێت.

سێ یەم: هەموو زەرەرمەندێك ماڤی جولاندنی داوای هەیە لە كاتی سەرپێچیكردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ فەرموو كاك عمر.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بڕگەی دووەم ئەگەر سەرپێچیكار فەرمانبەر نەبێ ئاگادار دەكرێەوە، كە لەماوەی (١٥) ڕۆژدا سەرپێچییەكەی ڕاست بكاتەوە، ئەگەر لە سەرپێچیەكەی بەردەوام بوو بۆ هەر ڕۆژێك بە غەرامە سزادەدرێت، كە لە (٥٠) هەزار دینار كەمتر نەبێ لە ڕۆژی ئاگادار كردنەوە، یەعنی نازانین لە كەیەوە دەست پێ دەكات ئەو غەرامەیە، پێویستە ڕۆژی دەستپێكردنی غەرامەكە دیاری بكرێت، وشەی غەرامەش ئەگەر بكرێتە كوردی باشترە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر چاكە، سوپاس، خاتوو مەدینە، فەرموو.

بەڕێز مدينە أيوب أحمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ل مادەیێ دووەم سێ جارا سەرپێچی هاتیە كرن، پێشنیار دكەم ڤێ شێوەی بیت (ئەگەر فەرمانبەر نەبیت بێتە ئاگادار كرن لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا ئەگەر بەردەوام بوو، وە هەر ڕۆژەك غەرامە سزا بدرێت لە (٥٠) هەزار كەمتر نەبیت، لە (١٠٠) هەزار دینار زێدە تر نەبیت، چونكە قانونی عقوبات تێدا ژی دائیمەن حد الأقصى و حد الأدنى تێدا دێتە تەحدید كرن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك محمد سعدالدین، فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین أنور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ هەر ڕۆژێك (٥٠) هەزار دینار، نازانین مەبەستی چییە لەوە؟ بۆ نموونە یەکجار سەرپێچی کرد، لە نووسراوێك هەڵەی کرد، (٥٠) هەزار سزا دەدات، نووسراوە بۆ هەر ڕۆژێك (٥٠) هەزار، مەسەلەن شتەکە بەردەوامی نییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕوونکردنەوەی ئێوە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لە لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پەیوەندی بە حەدی ئەدنا و حەدی ئەعلای غەرامەکە هەبوو پێی وەردەگرین بەو پێشنیارە، لە کاتی صیاغە کردنەوە دایدەڕێژینەوە، بەڵام لێرە کە بۆ هەر ڕۆژێك (٥٠) هەزار دینارمان داناوە، ئەگەر هاتو بەردەوامی هەبوو سەرپێچی کردنەکە، ئەگەر هاتو بەردەوامی هەبوو، واتا لە ڕۆژی ئاگادار کردنەوەی ئەگەر سەرپێچییەکەی هەڵگرت ئەوا تەنها بەو مەبلەغە غەرامە دەکرێ، بەڵام ئەگەر بەردەوام بوو ڕەغمی ئاگادار کردنەوەی، بۆ هەر ڕۆژێك ئەو مەبلەغە غەرامە دەکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموون صیاغەی بکەنەوە، دایبڕێژنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، بەڵام پێموابێت لەگەڵ ئاگادار کردنەوەی لێرە سزا نادرێ، بەڵکو (١٥) ڕۆژ مۆڵەتی دەدرێتێ ڕاستی بکاتەوە، لە دوای (١٥) ڕۆژەکە ئەو کات بۆ هەر ڕۆژێك (٥٠) هەزار دینار سزا دەدرێ، بەڵێ فەرموو بەڕێز د. ڤالا.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٤)

ئەوەی سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەکەوێت:

یەکەم: سزاکانی بەرزەفتە کردنی بەسەر دا جێبەجێ دەکرێ ئەگەر هاتو فەرمانبەر بوو.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەر نەبێت ئاگادار دەکرێتەوە کە لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا سەرپێچییەکە ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچییەکەی بەردەوام بوو بۆ هەر ڕۆژێك بە غەرامەیەك سزا دەدرێت کە لە (٥٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (١٠٠) هەزار دینار زیاتر نەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر تێبینیت هەبوو، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بری غەرامەکە بڵێین تاوانە، لە ناو قەوسێ، غەرامەکە هەر هەبێ بنووسن لەبەردەمی تاوانە واتا غەرامە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، د. بەهار، فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فەتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەلیمەی تاوان تەنها موخالەفە ناگرێتەوە کە عقوبەکەی غەرامەیە، بۆیە غەرامەکە باشترە، مەفهومترە، ڕاستە عەرەبییە، بەڵام کەلیمەیەکی کوردیمان نییە لە بەرامبەری دا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. شێرکۆ حەمە أمین، فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناڵێین تاوان، تاوانە، ئەو بزوێنەی پێوەیە، یەعنی کەسێك تاوانێکی کردووە لە بەرامبەر ئەوە شتێك وەردەگرێ، بمبوورن ئەم وشەیە بەکار دێنم، وەکو چۆن دەڵێی سەرانە، یەعنی لەسەر هەمان وەزنە، بمبوورن کە ئەم وشەیەم بەکار هێناوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەردان نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز مەردان خدر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە جیاتی وشەی (غەرامە) وشەی (پێ بژاردن) بەکار دەهێنرێت ئێستا لەلای خۆمان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە تەعویزە (پێ بژاردن)، با (غەرامە) بێت، دوایی ئەگەر وشەیەکی کوردیمان بۆ دۆزرایەوە ئەوە تێی دەکەین لە صیاغەوە ئەوە موشکیلەیەکی ئەوتۆ نییە، ماددەکە بەو شێوەی کە خوێندرایەوە دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵیەتی؟.

بەڕێز د. ڤالآ فريد إبراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی سێیەم: هەموو زەرەمەندێك مافی جولآندنی داوای هەیە لە کاتی سەرپێچیکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی؟ لەگەڵ ماددەکە؟ ٦٥ کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، فەرموون ماددەکەی تر.

بەڕێز د. ڤالآ فريد إبراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دەیەم

ماددەی (٢٥)

ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە.

لەسەر ئەم ماددەیە پێشنیار زۆرە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بەلآم پێشنیاری ئەندامان وەرگیرا، دواجاریش داوای کات لە بەڕێزت دەکەین بۆ داڕشتنەوەی.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە با دەست بەرز بکاتەوە بۆ ئەوەی ناوی بنووسرێ، بەڕێز کاك صالح فقێ، فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەرکە بە تەنها ناکرێ لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی بێ، لە پاڵ ئەوە لایەنە پەیوەندیدارەکانیش بە گشتی بگرێتەوە، ناوی هیچ لایەنێك نەهێنرێ، لەبەر ئەوەی هەر بەشێکی پەیوەندی بە وەزارەتێك و لایەنێکەوە هەیە.

بەڕێز د.يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك ڤەمان فیصل ، فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فيصل سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو فەقەرەیە هیچم لەسەر نییە، بەلآم ئەوەی من پێشنیار دەکەم تەنیا جێگەی لە ئەحکامی خیتامی دەبێت، ئەگەر بکرێت، پێشنیارەکانیش دەخەمە ڕوو:

یەکەم: ئەوەیە کە هەر لە دەستووری هەمیشەیی عیراقیش ماددەی (٤) هاتووە کە موئتەمەرات بەو زمانە فەرمییانانە بن، کە گرێدانی کۆڕ و کۆبوونەوە، ئەوە شتێکی زۆر گرنگە.

دووەم: هاندانی کۆڕ و کۆبوونەوە بۆ پێشخستنی زمانی کوردی لە پاڵ ئەوە دیاری و خەڵات پێشکەش بکرێن بەو کەسانەی کە دەست پێشخەری دەکەن لەسەر نەشر کردنی زمانی کوردی، ئەوەی زۆر گرنگە بەلامەوە دامەزراندنی دەستەیەکی تەرجەمەیە بۆ زمانی کوردی، چونکە ئێستا لە بازاڕی کوردستان دا هەر کەسێك بۆ خۆی تەرجومە دەکاتن، ئەوە شتێکی جوان نییە، خزمەت بە زمانی کوردی ناکات، لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم دەستەیەك بۆ تەرجومە دابمەزرێنن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. شێرکۆ حەمە أمین، فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا ئەرکی بەدواداچوون و جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە، ئەوە کوردییەکە پێویستە بەسەر یەکەوە بنووسرێ، ئەوە لە ڕووی ڕێنووسەوە، بەڵام لە ڕووەکەی ترییەوە ئەمە یاسای ژمارە (٣٩)ی ساڵی (٢٠٠٧) یاسای هەموارکردنی یەکەمی یاسای کۆڕی زانیاری کوردستان —عیراق، ژمارە (١٢)ی ساڵی (١٩٩٧) کە لە بەرواری (٢٠٠٧)وە ناونراوە ئەکادیمیای کوردی، لێرەدا هەشت ئەرکی بۆ ئەکادیمیای کوردی دەستنیشان کردووە، ئەکادیمیای کوردیش بە پێی ئەم یاسایە دەلکێنرێت بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە، قسەکەی من لەسەر ئەوەیە کە هەموو ئەوانەشی کە بەڕێز کاك ڤەمان باسی کرد لە ناو ئەو ئەرکانەدا هەیە، هەر بۆ نموونە پاراستنی ڕەسەنایەتی زمانی کوردی و گەشە پێکردن و پەرەپێدانی، کارکردن لە پێناو گەیشتن بە زمانێکی کوردی فەرمی یەکگرتوو بە سوود وەرگرتن لە وشە و زاراوەی هەموو شێوەکان، گرنگیدان بە لێکۆڵینەوەی زانستی و زمانەوانی، ببوورن ئەگەر بە خێرایی ئەوە بڵێم، گرنگیدان بە وەرگێران لە زمانی کوردییەوە بۆ زمانێکی تر و بە پێچەوانەوە، قسەی ئەساسی ئەوەیە ئەگەر ئەکادێمیای کوردی نەیتوانی وەکو چۆن بەڕاستی نەیتوانیوە ئەم ئەرکانە جێبەجێ بکات، نەیشتوانی ئەم ئەرکەش جێبەجێ بکات، پێویستە بە بڕوای من لێرەدا ماوەیەك دیاری بکرێ، ماوەیەك دیاری بکرێ کە لە دوای ئەوە چۆن مامەڵەی لەگەڵدا بکرێ، یاخود ئێستاکە ئایا من ئەم پرسیارەم بۆ بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی یە، ئایا ئەکادیمیای کوردی کێ چاودێری بکات؟ ئێمە چاودێری دەکەین؟ یان ئەنجومەنی وەزیران؟ چۆنە؟ بۆ ئەوەی بەڕاستی هەم من بۆ خۆم گرنگە بەلامەوە زۆر ئەم هەشت ئامانجەی کە بۆی دیاری کراوە، هەم ئەم یاسایەش کە دەخرێتە ئەستۆی و جێبەجێی بکات، ئەگەر نەیتوانی جێبەجێی بکات بانگی بکەین لێرە، بۆمان ڕوون بکاتەوە، ڕێگرییەکانی چییە؟ چییە کە ئەو ناتوانێ یاساکە جێبەجێ بکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك عباس غزالی، فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی ئەوەندەدا لە پاڵ ئەکادیمیا لایەنی پەیوەندیداریش زیاد بکرێ، بەڵام لە خاڵێکی پێشتریش گوتم من شتێك هەست دەکەم کەمە لێرە، مەسەلەی ڕێنووسە، ئێمە ئەم زمانە بە چ شێوەیەك بنووسینەوە، بە یاسا دیاری نەکراوە، ئێمەی کورد لە باشوور و ڕۆژهەڵات بە حرووفی عەرەبی دەنووسین، بەڵام لە باکوور و ڕۆژئاوا بە حروفی لاتینی دەنووسن، حرووفی لاتینیش بۆ تێکەڵ کردن لەگەڵ خەڵکانی دەرەوە، بە تایبەتی ئەوانەی حرووفی لاتینی، ئینگلیزی و ئەوانە بەکار دێنن، زۆر ئەساسە پێم باشە، چونکە هیچ جێگای نەماوە، فەقەرەیەکی تر زیاد بکرێ، ڕێنووسی زمانی کوردی بە هەردوو شێوە بێت، عەرەبی و لاتینی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك سالار محمود، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەم بڕگەیە کە کاری بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایەیە، دەتوانم بڵێم بەشێك لە ڕوحی یاساکە پێك دەهێنێ، حیکمەت لە دەرکردنی هەر یاسا و بڕیارێك لە کوردستان جێبەجێ کردنییەتی، لە هەموو جێگایەکیش، عوقدەی گەورە لە کوردستان دا ئەوەیە، یاساکان وەکو خۆی جێبەجێ ناکرێن، هەندێ جار ئەرکێك دەسپێردرێ بە جیهەتێك، ئێمە ناتوانین مۆفەق بین وەکو خۆی لە ئەو جیهاتەی کە دەستنیشان دەکرێ، تەصەوری شەخصی خۆم دەستنیشان کردنی ئەکادیمیای کوردی بۆ بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی محتەوای ئەم یاسا گرنگە لە جێگەی خۆی دا نەبووە لە ئەساس دا، بۆیە من وای دەبینم دەبێ ئەو پرسیارە بکەین، ئایا کێ بەدواداچوون بکات بۆ کاری ئەکادیمیای خۆی کە بەشێك لە مەهامی ئەم یاسایەی لە یاساکەی خۆی دا پێ سپێردراوە؟ ئەوە یەك، دوو/ ڕام وایە دەبێ جیهەتێك بەدواداچوون بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە بکات کە قودرەتی بڕیاردان و قودرەتی ئیجرائاتی پێویستی هەبێ، کە ئەویش یان ئەنجومەنی وەزیرانە، یان بە دیقەتتر بڵێم لە ناو ئەنجومەنی وەزیران لە دەزگای جێبەجێ کردن وەزارەتی ڕۆشنبیری یە، بۆیە من پێشنیار دەکەم لە جیاتی ئەکادیمیای کوردی وەزارەتی ڕۆشنبیری بە کار بهێندرێ، خۆ دەبوو بۆ موناقەشە کردنی ئەم پرۆژە یاسایە دەسەڵاتی جێبەجێ کردن یان وەزیری ڕۆشنبیری یان وەزیری پەروەردە و خوێندنی باڵا و ئەو جیهاتەی مەعنین لە ناو ئەم گفتوگۆیە حزووریان هەبوایە، من پرسیارێك لە لێژنەی مەعنی دەکەم، ئایا بۆ گفتوگۆکردنی ڕاپۆرتەکە و نووسینەوەی ڕاپۆرتەکە هیچ یەکێ لە دەسەڵاتەکانی جێبەجێ کردن لەو وەزارەتانەی کە مەعنین

مەشوەرەتان پێ کردوون؟ یان لەگەڵتان حزووریان هەبووە؟ یان هەر ئیعتیماد کراوەتە سەر ئەکادیمیای کوردی؟ سوپاستان دەکەم؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك علی هالۆ، فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتەڤانیا گوتنێن کاك عباس غزالی دکەم، ب دیتنا من گەلەك باشترە دڤیا سایدا ئەڤیش دیاری کرن کو ب کارهینانا پیتێن لاتینی گەلەك باشە، ژ بەر سێ هۆکارا:

ئێك: کوردێن باکوور و ڕۆژئاڤا پیتێن لاتینی ب کار دێنن، ئەڤە دبێت ئەو بەرهەمێن ئەدەبی و زانستی نڤێسینێ کو لە باشوور دەردکەڤن، بسانایيا بخوینن و ئیستیفادە ژ ببینن، چەند سەد هەزار کوردن کو ژ دەرەوەی کوردستانێن کو وڵاتی ئەوروپی دژین زارۆکی وان حەمی سانایی فێری حەرفیت لاتینی دبن، دێ فێری زمانی کوردی و خوێندن و نووسینا کوردی بن، هەروەسا زمان حەرفێت لاتینی تەکنەلۆژی و زانستا ڤی سەردەمیدا لە حەمی جیهان ب کار دێت، ئەمەش ئاسانکارییە کو ڕێخۆشکەرەك، کو بە سانایی تر دگەل پێشکەفتنێن تەکنەلۆژی و زانستی بچین و سوودیش لێ ببینین، گەلەك سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی، فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرنجەکەم ئەوەیە ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە، ئەرکی بەدواداچوون ئەوە لە ئەرکەکانی پەرلەماندایە، بەڕای من ئەوە هەڵەیە هەر لە ڕووی یاساییشەوە، بەدواداچوونی جێبەجێ کردن، ئێمە ئەرکەکەی خۆمان بەخشیوە بە ئەکادیمیای کوردی، لە ڕاستی دا پەرلەمان ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجی کردنی یاساکانی خۆی هەیە، ئەوە ئەرکی پەرلەمان خۆیەتی نەك ئەو ئەرکە ببەخشێ بە ئەکادیمیایەك، ڕاستر وایە، یان ئاسایی تر وایە کە جێبەجێ کردنی یاساکە بە دەزگایەکی تر، وەکو چۆن نموونەیەك دێنمەوە، یاسای بە دەستهێنانی زانیاریمان هەیە کە تاکو ئێستا جێبەجێ نەکراوە، لە یاساکە دەستەی مافەکانی مرۆڤ بەرپرسیارێتی ئەوەی خراوەتە ئەستۆ، دیارە بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیران یاساکە جێبەجێ بکەن، ڕێنمایی بۆ دەربکەن، بۆیە هەر خودی ئەو وشەیە بەڕای من هەڵەیە لەوێدا بەکار هاتووە، دەکرێ جێبەجێ کردنی یاساکە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی و لایەنی پەیوەندیدار لە دەسەڵاتی جێبەجێ کردن بێ، جا ئەوە وەزارەتی ڕۆشنبیری یە یان هەر لایەنێکی ترە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. فرست صۆفی، فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دانیشتنی یەکەمیش پێشنیارێکی بەو شێوەمان کرد، بەڵام ئێستا باش بوو دەرفەتەکە هاتەوە بۆ ئەوەی باشتر ڕوونی بکەینەوە، بەڕێز د. نوری تاڵەبانی کە ئامادە بوو لێرە گوتی ئەگەر یارمەتی داراییمان بدرێ، ئێمە دەتوانین ئەم یاسایە جێبەجێ بکەین، ئەگەر یارمەتی داراییان نەدرا کەواتە ناتوانن جێبەجێی بکەن، هەندێك شتی تێدایە ئەم یاسایە پەیوەستە بەوەی کە قیتعەی دوکانێکی تیجاری، عەلامەتێکی تیجاری، ئەوە وەزارەتی شارەوانی دەتوانێ تەحدیدی بکات، بۆ نموونە هەندێکی تێدایە پەیوەستە بە مرور، مرور و وەزارەتی ناوخۆ دەتوانێ جێبەجێی بکات، هەندێکی وەزارەتی ڕۆشنبیری یە، یەعنی ئەرکی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکەوێتە ئەستۆی زیاتر لەلایەنێك، یەعنی ئەکادیمیای کوردی جوزئێکە لە جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە، بۆیە پێشنیار دەکەم بۆ ئەوەی ئەو یاسایە یاسایەکی گرنگە بە مردووی لە دایك نەبێ، هاوشێوەی یاسای زمانە فەرمییەکانی عیراق کە من پێم وایە نەصێکی باشیان هەیە لەوەی، ئەنجومەنێکیان هەیە، دیسان تەئکید دەکەمەوە ئێمەش ئەنجومەنمان هەبێ، هەر بۆ ئاگاداری بەڕێزتان من سەیری یاسای زمانی چەند وڵاتێکیشم کرد، یەعنی تەحویلی چەند لایەنێکی کردووە، بۆیە من پێشنیارەکەم بەم شێوەیەی خوارەوەیە، یەعنی لەجیاتی ماددەی (٢٨) بەم شێوەیە بنووسرێتەوە، ئەرکی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکەوێتە ئەستۆی ئەنجومەنی باڵای زمانە فەرمییەکان، کە پێك دێت لەم لایەنانەی خوارەوە:

١- نوێنەری ئەنجومەنی وەزیران.
٢- نوێنەری وەزارەتی ناوخۆ.
٣- نوێنەری وەزارەتی ڕۆشنبیری.
٤- نوێنەری وەزارەتی شارەوانی.
٥- ئەکادیمیای کوردی.
٦- سێ زماناس و شارەزا لە هەر یەك لە پێکهاتەکانی تورکمان و سریان و ئەرمەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك مەردان خدر، فەرموو.

بەڕێز مەردان خدر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینیم هەبوو، ئەرکی بەدواداچوونی یاساکە ئەرکی پەرلەمانە، دووەمیش پشتگیری پێشنیاری د. فرست دەکەم، کە ئەنجومەنێك پێك بهێنرێت لەو لایەنانەی کە باسی کرد، بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو حیات مجید، فەرموو.

بەڕێز حیات مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە پێشنیارەکەی بەڕێز د. فرست صۆفی دەکەم، ئەو بەدواداچوونەش لابەرێ، پشتگیری لە کاك ئومێد حەمە علی و کاك مەردان خدر دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. شوان، فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر (د. شوان قەلآدزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا ئەوەی من نوقتەیەکی نیزامییە، ئەوەی سەیر دەکەم ئەو پرۆژە یاسایە لە سەرەتاوە تا دەگاتە ئێستا بۆشاییەکی گەورەی تێدایە، کە نەمانتوانیوە، دەڵێین زمانی کوردی، بەڵام زمانی پرۆتۆکۆلی نووسین بەیانی لە پەرلەمانی کوردستان، لە حکومەتی هەرێم نامەیەك ئاراستەی ئیتیحادی ئەوروپی دەکەن، بە کرمانجی سەروو دەنووسرێت یان خواروو؟ خاڵێکی تر، مەسەلەی ئەو لەهجانە، کرمانجی سەرووە، خوارووە، زازایی یە، شێوەزارەکانی ترە، پێویست بوو لە شوێنێك دا ئاماژەیان پێ بکرابا و پێناسەش کرابانایە، لە کوێ قسەیان پێ دەکرێ؟ خاڵێکی تر مەسەلەی لاتینی، من پێموایە یەعنی ئیسارە کردنی بەکارهێنانی حروفی لاتینی لە کوردستانی باشوور، وەکو ئەوەیە کاتی خۆی ئەتاتورك یەکەم شتی کە هاتە سەر کار لە تورکیا حروفی عەرەبی و هەتا تورکیشی گۆڕی بۆ حروفی لاتینی، ئەوە بەڕاستی دوورخستنەوەیە لە لوغەتی قورئان، کە لوغەتی قورئان بەڕاستی لوغەتی عەرەبە شۆڤێنی و بەدەوییەکان نییە، یەعنی ئەوە بۆ ئێمە باش نییە، بۆ خۆی عەلامەتی ئیستیفهام دەکەوێتە سەر بابەتەکان، لەبەر ئەوە پێویستە لێرە بە ڕاستەوخۆ باس بکرێ، زمانی ستاندارد چییە؟ ئێمە کامە دەکەینە زمانی ستاندارد؟ خۆ ناکرێ ئێمە دوای (٢٢) ساڵ هەر پینە پەڕۆی بکەین، هەر خۆی لێ بەدوور بگرین، نەوێرین خۆی لێ بدەین، بە ئاشکرا لە پەرلەمانی کوردستان با بڕیار بدەین، چ شتێك لە خزمەتی قەزیەی ئێمەدایە با ئەوە یەکلایی بکەینەوە،

ناكرێ کەسێك ئەو پرۆژەیە بخوێنێتەوە لە سەرەتاوە تا دەگاتە کۆتایی، بەڵام نەزانێ زمانی نووسینی ئەم پرۆژە یاسایە چییە؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، کاك علی نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

غەڵەتێ زۆر دووبارە دەبێتەوە، ئەم حروفەی لە کوردستان دا بەکار دێت عەرەبی نییە، حروفی ئارامی کوردییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باشە سوپاس، مامۆستا مەڕوان، فەرموو.

بەڕێز حسین إسماعیل حسین (مەڕوان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا وەکو ڕوونکردنەویەك ئەگەر ئیجازە هەبێ، کەم قسە دەکەم و پێشم خۆش نییە قسە بکەم لە شتێك دا ئیجاب نەکات، زۆر لە خوشك و برایان بۆ ئەوەی کە نەبێتە ڕەد، قەناعەتم وا نییە ئێمەی کورد لەبەر ئەوەی دوا کەوتووین چونکە بە کوردی دەنووسین، زمانی کوردی زمانێکی پاڵاوتە بێت، دوور بێ لە زمانی عەرەبی، دوور بێ لە زمانی فارسی، دوور بێ لە ئینگلیزی، دوور بێ لە هەموو زمانێکی تر، خاوەن کلتوری خۆمان بین، خاوەن نووسینی خۆمان بین، من ئەو برا بەڕێزە و خوشکە بەڕێزانەم کە پێشنیار دەکەن، ئەگەر دەزانن ئێمەی میللەتی کورد لەبەر ئەوەی دواکەوتووین، چونکە حەرفەکانمان کە دەنووسین و بە هی عەرەبی دەچن، ئەگەر بیانکەینە لاتینی یان بیکەینە ئینگلیزی دەگەینە ئەو کۆمەڵگە و موجتەمەعە ئەوروپیانەی کە پێشکەوتوون با ئێستا ناوی خوای لێ بینین، بەڵام بەڕاستی پێم خۆشە ئێمە چۆن داکۆکی لەسەر ئەوە دەکەین کە میللەتی ئێمە فێری زمانی ئینگلیزی بێ زەرووره، فێری زمانی وڵاتە ئەوروپییەکان بێ زەرووره، ئەولاترە کە میللەتێکی موسوڵمانین و خاوەن هەویەیەکین، باب و باپیرانمان موسوڵمانن ئێمە ئەو زمانەی کە زمانی عەرەبییە، وەکو مامۆستا ئیشارەی پێکرد، نەك شۆڤێنی یە عەرەبەکان، زوبانی قورئان و سوننەتی پێغەمبەری خوا (علیه السلام)، شانازی پێوە دەکەین کە فێری بین، بەڵام ئەفزەلییەت و ئەولەوییەتیش بە زمانی خۆمان دەدەین کە زمانی کوردی یە، حروفی لاتینیش بەڕێزان، سەرۆکی پەرلەمان، تەحەدا دەکەم لە کوردستانی ئێمە خوێندەوارەکانمان زۆر نایزانن، دایك و باوکانمان کە خوێندەوارن سەریان لێ دەرناچێ، با هەر حیسابی منداڵەکانمان نەکەین، منداڵەکانمان فێری زمان و حروفی لاتینی بکەین، با حیسابی ئەوە بکەین ئەو خوێندەوارانەی، ئەو دایك و باوکانەی لەبەر فانوس و قەندیل فێری خوێندەواری بوون، فێریانکردووین، ژیان و کەلتوری ئەوان فی صفر نەکەین، دەستتان خۆش بێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو شکریە إسماعیل، فەرموو.

بەڕێز شکریە إسماعیل مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا ئەلف و بێی کوردی بە بۆچوونی من دەلالەت دەکاتە سەر کلتور و ڕەسەنایەتی کورد، دوورکەوتنەوە لە ئەلف و بێی کورد دوورکەوتنەوەیە لە ڕەسەنایەتی و لە کلتوری کورد، بۆیە بەڕاستی لە هەمان کاتیش دا ئەگەر ئێمە ئیسارەی حروفی لاتینی بکەین، مانای ئەوەیە لە کلتور و ڕەسەنایەتی خۆمان دوور دەکەوینەوە، ئەوە لەلایەك، لەلایەکی تریشەوە نەوەکەی خۆمان، نەوەی داهاتوومان لە قورئان و لە فەرموودەکانی پێغەمبەر و لە پیتەکانی کوردی دوور دەکەینەوە، لە ڕەسەنایەتی و لە کلتووری کورد دووریان دەخەینەوە، لەلایەکی تریشەوە وەکو مامۆستا مەڕوان ئاماژەی پێ کرد، ئەو جیلەی کە پێش ئێمە خوێندەوارن تازە زۆر زەحمەتە فێری حروفی لاتینی بن، بۆیە بەڕاستی ئێمە دەکەوینە هەڵەیەکی زۆر گەورە ئەگەر لە ئەلف و بێی کوردی دوور بکەوینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، تەبعەن ئێستا باسی ڕێنووس نییە، ئەم ماددەیە باس لە چۆنییەتی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکات، بەڵام پێشنیاری ئەوە کرا کە ماددەی تری بۆ زیاد بکرێ، ئەم ماددەیە جارێ هێشتا نەخراوەتە وتوویژ، بۆ ئەوەی زیاد بکرێ تا قسەی لەسەر بکەین، بەڵام لەبەر ئەوەی کە باس کرا ئەو وتوویژەشی لەسەر کرا، گفتوگۆکەی ئێمە لەسەر ئەوەیە کە کێ بەدواداچوون بۆ چۆنیەتی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە بکات؟ ئایا تەنها ئەکادیمیای کوردی بێ؟ یان حکومەت بێ؟ یان لایەنە پەیوەندیدارەکان بێ؟ یان ئەوەی کە باس کرا ئەنجومەنێك دروست بکرێ، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان سەبارەت بەو تێبنییانەی کە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە خرانە ڕوو، فەرموو د. ڤالا.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارانەی کە خرانە ڕوو بە نەزەری ئیعتیبار وەردەگیرێن، بەڵام کاتمان دەوێ بۆ داڕشتنەوەی ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، فەرموون دایبڕێژنەوە، کاك عمر، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك بۆ لیژنەی یاسایی، ئەگەر بکرێ ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە، بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار، ئیتر وەزارەتەکان دەگرێتەوە، هەموو وەزارەتەکان دەگرێتەوە، لایەنە پەیوەندیدارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باش، زۆر سوپاس کاك عمر، کاك ڤەمان، فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێشنیار دەکەم بۆ ئەم مەبەستە ماددەی (٢٨) و (٢٩) یەك بخرێن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، بەڵام تاوەکو ئیجازەمان دەدەی ئێستا نوقتە نیزامییەکەمان باس بکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر چییە نوقتە نیزامییەکەت؟ نیزامی بێ دەبێ لەسەر پەیڕەو بێ.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڵێ لەسەر پەیڕەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ فەرموو.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە ماوەیەك لەمەو پێش زیاد لە (٣٠) ئەندام پەرلەمان لەسەر کێشەی بەنزین و گرانبوونی نرخی بەنزین، کە بەڕاستی کێشەیەکی گەورەیە و قەیرانێکی گەورەیە لە کوردستان دا، یاداشتێکمان تەسلیمی بەڕێزتان کرد، تاکو ئێستا هەر نەمانزانی ئەو یاداشتە چی لێهات؟ هیچ جوابێکی نەبوو، لە ڕاستی دا جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە هەموومان نوێنەری ئەو خەڵکە ڕەش و ڕووتەین، نوێنەری میللەتی کوردین، نوێنەری گەلین، تاکو ئێستاش نەمبینی لەم پەرلەمانەی کوردستان دا خەڵك یەعنی لە ڕاستی دا ئەوەی حاجەتی خەڵکە و پێویستی خەڵکە بە جیددی قسەی لەسەر بکرێ، نرخی بەنزین لە (٥٠٠)وە بوو بە (٨٠٠)، هیچ هەڵوێستمان نەبوو، لە (٨٠٠)وە بوو بە (٩٠٠) هیچ هەڵوێستمان نەبوو، چارەسەری کێشەی

بەنزین نەکرا ئەگەر ببوورە سەرۆکی پەرلەمان با قسەکانی خۆم بکەم، عەرزت کەم با قسەکانی خۆم بکەم ئینجا وەڵامم بدەنەوە....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر ئەوە تەنها ئەوەی نیزامی بوو کە ئێوە یاداشتتان تەسلیمی ئێمە کردووە، داوای ئەوە دەکەی کە دەرەنجامی یاداشتەکەی خۆتان بزانی.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڵێ، دەرەنجامەکەمان نەزانی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە مامۆستا هەورامان، (٣) یاداشتی ئێوە هاتۆتە بەردەستی ئێمە، بە (٣) نووسراو ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانمان کردووە، نووسراوەکان ماون، لە کاروباری پەرلەمان دەتوانی بیبینی، جارێکی تر بە یارمەتی خۆت، جارێکی تر لە ئەنجومەنی وەزیران داوایان لێ کردین ئەو (٣) یاداشتە کە یەکێکیان بۆ بانگ کردنی وەزیری سامانە سروشتییەکانە بۆ بەردەم پەرلەمان، یەکێکیان بۆ بانگ کردنی ئەنجومەنی هەرێمی نەوت و غاز بوو بۆ بەردەم پەرلەمان، یەکێکیان بۆ بانگ کردنی ئەنجومەنی هەرێمی نەوت و غاز بوو بۆ بەردەم لیژنەی وزە و سەرچاوە سروشتییەکانی پەرلەمانی کوردستان، ئەنجومەنی وەزیران داوایان لێ کردین کە یەکێك لەو نووسراوانە جێبەجێ دەکەن ئەوان، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان داوای ئەوەی لێ کردین کە نووسراوەکان تەوحید بکرێ، نووسراوێکی ترمان ئاراستە کردوون بۆ ئەوەی ئەنجومەنی هەرێمی نەوت و غاز بێتە بەردەم پەرلەمانی کوردستان، پێموابێ لە حەفتەی داهاتوو یان دوای ئەوە، ئەم حەفتەیە بەتەما بووین بیانهێنینە پەرلەمانی کوردستان، بەلام لەبەر ئەوەی سێ ئەندامی ئەنجومەنەکە لە ناو هەرێمی کوردستان نەبوون، لە دەرەوەی وڵات بوون، بۆیە ئەو حەفتەیە نەمانتوانی ئەوە تەرتیب بکەین، بەڵام لە دانیشتنەکانی داهاتووی پەرلەمانی کوردستان ئەوە ڕێك دەخەین.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە ڕاستی دا نوقتە نیزامییەکەم لەسەر ئەوەیە زۆر تەئخیر بوو بە حەقیقەت، ئەو میللەتەی کە دەنگی بە ئێمە داوە و ئێمەی هێناوەتە ناو هۆڵی ئەم پەرلەمانە گلەییمان لێ دەکەن هەموویان، گلەیی لە هەمووومان دەکەن، لەو پەڕی ئیسلامییەوە بۆ ئەو پەڕی علمانییەوە گلەییمان لێ دەکات، دەڵێ ئێوە لەسەر ڕەش و ڕووت و قووتی خەڵك و بەنزین و ئەو هەموو قەیرانەی کە دروست بووە نایێنە جواب لەسەری.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە مامۆستا هەورامان، وەڵامم دایتەوە، ئەوەی کە پەیوەندی بە بەرنامەی کارەوە هەبوو وەڵامم دایتـەوە، تکایە ئیتر ئەوەی کە جەنابت باسی دەکەی پەیوەندی بە بەرنامەی کاری ئەمڕۆمانـەوە نییـە، بـا بچینەوە سەر بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان، کاك علی، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من حەز دەکەم ڕاست کردنەوەیـەك بکـەم، ئێمـە تـەنیا بـەنزین گرفتێکـی گەورەیـە، بـەڵام ئێـستا ئـابووری کوردستان لە قۆناغێکدایە، یان ڕوو دەکەینە بەغداوە وەچەرخانی گەورە ڕوو دەدات، هیچ مانایەك نـامێنێ تۆ بۆ ئەوەی پەرلەمان نەزانێ ئـەو دۆخـە بـەرەو کوێ دەڕوا؟ یـەعنی مەبەسـتەکە کـە دەڵێن ئەنجومـەنی باڵای نەوت و غاز، قەیرانی دارایی، مووچە، هەموو گرفتەکان دەگرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پرسی وزە لە هەرێمی کوردستان بانگمان کردوون بۆ پەرلەمانی کوردستان، لە ماوەی داهاتوو دێنە بـەردەم پەرلەمانی کوردستان، بەڕێز کاك ئومێد خۆشناو، فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نوقتە نیزامییەکە تایبەتە بە ئێوە ، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلـەمان، دەرفـەت دەدەن بابـەتی لا بـەلا بێتـە ناو کارەکانەوە، ئەوە یەکەم جاریش نییە، جاری دیکە تیکرار بۆتەوە، بۆیە من داواکارم ئەم قسانەی بـەڕێز مامۆستا مەلا هەورامان مەسەلەی، بمبوورە مامۆستا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە مامۆستا هەورامان لە جێگای خۆتەوە قسەی مەکە.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەس موزایەدە نەکا، خەڵکی کوردستان دەنگی بە هەموو لایەنـەکان داوە، پێویـست ناکـات مامۆسـتا تـەنگاو بێت، هێشتا نازانی من چ دەڵێم؟ مامۆسـتا حـەزم لێیـە گوێم لـێ بگـری، بـەڕێز سـەرۆکی پەرلـەمان، کـاری جەنابتە ئەندامی پەرلەمان بۆی نییە بێتە ناو، مامۆستا کەس باسـی گەنـدەڵی نـەکردووە، هـەموومان دژی گەنـدەڵین، ڕەجائـەن بـا قسـەی خـۆم بکـەم، مامۆسـتا دوو جـار بـاس لـەوە دەکـات ڕەش و ڕووت، خـەڵکی کوردستان نە ڕەشە، نە ڕووتە، خەڵکی کوردستان هەژارە، خەڵکی کوردستان پێویستە..

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە با کۆتایی بەم بابەتە بێنین، دەگەڕێینەوە سەر بەرنامەی کارمان کە بریتی یە لە ماددەی (٢٥)، بە یارمەتی تکایە بێ دەنگی، مامۆستا هەورامان بۆ دواجار ئاگادارت دەکەمەوە لە جێی خۆتەوە قسە مەکە، فەرموو د. ڤالا ماددەکە بخوێنەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە پەیوەندیدارەکان پێشنیاری بەڕێز د. فرستیان قبوول کرد، بە دەستکارییەکی سادەوە کە بە ڕەزامەندی بەڕێزیان بوو، ئەوەش دەقی ماددەکەیە.

ماددەی/ ٢٥: ئەرکی جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکەوێتە ئەستۆی لیژنەیەکی باڵا کە بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەیوەست دەکرێ، پێك دێت لەم لایەنانەی خوارەوە:

یەکەم: نوێنەری وەزارەتی ناوخۆ.

دووەم: نوێنەری وەزارەتی ڕۆشنبیری.

سێیەم: نوێنەری وەزارەتی پەروەردە.

چوارەم: نوێنەری وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار.

پێنجەم: ئەکادیمیای کوردی.

شەشەم: نوێنەری پێکهاتە نەتەوایەتیەکان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکەیە بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە، بەڵێ کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله هەڵەدنی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بەشێکمان تەرخان کردووە بۆ دادگاکان، لەبەرئەوە دەبێ نوێنەری ئەنجومەنی دادوەریشی تێدابێ بە ڕای من.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێموابێ ئەو ماددەیە لابرا، خاتوو شیلان فەرموو.

بەڕێز شیلان جعفر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ مامۆستا ابوبکر، چونکە ئەبێ نوێنەری دادگاکانی تیابێ زائیدەن نوێنەری وەزارەتی خوێندنی باڵاش، چونکە پەیوەندی بە توێژینەوە زانستیەکانەوە هەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پشتگیری قسەكانی كاك ابوبكر دەكەم پێویستە نوێنەرێكی دادوەری تیا بێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

نوێنەری ئەنجومەنی دادوەری، لە كاتێك دا سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، مەبدەئی فەسڵی سوڵتات ڕێگە بەوە نادات، وەزارەتی عەدل، بەڵێ، كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەمە كارێكی ئیجرائییە، لە مەیدانا جێ بەجێ دەكرێ، پێویستە كەسێك ئیشی بۆ بكات، ئەكادیمیا دەتوانێ ئەو كارە بكات بە هەماهەنگی لەگەڵ دامودەزگا و وەزارەتەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان، لەبەرئەوە ئەگەر كەسێك نەبێ لیدەر و قائیدی ئەو مەسەلەیە بێ، ناكرێ، كە بوو لە لیژنە، دەبێ جارێكی دیكە لیژنەی بۆ پێك بهێندرێتەوە، دەبێ ئەكادیمیای كوردی ئەوكارە جێ بەجێ بكات بە هەماهەنگی لەگەڵ پارێزگار و وەزارەتەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان، بەم شێوەیە نەبێ جێ بەجێ ناكرێ، دەبووایە بخرایە دەنگدانەوە، منیش پێشنیارێكم هەبوو وەكو ئەوەی جەنابی كاك د.فرست ئەوەی منیش دەبووایە بە هەند وەرگیرایە بەداخەوە لیژنەی یاسایی بەهەندیان وەرنەگرتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێموایە ئەمە نەك تەنها پەیوەندی بەو چوار، پێنج وەزارەتەی ناویان هێناوە هەیە، ئەمە گشتگیرە پەیوەندی بە سەرجەم وەزارەتەكانەوە هەیە، بۆیە هەر بە هەماهەنگی ئەركی بەدواداچوونەكە سەرجەم لایەنە پەیوەندارەكان بگرێتەوە، ئەو ماددەیەی دوایی وەك خۆی بمێنێ كە ئەنجومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندارەكان حوكمەكەی جێ بەجێ بكەن، واتە ئەم ماددەیە بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەكانە یان وەزارەتە پەیوەندارەكان یام دەستەكان، لەبەرئەوەی گشتگیرە هەمووی دەگرێتەوە، ئەگەر ناو بهێندرێ ناوی سەرجەم وەزارەت و دەستەكان بهێندرێ، جگە لەوە ئەمە پەیوەندی بە كەرتی تایبەتیشەوە هەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز جێگری سەرۆكی پەرلەمان فەرموو.

بەڕێز د.جعفر ابراهيم ئیمینكی (جێگری سەرۆكی پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی لە چارەسەرێك بگەڕێین ئەو پێشنیارە هەمووی باسكراوە، هەموویان كۆبكرێنەوە، واباشە كە پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەكادیمیای كوردی و لایەنە پەیوەندارەكان حوكمەكانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بكەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

هەردوو ماددەكەش دەمج دەكرێ، باشە، سوپاس، كێ لەگەڵ ئەوەیە كە ماددەی ٢٥ و ٢٦ لێك بدرێن؟ بەو شێوەیەی كە خوێنرایەوە پەسەند بكرێ، كێ لەگەڵیەتی؟ ٧٠ كەس لەگەڵیەتی، كێ لەگەڵی نییە؟ كەس نییە لەگەڵی نەبێ، كەواتە پەسەند كرا، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارێك هاتووە لەلایەن پەرلەمانتار بەڕێز فەرهاد سەنگاوی، بەم جۆرە داوای زیاد كردنی ماددەیەك بۆ یاسایەكە دەكات، ناوی هەر ناوچەیەك كە بەمەبەستی سیاسی و گۆڕینی دیموگرافیا گۆڕابێ، دەبێ ناوی كوردی بۆ دابندرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەگەر جارێكی تر بیخوێنیتەوە، چونكە لەبەردەست ئەندامان نییە، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ناوی هەر ناوچەیەك كە بەمەبەستی سیاسی و گۆڕینی دیموگرافیا گۆڕابێ، دەبێ ناوی كوردی بۆ دابندرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لەسەر ماددەكە؟ كاك عمر نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێویستە بخرێتە دەنگدانەوە ئایا زیاد دەكرێ یان زیاد ناكرێ، دوای ئەوە گفتوگۆ لەسەر ماددەكە بكرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

نا، نا دەبێ گفتوگۆی لەسەر بكرێ، ئەو كاتە ئەگەر بە پەسەند زانرا زیاد بكرێ، ماددەكە گفتوگۆی لەسەر بكرێ، فەرموو.

بەڕێز عمر عينايەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئایا ئەندامانی پەرلەمان قبوڵ دەکەن ئەوە زیاد بکرێ بۆ ئەم یاسایە یان نا؟، ئەگەر قبوڵ کرا ئەو کاتە گفتوگۆی لەسەر دەکەین، ئەگەر قبوڵ نەکرا، جا ئیتر بۆ خۆمان هیلاك بکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

جا کە قبوڵ کرا ئەو کاتە گفتوگۆی لەسەر ناکرێ، کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مافی ئەندامی پەرلەمانە پێشنیار بکات بۆ زیاد کردنی هەر ماددەیەك، ئەمە مەبدەئێك نییە بخرێتە دەنگەوە، بۆچوونەکەی بەڕێزت تەواوە، شەرح دەکرێ، زەرورە زیاد بکرێ، دوای شەرحەکە ئەو کاتە دەخرێتە دەنگەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا ئەم بیرۆکەیە، بیرۆکەیەکی گرنگە، ئێمە ئەسڵی یاسایەکەمان بۆ ئەوەیە، ئەویش ناحەقیانەی بە حەقی زمانە فەرمییەکان کراوە لە کوردستاندا بگێڕدرێتەوە، خۆتان دەزانن لە مێژووی دوور و نزیك دا، لە دەورانی مێژوودا، پرۆسەی گۆڕینی ناوە ڕەسەنەکانی ئەم نیشتمانە ڕوویداوە، ئەم یاسایەش دەرفەتێکە بۆ گەڕانەوەی ئەو مافانە، لەماوەی ڕابردوودا چەند بڕیارێك دراون لە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم و لە عیراقیش دا بۆ گەڕانەوەی ناوە ئەسڵیەکان بۆ نموونە کە کەرکووك هاتەوە سەر ناوی خۆی کە تەئمین بوو لە هەندێ جێگای تریش هەم لە ناوچە کێشە لەسەرەکان و هەم لەناوچە کوردستانییەکان تەبەعاتی ئەو لێشاوە داگیرکردنەی مێژووی داگیرکەران لە کوردستاندا ماونەتەوە، حەقێکی مەشروعە ئێستا ئەم بابەتە بجولێنرێ، بۆیە من پشتیوانی ئەم دەقە پێشنیارکراوە دەکەم وەکو خۆی، ئەگەر بەلگەشتان ویست بۆ چەند ناوێك وەکو گۆڕینی دیموگرافیا دەتوانین بیخەینە بەردەستتان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتیوانی کردن لە پێشنیارەکەی بەڕێز فەرهاد سەنگاوی من پێم باشە ئیزافەی ئەوەش بکرێ، چەند ساڵێك بەر لە ئێستا شەپۆلێکی ناوگۆڕین هەبوو، ئەگەر ناویش نەکرێتە ئیجباری ئێستا تەنها ڕێگا

بدرێت ناوی کوردی بێت، بەڵام دەتوانرێ ڕێگا بگیرێ لەوەی کە ناوی کوردی ڕێگای پێ نەدرێ بە ناوی دیکە و بە شێوازی دیکە گۆڕانکاری بەسەردابێت، پشتیوانی لە پێشنیارەکە دەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک فائق فەرموو.

بەڕێز فائق مصطفى رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەك هەر ئەوانەی کە ناوەکەیان گۆڕدراوە، بگۆڕدرێنەوە بە ناوی کوردی، بەڵکو کۆمەڵێك شوێنی گشتی تازە لە گەڕەك و لە شەقام کە دروست کراون و ناوێکیان لێ نراوە کە بە تایبەتی مۆرکی سەردەمی ڕژێمی بەعسی لەناوچوویان پێوەیە و ئەو ناوانەش بگۆڕدرێن بە کوردی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاک محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدين انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کرا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاک حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز كنعان نجم الدين (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە دەڵێین بگەڕێتەوە، بۆ کوێ بگەڕێتەوە؟ یەعنی پێشنیاری کاك علی بوو بەس خۆی قسە ناکا من لە جیاتی ئەو قسە دەکەم، یەعنی بۆ کوێ بگەڕێتەوە؟ هی کەی؟ چ ناوێکی کۆنتر هەیە لە ئەسڵی هەیە مەسەلەن لە نووسینێك دا و لە چ دەمێك؟.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ئەو پێشنیارەی ئەو کردوویەتی، بگەڕێتەوە بۆ ناوە ئەسڵیە کوردیەکە، لە دەقەکە بەو شێوەیەیە کە ناوی کوردی بۆ بگەڕێتەوە، ناوی کوردی بۆ دابندرێتەوە، د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەست خۆشی لە بیرۆکەی کاك فەرهاد دەکەم و پێشنیارەکی پاڵپشتی دەکەم، بەڵام وا چاکە بنووسرێ ئەو شوێنانەی کە ناوی گۆڕدراوە پێشتر ناوی کوردی هەبووە، بگەڕێتەوە سەر ناوە ڕەسەنەکەی خۆی، هەندێك شوێنیش کە حکومەت ئیستحداسی کردووە، یەعنی پێشتر ناوی کوردی نەبووە، نوێ ناوی بۆ داناوە، ئەو ناوانەش ناوی نوێی کوردی بۆ دابندرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ڕاستە، كاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانی من كاك سالار و د.سراج كردیان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك ابوبكر فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر عبدالله هەڵەدنی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەكەم/ ئێمە لە حكومەتە دوماهیەكان داین و گەیشتووینەتە سەر جێ بەجێ كردنی ئەم یاسایە، دووەم/ ئەم بابەتە هیچ پەیوەندی بە زمانە فەرمییەكانەوە نییە، پێویستی بە بڕیارێكی سیاسی و ئیداری حكومەتی هەرێمی كوردستان هەیە، بۆ گێڕانەوەی ناوی هەموو ئەو شوێنانە بۆ ناوە كوردیە كۆنەكانیان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو منی فەرموو.

بەڕێز منی بنی نارد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارەكەی كاك فەرهاد سەنگاوی بە تەواوی تاوەكو ئێستا بۆمان ڕوون نەبووەتەوە، ئایا ئەو ناوچانەی كە لە دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستانن، یاخود لەهەرێمی كوردستانە؟.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

د.ڤالا جارێكی تر پێشنیارەكە بخوێنەوە؟ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ناوی هەر ناوچەیەك كە بە مەبەستی سیاسی و گۆڕینی دیموگرافیا گۆڕابێ دەبێت ناوی كوردی بۆ دابندرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو منی فەرموو.